İSMAİL EMRE (Kaddesa'llâhu sırrahû)

İsmail Emre, nüfus kağıdına göre **(1315-1899)**'da, fakat gerçekte **(1316-1900)**'da Adana'da doğmuştur. Kendisinden alınan bilgiye göre babası **Koca Hoca Hakkı Efendi**, ulemadan bir kişidir. Dedesinin adı **Ahmet efendidir.** Dedesinin babası da **Emir Halil** adıyla tanınmış bir müderristir. **Emir Halil efendi** aslen Harput' ludur. Bu kişi, Harput'tan Adana'ya gelerek Adana'da yerleşmiştir. Bu aile, Adana'da **Kocahocalar** diye tanınırlar.

İsmail Emre beş yaşında babasını, on yaşında da annesini kaybetmiştir. On yaşında hem öksüz, hem de yetim kalan küçük İsmail, kendinden yaşça çok büyük olan amcazadesi nalbant Şükrü efendinin yanında 17 yaşına kadar kalmış ve ondan nalbantlık öğrenmiştir.

Emre I. Dünya savaşının son senelerinde gönüllü olarak asker olmuş ve talimgâhta hizmet görmüştür.

1921'de Bozantı-Halep-Nusaybin ve Temdidatı Demiryolları İşletmesi hizmetine girerek Adana garı deposunda kazancı ve kaynakçı olarak uzun seneler çalışmıştır. Bu vazifesinden 1943 yılında ve istifa etmek suretiyle ayrılmış, yine Adana'da serbest çalışmaya başlamıştır.

İsmail Emre'nin ilk çocuğu olan Emine ile ondan sonraki Halil, küçük yaşta ölmüşlerdir.

Hayatta Hafize, Ruşen, Fuzule, Neşe isimlerinde 4 kızı ve Fikri adında bir oğlu vardır. Hanımının adı Ayşe'dir.

Emre mektep, medrese yüzü görmemiştir. Sonradan öğrendiği eski harfleri Yunus Emre, Niyazi Mısri divanlarını şöyle böyle okuyacak kadar bilmektedir.

Emre'nin eski harfleri öğrenmesi ilginçtir. **Emre**, 17-18 yaşlarındayken düştüğü Allah aşkı ateşine, Yunus ve Niyazi gibi âşık şairlerin şiirlerini dinleyerek su serpmeye çalışırmış. Fakat arkadaşları, bu divanları **Emre**'nin her istediği zaman okuyamazlarmış. O da buna üzülürmüş. Bu teesürle işe başlayan **Emre**, okumayı, harf ve hece usulüyle değil, kelimelerin şekillerini, resimlerini hafızasına nakşederek öğrenmiştir.

İlk öğrendiği kelime, Niyazi Mısri'nin **"Kasap elinde koyunum"** mısrasındaki kasap kelimesi olmuştur. Bu kelimeyi o zamanki kasap dükkânlarının Arap harfleriyle yazılı tabelalarında da seyrederek iyice öğrenmiş ve düştüğü ilahi aşk ateşinde yıllarca yandıktan sonra, nihayet nefsinin ve benliğinin koyununu Ustasının bıçağı altına yatırmıştır.

İslam tarihine dair malumat ile diğer peygamberlere ait kıssaların çoğunu, bu hususta bilgisi olan kimselerin sözlerini can kulağı ile dinleyerek, kısmen de Ahmeddiyye, Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) iyye, Şahmaran, Kan Kalesi gibi tasavvufi kitap veya hikâyeleri okuyarak öğrenmiştir.

Tasavvuf nerede başlar, nerede biterse **Emre** de oradan başlamış ve başladığı yolu, kendisini bitirmek suretiyle tamamlayarak bir Aşk Güneşi olmuştur.

Emre bizim anladığımız anlamda bir aşk şairi değildir. Çünkü şairler, eğer münevverseler, şiirlerini kağıt üzerine, ölçüp biçerek, düşünüp taşınarak yazarlar. Tahsili olmayan şairler ise, sazlarını özlerine akort ederek şiir söylerler; yani kağıt üzerine yazmazlar.

Emre saz şairleri gibi şiir söyler yani kağıt üzerine yazmaz. Fakat onunla saz şairleri arasında şu fark vardır ki, **Emre** şiir söylerken kendinde değildir, yani ne söylediğinden kendisinin de haberi yoktur. Ağzından çıkan sözleri kulağı işitmez. O söylerken, yanında eli kalem tutan biri bulunur da, söylenen şiiri zapt ederse ne alan; aksi taktirde, söylenen şiir zayi olup gider.

Emre'nin manevi ihata ve vukufu içine giren hadiseler vesilesiyle ve ilahi bir tazyikle söylediği bu tasavvufi şiirlerin gerek lafi, gerek fikri inşasında kendi iradesinin hiçbir rolü ve tesiri yoktur. Yani, tıpkı hamile bir kadının, çocuğunu doğurması veya doğurmaması nasıl elinde değilse, bu şiirleri söylemek veya söylememek de **Emre**'nin elinde değildir. Bunun içindir ki o, kendisinin olmayan bu şiirlere Doğuş adını vermektedir. Ve **Emre**, kendi varlığının, bu doğuşları söyleyen Kudret ile, onları dinleyenler veya okuyanlar arasında sadece bir vasıta vazifesi gördüğünü daima söylemektedir.

Emre bir neydir, ve o Kudret zaman zaman gelip bu neyi üflemektedir.

Emre bu doğuşların kendi iç aleminde daima ve hiç durmadan söylendiğini, ancak icap edenlerin ses ve söz halinde dışarı çıktığını söylemektedir.

Emre, bu halin kendisine gelişini şöyle anlatmaktadır: Doğuş söylemeden evvel, bana tatlı bir ağırlık geliyor, vücudumda bir cereyan hissediyorum. Bu cereyan beni birkaç sefer elektrik çarpar gibi sarsıyor, ondan sonra ne dünya, ne ahiret, ne bilgi, ne görgü, ne işitgi ne de duygu kalıyor...

Doğuş bitip **Emre** kendisine geldikten sonra: Okuyun bakalım, biz de dinleyelim de istifade edelim diyor. Doğuş bitiminde **Emre**! diye mahlasını söylerken yavaş yavaş kendine geliyormuş.

Emre, bu hali hiçbir lisan tarif edemez diyor. Akl-ı cüz', akl-ı küll'e yaklaşır ve akl-ı küll söyler.

Doğuşlar görüş ve arzularımıza göre doğar. Doğuşlar aşk kelamıdır. Aşka bürünmüş sözler nazımla çıkar. Doğuşları anlayabilmek için aynı hale bürünmek lazım.

Aşkı ancak aşk anlar.

Emre, kendisine soranlara, "bizim yolumuz doğuş yolu değil, ahlak ve istikamet yoludur", diyor.

Bu hal, **Emre**'ye kırk yaşına girdiği 1940 yılında gelmiştir. **Emre**'nin 24-25 yıldır söylemiş olduğu doğuşlardan zapt ve tespit edilebilenler 2400 kadardır.

Prof. Dr. Annemaria Schimmel, **Emre**'nin doğuş haline şahit olmuş ve **"Tasavvuf' un Boyutları"** adlı eserinde bu konuya değinmiştir. (Kırkambar Kitaplığı, sf. 381-382 çev. Yaşar Keçeci)

Emre'nin tasavvufi doğuları, bir taraftan İlahi Hakikati anlatmaya çalışırken, diğer taraftan da, bize, tasavvufi ahlak merdiveninin basamaklarını işaret etmektedir. İnsanları Manevi Sevgiye götürecek tek yol bu ahlaktır.

Emre diyor ki bu sevgi ancak ahlakımızdaki hayvani sıfatlar yok olduktan sonra doğabileceğine göre, tasavvuf, son hecesi "şer" olan "beşer"i İnsan sonra da Adem yapmak için uğraşır.

Emre'nin dünya görüşü ve Kuran'daki tabiat-üstü olayları izah edişi tamamıyla aklın, mantığın ve müspet ilimlerin çerçevesi içindedir.

Emre'nin getirdiği tasavvuf, 20. asrın bütün maddi terakkileriyle el ele vermiş dinamik bir tefekkür sistemidir.

Din anlayışının tekamülü bizi tasavvufa götürür. Dinler, büyük bir nehrin kollarına benzerler. Bu kollar birleşerek ana nehri teşkil ederler. Bu ana nehir tasavvuftur. Din dereleri birleşip tasavvuf ırmağı haline geldikten sonra Vahdet Ummanına dökülebilirler. Böyle bir tekamül takip etmeyen din anlayışı, taklitte kalmaya mahkumdur.

DOĞUŞLAR 2, 1965, Doğan Basım Evi Adana, Şevket Kutkan'ın önsözünden.

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 1 | Mayıs 1957

İç Kaynak Dergisi 1

İÇ KAYNAK DERGİSİ | **Sayı: 1**

EMRE"nin Konuşmaları: 1

1/12/1956 da yapılan bir konuşmadan zaptedilebilinen notlar:

S.- Bizim okuduğumuz kitaplarda hayat için bir başlangıç tâyin ediliyor. Küremize semâdan cürsûmeler geliyor. Bunlar vâsıtasıyla bataklıklarda ilk hayat başlıyor. Sonra hayvanlardaki tekâmül başlıyor: nihayet insan meydana geliyor.

Tabii, dünyanın da bir evveli var: O da mâyî-i nârî halinde güneşten kopuyor; sonra da hayat başlıyor dünyada.

Emre- Akıl, mutlaka bir iptîdâ ve intihâ arıyor. Aradığı iptidâyı da kendisi uyduruyor, aklınca bir şeyler tasarlıyor. Şimdi de öyle bataklıklar yok mu? Niçin o tekâmül olup durmuyor? Ama o âlimlerin dediği şey, insan vücudunda oluyor.

S.- İlk canlılık nasıl bir şekilde oldu?

Emre- Şekli, mekli yok. Hayatın ne iptidası var ne intihâsı.

S.- Bir de, bir insanın nerden gelip, nereye gittiği meselesi var. İnsan gittiği yerde dünyadaki şeklini muhafaza ediyor mu?

Emre- Bu işin künhünü anlatmaya kelâm kâfi değil, akıl da anlamaya kâfi değil; çünkü akl-ı

cüz'dür. Cüz, Küll'ün dilinden anlamaz. Fakat anlamak ister ve azmederse anlayabilir. Allah'ı bilmeyen insanlar için Kur'anda çok ağır sıfatlar kullanılıyor. Allah'ı bilmeyen bir insanın herhangi bir canlıdan ne farkı olabilir; çünkü bütün canlıların gayesi, yiyip içmek, yaşamak, bir de neslini devam ettirmek için izdivaç etmektir. Onlar için ne geliş var, ne gidiş...

Kur'an, bâzı yerde de insanları övüyor: (Biz ona şah damarından daha yakınız) diyor. Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) de: (Allah, insanı kendi sureti üzre, yani kendisine benzer şekilde yarattı) diyor. Demek ki Allah'ı bilen insanla bilmeyen birbirinden ayırdedililyor. Zâten Kur'anda da böyle bir âyet var ya: (Bilenle bilmiyen bir olur mu?) deniliyor âyette.

Bir çocuğun meydana gelmesi için sarfedilen menide ne kadar hayvancık var?

S.- Tahminen beş milyon.

Emre- Birkaç damla suda beş milyon hayat. Bunların hepsi gidiyor, yalnız bir tanesi kalıyor. O da kendine benzer bir bez üzerine yapışıyor, sevişiyorlar. Babadan gelen, canlı; anadan gelen ona kap oluyor, sonra da atılıyor.

İşte, bu dünya da bir ana karnıdır. Bu ana karnındaki bâzı insanlar bu meseleleri tefekkür etmek suretiyle canlanıyorlar. Diğerleri beş milyon meni canlısı gibi telef olup gidiyorlar. Bizi canlandıran, bu tefekkür ve bilgidir. Zaman geliyor ki o gün, bu bilgiden başka hiçbir bilgi fayda etmiyor. Ama fayda etmiyor diye onları atacak mıyız? Hayır, onları bu dünyadaki hayatımızda yerli yerinde kullanacağız.

İnsan bu tefekkür adımlarıyla öyle bir âleme gider ki, tarifi mümkün değil. O âlemin dili, Aklı Küll'ün dilidir. O dili Akl-ı cüz anlamaz. İşte Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , o âlemin diliyle : **(Beni gören, Allah'ı görmüş demektir)** diyor. Bu sözü anlamak için o âleme gitmek lâzımdır.

(Allah nedir?) diye düşünmeye başlayan bir insan fenalık yapamaz, günah işleyemez. Allah nasıl daima kullarına şefkat ediyorsa, bu gibi insanlardan da hep şefkat doğar. Gözünden bakanın, kulağından işitenin, dilinden söyleyenin Allah olduğunu bilen bir insan günah yapabilir mi?

S.- General Necati Tarcan: (İsmail Emre, konuşmalarında bâzı suallere o kadar muazzam cevaplar veriyor ki, biz bunları anlayamayız bile...) diyor.

Emre- Bunu söyliyebilmek kolay değildir. Büyüklüktür bu, (Anlıyamıyorum) diyen insan, anlama yolunda yürüyor demektir. Allah'ın birçok isimleri var; (Kelim, Semî, Habîr.) gibi. Bu general gibi, aradan biri çıkınca, söyliyen de O, anlıyan da.

Böyle düşünen insanlar bu yolda büyümeye başlarlar. Dört beş yaşındaki çocukları evlendirsek, bunlar çocuk yapabilirler mi? Çocuk yapabilmek için mutlaka büyümeleri lâzımdır. Manevî izdivaç seviyesine gelenlerin de içleri dolmaya başlar. Bunlar için ölüm yoktur. Buna akıl, yâni akl-ı cüz inanır mı?

Bâzı kimseler, bu yolda yürüyebilmek için dünya ilimlerini, dünya işlerini terketmek lâzım zannederek korkuyorlar. Bilâkis. Asıl dünya işini terk edenler dünyanın başına belâ olmuşlar, parazit olmuşlardır. Ankara'daki toplantıyı gördün; var mıydı onlar arasında parazit cahiller? Hepsi münevver insanlardı.

S.- Bir Alman profesör, damadı ve kızı ile Konya'ya Mevlânâ'yı ziyarete gelmişler. Profesör; (25 seneden beri Mevlânâ'nın hasretini çekiyordum) diyordu. İçeri girerken ayakkabılarını çıkardı.

Huzurda vecde gelip öyle bir ağladı ki, (Ben müslümanım! Ben Mevlânâ'yı bu kadar severim, bu kadar överim!) diyen, öyle ağlayamaz.

Sonra merdivenlere yüzünü gözünü sürdü; çıkarken Mevlânâ'ya arkasını dönmeden çıktı. Çıktığı anda Almanca bir (Doğuş) söyledi. Bu doğuşu Profesör Cemile kaydetti. Ondan doğuşun tercümesini rica ettiler. Prof. Cemile: (Bu doğuş o kadar derin ki, sathî bir tercüme onun kuvvetini kaybettirir.) dedi.

Emre- O Alman profesör Mevlânâ ayarındadır, kendi kendini ziyaret ediyor.

S.- Profesör, Konya'yı gezdikten sonra: (Burada herkesin mevlevî olması lâzım gelirken, ben bunu maalesef göremedim. Bugünkü Almanya yüzde seksen mevlevîdir ve sizden üstündür. Biz bu yüzde sekseni yüzde yüz yapacağız.) diyor.

Emre- Çok iyi olacak; Bütün münevver Hristiyanlar Müslüman olacak.

S.- (Biz harpte mağlup olduğumuz halde çabucak kayıplarımızı telâfi ettik. Bu kurtuluşumuzun, Allah'a bağlılığımızdan ileri geldiğine inanıyoruz) diyordu.

Emre- Bak imâna... Fakat bu iman körükörüne değil. Hem imanlı, hem de çalışkan bir millet.

S.- Biz hem tembeliz, hem de dinî terbiyemiz tam değil.

Emre- Bizi taassup geri bıraktı. Gazi'nin taassubu yıkmağa çalışması, hakikatten büyük bir hizmettir bu millet için.

Müslümanlığı Hindistan cevizine benzetecek olursak, bizim Müslümanlığımız da bu cevizin kabuğunu yemeğe benzer. Avrupalılar, şimdi Hindistan cevizini kırıp içini yiyorlar. Asıl tasavvuf da budur. Hakikat cevizinin içini yemektir. Bizim tarikatçılar da zannediyorlar ki, İslâmiyet ve Hakikat, bir mağaraya çekilip tık! tık! tespih çekmektir. Tespih de bir rumuzdur. Tespih 33 parçadır. Yani Tespih, (İnsan)ı tarif ve işaret ediyor. Hakikati arayacak olanlar bir (Kâmil İnsan)dan arasın demek istiyor. Bunu böyle anlamazsak sonu gelmez bir daire içinde döner dururuz. Bu daireden kurtulmak için de yine tespihte bir işaret, bir (İmame) vardır. Bu da (Kâmil İnsan)ı gösteriyor. O daireden, (İmâme)ye yapışan kurtulur, çıkar. Yoksa, dön dur...

S.- Herkes cehennemde günahı kadar yanacak, sonra selamete çıkacakmış?

Emre- Yalan söyleyen insanlara bak, ne kadar azap çekiyorlar. Namus düşmanlığı yapanlar, hırsızlar ne kadar yanıyor, korkuyorlar. Bundan daha iyi cehennem azabı olur mu? Tembeller de öyle; onların da içi rahat ve ferah değil. Halbuki çalışkan insan vazifesini yapan insan ne rahattır. Biz İslâmiyeti okuyup üfürmek zannediyoruz. Bari okuduğumuz duaların, âyetlerin mânâlarını havaya üfürmesek de, yutsak, kulağımızdan yutsak.

Asıl İslâmiyeti ve İslâmiyetin kurucusu Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i ancak arif aşıklar bilir. Çünkü o, onların gözlerinin içindedir.

İşte bir Alman profesör Almanya'dan gelir, Mevlânâ'nın eşiğinde ağlar, sızlar; biz Mevlânâ'nın dibindeyiz, fakat ondan haberimiz yok. Fakat o Alman profesör de işin içine girse.

S.- Pakistanlılar da öyle; trenle Konya'dan geçerken ayağa kalkıyorlar, tren Konya'yı geçene kadar ayakta Mevlânâ'ya huzur tutuyorlar.

Emre- Ancak mânevî bir huzur bulup oraya aklının yüzünü çeviren insanlar nefsin hayvânî sıfatlarından kurtulabilirler.

Çok yaklaştı; (Avrupa'yı işaret ederek) bu taraf hep Müslüman olacak. (Rusya'yı işaret ederek) yalnız şu taraf olmaz. Onlar dünyanın deccalı. Onların içinde de dindarlar var. Onlar ortadan çekilirlerse, Ruslar mahvolacak. Dinsiz milletler yaşayamazlar.

(Muhterem okuyucularımıza bu münasebetle 24.17.1951 de doğmuş bir (Doğuş)un birkaç dörtlüğünü veriyoruz):

Birbirine düşen, hepsi kardaş,

Bölük bölük olur, edrler savaş;

Bu doğan Deccal'a Mehdi! Gel, ulaş!

Gaflette durana işitilir hoş.

Hiçbir dinsiz millet burada yaşamaz,

Mutlak helak olur, daim koşamaz;

Ya put sevmelidir, veyahut namaz;

Gaflette durana işitilir hoş.

Her dinin bir ucu Hakk'a dayanır.

Din bir yoldur, giden mutlak uyanır;

(Emre) vardı, gitti; (Dost)unu tanır,

Gaflette durana işitilir hoş.

S.- Onlar birbirlerini yeseler de biz de huzûra kavuşsak.

Emre- Yiyecekler; çok yakın. Bir yerde su olmazsa hayat olmaz. Cemiyetlerin suyu da mâneviyet ve dindir.

S.- Dînimizin istikbâli ne olacak?

Emre- Çok güzel olacak. Eğer biz, bize dinimizin esâsını, özünü öğretmek istiyenlerin kimisini asmasaydık, kimisinin derisini yüzmeseydik, o güzel istikbale çoktan kavuşmuş olacaktık. Ama böyle lâzımmış.

Biz her işi duâ ile, okuyup üflemekle halletmek istiyoruz. Halbuki dînin asıl kıymetli olan tarafı içidir.

Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in bilgisi, görgüsü Allah'la beraberdir. Fizik, Felekiyat, Kimya bu görüşte dâhildir. Allah'a ve Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e okuyup üflemekle değil, okuyup manâyı anlamakla uyulur. Demin çocuk, (Elif Lam Mîm)le başlayan bir sûreden bir parça okudu. Nedir bu (Elif Lam Mîm)? Bu bir şifredir; alttaki sûrenin, hatta Kur'ânın hulâsasıdır. Bunu anlamadan Kur'ânın içine gireceksin... Uğraş dur. Eğer Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) bunun mânâsını açıkça söyleseydi kendisine kimse uymazdı. Onun için (Kellimünase âlâ kaderi ukuulihi – Herkese, anlayacağı kadar söz söyleyin.) demiştir.

Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) bir gün vâzederken, köse bir adam Peygamberimize hayran hayran bakarmış. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) onun bu temiz sevgisine bakmış, tebessüm etmiş. Köse de zannetmiş ki kendisinin seyrek sakalına

gülüyor; (Yâ Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , benim köseliğime mi gülüyorsun?) diyor. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) : (Yok yâ filân! Senin sakalının her bir telinin altında birçok melekler gördüm de onlara güldüm) diye cevap veriyor. Bu söz adamın hoşuna gidiyor, çünkü anasından babasından gelen bilgi ile zannediyor ki melekler, gökte uçan kanatlı mahlûklardır. Gökte aradığı melekler sakalına inince adamcağızın hoşuna gitmiş. İşte burada Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , hakikati o adamın aklına göre söylemiştir. Nasıl anlatsın hakikati?

Şimdi gelelim bu sözün fennî izahına: Her kılın dibinde bir bez, bir gudde yok mu? İşte melekler bunlardır. Bilâ ücret, bilâ menfaat bize hizmet edip duruyorlar. İlmin, fennin terakki etmediği o devirde bunu o köse adama nasıl anlatsın? Şimdi bile mutaasıplara bunu anlatabilir misin?

S.- Avrupalı din âlimleri en aşağı bir Fakülte mezunu. Çoğu üç lisân biliyor. Mensup oldukları cemiyette itibarları yüksek. Bizde iş bunun tam aksi. Bu bakımdan dinimizin istikbali tehlikeli gibi görünüyor.

Emre- Allah, Müslüman, Hristiyan diye bir tefrik yapmaz. Çalışan, doğru yolda yürüyen muvaffak olur, Hıristiyanlık, Müslümanlık dediğimiz şeyler kesrettir. Allah ise vahdettedir. Bizim geri kalışımız, dinîn ne olduğunu bilmediğimizden.

S.- Biz Müslümanlığı sâdece (Lâ ilâhe illallah) demekten ibaret zannediyoruz.

Emre- Bunu söyleyebilmek kolay değildir. (Lâ) yok demektir. Her şeyi yok edecek, onlardan vazgeçeceksin ki Allah zuhûr edecek. (Lâ ilâhe), (Allah yok) demek değil; (İlâh yok) demek. İlâh da Allah'tan başka sevdiğiniz her şeydir. Bunlar yok olacak ki Allah meydana çıkacak. (İllâ) sözünde bir iddia mânâsı vardır, iddia etmek için de bilmek şarttır. Yani (O sevdiğimiz şeyler veya zanlarımız Allah değildir. Allah işte şudur!) demiş oluyoruz. Allah'ı bilmeyen bir insan; (Allah şudur!) diye iddia edebilir mi? İşte bunun için gerçek mânâsıyla (Lâ ilâhe illallah) diyebilmek kolay bir iş değildir. Allah'ı gerçekten bilen bir insan bir camiye gitse de: (Ey halk! Ben Allah'ı biliyorum) dese (Vay kâfir!) diye üzerine hücum ederler.

(Bilmiyorum!) dese yine öyle yaparlar. Velhâsıl biz bu iki cehil arasına sıkıştık kaldık. Bir tarafımız sevap, bir tarafımız günah. Halbuki ne günahın, ne de sevabın ne olduğunu bilmeyiz. On sevap, yirmi sevap, yetmişbeş sevap diye sevabı sayıya vururuz. Nedir bu sevap? Arapça'da sevap kelimesi, (elbise) mânâsına gelen sevb kelimesinden geliyormuş; ikisi aynı köktenmiş. Demek ki sevap iyi bir hâli, iyi bir ahlâkı elbise gibi üzerimize giymekmiş. Para gibi sayı ile sayılan ve mukabilinde cennette öteberi satın alınan bir şey değil.

(Bu münasebetle okuyucularımıza şu "Doğuş"u da takdim ediyoruz):

Dostum! Seni çoğu arar camiden,

Bulmak ister kilisede cam eden*;

Seni bilmez ikisine çok giden;

Bir (Bilen)den okunmalı bu (Kitap).

Kimi arar Kudüs ile Mekke'den,

Kimi arar Hay! Hu! ile tekkeden;

Seni bilir her kayıdı terk eden;

Yetişmez mi arayana bu cevap?

Kimi arar çok söyleyen (fakı)dan,

Kimi arar sarhoş eden rakıdan,

Seni bilir yürekten kan akıdan;

Yürektendir aşıka olan şarap.

Kimisi der: (Lazım bize tarikat);

Bulmak ister o karanlıktan necat.

Meydandadır: Bunların aklı sakat;

Dünya gibi, bunlar da bütün serap.

Hak bulunmaz kudüm ile, def ile;

Eskidiler; sen aklından defeyle;

Sen canını Hak için hedef eyle,

(Zevk) ile bul; boşuna çekme azap.

Sen devredip bitirdiysen azabı,

Sana açık o Dilber'in nikabı;

Sen alırsın ummadığın cevabı;

Duyar isen, sana lazım bu sevap.

Birçoğunun bütün arzusu: (Uçmak), Birçoğunun: (Tamu) odundan kaçmak; Aklın ermez; nasıl kaçarsın, ahmak? Gözün görmez; doğmuş iken afitap.

Aşık, bilmez ne cennet, ne tamuyu; Bilen için, bunlar bir dipsiz kuyu; Daim içer (ilmi ledün) den suyu; Çekmek için, elde lazım bir (Dolap).

Aşık olup, o dolabı çevirmeli,

Bu bilinmez sırra akıl ermeli;

Bir (Bilen) var, aklı ona vermeli; (Emre)! dersin; kolay ise, durma,yap!

28.10.1943

***Cam etmek- ayin yapmak**

S.- İyi bir Müslüman olabilmek için din ilimlerini, medrese ilimlerini tahsil etmek mi lâzım?

Emre- Birçok evliyâların medrese ilimlerinden haberleri bile yok; hattâ Kur'ân okumasını bile bilmezler; çünkü tahsilleri yoktur; ümmîdirler. Kur'ânın gayesi, kulları Allah'a bitiştirmektir. Kulun, ister okuması olsun, ister olmasın. Câhil bir kul da Allah'a bitişince, haydiii karşısında bütün âlimler âciz kalıyor. Dinîn, tasavvufun gayesi, insanların ahlâkını tasfiye etmektir. Medrese ilmi, yani Kur'ânı, sadece tefsîr etmek, medrese ilimleri bakımından tetkik etmek, bu ahlâk tasfiyesi işini yapabiliyor mu? Kur'ânı okumak ve tetkik etmek de bu işi yapabilir amma, yeter ki anlasak ve anladığımızı tatbik edebilsek... Halbuki anlamadan okuyup üflüyoruz.

S.- Hüveynat nerden meydana geldi?

Emre– Hüveyne sudan başka bir şey değil. Kurbağaya benziyor; ön elleri var, arka ayakları bitişik; çok şeffaf.

Kur'ânda (Ve cealnâ minelmâi külle şey'in hay– Biz her şeyi sudan yarattık) diyor. Her şeyin hayatı sudur. Toprak maddesi azdır; vazifesi de vücudu dik tutmaktır. İnsan en çok şekerden, daha doğrusu nurdan yapılmıştır.

S.– Âdem ile Havvâ böyle bir hüveyneden mi meydana geldiler?

Emre– Bizim evvelimiz, âhirimiz var; fakat hayatın ne evveli var, ne âhiri... Akıl yaslanacak bir yer arar; bir iptidâ, bir intihâ arar. Hattâ âlimler bile. Dünyaya güneşten kopmuş diyorlar. Bunlar nazariyeden başka bir şey değil.

(Âmâk–ı Hayal) burayı güzel anlatır: Şeytanlar ülkesinde âlimler iki taraf olmuşlar. Bunların mümessilleri olan iki büyük âlim, dinleyiciler önünde münakaşa ediyorlar. Onların ilmine göre güneş, semavi bir kazanmış. Birisi diyor: (Kazgaan–ı semâvînin 768 buçuk kulpu var). Öbürü diyor; (Hayır,777). Yâni demek istiyor ki beşer aklı ve ilmi, Allah'ın ilmi yanında bundan başka bir şey değildir. O kadar akıllı adamlar Ay'a Merih'e gidip de orada yaşayacaklar. Halbuki oranın havası Küre'nin havasından başkadır. Merih'e gidilemeyeceğini birkaç sene sonra anlarlar. Süratle dönen bir cisme elini yaklaştıramazsın. Yıldızlar o kadar süratle dönüyorlar ki, etrafındaki hava bu süratten bir sertlik hâsıl etmiştir. Hava şeffaftır; görüş, bakış havayı deler, geçer ama insan vücudu geçemez. Küre, kendine ait şeyleri kendi cazibesinden dışarıya bırakır mı?

İlim bir tek güneş görebiliyor. Halbuki güneşlerin adedi, payânı yok. Güneş, birçok yıldızların kalbi gibidir. Kalbsiz hiçbir şey yoktur. Küre'nin kalbi de ateştir. Bizim hararetimiz de vücudumuza kalbimizden yayılmıyor mu? Bütün kâinatın kalbi de insandır. Bütün tasavvuf kitapları ve Kur'ân bunu anlatmaya çalışır.

Küre'deki kimyevî maddeleri, kimyevî hassaları, yıldızlar güneşten tahlil ederek Küre'ye verirler.

Bütün yıldızlar dönmektedir. Birinin sürati ötekinin muvâzenesini bozunca, muvâzenesi bozulan yanıyor, patlıyor. Onun patlamasından, milyarlarca parça fezaya dağılıyor. İşte haceri semâvîler, bu dağılan parçalardır. Fakat bize kimbilir kaç milyon senede gelebiliyor.

Yıldızların ekserisi gaz hâlindedir. Onları bir cisim gibi gösteren şey, güneşin ziyâsıdır. Birçokları kimyevî maddelerden mükerrerdir. Hepsi Hakk'ın emri ve işaretiyle dönüyor.

Fizik, Felekiyat âlimlerinin ilmi doğrudur ama onlar sadece bu yıldızları döndüreni göremiyorlar.

S.– Herkesin çözmek istediği de budur.

Emre– İnsan kendisi çözülmedikçe bu mesele çözülmez.

S.– Nûh'un gemisi hakkındaki düşünceleriniz nedir?

Emre– Peygamberlerin birçoğu tahammüllü, sabırlı değildi. Doğru yola davet ettikleri kimseler, sözlerine inanmazlarsa, onlara beddua ederlerdi. Nûh da, Cenâb–ı Hakk'ın varlığını bildirmek için etrafındakilere söz söylemeğe başlayınca, kendisine eziyet ettiler, o da bütün insanların mahvolması için beddua etti. Allah Nûh'a: (Şöyle bir gemi yap, çocuklarını al, hayvanlardan da birer çift al, onlar kurtulsun, imân etmeyenler Tûfan'da boğulsun) dedi. O da bir gemi yaptı,

hayvanlardan da birer çift aldı. Nûh'un yedi çocuğu vardı. Çocuğunun biri fena bir fiil işlemişti. Kardeşleri onun gemiye alınmasını istemiyorlardı. Fakat ne de olsa evlât. Nuh onu da aldı ama bir kazanın altına sakladı. Nuh'un işleri bitince, Tûfan başladı, gemi yükseldi ve münkirler mahvoldu. Bütün dünyayı kaplayan sular indi. Bu, hikâyenin dış tarafı. Fakat biz, buna böylece de inanmaya mecburuz. Gelelim ledün cihetine:

Bir kere, suların bütün dünyâyı kaplamasına imkân var mı? Sonra, insan arka üstü yatarsa, bir gemiye, bir kayığa benzemez mi? Kollar da kürek. Gemiye hayvanlar almış; insanda hangi hayvanın ahlâkı yok ki?

Yedi evlâttan murad, yine insandır; başımızda yedi delik yok mu? İki göz, iki kulak, iki burun deliği, bir de ağız.

Kazanın altındaki yüzü kara evlâdı da nefistir. Ona uyanın yüzü kararmaz mı?

İnsan vücudunda hangi mâden, hangi zehir, hangi panzehîr yok ki... Kâinatta ne kadar hayvan varsa, şekilleriyle aynen insan vücudunda mevcuttur. Bundan başka nice deryalar, nice ırmaklar vardır. İnsan bu derece büyüktür ve merkez-i kâinattır.

İşte Nûh Tûfanı hikâyesindeki bütün rumuzlar (İnsan)ı anlatmaya çalışıyor.

Bu esrar, birdenbire açıklanırsa olmaz. İnsan, emeğini çekmediği şeyin kıymetini bilmez. Ne kadar söylesen anlayamaz. İnanamaz. Siz Almanya'yı bana ne kadar tarif etseniz, ben ne anlarım. Oraya gitmeli de ondan sonra bilmeli. Bunun için Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) : (Kelimünâsse alâ kaderi ukuulihîm) demiş; yâni (herkese anlayacağı kadar söz söyleyiniz) demek istemiş. Ama insan anlayış yolunda aklının adımlarıyla yürümeğe başlarsa (nas)lıktan kurtulur.

Hakikatin öyle esrarı vardır ki, birdenbire söylenirse, duyanlar için zehir olur. İnanmak için ya kuvvetli bir iman olmalı, ya uzun boylu rıyâzat yapmak lâzım. Rıyâzat bugün için günah. Kuvvetli iman ve sevgi yolu daha yakındır. Çok güzel bir devirde yaşıyoruz. Dış nasıl terakki ettiyse, iç de, yâni maneviyyat da öyle terakki etti. Ben rıyâzat yaptığım devirde Hicaz'a altı ayda gidilirdi; şimdi altı saatte gidiliyor. Araplar: (El-mâzi lâyüzker) diyorlar; mâziyi unutmak lâzım.

Asıl rıyâzat, nefsin istediğini yapmamaktır. Gerçi rıyâzatta bütün melekelerimiz hafifler, yani kuvvetlenir, başka âlemler açılır ama iş, Allah'ı râzı etmektedir, rıyâzatta değil.

S.- İnsan mürşitsiz rıyâzat yapsa ne olur?

Emre- Dellenir. Bu iş mürşitsiz olmaz. Siz mürşitsiz, yani muallimsiz mi doktor oldunuz? Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) : (Lev lel -mürabbî, mâ areftü Rabbî- Mürebbim olmasaydı Rabbimi bilemezdim.) diyor.

S.- Hint fakirleri de rıyâzat yapıyorlar.

Emre- Onlar ehli küfür. Çünkü yaptıkları rıyâzatın hedefi, nefsâniyet ve benlik. Beyinleri o arzuya hâmile, zamanı gelince o arzûyu doğuruyor. Onların yaptığını hangi peygamber yapmış? Halbuki bütün peygamberler, onların yaptığını yapmağa muktedirdirler. Fakat yapmazlar.

Hint fakirlerinin ekserisinin râbıtası (Buda)yadır. Buda'da bir peygamberdir; 124 bin peygamberin içindedir. Fakat o, tabiat kuvvetlerine hükmetme kudretini terk edememiş, orada kalmış. **Yağmur yağdırırdı; ateşe yakma! derdi, yakmazdı. Fakat hiçbir peygamber onun peygamberliğini tasdik etmemiştir.**

S.- Ama peygamberler de mucizeler göstermişlerdir?

Emre- Bir devre göstermişler ama sonra vazgeçmişler. Çünkü mucizeyi gören insanlar bu hâle imrenirler, orada kalırlar. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) de bir zaman sonra mucize olarak Kur'ânı göstermiştir. Kur'ândaki ilmi ledün hiçbir kitapta yoktur. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , mucize devrini çabuk geçmiştir. Bütün evliyalar yağmur yağdıracak olsalardı, insanlar çalışmazlardı. Mucize lâzım olduğu devirde yapılmıştır. Allah bize çalışırsak verir. Ziya Paşa burada vali iken kuraklık olmuş. Hocalar her gün yağmur duasına çıkarlarmış. Hocanın biri (Paşa'nın da Allah'a imanı vardır; onu da yağmur duasına götürelim) demiş. Huzuruna çıkmışlar; (Bizimle beraber yağmur duasına gelmez misiniz Paşam?) demişler, Ziyâ Paşa: (Hayır, ben huzûrullaha çıkıp da yağmur istemeğe utanırım) demiş. (Niçin?) demişler. (Ya Allah bana:(Ben size Seyhan'la Ceyhan'ı verdim. Benden yağmur istemeğe utanmıyor musun?) dese ben ne cevap veririm?) demiş.

S.- Mevlânâ'nın babasının Mevlânâ'ya kıyamı da mânevi mânâda mıdır?

Emre- Evet. O kabri, temsilen öyle ayağa kaldırmışlar. Ölü hiç ayağa kalkar mı? Âdem peygamber, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in babası değil mi? Halbuki Âdem de Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in şefâatına muhtaç değil midir? İşte bunu anlatmak için öyle yapmışlar.

Ne ki doğdu, büyüyor. Bizden sonrakiler mutlaka bizden münevverdirler. Baksana hep gençlik! gençlik! diye bağırıyorlar. Bir talebe hocasının öğrettiklerini tamam öğrenmişse, ondan daha ileriye gidecektir. Hocanın ilmi talebede ikinci yaşını yaşıyor, yani büyüyor.

Fakat evlât, babasını inkâr etmemelidir. Ederse mahvolur.

(Bu satırlar yazıldığı sırada elektrikler sönmüştü. Bir müddet Duran Emmi'nin çaktığı kibritlerin ışığında yazıldıktan sonra lüks lâmbası yakılmıştı. Emre bu lüks lâmbasını göstererek): Şu lüksü nasıl inkâr edersin? Evet, elektrik bundan mükemmeldir ama bu da elektriğin babasıdır.

Zapteden: Şevket Kutkan

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufi Îzâhı

Bu sütunda okuyucularımıza, Nasreddin Hoca fıkralarını Emre'nin getirdiği yeni bir görüş ve anlayış ışığı altında takdim etmeğe çalışacağız.

Umûmî anlayışımız, Nasreddin Hoca'yı merkebe ters binmiş, hayvanın kuyruğunu eline almış, çok defa gülünç, bazen güldürücü, bazen hattâ müstehcen fıkralar anlatan bir molla olarak tanımaktan öteye geçemiyor. Ahlâkî mizah dehâsının fikir haysiyetini komiklikten tefrik edebilmek kolay olmadığı için, Nasreddin Hoca'yı, bizi güldürmeğe memur bu komik mollayı sadece merkebin kuyruğunu eline almış sarıklı, sakallı bir insan olarak tasavvur eder, üzerinde durmazdık. Emre'nin getirdiği yeni ve gerçek görüş, bizi, ona aşağıdan yukarıya doğru hayretle, hayranlıkla ve saygıyla bakma seviyesine çıkarıyor. Tasavvuf kitaplarında, tasavvuf tarihlerinde adı geçmeyen Nasreddin Hoca'nın büyük bir mutasavvıf olduğunu, fıkralarının da tasavvufi Hakikat ile tasavvufi ahlâkı telkin etmek istediğini ilk söyleyen, Emre'dir. Bu görüş, asıl Nasreddin Hoca fıkralarını, taklitlerinden ayırmak için şaşmaz bir mihenktir.

Emre, her sayımızda bir veya birkaç fıkrayı şerh ve izah edecektir.

İlk fıkrayı, rahmetli Remzi Oğuz Arık'ın aziz hatırasını, yâda vesile olan hazin bir olayla birlikte

anlatacağız:

Rahmetli ile Emre, **Adana'da Dr. Operatör İhsan Önal** delaletiyle ilk tanışmalarında bu mevzu üzerinde konuşurlarken Remzi Oğuz Arık, Emre'ye: (Mâdem Nasreddin Hoca fıkralarının tasavvufî bir mânâ taşıdığını iddiâ ediyorsunuz, öyleyse ben size bir fıkra anlatayım, siz bunu tasavvufa tatbik edin) diyerek şu fıkrayı anlatıyor:

Nasreddin Hoca'nın bir evi varmış. Hoca bir gün evine diyor ki: "Sen artık adamakıllı eskidin, neredeyse yıkılacaksın. Bâri bana ne zaman yıkılacağını haber ver de altında kalmayayım." O da "peki" diyor.

Aradan epeyce bir zaman geçiyor. Bir gün ev yıkılıveriyor. Bereket versin ki ev yıkıldığı zaman, Nasreddin Hoca içinde değilmiş. Akşam Hoca geliyor; bakıyor ki ev yıkılmış. Eve: "Hani sen bana ne zaman yıkılacağını haber verecektin?" diyor. O da: "Ben sana çok söyledim ama sen anlamadın. Bir gün duvarım çatladı, bir gün sıvalarım döküldü. Bunlar hep sana benim yıkılacağımı haber veriyordu. Bizim dilimiz böyledir" diyor.

Emre bu fıkrayı şöyle mânâlandırıyor: (Evi insan vücuduna benzetsek olmaz mı? Evin yıkılması da ölüm olsun. Duvarın çatlaması, sıvanın dökülmesi filân da hastalanmamıza, saçlarımızın, dişlerimizin dökülmesine benzetilemez mi?)

Emre bu izahı yaparken, **Remzi Oğuz Arık**, şiddetle ağrıyan dişinin sızısını dindirmek için Dr. İhsan Önal'dan bir aspirin istiyor. Bunun üzerine Emre: **"İşte bakın, ev, size bir tuğlasının düşmek üzere olduğunu haber veriyor"** deyince, bu izah ve bu yerinde misâl, rahmetlinin çok hoşuna gidiyor ve bunu not defterine kaydediyor.

Emre, fıkranın gerçek manasını şu sözlerle tamamlıyor:

(Bu vücut binası, bir gün nasıl olsa ölüm zelzelesiyle yıkılacaktır. İş, bu ev yıkılmadan, (ölmeden evvel ölerek) Ebedî Ev'e, (Emin Belde)ye, yani bir kâmil insanın gönlüne göç etmektedir.

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 2 | Mart 1960

İç Kaynak Dergisi 2

İÇ KAYNAK DERGİSİ | Sayı: 2

EMRE'nin Konuşmaları: 2

9.3.1957 de yapılan bir konuşmadan zaptedilebilen notlar.

S.- (Elmukadder lâyugayyer) gibi sözler, kadere boyun eğmenin bir mecburiyet olduğunu anlatıyor, bâzı sözler de irâdeye kıymet veriyor bunların hangisi doğrudur?

Emre- İkisinin de yeri var. İrâdemizi kullanıp bir şeyi talep etmezsek bulamayız. Mukadderin yeri ayrı.

S.- Âcizane şöyle düşünüyorum: İrademiz dışında olan hâdiseleri (Elmukadder lâyugayyer)e terk ediyoruz. Cüz'î irademizin gücü yeten hâdiselerde ise bizim çalışmamız lâzım.

Bazı kimseler her türlü menhiyatı işlerler; kendilerine (Niçin böyle yapıyorsun?) deyince, (İrâde Allah'ın. Yap! desin yapayım; yapma! desin, yaptırmasın.) derler.

Emre- Bunlar acizlerinin denizinde boğulmuşlar. Bunlar Kur'ânı inkâr ediyorlar. Eğer her şey

Allah'tan olsaydı, bizlere (Şunları yapın! Şunları yapmayın!) diyen Kur'ânı gönderir miydi?

O zaman insanların birer kukladan ne farkı kalırdı? Kur'ândaki emirler, nehiyler, insan iradesine verilen büyük kıymeti gösterir. Hırsızın, katilin işlediği suçu Hükümet mi yaptırıyor ki, bizim işlediğimiz kötü fiiller Allah'tan olsun? Hükümet kanunlarına uymayan bir iş yap, bak sana ne yapıyorlar... Allah'ın kanunu da Kur'ândır. Hükümet kanunları da, Kur'ân gibi, kötülükleri yasak ederler. Onlar da Allah'ın kanunları demektir.

S.– İnsanların kâmil bir kimse olabilmeleri için nefsin ölmesi lâzım, değil mi?

Emre– Nefis ölmez; ıslâh edilmesi lâzım.

S.– Bu ne ile mümkündür?

Emre– Muhabbetle. Nefsi öldürmek için Muhabbet kılıcını kullanmak lâzım. Kâmil bir insana muhabbet.

S.– Bulunduğumuz cemiyetlerin muhabbetleri böyle değil. Onlara bu sevgiden bahsedince, rahatsız oluyorlar, bizden uzaklaşıyorlar.

Emre– Öyleyse karışmamalı. Bu hâle yakın olanlarla konuşabilirsin; olmayanlarla konuşamazsın. Yunus Emre bunu anlatabilmek için:

Karga ile bülbülü bir kafese koysalar,

Birbiri sohbetinden daim melûl değil mi?

diyor. Karanlıkla ışık birbirine karışmaz. Küllü şey'in zevceyn. Amma biz aşkı, onların ikrahından öğreneceğiz. Her şey öyle değil mi? İyiliği, kötülük yapan insanların yaptığı fenâlıktan ikrah ederek öğreniriz. Sâdi de öyle demiyor mu?

S.– Sizin indinizde, Allah'a en yakın kimse kimdir?

Emre– Daima Allah'ı düşünen insan.

S.– Ve aynı zamanda?

Emre– Vicdanı temiz olan, bu insanları seven, onları incitmeyen, onları affeden kimsedir.

S.– Kötülükleri affetmek en güç iş.

Emre– Biz kemâlâttan bahsediyoruz. Olgunlukta kötülük olmaz. Hangi meyvanın hamı asitsizdir ki...

S.– Hiçbirinin.

Emre– Ama olduktan sonra?

S.– Tatlı, şeker gibi.

Emre– Meyva kemâle erince o asitler şeker oldu, vitamin oldu.

S.– İşte o asitleri şeker yapmasını öğrenmek lâzım.

Emre– Beklemek lâzım. Meyva olunca, insan onu görür, alır, yer. Meyva, insan tarafından yenip, ona vuslat edince (Ben insanım!) diyebilir ve demekte de hakkı vardır. Ama meyva, olacağı yerde ularsa yani çürürse, bir asit meydana gelir ki, artık onun tatlanmasına imkân yoktur. (Her şey Allah'tan) diyenler, işte böyle ulumuş meyvalara benzerler. Bunlar her fiili yapar, haramı, helâli

birbirine karıştırırlar. Bunların geri dönmeleri çok zordur.

S.– Allah korusun. Zekât hakkında ne düşünüyorsunuz?

Emre– Vallahi... Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in bir hadisi var: (Zamanın tebeddüliyle ahkâm değişir) diye: Şimdi zekâtı Hükümete veriyoruz. Daha doğrusu da budur. Çünkü Hükümet bizim verdiklerimizi, nereye lâzımsa oraya dağıtıyor, lüzumu olan şeyler için sarf ediyor. Eskiden fakirler daha çoktu. Şimdi hükümet, imkân nispetinde fakir fukaraya sâhip oluyor, onları şahısların merhametine bırakmamaya çalışıyor, dârülâcezeler açıyor. Her şey tevhide, kemâlâta doğru gidiyor. En güzeli, Hükümete, ülül'emre itaat etmektir.

S.– Hükümetin istediğini tam olarak vermeyenler de olabilir. Hakiki gelirlerini göstermeyerek kaçamak yollar arayabilirler. Bunların bu hareketleri, gerek dine gerek millete, zarar değil mi?

Emre– Zarar bilseler, yapmazlar, (.zalûmen cehûlâ) diye bir ayet var! Câhil daima zâlimdir. Aklı yetse, zalimlik eder mi? Baş büyümezse, vücut büyümez.

S.– Güzel! Baş büyümezse, vücut büyümez. Vücut ancak baş sayesinde itibar kazanır.

Şevket beye şu yatırı sordum: Bulut Dede hakkında malûmatınız var mı? dedim; (Hayır, evliyanın dirisine rastgelince ölüsüyle uğraşmağa vakit bulamadım) dedi?

Emre– Şimdi biz Bulut Dede'nin kabrine gitsek de bir müşkülümüzü sorsak, Dede cevap verebilir mi? Bir eseri var mı?

S.– Bilmiyoruz.

Emre– Bıraksa, meydana çıkardı.

S.– Cami filân yaptırmış mı bilmiyoruz.

Emre– En büyük eser, insanları uyandırmaktır.

S.– (Ahmet Rüfaî) adlı bir kitap geçti elime; bunu yazan, Kenan Rifâî 1950 de İstanbul'da ölmüş. Diyor ki: Ahmet Rufâî, Zeynel Abidin'in soyundanmış, Peygamberimizden 600 sene kadar sonra gelmiş. Doksan bin kişiyle Kabe'yi, sonra da Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in kabrini ziyaret etmiş. Esselâmünaleyküm ya Ceddi! demiş. O da: Aleykümselam yâ Hafîdî! diye cevap vermiş. Bunun üzerine Ahmet Rufaî: (Yâ Resûlallah, senin ziyaretine geldim; ver elini, öpeyim) diyor, kabir yarılıyor, Peygamberimiz elini uzatıyor; o da öpüyor. Buna ne dersiniz?

Emre– **Bu, mânen olan bir şeydir. Kendinden kendine olan bir şeydir.**

S.– Bu hadise mânevî olsaydı, bunu başkalarının görmemesi lâzımdı.

Emre– Kendisine mânen tecelli eden bu hadiseyi etrafındakilere söylemiştir; onlardan da, ağızdan ağza intikal ede ede, bu manevî hâl, maddi bir hadise gibi kabul edilmiştir.

Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in kabri, asıl insanlardır, sensin. Mevlânâ da öyle söylemiyor mu?

Ne diyordu?

(Öldükten sonra bizim türbemizi toprakta arama; çünkü bizim mezarımız, arif insanların gönülleridir.)

S.– Allah'ın evi neresi?

Emre- Mü'minin kalbi. Yani onu sevenin kalbidir. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in kabri de, onu sevenlerin kalbleridir. O anlattığınız vaka, o sesler, o sorup cevap almalar kendinden kendine, mânen olmuştur. Miraç da kalbden kalbedir, anlayış, idrâk miracıdır. Bu devrin insanı binek üzerindeki Mirâca nasıl inanır...

S.-Hatırıma geldi miraç deyince: Rüyamda yüksek bir yerde, bir dağdasınız; ziyaretinize gelmişim. Size (Yedi kat gök nedir?) diye sordum. Siz de tam cevap vereceğiniz sırada yeni bir kafile geldi; cevap vermediniz?

Emre- Rüyada cevap veremediyse, şimdi veriyor işte; (İnsân-ı Kâmil)i anlatabilmek için neler söylememişlerdir ki. Göklerde öyle katlar, matlar yoktur. İnsan vücudunun göğü, yani en yüksek yeri başıdır. Başta da yedi delik vardır; iki göz, iki burun deliği, iki kulak, etti altı;

bir de ağzı, etti yedi. Bütün maksat, kâmil insanın başını tarif etmek. Yedi kat göğü kâmil insanın yüzünde seyretmek lâzım. Onu da her göz göremez, âşıkların gözü görür.

(Bu münasebetle muhterem okuyucularımıza Emre'nin 27.12.1944'de doğmuş şu doğuşunu veriyoruz):

Âdem'de olan damar,

Muhitdurur sana Yar.

Kim sana âşık olur,

Seninle bile arar.

Âdem'de bulunan et,

Bize gösterir ibret;

Seni gözden saklayan:

Kendinden doğan heybet.

Âdemdeki olan saç:

Kâbe'de edilen Hac;

Sana varmak isteyen,

Âdem yüzüne muhtaç.

Damarımda gezen kan,

Seni arıyor her an;

Sana âşık olanlar,

Âdemden alır ihsan.

Âdemdeki olan diş,

Birbirine bitişmiş;

Canan! Seni arayan,

Âdem ile bilişmiş.

Âdemde olan boğaz,

Birleşmiştir kışla yaz;

Ayrı olan (Çift Deniz),

Mümkün değil ayrılmaz...

Âdemdeki çift dudak,

Daim zikir eder: Hak!

Eğer Hakk'a âşıksan,

Ordan çıkan söze bak.

(Emre)! Âşık ol öğren;

Kamile muhtaçsın sen,

Sözün, özün Hak'tandır;

Kurtulur seni gören.

Şu doğuş da aynı neşveyle söylenmiştir:

Bendeki bu beden: (Hicaz) Âşıklar ediyor niyaz; Vücudumdaki (Dört İmam), Bana kıldırıyor namaz.

Kalbimin içinde (Esrar), Mekân tutmuş, etmiş karar. Bedenim: (Arafat Dağı); Bilen, gelir, benden arar.

Ağzımdaki söyleyen dil, Anlayana, olmuş delil; Hareket eyleyen canlı, Bitişiktir, ayrı değil.

Hurufta olmazsa nokta,

Her yazıda olur hata;

Daim gözüm gıda verir,

Her yanda gezen hayata.

Görünürüm daim beden; Bitişiktir gelen, giden; (Layüs'el)dir, (amma yefal); Kimseler diyemez: neden?

Bana bitişiktir her yan. Damarlarda dolaşan kan; Gözle görülmeyen kalbim, Âşıklara olur ayan.

Dem gelir, olurum toprak;

Ağaçlardan düşmüş yaprak;
Olurum Tanrı Taala,

Her sıfatım muhittir, Hak.

Ayrılıp ederim ikrah,

Pişman olur, çekerim ah,
Sadamı duyan zerrede,

Hiç kalmaz, affolur günah.

Kirlerinden o olur pak,

Diri olur, olmaz helak; (Emre) ayrılınca benden, Ayaklar altında bir hak...

27.04.1953 Zapteden: F. Emre

Siz rüya görürken kalbinizde ne kadar dağlar vardı... Ben de sizin kalbinizdeydim. Mâneviyatta böyle şeyler yok. Benim temennim de, sizin kalbinize benim girmekliğim. Sen benim kalbime girmeseydin o rüyayı göremezdin. Kalb, ne senin ne benim; Allah'ın kalbi. Sevgi zuhûr ettikten sonra ne sen var, ne ben. Burası ikiliğin, kesretin bittiği yerdir.

S.- Hz. Peygamber: (Benim sülâleme düşman olan, bana düşmanlık etmiş olur) diyor. Bazı kimselerse, **Muâviye'den "Hazret" diye bahsediyorlar**. Halbuki O, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in efrâdı ailesine kötülük etmiştir.

Emre- Bizim için ne Muâviye var, ne bir şey. Kendisi, yaptığının cezasını çekmiştir. Nemize lâzım. Niçin onunla uğraşıp da vaktimizi harcayalım?

Muâviye (Ehli Suffa)danmış. Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in sır kâtibi imiş. O devrede Peygamberimiz de onu severmiş. Efradı ailesine kötülük düşünmeğe başlayınca, Muâviye'yi sürmedi mi; neyi sürdü? Vücudunu. Ne için? Kötü ahlâkı için. Bizde de Muâviye ahlâkı varsa, bu ahlâkı aklımızın hudutları haricîne sürmeliyiz.

S.- Bâzı kimseler: (Allah bizi Muâviye'nin şefâatından mahrum bırakmasın) diyorlar.

Emre- Bu, Şeytandan şefaat beklemeğe benzer. Ne için şefaat bekliyorlar? Cennet için değil mi? Allah'ın cemâlini gören insan ne Cennet ister, ne Cehennemden korkar. Muhammediye kitabını yazan Yazıcıoğlu: (Öyle kimseler var ki siz cifeden nasıl kaçarsanız, onlar da Cennetten öyle kaçarlar) diyor. Cenneti, Cehennemi halk eden Kudretten başka bir şey istemeyiz.

S.- Allah'ın halk ettiği nimetleri, hurileri, köşkleri, bahçeleri istemek hakkımız değil mi? **Emre**- Benim aklım böyle şeyler istemiyor.

S.- Şu kadar huri verilecekmiş, diyorlar.

Emre- Ben bu âlemde bunların hepsinden vazgeçtim. Türkçede: (Kepçe tutan benim olsun, dış kapıda yerim olsun) derler. Âşıklar ne yapacak Cenneti. Onlar, Cenâbı Hak'dan başka kimseyi istemezler.

S.- Kur'ânda ismi geçen peygamberlerin çoğu birbirinin akrabâsı.

Emre- Akrabâlığın Türkçe'si (yakınlık) değil mi? Asıl akrabâlık, akıl akrabâlığıdır. Kan

akrabâlığından ne çıkar. İşte Hz. İbrâhim'in babası putperestti; halbuki İbrâhim putları kırıyordu. Putlara tapmayı İsâ bile ortadan kaldıramadı. Ancak Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) putları kırabildi.

S.- Cenâbı Hak, peygamberlere îmân etmeyen insanları da ıslaha kadir değil miydi?

Emre- Nârı da hak, nuru da. Hepsini ıslah etse, nâr ile nurundan birini kaldırması lâzım. Halbuki (Küllü şey'in zevceyn). Allah, ıslah olmak isteyeni ıslah eder. Eğer her şeyi Allah'a bırakmak icâp etseydi, peygamberlere, Kitap'lara ne lüzum vardı. Demek iş, Allah'a değil, bize aitmiş. Biz ıslah olmak için irâdemizi kullanacağız; O da yardım edecek.

Bu (nefis) denen şey başımıza bela ama ıslah edilirse, mükemmel bir cevher olur. Rumuzlu olarak söylemişler: (Meleklere nefis verilmemiş ama melekler, nefsi olan insanların hizmetçisidir) demişler.

S.- Muâviye'yi konuşuyorduk.

Emre- Muâviye'nin Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) ile ahbap olduğu zamanlar, Hz. Ali'nin delikanlı olup harblere girdiği devrelere rastlıyor. Bir harpte Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in yüzüne ok isâbet ediyor, yüzü kanıyor; Hz. Ali hemen koşup, Peygamberimizin yüzündeki kanı yalıyor. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) : (Yâ Ali, sen Cenâbı Hakkın en kıymetli kulusun. Sana, vaat ettiği her şeyi verdi) diyor. Muâviye bunu işitiyor; içinden bir haset doğuyor: (Keşke ben yalayaydım da, o vâdedilen şeyler benim olaydı) diye, hep bir harp olmasını ve Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in yaralanmasını bekliyor.

Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , senede bir kere kan aldırırmış. Bir gün yine kan aldırırken Muâviye, o kanı yalıyor, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) : (Ne yaptın ya Muâviye?) diyor, (Sen bunu iyi etmedin). Muâviye umuyordu ki evvelce Ali'ye söylenen söz kendisine de söylensin: (Niye Ali'ye öyle söyledin de bana böyle söylüyorsun?), (O beni çok sevdiğinden, gönlü, benim yüzümün kanlı olarak görülmesine râzı olmadı, o kanları yaladı. Sen ise onu kıskandın ve istedin ki ben yaralanayım da kanımı yalayasın. Ben şimdi vucûdumdaki zararlı, pis kanı çıkardım; sen bu pis kanı yaladın. Bunun için senden birçok fücûrat, birçok fena fiiller zuhûr edecek).

Bu hâdiseden sonra Muâviye, yine Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in arkasında olmakta devam ediyor. Namazlarda hep Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in arkasında dururdu. Ali, nere rastgelirse orada kılardı. Bir gün, uzak bir yerden, Kerbelâ taraflarından bir ihtiyar geldi. Bu adam Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e âşıktı. O sırada Muâviye yoktu. Namaz zamanı gelince hep birden namaza kalktılar. İhtiyar, Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in arkasında namaza durdu. Muâviye geldi, baktı ki kendi yerinde yabancı bir adam var, onu kolundan tutup çekti, onun yerine kendi durdu. Ali, Muâviye'nin bu hareketine tahammül edemedi, Muâviye'yi eteğinden çektiği gibi, kıçının üstüne oturttu. Muâviye söylenmeğe başladı. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) meseleyi anlamak için döndü. Muâviye meseleyi anlattı. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) seslenmeden namazı bitirdi. Günlerden de cumaydı; hutbe okumak için minbere çıktı. Muâviye'nin, namazda iterek yerine geçtiği yabancı ihtiyar Kerbelâ'dan gelmişti, Peygamberimiz minberden ona hitab ederek: (Kalk yâ filân!) dedi, (Kerbelâ'nın filân yerinde şöyle bir dere var mı?) (Evet, Yâ Resûlallah) Şurası şöyle midir, burası böyle midir, derken, ihtiyar dayanamıyor: (Yâ Resûlallah, sen Kerbelâ'yı benden iyi

bildiğin halde niçin bana soruyorsun?) diyor. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) : (Oralarda benim evlâdımın kanı dökülecek de, oralar gözümün önüne geldi) diyor; (Sebebi ne?) (Muâviye'nin bir çocuğu olacak; bu çocuk benim ahfadıma hücum edecek.)

Muâviye'nin, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in söylediği şeylerin mutlaka, olacağına imanı vardı; (öyleyse ben evlenmem) dedi. Epeyce bir müddet evlenmedi. Fakat bir gün husyesinde bir yara çıktı; gittikçe büyüdü; o devrin hekimleri çare bulamadılar. Hekimin biri: (Bu derdin çâresi evlenmektir; yoksa seni öldürür) dedi. Muâviye: (Hayır, evlenmem. Evlenirsem, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in dediği olacak) dedi. Hısımları, akrabaları, nihayet baktılar ki Muâviye ölecek, onu ikna ettiler ve 103 yaşında ihtiyar bir kadınla evlendirdiler ki çocuğu olmasın. Fakat kadın hemen hâmile kaldı. Birçok kimseler dediler ki: (Bu kadın hâmile olamaz. Bu bir illettir) illetti, değildi derken, Yezid dünyaya geldi. Bu velveleyi koparan, işte bu Yezid'dir. Ama nemize gerek bizim Yezidi ile Muâviye... (El – mâzi lâyüzker).

S.– Oluyor efendim, gelip çatıyor böyle şeyler.

Emre– Evet, insanın bâzı müşkülleri hallolur. Hallolduktan sonra nemize gerek onların hikâyeleri... Burada bir şey var ki: Muâviye'nin vücûdu unsuru erbaadan mükerrer değil miydi?

S.– Evet.

Emre– Hz. Ali'nin vücudu?

S.– O da öyle.

Emre– Ali ile Muâviye'nin vücutları aynı şeyden yapılmış. Ali'yi sevip, Muâviye'den ikrah etmemiz neden? Ahlâkları yüzünden değil mi? Herkeste de bu iki ahlâk vardır. Muâviye ahlâkına uyarsak, bize de ayni şeyleri yaptırır. Ali'nin ahlâkına uyarsak, Ali gibi oluruz.

S.– Muâviye, azmetseydi, Ali gibi olabilir miydi? Allah'ın takdirini bozabilir miydi?

Emre– Evet. Baksana, Kur'ânda, yapmakta olduğumuz fena fiilleri men'ediyor, yapmayın diyor. Allah'ın takdiri, bizim her hangi bir fiile teşebbüs ettiğimiz andan itibaren başlıyor.

S.– Ebûcehil, elinde taşla Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in yanına geliyor: (Haydi elimdekini bil, mâdemki peygamberlik iddia ediyorsun.) diyor. Peygamberimiz de: (Ben mi söyleyeyim, elindeki taş mı söylesin?) diyor. (Elimdeki söylemez ki.) deyince taş başlıyor söylemeğe. Bu kadar açık keramet karşısında nasıl inanmıyor?

Emre– Gururdan. Ebûcehil; Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , kabilelerinin en âciz bir kimsesiydi diye ona imân edemezdi.

Allah'a meyyal olan insanlarda benlik, gurur olmaz. Onlar, büyüklüğü, Allah varken, kendilerine yakıştırmazlar da, yaklaştırmazlar da. Beşeriz; gurur ve benlik gelebilir, fakat gelir gelmez Allah'a sığınmalı, atmalı. En büyük günah, benliktir. Allah bütün günahları affeder de benliği affetmez.

S.– Bazen beşerî zaaf eseri olarak insana benlik geliyor. Bir şeye seviniyorum ki, bu benlik ve gururdan derhâl bir nedamet geliyor. Fakat gönül istiyor ki bu gurur ve benlik hiç gelmesin.

Emre– Bu da bir devlet. Sizi ayıktırıyor. Benlik insanı dâima hasrete düşürür. En büyük cehil, benliktir. Bir zaman ben de düştüm bu hâle. Bunu anlatan bir doğuş var:

Birçoğunun dilinden dersin kelâm,

Birçoğuna Canan! verirsin ilham;

Bildim: Bütün kuvvet senindir, Mevlâm!

Ne sebepten ben bana ben! diyeyim.

Tutuşturdun Fir'avn ile Musa'yı,

Seni bildi, teslimettin (Asâ)yı;

Çarmıhlardan sen kurtardın İsâ'yı

Ne sebepten ben bana ben! diyeyim.

Ruhsat vermez isen döner mi lisân.

Eğer dersem, hâlimi edenğ ilân;

Sultânımsın, mekân kurduğun (İnsan);
Ne sebepten ben bana ben! diyeyim...

Söz şenindir, beni ettin tercüman,

Çünkü benim dilim dönmez her zaman
Ben kapında bir kulum, sensin Rahman.
Ne sebepten ben bana ben! diyeyim.

Söyletmezsen, dilim etmez hareket,
Görünmezsen, her taraflar olur sed;
Bülbül olur dilim, edersen himmet;

Ne sebepten ben bana ben! diyeyim.

Aşkını verirsen Cânânım, eğer,

Dil, bir çeşme olur, cevherler döker.
Himmet olmaz ise, kullar ne çeker.

Ne sebepten ben bana ben! diyeyim.

Sen Rahmansın, ben kapında bir kulum,
Boynum bükük, elim bağlı dururum;

Nice zaman orda dayandı yolum;

Ne sebepten ben bana ben! diyeyim.

Bir an sonra, bilmem başa ne gelir;

Sen (Habîr)sin, benim aklım ne bilir.

Sana karşı bütün boyun eğilir;

Ne sebepten ben bana ben! diyeyim.

Sana mahkûm nice nice hükümdar.
Derde düşse, hep senden çâre arar;

Gafil olan, seni ediyor inkâr;

Ne sebepten ben bana ben! diyeyim.

Bir zaman ben! dedim, ettim tecrübe;
Hasretine düştüm, eyledim tövbe;

Beni muhtâç etme dîne, mezhebe;

Ne sebepten ben bana ben! diyeyim.

Yalvarırım, senden ayırma beni,

Otuziki yıldır ararım seni;

(Emre) buldu, attı can ile teni;

Ne sebepten ben bana ben! diyeyim.

Onun için, hâline sensin hâkim;

Bu göz gördü, inandı: demiyor

Kim? İnanınca, kalbini ettin selîm;

Ne sebepten ben bana ben! diyeyim.

23 Nisan 1948

S.– Bize Develioğlu hakkında bilgi verir misiniz?

Emre– Risâlesini okumuşsunuz ya...

S.– Hayatı, yemesi içmesi?

Emre– Dünyaya kat'iyyen mahkûm değildi. Gayet az yer, içerdi. Kanaatkardı.

S.– Öldüğü zaman vücûdu mis gibi kokuyormuş.

Emre– Ne diyorlarsa, doğrudur. Perhizi çok severdi. Midesi ve vücûdu da öyle alışmıştı.

S.– Bu derece yememek, netice itibariyle çalışmamaya sebep olur. Halbuki atâlet, Allah indinde makbul degildir, öyle değil mi?

Emre– Gerçi ihtiyardı, bilfiil herhangi bir işte çalışmazdı ama atıl değildi. Çalışmıyor değildi ki: Bizi okutuyordu, bizlere (İlm-i Ledün) öğretiyordu. Siz de öğretmensiniz. Öğretmenlikte elinizle kolunuzla mı çalışıyorsunuz? Kafayla çalışmak, çalışmak değil mi?

S.– Hem nasıl. Çok enerji sarf ediyoruz.

Emre– Develioğlu'nun sarf ettiği enerjiyi her göz göremez. Her adam o hâle dayanamazdı. Kendisini sevenlerden birisi, gece uykusu kaçıp da aklen Develioğlu ile meşgul oldu mu, O da uyanır, onunla manen meşgul olurdu. Gece, uykusu kaçıp da Develioğlu ile aklen meşgul olan adam, meselâ kendi kendine düşünür, aklına bir takım sualler gelir, bunların cevâbını bulur, zanneder ki kendisi buldu; halbuki söyleyen O'dur. Her vücut dayanmaz bu hâle. Bir avukata gitsen, akıl danışsan, ücret ister, halbuki onlar bilâ ücret hizmet ederler.

S.– Doğuşlar kolay anlaşılmıyor, îzâha muhtaç.

Emre– Zamanı gelmeden anlaşılmaz. Bu doğuşların ekserisi, ben en zor kaynakları yaparken doğmuştur. Bâzı kimseler zannediyorlar ki Allah yoluna girince, dünyâdan elini eteğini çekeceksin. Buna imkân var mı? Dünyânın içinde yaşıyoruz çünkü. Bilâkis, çalışıp kazanacağız; hem de çok kazanacağız ki, kazandığımızdan başkaları da istifâde etsin.

(Bu münasebetle okuyucularımıza, Emre Çiftehan kaplıcasındayken doğan ve bu mevzu ile ilgili bir doğuşu takdim ediyoruz):

Elimde değildir bu doğan doğuş,

Çalışsan, tutulmaz gökte uçan kuş;

Söyler iken, bilmem, kulağım duymaz,

Gözümü açarım, bakarım doğmuş.

Aczimden başka, benim bir karım yok;

Şükür, aşktan gayri hiçbir varım yok;

Dertlerim başı, daim inilti;

İki dünya için ahım zarım yok.

Bilmem, nerden oldum derde giriftar...

Dünya ve ahiret bu başıma dar;

Kabul oldu dilek, arzu, emelim,

Aldı, kabul etti, istedi Gaffar.

Ellerinde etti beni oyuncak,

Bazı yüksek eder, bazı da alçak;

Alır bu dilimi, bana söyletir,

Kendi sözü ile bana: (Enelhak!)

Diyen, duyan kendi, ben bir vasıta;

Anlamayan der ki: (Eyledi hata);

Ancak bu aşk ile biçare (Emre),

Kendini götürüp (Maşuk)a sata...

21.5.1957

Zapteden: **Vasfiye Değirmenci Saat**: **18:20**

Not: Bu doğuş, Emre'nin, yirmi gün kadar kaldığı Çiftehan kaplıcasında doğmuştur. Bayan Kadriye Dârendeli, Emre'ye, (Doğuş doğarken sizi hiç dinlemedim) deyince bu doğuş doğmuştur.

S.– Umûmî ahlâk çok bozuldu; bunu düzeltmek için ne yapalım?

Emre– Kendi ahlâkımızı düzeltelim.

S.– Güzel buyurdunuz ya, kendi ahlâkımızı düzeltmekle dünyâ ahlâkı düzelmez ki.

Emre– Herkes kendi ahlâkını düzeltirse, düzelir. Başkalarına ve bütün dünyaya gücümüz yetmez. Kendimize bakalım.

S.–Hep nemelâzımcılıkla günümüzü geçiriyoruz diye kendimi mesûl tutuyorum.

Emre– Kendimizde düzelmesi icâbeden şeyler varken, başkalarının eğrisini düzeltmeğe kalkmak, beyhûde yere zaman harcamak demektir. Siz bütün dünya düzelsin, birdenbire düzelsin istiyorsunuz ama bu iş yavaş yavaş olur ve imkân nispetinde olur. Terakkide geri kalmışız. Hırsızlığı zengin mi yapar, fakir mi? Bu işler zaman ister.

EMRE'DEN VECİZELER, NÜKTELER, GÜZEL SÖZLER:

Kur'an Arapça değil, Rabcadır. Kur'ânı ne Arap anlar, ne Türk; Kur'ânı Kur'ân olan anlar. (1952 yılı konuşmalarından)

Peygamberler, Allah'ın elbiseleridir. Allah, elbisesi eskiyince, yeni bir elbise daha giyer.

Eğri bir tel bir delikten nasıl giremezse, eğri bir kalb da mâneviyat kapısından, yani (Gönül) den içeri giremez.

Yemin ederken, Kur'ân'a elimizi değil, kalbimizi koymalıyız. Hele Kur'ânı kalbimize koyarsak, yemine de lüzum kalmaz.

Dindar ol ama, (dini dar) olma.

Hakikat İncileri

Severim ben seni candan içerî Yolum vardır bu erkândan içeri.

Şeriat, tarikat yoldur, varana,

Hakikat meyvası ondan içeri.

Dinîn terk edenin, küfürdür işi,

O ne küfürdür, imandan içeri?

Beni bende demenğ, bende değilim;

Bir ben vardır bende, benden içeri.

Beni benden alana ermez elim;

Kim kadem basa Sultan'dan içeri?

Süleyman, kuşdilin bilir, dediler,

Süleyman var, Süleyman'dan içeri...

(Tecelli)den nasib erdi kimine:

Kiminin maksudu bundan içeri.

Senin aşkın beni benden alıptır;

Ne şirin dert bu, dermandan içeri...

Miskin Yunus, gözü tuş oldu sana,

Kapında kuldur, Sultandan içeri.

Yunus Emre

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufi izahı Hoca'nın Ay'ı Kuyudan Çıkarması

Nasreddin Hoca bir gece kuyudan su çekmek için bahçeye iner. Kovayı kuyuya sarkıtacağı

sırada bakar ki ay kuyuya düşmüş. Nasreddin Hocayı bir telâş alır, karısına seslenir:

—Hanım, çabuk çengeli getir: Ay kuyuya düşmüş.

—Herif sen deli misin? Ay kuyuya düşer mi?

—Nasıl düşmez... Düşmüş bile. Gel de gör.

Kadıncağız Hoca'ya dert anlatamayacağını bildiği için çengeli alıp bahçeye iner. Hoca çengeli kuyuya atar, ayı yakalamağa çalışır. Tesadüf, çengel kuyudaki taşlardan birine takılır. Hoca çeker, çıkaramaz, bir hayli uğraşır. Nihayet var kuvvetiyle çekince ip kopar, Hoca da sırtüstü yere düşer, başı, beli incinir. Yattığı yerde başını, belini ovuştururken, bakar ki ay yerine gelmiş.

—Allah'a şükür, der, çok zahmet çektim ama ay da yerine geldi.

EMRE'nin Tefsiri: —insan vücudu kuyuya benzemez mi? Kırılıp, yüzlerce parça hâline gelmiş bir aynanın parçalarını bir araya getirsek de onlara baksak, hepsinin içinde kendimizi görürüz, insanlar da bu ayna parçalarına benzerler. Hepimiz o (Büyük Kudret)in bir parçasıyız.

Muhterem okuyucularımıza bu (mana) ile ilgili şu doğuşu takdim ediyoruz:

Birbirine uymaz bu iç ile dış:

Misâldir, seyredin, bahar ile kış;

Akıl bir aynadır, sen yere attın.

Kullarına, parça olmuş, yapışmış.

Kimisi uzundur, kimi yuvarlak,

Kimisi paslıdır, kimi de parlak;

Herkes, bulduğuna olmuştur mahkûm;

Dönüp hepsine dedin: (Doğru bak!)

Yüzünü görenler, aynaya göre;

Durmadan dönüyor, sanki bir küre;

Gözleri tamama düzgün görününğ,*

Tarif etmek için, neylersin, köre...

(Ayanım) dersin de, olursun gaip,

Dostlarımdan beni eyleyin tâkip;

Oyunu oynayan, Yarabbi, sensin,

Nerede görelim acaba ayıp?

Yere düşen ayna, kırılmaz düzgün;

Hacme göre düşer tulû eden gün;

Bâzı akıl, olur daima gamlı,

Bâzı akıl, erer, her hâli düğün.

Hepsinden, Cânân! Sensin görünen,

Çerçevesi olmuş, bu kan ile ten; içine düşmüştür bu (Cism-i Lâtif),

Bakayım diyene görünür (beden).

(Emre), bin parçadan seyreder (Bir)i,

(Dış)ı ölü görür, (İç)ini diri;

İrâdeyi Ona eyledi teslim.

Birkaç yıllık mevtâ, bilmez tedbiri.*

1.Ocak.952

Zapteden: V.Değirmenci saat 08:40

Emre- O (Büyük Güneş) veya (Ay), bizim vücudumuzun, daha doğrusu aklımızın kuyusuna düşmüştür. Yûsuf Peygamberin kuyuya atılması hikâyesi de bunu, bu meseleyi anlatmaya çalışıyor.

*Görününğ: Görürünürsün

*Çok yaşasak, birkaç yıl daha yaşarız. Ona iradesini teslim eden insan da ölü demektir: (Ölmeden evvel ölmüştür.)

Nasreddin Hoca, kendi akıl kuyusundaki (Ay)ı ne zorluklarla çıkardığını anlatmak istiyor.

Allah'ta fam olduktan sonra bizleri de kurtarmak için aramıza girenler, neler çekiyorlar... Onun, kuyumuza attığı çengel, takılıyor aklımızın bir taşına; çeker, çıkmaz, çeker, çıkmaz, nihayet ip kopar, kendi de yuvarlanır. Ama o, çektiği eziyetleri çoktan unutmuştur, memnundur:

Oh! der, çok şükür, (Ay), yerine geldi ya.

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 3 |Temmuz 1957

İç Kaynak Dergisi 3

İÇ KAYNAK DERGİSİ | Sayı:3

EMRE'nin Konuşmaları:3

Muhterem okuyucularımıza bu sayımızda Emre'nin bir papazla olan konuşmasını takdim ediyoruz.

Emre'nin, şimdiye kadar yazılmasına müsaade etmediği bu konuşmanın (İç Kaynak) da neşredilmesini İktisat Fakültesi talebelerinden Sait Doğan rica etmiştir. Bu temiz ve âşık gencin ricasını kıramayan Emre, o konuşmanın yazılmasına müsaade etti.

Konuşmanın üzerinden beş altı sene gibi uzun bir zaman geçtiği için, bütün teferruatı hatırlamak bizim için mümkün olmadı. Bunun için o konuşmada bulunanların mâlûmatına müracaat ettik.

O konuşmada bulunanlar: İsmail Emre, 15-20 gün kadar evvel vefat eden ve o zaman Belediye Zâbıta Komiseri bulunan Celâl Çalım, o zaman Ticaret Lisesi öğretmenlerinden olan, şimdi çiftçilik ve ticaretle meşgul bulunan Mahmut Kurdak, Devlet Demiryolları Adana Gar Anbarı memurlarından Galip Mansuroğlu, (Doğruluk) hazır elbise mağazası sahibi Salih İnan, Adliye

karşısındaki (Güzel İzmir) kıraathanesi sahibi Abdi Çakar ve o zaman Adana Lisesi Edebiyat öğretmeni olan Şevket Kutkan olmak üzere yedi kişiydiler.

Emre'nin, Galip Mansuroğlu'nun, Mahmut Kurdak'ın ve Şevket Kutkan'ın hatırlayabildikleri kısımların da ilâve edilmiş olduğu o konuşmayı Abdi Ağa'nın dilinden dinleyelim:

Abdi Çakar – Papaz, Kerem Ali'nin dükkânına uğramış. Dükkânda Kerem Ali ve Hacı isminde bir arkadaşla konuşurken, papaz: (Ben Kur'ânın Allah kelâmı olmadığını, Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in de hak Peygamber olmadığını yine Kur'ânla isbat edeceğim! Müftü, hoca, hacı, kim varsa çıksın karşıma!) demiş.

Ben dükkâna gittiğimde Hacı çok kızgındı. Kerem Ali: (Hah! Abdi geldi) dedi. Ben de (ne var?) deyince, papazın sözlerini tekrar ettiler.

Hacı hâlâ hiddetliydi. Ben bu işin hiddetle ve küfürle halledilemeyeceğini, bunun aczden başka bir şey olmayacağını anlatmak istedim ve ilâve ettim: (Ben belki bu papazla konuşacak birini bulurum) dedim. Onlardan ayrıldıktan sonra bâzı arkadaşlara bu papazla konuşabilecek bir hoca bilip bilmediklerini sordum (Var ama o deli ile kim uğraşacak...) dediler.

Papazın bu iddiasını bâzı hocalar ve din adamları da işitmişler, fakat hiçbiri papazla konuşmaya yanaşmıyordu. Sadece: (O, Kur'âna îmân etse, zaten böyle bir şey söylemez) demişler.

Bu mesele beni mütemâdiyen meşgul ediyordu. Fakat bu arada da günler gelip geçiyordu. Bir gün papaz Kerem Ali'nin dükkânına yine geldi. Ben sordum: (Siz böyle böyle söylemişsiniz doğru mu?) dedim. (Evet kuzum. Kur'ân da; **"Yâ Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) bir mümin kadın nefsini sana hibe ederse, sen de onu nikâhlamak istersen, bunu diğer müminlere değil, yalnız sana helal ettik.)** (Ahzâb suresi 50, diye bir ayet var. Hiç böyle Allah kelâmı olur mu?) dedi. Eve gelince Kur'âna baktım. Hakikatten âyet, onun dediği gibiydi; müteesir oldum.

Artık papaz her gün bir veya iki defa, Adliye'ye giderken bana uğrayıp: (Ne oldu kuzum? Kur'âna baktın mı?) demeğe ve beni sıkıştırmaya başladı.

Evvelce dükkâna girmez, dışarıdan konuşurdu nedense... Bir gün onu dükkâna aldım. Papaz:(O âyeti oku. Onu okuyunca, Kur'ânın Hak kelâmı, Mehmed'in de hak Peygamber olmadığını anlayacaksın) dedi. Peygamberimize imânı ve hürmeti olmadığını anlatmak için Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) demiyor, Mehmet diyordu. Sonra sağ elinin parmaklarını bir araya toplayıp göğsüne küt! küt! vurdu; işte kuzum ben sizin Kur'ânın bu ayetiyle Lübnan'da Müslüman bir aileyi Hristiyan yaptım!) dedi. Nihayet bu hükme vardı: (Allah bir, Kitab'ı da birdir, o da İncil'dir.) dedi.

Ben dedim ki; İncil'den evvel gelen Zebûr ve Tevrat var. Papaz: (Onlar kitap değil) dedi. Ben: (Kur'ân, bu üç kitabı içine almıştır. Kur'ân da onlar gibi Hâk kelâmıdır ve son Peygamber Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e verilmiştir.) dedim. Papaz; (Senin aklın bu işe yetmez Müftünüzü çağır, bir heyet huzurunda bu meseleyi konuşalım. Ben o adamı ikna edeceğim ve iddiamı, Kur'ânla isbat edeceğim) dedi.

O günden sonra, gelip geçerken, (Oğlum, ne oldu? O meseleyi Müftü'ye söyledin mi? Ne zaman konuşacağız?) diye beni daha çok sıkıştırmağa başladı. Adamakıllı sıkışmıştım. Papaz gelip, manalı manalı yüzüme baktıkça ben terliyordum.

Nihayet ben bu meseleyi Galip'e açtım; (Bu papazla konuşacak bir hoca var mı?) dedim. Galip Mansuroğlu tereddütsüz (Var) dedi. (Kim?) dedim. (Kim olduğunu ne yapacaksın? Sen sâdece

papaza: (Seninle konuşacak adam var, de!) dedi. (Sen var de diyorsun ama, onunla gidip konuşmadan, ondan söz almadan, ben papaza (Var) diyemem. Git, konuş, söz al ki ben de papaza söz vereyim) dedim.

Bir gün sonra Galip geldi; (Tamam! Görüştüm. İster ben onun yanına gideyim, isterse o benim yanıma gelsin) dedi.

Galip bu sözü Cuma akşamı söylemişti. Cumartesi günü Bebekli Kilise'ye doğru inerken papaza rastladım. Yine (Ne oldu?) diye gözümün içine baktı. Ben de (Tamam) dedim. (Müftü mü?) dedi; (Hayır), (Hoca mı?) (Hayır), (Peki nasıl bir adam?) (Sana ne. maksat, seninle konuşması değil mi ? Seninle konuşacak. Onu ikna et) dedim. (Peki) dedi. (Yarın saat ikide buraya gelin.) dedi.

Akşam Galip geldi. Ona papazın ertesi günü saat ikide bizi bekleyeceğini söyledim.

Mahmut Kurdağ'ın, Pazar günü papazla konuşulacağından haberi oldu: (Ben de geleceğim) diye ısrar etti. Ben (Hayır) dedim. O da (Arkanızı bırakmam; ben bu işe meraklıyım dinleyeceğim) dedi.

Pazar günü saat birden itibaren Galip, Salih İnan ve Mahmut Kurdak, Kemeraltı Camiisinin oradaki kahvede bekliyorlardı. Saat tam ikide ben Âbidinpaşa Caddesinde eski Şölen

Lokantasının önünde bekliyordum. İsmail Emre, Celâl Çalım ve Şevket Kutkan Âbidinpaşa Caddesinden geldiler. Kendilerini ilk defa görüyordum. Ben de onlara katıldım. Biz dört kişi olarak kiliseye doğru yürüdük. Kahveden de onlar kalktılar. Ben onlara: (Siz gelmeyin, biz gidelim. Ben papazdan izin alırsam, sizi çağırırım) dedim. Çünkü papazla, benden başka kimse konuşmuyordu. Olabilir ki papaz, kalabalığı görünce çekinirdi. Onlar geri döndüler.

Biz kilisenin kapısına geldik, kapıyı çaldım; hizmetçi kadın açtı. Kadına papaz efendiyi görmek istediğimizi söyledim. Aşağıdan çan gibi bir şey çaldı. Papaz yukarıdan baktı; beni görünce sevinçle:(Geldiniz mi?) dedi; (Evet) dedim.

Papaz, hizmetçi kadına bizi misâfir salonuna almasını söyledi, salona girdik, oturduk. Papaz efendi geldi. Hoşbeşten sonra papaza:(Dışarıda daha üç arkadaşımızın bulunduğunu, eğer müsaade ederse, onların da gelmek istediklerini, çünkü bu konuşmayı çok merak ettiklerini) söyledim; (Gelsinler kuzum) dedi (memnuniyetle). O arkadaşlar geldiler. Kahve ikram edildi.

Şimdi sözü Emre'ye bırakıyoruz:

Emre- Biz kilisenin kapısında papazın bizi kabul etmesini beklerken papaz yukarıdan bakıyordu. Ben Celâl efendiye, (Sen önden gir, papaz seni İsmail Emre zannetsin, seni muhatap tutsun) dedim. Celâl efendi tereddüt edip de (Olur mu?...) deyince ben: (Böyle lâzım...) dedim. Celâl efendi önden, girince papaz onu muhatap tutarak konuştu, ayetler okudu; Celâl efendiyi uzun boylu sükût ettirdi. Bunun üzerine ben papaza: (Kiminle konuşuyorsunuz?) dedim, (İsmail Emre'yle) dedi. (Hayır) dedim. (İsmail Emre benim!) O zaman papaz bana döndü. Ona: (İşitiyoruz ki birçok yerlerde, birçok defalar Kur'ânın Allah kelâmı olmadığını iddia etmişsiniz. Doğru ise, bunu bir kerre de sizin ağzınızdan işitmek isteriz ki size cevap verebilelim. Ben Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in ümmetinden en âciz bir kimseyim. Tahsilim yok, ümmîyim. Fakat iddialarınızı burada bir kere daha tekrarlayabilirseniz ben Rabbime murâbıt olarak size cevap vereceğim) dedim. Papaz bana; (Sen müftü müsün?) dedi, (Hayır), (Hoca mısın?) (Hayır, ben Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in ümmetinden, âciz bir kimseyim. Fakat onu çok severim. Onun hakkında söylediğiniz sözler beni müteesir etti.

Çarşıda, dükkânda söylediklerinizi burada tekrarlarsanız, size Rabbime bağlanarak cevap vereceğim.) dedim. Papaz: (Yok, burada olmaz. Geniş bir salon tutarsınız, dinleyiciler, gazeteciler, hakemler, Hükümet ve Emniyet adamları gelirler; ondan sonra sizinle konuşabilirim.) dedi. Ona dedim ki; (İddiayı yapan biz değiliz, sizsiniz. O halde salonu tutmak size düşer. Sonra siz Abdi efendiye dün, bugün için: (Yarın saat ikide gelsinler, konuşalım) demişsiniz. (Mâdem konuşmayacaktınız, bizi niye çağırdınız?) Papaz yine bir salonda konuşmakta ısrâr edince şöyle dedim: (Bu iş çok gürültü koparır. Çünkü toplantıya gelecek olanların hepsi de Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) ümmetidir, Hz Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i çok severler, içlerinde mutaasıp ve tahammülü kısa kimseler bulunabilir. Halbuki siz İslâmiyet'e ve Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e lisânen taaruzda bulunacaksınız. Onların hiddetinden ve hücumundan sizi o salonda bulunacak olan Emniyet kuvvetleri koruyamazlar. Siz burada bizim karşımızda bile çekinerek konuşuyorsunuz. Halbuki biz bize burada selâmet ve emniyetle konuşabiliriz.

Abdi Çakar – Bunun üzerine papaz: (Burası dar) dedi. Emre: (Buraya dar diyorsunuz – pencereden avluya bakarak– dışarıya çıkalım, orası daha geniştir) dedi. Bunun üzerine papaz elinin tersiyle bir şey iter gibi bir hareket yaparak; (Bırak canım o meseleyi.) dedi; yüzünü çevirdi. Papaz bu hareketi birkaç defa daha tekrar edince ben dayanamadım; (Hiç durmadan, (Benimle konuşacak adam bul!) diye beni sıkıştırıp duruyordun, işte konuşacak adam karşında, niçin konuşmuyorsun?) dedim. Papaz yine eliyle o hareketi yaparak; (Bırak kuzum o meseleyi.) dedi.

Galip Mansuroğlu – Bununla: (Getirdiğin adamın ilmî hüviyeti nedir ki...) gibisinden Emre'yi küçümsüyordu.

Emre – Papaz, Celâl efendi ile onu İsmail Emre zannederek konuşurken, söylediklerinden;

(82 yaşında olduğunu, Merzifon'da doğup yetiştiğini, isminin Artin olduğunu, Hukuk tahsilini Türkiye'de bitirdiğini, altı lisan bildiğini, Arapça'yı Arabistan'da öğrendiğini, şimdi de İngilizce öğrenmekte bulunduğunu, bâzı Türk valileriyle dost olduğunu, Kur'âna çok iyi vâkıf olduğunu, Kur'ân üzerinde hatırı sayılır münevver kimselerle mübâhâsede bulunduğunu öğrendik.

Mansuroğlu – Papaz, doğduğu yeri söylerken; (Ben özbeöz Türküm. Siz, hristiyanım diye, beni Türk zannetmezsiniz, halbuki ben bu vatanın çocuğuyum) dedi ve Kur'ânı dâima okuduğunu söyledi. Sonra Fransızca bir Kur'ân getirdi. (Türkçesi de var ama yeri zor olduğu için getirmedim. Bende Arapça, yaldızlı bir Kur'ân da var. Fakat onu daima elimde bulundurmuyorum) dedi.

Emre – Papaz bir ara, Hukuk mektebinden mezun olduğu için Türkiye'deki kiliselerin hukuk işlerine baktığını, Adana'ya bu gibi işleri neticelendirmek için geldiğini söyleyince kendisine dedim ki; (Siz resmen avukatlık haklarına sahipsiniz öyle değil mi?) (Evet) dedi, (Dâvâsını üzerinize aldığınız bir kimsenin yerini tutarsınız, yani onun yerine vekil olursunuz, değil mi?) (Evet), (Mâdemki mesele böyledir, o halde senin açtığın bu dâvâda karşı taraf olan Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) de beni vekil etti. Şimdi karşında benim gibi bir âcizi değil, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i göreceksin. Hadi söyleyeceklerini söyle, iddianı bizzat senin ağzından dinlemek istiyorum. Ben sana İslâmiyet'in en son ve en ileri bir din olduğunu, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in de son ve hak Peygamber olduğunu, Kur'ânın da Allah kelâmı olduğunu isbat edeceğim ve sen sükût edeceksin) dedim.

Ş.K. – Papaz, bu sözler karşısında şaşırdı. Yine de bir şeyler söylemiş olmak ve Kur'ânı küçümsediğini göstermiş olmak için; (Peki öyleyse, Kur'ân gökten mi indi?) dedi. Emre ona şu cevabı verdi: (Sizin inanışınıza göre Hz. İsâ, vücut kalıbıyla, olduğu gibi göğe çıkınca doğru olur da, Kur'ân kelam olarak gökten inerse yanlış mı olur? Mamafih, ne İsâ göğe çıkmıştır, ne de Kur'ân gökten inmiştir. Bu sözler birer rumuzdur.) deyince sûkût etti. Bir müddet yere bakarak düşündükten sonra şu suali sordu:

– (İsâ, ölüleri diriltti. Memed ne yapmış sanki?..)

Bunun üzerine

Emre – (İsâ'nın dirilttiği ölüler, neticede yine ölmediler mi? İş, vücûdu değil, aklı diriltmede. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) böyle yapmıştır, işte benim gibi bir ölüyü diriltir, senin karşına diker, ağzını açıp konuşamazsın, işte Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in mucizesi budur, İsâ'nın da, Mûsa'nın da, Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in de vekîli benim! Sen bizim sevgilimize kılıç çekmeseydin, biz buraya gelmezdik. Haydi, işte karşındayım, soracağını sor, söyleyeceğini söyle.

Benim ağzımdan söyleyen (Kudret) ebediyyen ölmez. Sen de yaşayan bir ölü olduğunu kabul et, ben şimdi seni dirilteyim) dedi. Papaz şaşkın bir sükûtla yere bakıyordu.

Mahmut Kurdak – Bunun üzerine Emre: (Mâdem Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'den konuşmuyorsun, öyleyse gel, İsâ'dan ve İsâ'dan evvelkilerden konuşalım. Biz yalnız Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i değil, onları da severiz.) dedi.

Abdi Çakar – Papaz yine yere bakıyordu. Ben de mütemâdiyen papazın dizini hafifçe dürterek ona (Hadi konuşsana...) diyordum.

Ş.K.– Bir aralık Emre papaza; (Sen İsâ'yı gördün mü?) dedi. İsâ'nın vekîli olan papaz ne cevap versin. (Gördüm) dese hakikat değil; (Görmedim) dese, ümmî bir kaynakçının karşısındaki bu durumu ne olacaktı?... Birden cevap veremedi; hafif bir tereddütten sonra (Hayır, görmedim) diyebildi. Arkasından, Emre, papaza bir muazzam suâl daha sordu: (Görmek ister misin?) Bu sûal o kadar kat'iyetle sorulmuştu ki, hepimiz heyecanlanmıştık. Emre bir büyük ve ilahî hâle bürünmüştü. Yüzü, doğuş doğduğu zamanlardaki gibi hafif soluktu. Sol gözünün altında ve elmacık kemiğinin üstündeki deri, muntazam fâsılalarla bu (Hâl)in nabzı gibi atıyordu. Aslında çok halim selim, yüzü bir bahar güneşi gibi ılık ve tatlı olan Emre'ye bir heybet gelmişti. İnsan, yüzüne rahat ve korkusuz bakamıyordu. **Hele papazın başı hep önüne eğikti, yere bakıyor ve ara sıra başını iki tarafa (Nerden çattık.) der gibi sallıyordu. Fakat suâl çok kat'iydi: (İsâ'yı görmek ister misin?) (İsterim) dese, bir türlü (İstemem) dese bir türlü. Papaz kendi eliyle eştiği çukurda sıkıntılı dakikalar geçiriyordu. Nihayet hafifçe (İsterim) dedi. Emre: (Öyleyse, ölülüğünü kabul et, gözüme bak, sana İsâ'yı göstereyim. İsâ da benim, Mesîh de benim) deyince, papaz çabuk çabuk: (Şuna bak, şuna bak. Nasıl söylüyorsun bunu? Sus! Sus! Sen ya delisin; ya da çok âlim bir adama benziyorsun) dedi. Emre'nin (Ben Mesîhim!) demesine çok heyecanlandı**. Ağza alınmaması icab eden böyle bir sözün kolaylıkla söylenmesine kızmıştı. Halbuki kendisinin Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e (Memed) diyerek hakarette bulunduğunu unutuyordu. Oysaki Emre'nin sözünde hiçbir hakaret şemmesi yoktu.

Emre'den aldığı cevapların ve ondan gelen tekliflerin ağırlığı altında kalan papaz, şaşkınlığından, Emre'ye: (Sen ümmîyim diyorsun ama yalan söylüyorsun. Çünkü sende, bütün ilimlerin fevkinde olan bir ilim var ki, onu biliyorsun. Senin bu sözlerin, o ilmi bilen âlimlerin

sözleridir.) deyince Emre; (Ben yalan söyleseydim, seni böyle susturamazdım. Ben o ilmi bilen bir (İnsan)da fâniyim. Sen ölü olduğunu kabul et, gözüme bak, seni dirilteyim) dedi. Papaz, Emre'nin yüzüne baktığını unutmuştu. Emre böyle söyleyince, tekrar yere bakmağa başladı. Bunun üzerine Emre: (Bak, senin daha benim yüzüme bakacak kudretin yok, bir de Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e, İslâmiyete dil uzatıyorsun) dedi.

Abdi Çakar – O zaman ben papazın dizine elimle dokunarak: (Papaz efendi! Size, İsâ'yı göstereceğim, diyor. Sevdiğinin başı için bir kerre Emre'nin yüzüne bak) dedim. Buna rağmen bakmadı. Artık Mahmut Hoca'nın tahammülü kalmamış olmalıydı ki, âni olarak parmağını kaldırarak, papaza: (Ben bir şey söyleyeyim mi?) dedi. Papaz da; (Buyur) dedi. Mahmut Kurdak, kanapede oturan Emre'yi işaret ederek: (Bu adamı ikna et biz yedi kişi hep birden Hristiyan olacağız) dedi. Sonra ben de ona Lübnan'da Hıristiyan ettiği Müslüman aileyi hatırlatarak: (Bunlar hep âile reisidirler, yâni evlidirler. Sen Emre'yi iknâ edersen yedi Müslüman âileyi Hristiyan yapmış olacaksın.) dedim.

Papaz bu cür'etkar teklif karşısında şaşırdı, afalladı. Mahmut Kurdak dayanamadı, papaza: (Yâhu sen İsâ'ya bu kadar ümmet kazandırmak istemez misin?) dedi. Papaz çok sıkışık bir duruma düşmüştü.

Emre, papazı bu zor durumdan kurtarmak için mevzû değiştirdi. Duvardaki bir tabloyu göstererek: (Bu nedir?) diye sordu. Tabloda Meryem Ana ayakta duruyordu; kucağında da İsâ vardı. Papaz, birden bire arkaya döndü, baktı; (Ahmak Müslümanlar, siz zannedersiniz ki biz puta taparız) dedi ve bu zanda aldandığımızı anlatmak için çocukların yaptığı gibi, dilini dudakları arasından patlatarak çıkardı; ağzından (pup!) diye bir ses çıktı. Ve devam etti (Siz böyle zanneder ve böyle telkin edersiniz: Hristiyanlar, haça, puta tapar) dersiniz. Bizi kendi yaptığımız puta tapacak kadar ahmak zannedersiniz. Bir heykelin Allah olmadığına sizin kadar aklımız ermez mi?) dedi. Saatime baktım, saat dört olmuştu. Mahmut Kurdak bana: (Bunda iş yok, gidelim) dedi. Ayağa kalktık, salondan dışarıya, bahçeye çıktık. Papaz, Celâl Çalım ve Şevket Kutkan'la konuşuyordu. Ben Emre'nin yanına yaklaştım. Yere çömeldik.

Ben Emre'ye: (Bizde bir hoca vardı, adını (ala deli) yani yarı kaçık koymuşlardı. Bu da onun gibi bir şey... Boşuna gelmişiz) dedim. (Yok, oğlum) dedi, (bu adam çok âlim.) (Hani, niye konuşmadı?) (Bizim âşık olduğumuz Allah'a, Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e, Kur'âna dil uzatan bir insan, karşımızda konuşabilir mi? Biz buraya senin hatırın için geldik; yoksa papazın, böyle olduğunu arkadaşlara birkaç gece evvel söylemiştik.)

Ayağa kalktık, Mahmut Kurdak'la beraber kapıdan çıkmak üzere olduğumuzu görünce, papaz, onları bırakarak bizim yanımıza geldi; önümüze gerildi; bizi bırakmak istemiyordu. Bunun üzerine Emre: (Bize kiliseyi gezdirir misin?) dedi. Papaz (Peki) diyerek gayet çevik bir hareketle salona girdi, anahtarı aldı, kilisenin bahçeye açılan yan kapısını açtı, girdi. Biz de girdik. Papaz, bir heykelin karşısında diz çökerek haç çıkardı, kalktı. Aynı heykelin önünde Emre de haç çıkardı. Papaz şaşırmıştı. Hiç böyle bir Müslüman görmemişti. Emre nasıl oluyor da haç çıkarıyordu? Yoksa bir mûcize mi olmuştu? Yani Emre hakikaten Hristiyan mı olmuştu? Papazın yüzünde sanki bütün bunlar okunuyordu. Çünkü Emre kemâli ciddiyetle haç çıkarıyordu. Alay olmasına imkân yoktu. Zâten papaz, Emre'yi yakından tanımış olsaydı, onun alay ve istihzâyı katiyen sevmediğini bilirdi.

Galip Mansuroğlu – Emre, papazın hayretini izâle etmek için sordu: (Siz bunu yapıyorsunuz

ama yaptığınız şeyin manasını biliyor musunuz?) Papaz cevap vermedi, Emre onun şaşkın bakışlarına cevap vererek: (Haçı, Allah ne sağda, ne solda, inanan bir kimsenin kalbinde ve kafasındadır) diye çıkarsak, daha mânâlı olmaz mı?) dedi; papaz cevap vermedi.

Abdi Çakar – Bunun üzerine ben papaza, her ikisi önünde birer ampul bulunan, fakat biri yanan, diğeri sönük, iki heykel gösterdim: (Niçin bunun önündeki ampul yanıyor da öteki yanmıyor?) dedim. (Kuzum, bu ampulün yanması, burada Allah var, manasına gelir.) dedi. Ben de dışarıyı göstererek: (Orada yok mu?) dedim. Papaz bana kızarak; (Öyle değil vre kuzum...) dedi.

Emre – Bunun üzerine papaza sordum: (Nedir bu mumlar?) Papaz cevap verdi: (İsâ dedi ki: Kudüs'e gelin, buradan ışık alın ve aldığınız bu ışığı söndürmeyin). Dedim ki: (Bizde de var böyle hurâfat. Bu sözler bir hakikattir ama yanlış anlaşıldığından hurafe olmuş. (Nedir sizdeki hurâfeler?) (Biz Müslümanlar da ziyaretlere mum dikeriz. Biz de yanlış anlamışız, siz de.

Eğer siz İsa'nın sözünü doğru anlasaydınız, Hz. İsâ'nın ışığını gözünüzden içeriye, kalbinize alıp, bir daha söndürmezdiniz. Halbuki bu mumlar ve ampuller sönebilir, kırılabilir) deyince, bu sözler hoşuna gitti. Bunun üzerine (Sen cahil bir adam değilsin, âlim bir adama benziyorsun. Böyle bir ilim vardır.) dedi. Daha anlamak istediği şeyler vardı. Onun için (ara sıra konuşalım) dedi. Papaz söylenen sözleri anlıyor, bazılarını hazmediyordu. Fakat din gayretiyle yine de iddiâda bulunuyordu.

Bundan sonra, bize kiliseyi gezdirdi.

G. Mansuroğlu – Papaz kiliseyi gezdirirken, evlenme meselesini ortaya attı. Papaz suallerimize cevap verip bizi mahküm edememiş durumda olduğu için, zaman zaman bu hâlin ağırlığından silkinmek istiyor ve kendince mühim bulduğu bâzı meseleleri ortaya atıyordu, İsâ'nın evlenmediğini ortaya sürmesi de bunun için olacaktı.

Emre – Papaz dedi ki; (Memed evlendi, yâni nefsine mahkûm oldu. Halbuki İsâ evlenmedi; ben de evlenmedim.) Ona dedim ki; (Her Hristiyan senin gibi evlenmeseydi, Hristiyanlar çoğalabilir miydi? Demek ki evlenmek lâzımdır ve bir vâzifedir. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) bunu bir vâzife olarak yapmıştır, İsâ evlenmemekle hatâ etmiş dünyevî vazifelerini unutmuş, tek kanatta kalmıştır, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) (Lâ ruhbaniyyete fil'islâm) demiştir. Biz vâzifemizi yaparız.)

Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in bilmem kaç kadınla evlenmesi, bir nevi siyasettir, idârei maslahattır. Meselâ orduya kumanda eden adam, düşmanı mağlüb edince, onların en güzel kadınını ele geçiriyor. Diğer kumandanların da bu kadında gözü oluyor. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) o kadını bunların elinden almasa, birbirlerine girecekler.

Sonra, zürriyet çoğalsın da İslâmiyet kuvvetlensin diye birden fazla kadınla evlenilmesini hoş görmüştür.

Emre – Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) vücutça sakat mıydı?

Papaz – Hayır.

Emre – Sağlam bir insan olan Peygamberimiz, o kadınlara şehvet nazarıyla baksaydı ve zevki için onlarla düşüp kalksaydı, onların her birinden birer ikişer çocuğu olmaz mıydı?

Papaz – ....

Emre – Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) rıyâzat yapmaz mıydı?

Papaz – Yapardı.

Emre – Peki aç kalan bir adam, bütün bu kadınları şehveti için mi başına toplamıştır? Demek ki onun böyle yapmasında bir hikmet vardır.

G.M. – Yine de papaz; (Ben, 82 yaşındayım, kadın yüzü görmedim.) (Gözünü kırparak): (Sen bu işte nasılsın?) dedi.

Emre – (Ben evliyim ve beş çocuğum var). Bizleri göstererek; (Bunlar da evlidirler.)

(Ben onbir seneden beri o işi unuttum. Evliliğim müddetince de Allah seni inandırsın o iş, yüzü geçmemiştir) dedi.

Bunun üzerine papaz, Emre'nin başını iki eliyle tutup sağa sola sallayarak (Ah seni ah!) dedi.

Kiliseden dışarı çıktıktan sonra Mahmut Kurdak; (Bu adam açık fikir münâkaşasına gelmiyor) diyerek gitti.

Papaz bir ara (Ben kaç seneden beri İsâ'ya hizmet ediyorum. Bak, konuşmalarımızın başından beri Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e (Hazret) dedim mi? Dersem, onun büyüklüğünü tasdik etmiş olurum. Hattâ Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) bile demem. Memed, Memed. Çünkü ben bütün varlığımla İsâ'ya bağlıyım) dedi. Bu söz üzerine Emre, yüzünden memnuniyeti belli bir halde bize dönerek; (Nâkıs da olsa, bu adamın şu imanı hoşuma gitti. Kendisini çok sevdim) dedi.

Bundan sonra Abdi Ağa; (Artık gidelim, bu adam konuşmuyor) deyince Emre: (Zannettiğiniz gibi değil. Dilini çözelim de bak, nasıl konuşur. Haddi zâtında çok âlim bir adamdır) dedi ve papaza (Bize bir kahve daha içirmez misiniz?) diye sordu. Papaz bu teklife çocuklar gibi sevindi: (Buyurun!) diyerek öne düştü; cübbesinin etekleri açılarak gidiyordu. Yine salona geldik.

Papaz, kahve söylemek için hizmetçi kadının yanına gidiyordu. Abdi Ağa papazı oturttu; (Ben giderim) dedi, gitti. Bir müddet sonra kahveleri getirdi; içtik.

Bu ikinci konuşmada papazın hâlinde fark edilir bir neş'e vardı. Artık Emre'nin gözüne bakmayı filân da unutmuştu. Emre, bu ikinci konuşmada onun ilim gururunu okşuyor, (evet, peki) gibi kısa tasdik cümleleriyle onu dinliyordu. İki saat süren bu konuşma, asıl mevzu ile alâkası olmayan bahisler üzerinde görüşülerek geçti.

Emre – Artık ayrılırken, dışarıda kapının yanında, kim bilir nasıl bir tazyik altında papaz şunları söyledi: (Ben 82 yaşına kadar Hristiyan yaşadım. Ben, bu yaştan sonra Müslüman olmam ha.) dedi. Ona: (Biz seni Müslüman yapmaya gelmedik ki... Yeter ki sen İslâmiyet'e, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e dil uzatma. Uzatınca, işte benim gibi bir ümmî gelir, seni sükût ettirir) dedim. Papaz yine: (Sen ümmî değilsin, tahsilin var) dedi. (Hayır, dedim, biz yalan söylemeyiz.)

Kapıdan çıkarken kulağıma fısıldar gibi hafifçe: (Bâzı, bâzı konuşalım) dedi. Celâl efendi, rahmetlik, dışarı çıktıktan sonra (Ne dedi? Ne dedi?) diye papazın ne söylediğini sordu ve cevap almakta ısrar etti; biz de söylemeğe mecbur olduk. Celâl efendi de papazın mağlûb olduğunu anlatabilmek için ara sıra konuşmak istediğini önüne gelene anlatmış. Rahmetli severdi böyle

şeyleri. Bunu da gidip papaza söylemişler.

Beş altı gün sonra Âbidinpaşa Caddesinde eski kilisenin önünde karşılaştık. (Hani konuşacaktık?) dedim. (Sen, benim seninle konuşmak istediğimi herkese söylemişsin) dedi, suratını ekşitti, bıraktı gitti. Hakkı da vardı. Resmî vazifesi ve dînî kisvesi olan bir papazdı. Bizimle konuştuğunun, başkaları tarafından duyulmasını istemezdi. Bir öğünme için söylenen söz, papazın mânevî yolunu kesti. Halbuki bu ilim herkesin olduğu gibi onun da hakkı idi.

Zapteden: Şevket Kutkan

*Papazın asıl ismi Artin, dini ünvanı "Per Paskal"

Not: Papazla konuşmaya başlamadan önce elinde çantasıyla gelmiş olan Ş.Kutkan, papaza: (Ben gazeteciyim. Konuşmaları yazmama müsaade eder misiniz?) deyince, papaz (Hayır) diyerek buna müsaade etmemişti.

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufi izahı

Hoca'nın körleri Sudan Geçirmesi

Yedi kör bir nehir kenarına gelmişler; karşı tarafa geçmek istiyorlar; fakat nehrin geçit yerini bilmiyorlar, göremiyorlar. Orada beklerken, ayak seslerinden anlıyorlar ki, bir adam suyun öbür yakasından kendilerine doğru geliyor. Soruyorlar: (Sen kimsin?) Adam: (Ben Nasreddin

Hocayım) diyor. Körler: (Madem sen suyun geçidini biliyorsun, bizi de geçir, sana para verelim) diyorlar. Hoca onlara (Olur) diyor, (Adam başına iki mangır alırım). Körler razı oluyorlar. Hoca onlara: (Gözü bir parça ışık gören, elimden tutsun) diyor. Körler Hoca'nın dediği gibi yapıyorlar. Hoca önde, körler arkada, el ele nehrin ortasını bulunca, sondan iki körün ayakları kayıyor, suya gidiyorlar. Arkadaşları feryadı basıyorlar. (Aman iki arkadaşımız suya gitti!) Hoca onlara dönerek; (Siz de birkaç mangır eksik verirsiniz...) diyor.

EMRE'NİN Tefsiri:

Bu âlem de hiç durmadan akan (Zaman nehri) içinden geçen bir geçittir. Bizler de, eğer Hakikati anlamamış, Rabbimizi görememişsek, birer körüz; yani akıl gözümüz kör demektir. Kur'ân da böyle söylemiyor mu? Burada kör olan, âhirette de kör, demiyor mu?

Hz. Ali: (Ben görmediğim bir Rabbe ibâdet etmem,) diyor.

Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) de: (Lev lelmürebbi mâ areftü Rabbi) diyor. Yani: (Mürebbim olmasaydı, Rabbimi bilemezdim.) diyor.

Eğer biz de bir (Mürebbî'nin) elini tutmazsak, bu geçidi geçemeyiz. Geçidi geçemeyenlerin kıymeti de iki mangırdan ibâretmiş!

**

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 4 | Ağustos 1957

İç Kaynak Dergisi 4

İÇ KAYNAK DERGİSİ | **Sayı: 4**

EMRE'nin Konuşmaları: 4

(25.1.957 de yapılmış bir konuşmadan zaptedilebilinen notlar):

S.- İnsanları gaye değil, gaye yolunda olmak da mes'ud eder, diyorlar. Biz onu da hissedemiyoruz.

Emre - Derdini bilen, dermanını bulmuş demektir. Biz, bulunduğu yeri beğenenlerden olmayalım. Aczi bilmek kadar büyük ilim yoktur. İlmin en yükseği, aczini ve özrünü bilmektir.

S.- Bildikten sonra, yenmeğe çalışmak da lâzım; değil mi?

Emre - Bildikten sonra, yendi demektir.

S.- Bu çalışmanın istikameti, hedefi, her şeyi, eliyle koymuş gibi irâdesini râm edecek hâle getirebilmektir.

Emre - Evet, irâde mutlaka lâzım. Fakat irâdeyi kullanıp bitirmek, bırakmak da lâzım. Çünkü irâdeyi (Küll)e teslim ettikten sonra irâde kalmaz. O devreye kadar, yâni tükenene kadar irâde lâzım.

S.- İyilikler diyarına erebildikten sonra, elimizden zaten kötü bir iş çıkamaz değil mi? İradeyi bırakmakta, o zaman mahzur olmaz.

Emre - Kalmaz ki zâten... İnsan kılıcı, düşmanı öldürmek için kullanır. Düşman öldükten sonra onu kaldırıp duvara asmalı. Ne lüzumu kaldı?..

Bâzı ârif adamlar: (Bizim için haram, helâl kalmadı) derler. Bu sözü herkes kendi aklına göre anlar. Bâzı kimseler bunu yanlış anlayarak haramı, helâli birbirine karıştırırlar. Halbuki onlar, haram olan fiilleri terk ettikleri için her şeyin helâl olduğunu söylemek isterler! Yâni (İrâdeye lüzum kalmadı) sözünü de yanlış anlamamak lâzımdır. İrâde Allah'a teslim edilinceye kadar irâdemizi kullanmazsak, bu yola gidemeyiz. İrâdeyi yiyen şeyler, haram olan şeylerdir. Cehil, benlik, gurur gibi şeylerin hepsi haram. Asıl iş, bu haramları helâl yapabilmede.

Bu insanların birinden (üstünüm) desen, zevk kalmaz. Zevk, yokluktadır. Azabın yokluğu; zevkin varlığı. Azap yok olacak, bitecek ki zevk meydana çıksın.

(Bu arada başka bir vesileyle Emre şunları söyledi):

Emre - Bâzı kimseler hüküm kılıcını ellerine almışlardır, onlara karşı gelenler kesilirler. Onları yenmek istiyorsak -yenmek de değil ya, söz temsili böyle söylüyoruz- bu işi tatlılıkla yapacağız. Asıl mahâret insanın, başkasını değil, kendini yenmesidir. Asıl babayiğitlik, hakkı sâde kendinde değil, düşmanda bile görürse, tanımaktır, bilerek tanımaktır. (Ben haklıyım) diyen, haksızdır. Evet, olabilir, bugün, birkaç gün sen haklı olabilirsin, her vakit haklı olamazsın. Haksız olduğumuz zamanları da bilmeliyiz.

S.- Haklı bile olsak, bizim düşündüğümüzden başka bir düşünüşte haklı olan bir kimse de bulunabilir, değil mi?

Emre - Dinlemesini bilmeyen, anlamasını bilemez. Arapların bir sözü var; hadis midir, nedir, (Essabrü miftâhulfarac) derler. Sabır her kapıyı açar. Sabır iyi şeydir. Sabır kılıcının kesmediği hiçbir şey yoktur. Allah'ın (Esma-i Hüsna)sından biri de (Sabûr) dur.

S.- Necip Fâzıl'ın bir eserinde şöyle bir pasaj var: Bir adam, yalısında yaşarmış. Esircilerden bir kız satın almış. Fakat adam bir zaman sonra ölüyor. Kız, ölünün dirilmesi için Allah'a yalvarıyor. Bir gün o kız da yanına can yoldaşı olsun diye bir kız satın alıyor. Birinci kızcağız 39 gün dua

ediyor. Kırkıncı gün, bir aralık dışarıya çıkıyor, ölünün başına yeni gelen esiri bırakıyor. Ölünün başında bu kız beklerken ölü diriliyor. Kız ölüye yalan söylüyor. (Ben seni kırk gün bekledim) diyor. Adam, kendisi için çekilen bu emeği öğrenince, kızı seviyor, onu hanım yapıyor; öbürünü de hizmetçi. Asıl kız hiç sesini çıkarmamış, o kızı yalan çıkarıp mahcup etmemek için. Uzun zaman sabırla hizmet ediyor, hiç şikâyet etmiyor. Yeni hanım, kızın bu sabrı karşısında adetâ çıldırıyor, ona (Bir kusur yap da seni kovayım) diyor, fakat kız ne kusur işliyor, ne de şikâyette bulunuyor, sabrında devâm ediyor. Sahte hanım da, kötü kalbli olmasına rağmen, kızın bu âsil sabrı karşısında ona kötülük yapamıyor. Bakınız sabrın, kuvvetine, hakikatten...

Emre – Hakikati anlatmak için, dinletebilmek için hikâyeler tertip etmişler. (Halkadan Pırıltılar) onun değil mi?

S.– Evet.

Emre – Sevmese, onları bir araya getirir miydi? Onun çok hizmetleri var.

M.B – Dış âleminde kirli gibi görünür, fakat öyle değil. Bir gün, (Sizi bir yere götüreceğim) dedi; bir köye gittik. Bir çocuğa bir lira verdi. (Kurtarıcım Esseyid Abdülhakim'i seyredeceğim) dedi. Boynunu büktü; gözlerinden şıpır şıpır yaş damlıyordu. Sonra anlattı: (Ben bu adama rastlamadan evvel sefîl ve serseriydim. Ona teslim olduktan sonra rahatladım. Onu dâima ziyaret ederim.)

Sıkıntıya düşünce, onu hatırlar, bâdirelerden kurtulurmuş. (Sonsuzluk Kervanı) adlı şiir kitabını da ona ithaf etmiş. (Mehmed Bayazıd gür sesiyle o şiiri okuyor): (Gidiyor, gidiyor Nurdan Heykeller.)

Aşk adamlarını nurdan heykellere, kendini de onların ardında seken topal bir köpeğe benzetiyor.

Emre – Hep nurdan heykellersiniz.

M.B – Necip Fâzıl'ın (Topal köpeğim) diyecek kabiliyeti varmış. Ondan sonra sevdim onu. Demek öyle insanlar varmış ki Necip Fâzıl gibi bir adam, onların köpeği olmak istiyor.

S.– Necip Fâzıl, halk, kendi kendine, çabucak yetişsin istiyormuş.

Emre – Emeksiz olmaz. Her şey sa'y ile olur. Bâzı insanlar medeniyete doymuyor, çabuk olsun istiyor ama zaman ister.

S.– (Sabır Taşı)nı yazmakla beraber, sabrı kıt galiba...

Emre – Kim bilir artık.

S.– Dayanamıyor birçok sanatkârlar, hassas oldukları için.

Emre – Dayanmak lâzım. Her şeyi Allah'tan bildikten sonra, hem olduğu gibi kabul ederiz; hem de zaman, mekân kaydı kalmaz. Zaten Allah'a bitişik olmayan zekâlar tükenir giderler. Allah'a bitişik zekâlar ise Allah'a geçerler, işte onlar sabredebilirler.

S.– Hakikaten çok güzel bir şey.

Emre – Onlar boş durmazlar. Vücutları fiilen çalışırken kalbleri de çalışır. Olanı da, olacağı da hoş görürler.

S.– Tabiî yaşarlar değil mi? Yaşadıkları hayâta, lök gibi otururlar, değil mi efendim?

Emre – Evet. Hakikati öğrenme kabiliyeti, bu cevher, herkesin mayasına, daha yaratılırken konmuştur. İsteyen herkes bu yola gidebilir. Bu işte iltimas yoktur.

Vücudumuzun muvakkat diriliğinin arkasında, ötesinde bir ebedî dirilik daha var ki, ona sabırla gidilir. Azim de beraber ama ikisi de arkadaş olunca birçok haller tecelli eder, kızmayı terk eder, herkesi sever.

Hakikat sırrına agâh olan bir adamdan, birisi soruyor, (Nasıl yapacağız bu işi? Sana teslim oldum. Bana bunu öğret). (İşe elifba'dan başlayalım, olmaz mı?), (Olur efendim), (Birinci ders; Her şeyi halktan değil, Allah'tan bileceksin), (Peki), (Kimseye karışmayacaksın), (Peki).

Adam dersini aldıktan sonra oradan çıkıyor. Bakıyor, bir kalabalık; bir davulcu ile bir zurnacı çalıyorlar. O da onları seyre başlıyor, içinden: (Mübarek, sen davul çalıyorsun, sana oyun oynamak yakışır mı? Bırak da göbeği başkaları atsın) demeğe kalmıyor, davulcu bunun yanına yaklaşıp, kulağına: (Daha demin sana sabır tavsiye etmiştik, ne çabuk unuttun?) diyor.

S.– Kuru sabır, kuru şükür insanı tembelliğe götürmez mi?

Emre – Evet. Bu ahmaklıktır, Allah'a isyan gibi bir şeydir. Çalış, kazan, ondan sonra şükret. **S.**– Şükrü böyle anlamak bir meseledir, hakikaten.

Emre – Tembel adamın şükrü âciz şükrüdür.

S.– Eyyup sabrı herkeste olamaz.

Emre – Herkeste olur. Eyyup, Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'den evveldi. Biz, Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in ümmetiyiz. Biz, istesek, Eyyub'unkinden daha büyük sabır köşklerine çıkabiliriz.

S.– Bu, yâni sabır, Allah'ın bir lûtfu değil midir?

Emre – Allah'ın lûtfu ama herkese verilmiş. Herkese ait değil, dersek, bu, o tembelin şükrüne benzer. (Filân şeye ulaşamayacağım) demek de bir tembelliktir.

S.– Tatmini (şükür)de bulmalı.

Emre – Hiç tatmin olmamalı; daima yürümeli.

S.– İnsanlar gayelerine tamâmıyla ulaşamamışlar, ama...

Emre – Hedefler çoğalırsa ulaşamazlar. Bir tüfekle beş on hedef vurulamaz. Beklersek vururuz.

Bir gayeye doğru yürürken, önümüze birçok gayeler, hedefler çıkar. Adımların sonunda, yâni yürürsek, meselâ Mersin'e varırız. Derken, içine gireriz.

S.– Gayeden maksat, bütün meçhulleri bilmektir. Bizim için, bilinmeyen hiçbir şey kalmasın. Emre – Onu bilemezsin; bu mümkün değildir.

S.– Şahsım için söylemiyorum. Topyekûn insanoğlu bakımından diyorum.

Emre – Ben de şahsınız için değil, bütün insanoğlu bakımından, bütün meçhullerin halline imkân olmadığını söyledim. Çünkü insanların her biri ayrı bir gayeye yönelmiştir. Saatçi saat yapmak ister, sepetçi sepet. Bunların hepsini bir gayeye çevirmenin imkânı yoktur.

S.– Nereye gidiyoruz?

Emre – Mâneviyata doğru. Bu gaye umumîdir. Halbuki dünyadaki insanların her birinin bir

arzusu vardır. Hiç kimse diğer bir kimse gibi ne bilebilir, ne düşünebilir. Bu çeşitli akıllar ancak (Makaamı Fenâ)da birleşir. O zaman zâten akıllar Allah'a geçer. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) gibi (Kul Küllün Min indillah)* deyinceye kadar gayeler ayrıdır.

İnsan, bir yola çıkmadan evvel, nelerle karşılaşacağını bilebilir mi? İş, önümüze çıkan engelleri yenmektedir. Biz buna niyet edince, Allah da bize yardım eder. Bak, şu ev sahibi bize ne kadar ikram ediyor. Allah yardım etmez olur mu hiç. Allah yardım edince, gayeler mahvolur, tek bir gaye kalır. O zamanki bilgiyi ve görgüyü kelâm ifade edemez.

S.- Bütün meçhuller bilinirse, Allah fikri mevcud olabilir miydi?

Emre - Dünya meçhûliyeti mi, manevî meçhûliyet mi? Bankacılık meçhûliyeti ise bu dediğiniz, neme lâzım benim. Terzinin meçhûliyeti ise, bana ne ondan. Ne kasdediyorsunuz bu sözle?

S.- İnsanlık bir Allah'a doğru gidiyor; ister bilsin, ister bilmesin, bir nura doğru gidiyor.

" Her şey Allah'tandır" manasına geliyor.

Bütün bu gidişin sonu, Allah'ı bulabilmektir, içimizde, bulmak veya meçhûlatı hailede ede bulmaktır. Bir gün Allah'a erebilirsek, insanın Allah'tan farkı kalmayacak. Öyle bir âlemde Allah fikri kalır mı?

Emre - Kalır mı? İnsan öldükten sonra gayesi kalır mı? Ölünün gayesi, fikri olur mu? Gaye Allah'a geçer. Allah için de gaye yoktur. Ama bu iş, yâni Allah'ta fani olma, kolay değildir, öyle sözle, iddia ile olmaz. Allah'ın sıfatlarından biri de (Kaadir)dir. Biz neye kaadiriz? İki dakika sonra ne olacağımızı biliyor muyuz?

S.- İki dakika sonra değil de, 102.000 dakika sonra ne olacağımızı bilsek yine faydasız. İki cami arasında kalmış beynamaza döneriz.

Emre - (Şakayla) Şuna bak, yönünü bana dönmüş de (beynamaza döneriz) diyor.

S.- Yok, sizin şahsınızı kasdetmedim, estağfurullah.

Emre - Şaka ediyorum.

M.B - Aklın yapamayacağını aşk yapar.

Emre - Evet, aşk insanı uyutmaz. Bâzı insanlar vardır ki, bu konuştuklarımızı beş dakika bile dinleyemez, düşünemezler. Bazı insanlar da vardır ki hayat mücadelesindeyken bile Allah'ı akıllarından çıkarmazlar. Elleri kârda, gönülleri (Yâr)dadır.

İstersek, biz de onlar gibi olabiliriz.

Çeşitli mezhepler, meşrepler, çeşitli dinler bu müşkülü halledemiyor. Fakat (Acabâ ben nereden geldim? Nereye gidiyorum? Ne olacağım?) diye tefekküre başlayınca, bir gün geliyor, müşkül halloluyor. İşte Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in (Bir saatlik tefekkür, 60 yıllık ibâdetten hayırlıdır) dediği tefekkür, bu tefekkürdür. İnsanla hayvân arasındaki fark, yine bu tefekkürdür.

İnsan, hayvânâtın camiidir. Yâni kendisinde her hayvânî ahlâk vardır. Bir insan, isterse, bütün bu ahlâkların üstüne çıkar, onlara hükmeder, aklın ötesini düşünebilir.

S.- Allah fikri insanın aczinden doğma değil midir?

Emre - Hayır, kabiliyetinden. Hayvân Allah'ı düşünebilir mi? Yiyecek, içecek, izdivaç edecek.

Hayvan bundan başka bir şey bilir mi? İnsana, Allah'ı bulduran şey, kabiliyetidir. Eğer Allah'ı düşünmüyorsak, bizim de gayemiz, nihâyet yiyip, içmek ve evlenmek değil midir? Çalışmamız, çabalamamız, tahsilimiz hep bu maddi gaye için olmuş olmuyor mu? O halde bu maddî gayenin ötesine aklın tefekkür adımlarıyla yürüyen insan, insandır ancak.

S.– Allah bizi yaratıyor; kabiliyetle yaratıyor hakîkaten. Bize kudretleri vermiş; meçhul karanlığı delmek arzusu ve aşkı vermiş. Bütün bunlarla yaratmış ve bir tarafa çekilmiş, elimizden tutmamış, insanoğlu, yeni doğan bir çocuk gibi, karanlık bir âlem içinde. Gözünün gördüğünü biliyor, aklının erebildiğini de kavrıyor. Sonra objelerle temasa geliyor, havsalası genişlemeğe başlıyor, içindeki aşk o kadar büyük şeyler arzu ediyor ki elindeki imkân, arzu ettiği şeye nispetle cılız kalıyor. Bu, onda nevmîdî doğmasına sebep oluyor. Belki de Allah fikrine bağlanış, böyle bir acizdendir gibi geliyor bana.

Emre – Ulaştığımız Allah fikri, dünyâ esbabı içinse, yani (aç mı kalırım acabâ? Aman bol rızık versin, şu işim şöyle olsun) gibi endişelerden doğmuşsa, evet, acizdendir. Zavallı beşer, ebediyet âleminden getirdiği cevherleri mâneviyat gıdâsıyla besleyeceği yerde, böyle hasis menfaatler ve düşüncelerle yıpratır, eskitir. Bu, namertliktir.

Bâzı kimseler Allah'tan rızık istemez, çalışır çabalar, kazanır ve (Nereden geldim, nereye gidiyorum?) diye tefekkür tahsiline başlar. Okuduğunu hazmettikçe havsalası genişler. Allah'ı düşünür, arar. Fakat insan, görmediği bir şeye âşık olabilir mi?

S.– Bu adamına bağlı.

Emre – Hayır, adama göre değil, akla göredir bu iş. Hepimiz de akılla mukayyediz.

S.– Veysel Karâni nasıl âşık oldu?

Emre – Veysel Karâni, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i kalb gözüyle gördü, mânevî gözüyle gördü. Bâzı insanlar, gözlerini yumunca, hatta yummadan öyle bir mânevî görüşe sahip olurlar ki, aklımızın bu etten ve sinirden ibaret göz vâsıtasıyla olan görüşü, o mânevî görüşün yanında gölge gibi kalır. Veysel Karâni, göreceğini o görüşle, (müşâhede)yle görmüştür. Veysel'in bir mürebbîsi vardı. O mürebbî Veysel'in anasıdır, derler ama değil. Mânevî anasıydı o ana. O adam, yani Veysel'in mürebbîsi, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i biliyordu. Onun mânevî ve ahlâki büyüklüğünü anlattıkça, Veysel Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e âşık olmaya başladı. Sonra onu mânen gördü. Bu iç görüşü dış görüşle de tamamlamak için koşa koşa Medine'ye geldi. Fakat onu göremeden geri döndü.

Veysel Karâni, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i Ebûbekir'e, Ömer'e, Osman'a soruyor. Onlar târîf ediyorlar. Veysel (Hayır, siz Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i görememişsiniz) diyor. Ali'ye sorunca, Ali Veysel'in yüzüne bakıyor, Veysel, Ali'nin gözünde görüyor Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i. Ve dönüp gidiyor.

İşte demin dediğimiz (kalb gözü), Ali'nin gözü gibi olan gözlerdir.

Muhterem okuyucularımıza bu mevzu ile ilgili olan şu doğuşu takdim ediyoruz:

Neyleyim, (Yâr fitne) imiş...

Kur'ân dahî böyle demiş,

O (Fitne)yi görmek için Nice âşıklar can vermiş.

Her göz bakamaz, kamaşır,

Kim ki zülfüne dolaşır,

Çok koşma ile varılmaz,

Canını veren ulaşır.

Kim ki bu canına kıyar,

O, (Dost)un sesini duyar;

Bu (cemi gafîr) içinde Yüzbin de bir âşıkı var.

Candan çağırmalı Bilal;

Öylece olunur visal;

Sâdık âşıkın gözüne,
-Lâyık- doğar (Çifte Hilâl).

Buna derler (Kasabe Kavi);
Nur iken, görünüyor is;
Mânâsında seyredince
Medine'ye geldi Üveys.

Canını attı bir kerre...
Rasgeldi Ebâbekir'e;

Yana yana suâl etti,

Âşık idi, onu göre.

Seyran etti, göremedi,

(Sen dahî görmedin) dedi;
O (Dilber)in yanık aşkı Nice
âşık canı yedi.

Sonra rasgeldi Omar'a*

Bir zaman durdu huzûra;
Yüreğine kan işledi;
Görmüşlerden sora sora.

Ciğeri boyandı kana,

Gözü rasgeldi Osman'a;
Medheylediği Mâşûk'u
Yana yana sordu ona.

Yandı, baktı döne döne,
Âşık canı yandı yine;

Baktı gelir (Hablülmetîn),
Sarıldı (Dostun ipi)ne;

Gözü rasgeldi Ali'ye,
Arkadaşlık etti bile;*

Gördü ki kapı açılmış,

Canı attı nurdan göle.

(Emre)! Sen dâhi canı at,
Atan, bulur ölmez hayat.
Eğer aşkı bırakmazsan,
Ebedî kalırsın rahat.

11.4.945

**Adana'da Ömer'e Omar denir. *Bile: Beraber*

S.– İnsan, görmeden âşık olamaz mı?

Emre – Olursa, ahmak...

S.– Allah'ı görmeden âşık olmuyorlar mı?

Emre – Hayır, onlar zannî âşık. Zan ile hakikat bir olur mu? Belki onlar da görürler ama tanıyamazlar. Allah'ı kalb gözüyle göremeyen kimse bu gözüyle göremez, âşık da olamaz.

Evvelce birbirimizi görmüştük belki... Fakat tanımıyorduk. O görüşümüz gerçek bir görgü müydü? Birbirimizi kalb gözlerimizle gördükten sonra tanımağa başladık.

S.– Efendim, tarihlerde okuduğumuza göre, dinler tekâmül ede ede İslâmiyet'e kadar gelmiş. İslâmiyet doğmuş, gelişmiş. Fakat bu tekâmül seliyle akan beşeriyet artık İslâmiyet'le mi kanaat edecek? Tekâmüle devâm etmeyecek mi?

Emre – Her şey kemâlata doğru gidiyor. Dünkü insanla bugünkü insan bir değil. Dış gelişme durmadan büyüyor, iç de aynen böyledir. İslâmiyet'e son din diyoruz. Hakikaten son dîndir ama donmuş kalıplar hâlinde değildir. Baksana Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) (Zamanla ahkâm değişir) demiş. Bu değişmeyi, yâni tekâmülü, nesiller, münevverleştikçe görüyor, idrâk ediyorlar. Bu tekâmül karşısında bizim din anlayışımız geri kalıyor, yerinde sayıyor. Bâzı Avrupalılar bu tekâmül kervanına katılarak Müslüman oluyorlar.

Bu İslâmiyet'te, Kur'ân'da öyle şeyler, öyle ileri görüş ve anlayışlar vardır ki (din zannı)mız, o anlayış yanında geri kalır.

S.– İnsanlar Kur'ân'ın mertebesini geçebilecek mi?

Emre – Kur'ân'ı geçemezler. Kur'ân için tekâmül bahis mevzuu olamaz. Kur'ân son mertebedir. Biz –yâni beşeriyet– ona doğru tekâmül ediyoruz. Din bizim küçük aklımızın içine girip onunla berâber büyüyor, tekâmül ediyor. Siz Kur'ândan ne anlıyorsunuz?

S.– Son tekâmül mertebesini.

Emre – Siz bu son tekâmül mertebesi olan Kur'ân'ı anlayıp, ondan istifâde ettiniz mi?

S.– Hayır.

Emre – Demek ki biz ondan uzakta ve gerideyiz. Ona doğru biz tekâmül ediyoruz; o hakîkatin zirvesinde duruyor.

Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) bu dinîn mürebbîsi değil miydi? Mürebbî önde mi olur, arkada mı? **S.**- Önde.

Emre - Öyleyse Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) bizim gözümüzün içindedir. Böyle olunca bugün de (Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in Devri)dir. Tekâmül etmeyen biziz.

M.B – (Babı içtihad)ı kapamışlarda ondan.

Emre - Öyleyse Kur'ân'ı da ortadan kaldırsınlar. Çünkü Kur'ân insanlara (Düşününüz.) diyor, işte onların anlayışı bu kadardır.

M.B - Ben (Yeni Yunus Emre)nin ve (İç Kaynak)ın neşriyatını yeni bir Rönesans gibi kabul ediyorum.

Emre - Allah Kur'ân'da : (Allemel'insâne mâ lemya'lem) diyor. E, hani ya? Ben bilemiyorum? Ne anladık öyleyse? Kur'ân'ı okuyup üfürüceğimize, yutsak olmaz mı? Ama kulağımızla, aklımızla yutsak.

Biz Kur'ân-ı elimize almağa korkuyoruz (Aman şöyle dersek çarpılırız, böyle yaparsak bilmem ne olur) Hainiz ki korkuyoruz. Öyle değil mi? (Elhâin hâif) demiyorlar mı?

Korku cehilden gelir. Tasavvuf, işte insanı bu cehilden ve korkudan kurtarır. İnsan bunları düşüne düşüne, konuşa konuşa, müşkülü hallolur, rahatı külliye kavuşur. Fakat rahatı külliye kavuşan insanı tanımayız ki... Hamamda neferle kumandan birdir, rütbeleri yoktur ki tanıyalım. Kâmil bir insanı tanımak için, onun gönlüne girmekten başka çare yoktur.

İşte buyurduğunuz gibi, bize bu meseleleri anlatacakları yerde, düşünce, içtihad kapılarını kapamışlar. Öyleyse Kur'ân'ı (kaldırıp suya mı atalım).

M.B – Mevlânâ filminde Şems, kitapları suya atmıştı.

Emre - Onun attığı kitaplar medrese ilmiydi. Onları atmadan kurtulabildi mi Mevlânâ?

M.B – Her yerde bu aşk-medrese münakaşası var. Medreseliler işin şekil tarafına bağlı. Âşıkları sevmezler.

Emre - Tasavvufçular herkesi severler. Hiçbir tasavvufçu kimseyi öldürmemiştir. Fakat şeriatçılar onlara neler yaptılar. Artık onların hüküm devresi bitti. Şimdi münevverlerin devresi.

M.B – Chorchiil'in de buna benzer bir sözü var.

Emre - Ben siyasete karışmam, çünkü anlamam, ama şunu söyleyebilirim ki, bugünkü siyasetçiler 50 sene evvelkilerden daha münevver değiller mi?

Pâdişâhlar müneccim kullanırlarmış. Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e inansalar, müneccimlere inanırlar mıydı? Çünkü Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) (Küllü müneccimin kezzâb) demiştir.

S.- Peygamberlerin ekserisi (Orta Şark)da çıkmış. Acâba hikmeti ne? Neden Avrupa'dan filân çıkmıyor?

Emre - Adını bildiğimiz bu peygamberlerden başka, sayısız peygamberler gelip geçmiştir.

Bir zaman gelecek, kutuplardaki buzlar eriyecek; oralarda hayat başlayacak, buralar kutup olacak. Oralardaki buzlar eriyince, altından nice medeniyet eserleri çıkacak. Târihin ömrü bunları görecek, bilecek kadar uzun değil. Halbuki dünya ebedî ve ezelîdir; ne yaşı var ne başı.

M.B.- Herkesin kafasında kendine göre bir peygamber, bir Allah anlayışı var.

Emre - Tecellî Mûsa'ya bir ağaçta ve ateş hâlinde oldu. Yeter ki insanın gönlünde bu ateş yansın... Yeter ki insan manevî feyze dayansın. Zamanla havsala da genişler.

50 sene evvel bunlar konuşulabilir miydi?

S.- (Yobazlık, mübarek fikirler üzerinde baskı yapmaktır. Medenî olmak da, doğan her fikrin iyi taraflarını keşfe ve yaşatmağa çalışmak, ancak zararlı taraflarını fikrî mücadeleyle yenebilmektir) diyor bir alman mütefekkiri.

M.B - Tarîkatçılar taasuba kaçıyorlar.

Emre - Biz taassup diye bir şey tanımıyoruz.

S.- Taassup, ölü bir şekil demektir.

Emre - Gerilik, gerilik.

S.- İnsan zekâsının bunu kabul etmesi imkânsız gibi.

Emre - Ama hep kabul ediyorlar. Ancak, çok münevver kafalar kurtuluyor bundan.

S.- İnsan, (acabâ taassupta mıyım?) diye kendini ölçüye vurmalı.

Emre - Aklın ölçüsünde, yâni aklın hapishânesinde mahbûs olanlar için ölçü var mı ki?... Bir insan bir hâli, meselâ taassubu beğenmişse, onun dışına çıkıp da onu nasıl ölçecek? Ölçüyü, insan, o hâlden çıktıktan, kurtulduktan sonra görebilir.

Şekerden, insanlar, ihtiyaçlarına göre ayrı ayrı tad alırlar. İnanışları da ayrı ayrıdır. İnsanlar kendi inanışlarını kendi hâllerini ölçemezler. Tasavvufçular bunu da olduğu gibi, hoş görürler.

S.- Bir risâle okudum; onda (Kadınlar, çıplak bacakla gezdikleri için, cehennemde evvelâ bacaklarından yanmağa başlayacaklardır) deniliyor.

Emre - (Kadın cehennemde evvelâ bacağından yanacak) diyen bir adam, cehennemin ne olduğunu bilmiyor demektir.

Bana kalırsa kadınları çok iyi terbiye edip, çok serbest bırakmalı. Kadın, düşmanını görmeli, tanımalı ki ondan korunmalı. Bir memleketin kadınları ne kadar münevver olursa o memleketin erkekleri o kadar iyi yetişir ve memleket o kadar ilerler.

-(Devâmı Var)- Zapteden:Şevket Kutkan

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufi izahı

S.- Öteden beri Nasreddin Hoca'yı resimlerde merkebe ters bindirirler. Herhalde böyle bir şey olmuş ki öyle yapıyorlar. Nasreddin Hoca'nın bu pozu pek hoş bir şey değil ama acabâ bunda da bir hikmet var mıdır?

Emre - Vardır ya: (Merkep), binilecek şey demek değil mi? Bu vücut da bir merkep, bir binittir. Aklımız ve ahlâkımız bu merkebe binmiştir. Fakat gideceğimiz yeri bilmediğimiz için, aklımızın yönü mâziye dönüktür. Geçtiğimiz yerleri biliriz de, gideceğimiz yeri bilemeyiz. Nasreddin Hoca, güldürerek bunu anlatmağa çalışıyor. İşte Nasreddin Hoca gibi bir (Kâmil) lâzım ki aklımızı merkebe düz bindirsin ve ona gideceği yeri ve mürebbîsini göstersin. Zâten dönmeyince mürebbîsini göremez. Çünkü mürebbî, yol gösterici olduğu için daima öndedir.

İşte (Dön Namazı) gibi sözlerle anlatmak istedikleri şey budur, yâni aklın, eski bildiklerini terk edip (Cemâlullah)a dönmesidir.

Dünya işlerinde de böyle değil mi? Mâzîsiyle iftihar eden milletlere bak, mutlaka geri kalmışlardır. Amerika ne mâzîyle uğraşıyor, ne bir şey. Onun ilerlemekten, çalışmaktan vakti kalmıyor ki mâzîye baksın... Arkaya bakan, mutlaka yolunu şaşırmıştır, gideceği yeri bulamıyor demektir.

Bunu bir konuşmamızda bir vesileyle rahmetli Remzi Oğuz Arık'a da söylemiştim de hoşuna gitmişti. Halbuki rahmetlinin işi, hep eski eserlerle uğraşmakmış, ne bileyim.

(Rahmetli Remzi Oğuz Arık, Arkeolog ve tarihçi idi.)

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 5 | Eylül 1957

İç Kaynak Dergisi 5

İÇ KAYNAK DERGİSİ | **Sayı: 5**

EMRE'nin Konuşmaları: 5 **(Geçen sayıdan devam)**

M.B.– Bir tarîkat şeyhi; (Benim talebelerim, benim kitaplarımdan başka bir şey okumamalı) diyormuş.

Emre – İlim, Allah'ın ilmidir, Allah nasıl muhitse, ilmi de muhittir. Yâni herkesin hakkıdır. Olur mu öyle şey... İşte taassup.

Kadının bacağına ne bakıyorsun? O bacak bir avuç topraktan ibarettir.

S.– Duyduğumuza göre diğer peygamberler Allah'ın eserlerini görmüştür de, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , Allah'ın ta kendisini görmüştür, diyorlar.

Emre – Evet, çok doğrudur. Allah'ın ta kendisiyle beraber olmuştur. Mûsa, Allah'la konuşmuş, fakat O'nu görememiştir. Allah'a (Erini!) yâni (bana görün) diyor. Böyle diyen bir kimsenin alacağı cevap (lenterâni)dir. Yâni (Sen beni göremezsin!)

Kabiliyeti olsa, görecekti. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in kabiliyeti o kadar büyüktü ki; Allah'ta fâni oldu.

S.– Son peygamberliği de bu bakımdan mı?

Emre – Müşkül bırakmamıştır. Kur'ân dâima yenidir, onda her şey mevcudtur. Bunu görmemiz için agâh olmak lâzımdır. İncil, Küre'nin döndüğünden bahsediyor mu? Kur'ân da her ilim vardır, fakat çok kısa, birkaç kelimeyle bahsedilmiştir. İzâha vakit bulamamıştır.

S.– Kur'ân, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in eseri midir?,

Emre – Hayır, Tevrat'a, İncil'e bile (Allah'ın kelâmı değildir) demiş mi Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) ? Kur'ânı bir İngiliz okusa buna İngiliz kelâmı denir mi?

S.– Güzel de, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) : (Bu sözleri Allah'tan alıyorum) demeden Kur'ân'ı söyleseydi olmaz mıydı?

Emre – Olur mu? Nefisten çıkan sözler Allah kelâmına benzer mi? Nefsin ve bu dünya ilminin kelâmı biter, Allah'ınki bitmez. Kul ölür, kelâmı da ölüdür. İlmini, sözlerini Allah'tan alan

insanın kelâmı da bitmez. Çünkü kendi sözü değildir. Öyle bir insan Allah'tan gelen bu sözler için (benim sözümdür) demeye hayâ eder, halktan ve Hak'tan hayâ eder.

S.– Keşifler yapan bir âlimle Allah'a eren adam arasında bir fark var mı?

Emre – Turgut Akkaş Bey söylüyordu: Einstein ölmeden evvel: (Ben zannederdim ki yaptıklarımı ben yapıyorum; halbuki hep Allah yapıyormuş, Allah'ı düşünmediğim için büyük hatâ işlemişim.) demiş.

S.– Aklına da mı gelmemiş?

Emre – Akla gelmeynen biter mi bu iş? Einstein hayıfla ölmüş, yani aczini itiraf etmiş. Çok hoşuma gitti.

S.– Birçok âlimler, sonunda böyle bir acze düşüyorlar. İmâna, kulağı uzaktan gösterir gibi varmışlar.

Emre – Einstein: (Keşke düşüncelerimin yüzde biri Allah düşüncesi olaydı...) demiş. Boşa gitmez onun bu yaptığı. Hiç olmazsa, kimseye kötülük etmemiş.

S.– İnsanı Allah yaratıyor ama insanoğlu da çalışıyor çabalıyor, nefsini öldürüyor, böylece insan da Allah'ı yaratmış olmuyor mu?

Emre – Küfür de imân da Allah'ın eseri. Karanlık ve ışık da Allah'ın eseri. Karanlıktan ışığa çıktı diye, ışığı insan mı yaratmış olur?

S.– Allah'ın emrinde ve istikametinde olmak kâfi değil midir? Allah'a varmak için herhangi bir insana bağlanmağa lüzum yok gibi geliyor bana.

Emre – Olmaz olur mu? Çocuklar okuma, yazma, ilim öğrenmek için neden mektebe gidiyorlar, öyleyse? O iş için nasıl hocaya lüzum varsa, bu iş için de bir hocaya ihtiyaç var.

S.– Ama herkes bu mânevî âlem faaliyetini takip edemez.

Emre – İsterse, eder.

S.– Bunu takip etmek için dünya işlerini bırakmak icab etmez mi?

Emre – Hayır, bilâkis. Bu hâli idrâk edenler, dünya işlerini daha şuurlu olarak yaparlar. Hiç ölmeyecekmiş gibi çalışmalı, şimdi ölecekmiş gibi hazırlık yapmalıyız.

Ben şimdi çalışmıyorum ama rahatsızlığımdan. Evvelce çok çalıştım. Benim bu yolda yürümeme çalışmak mâni olmadı.

Bir zamanlar onların evinde kaynak yapardım. Kaynak yaparken (doğuş) olurmuş. Hem çalışır, hem doğuş söylermişim. Nene kalemi, kâğıdı alır, gelir, doğuşu kaydedermiş.

(Muhterem okuyucularımıza böyle bir münasebetle doğmuş iki doğuşu takdim ediyoruz):

Nene der ki; (Söylesen de, ben yazsam.. .)*

Ben neyleyim, yine geldi, bastı gam;

İhtiyaç mı olur âşık olana?

Vasıtaya lüzum yok, geldi ilham.

Ayrı olanlara lâzım Cebrail;

Vasıtaya lüzum yok, ayrı değil;

Tâ ezelden zâtında gaiboldum, Birleşmiştir, ayrılmak, olmaz kabil.

Zatında mahvolan hiç bilmez sıfat Sıfat bilenlere olur mu necat Çok şükür ki diyen, duyan bir oldu,

İki dersek, o ilden ederler tard.

Halkı Hak'tan, Hakkı halktan ayırmak; * Tecelli eyledi her sıfattan Hak;

Târif için bir söz diyecek (Emre): Cevheri yetiştirmiyor mu toprak?

1.3 1950

Zapteden: Celâl Çalım

*Nene: Bayan Vasfiye Değirmenci *Ayırmak: Ayırmayız.

Doğuş

Defterini aldı yürüdü Nene;

Fakat bu aşk beni bürüdü gene;

Bakın bu (Emre) bir hâle tutulmuş

Defter yazmak, bozmak onun nesine...

Aşka düşen insan, canı unutur, Çırpınırken, ona denilir mi: (dur!)?

Dünyayı fark etmez, son nefesteki,

Sözleri dinlemek ona gelir zor.

Ona yeter (Maşuka) sının hâli,

Gözlerinden gitmez onun hayâli

Eğer gitse, dili tutulur, kalır,

Daim dinler onu bülbül misali.

Dünyayı unutmuş, ona aşk yeter,

Hasretin kokusu burnunda tüter.

Deliye akıllı nasihat etse,

Hâlleri artar da, olur beter.

Siz bu hâli sorun pervanelerden

(Emre) ateş olmuş, görünür beden;

Göz, kulak, hissiyet olur mu közde?
Yangına misaldir, canı terk eden.

13.6.1948

Zapteden: Vasfiye Değirmenci

S.– Doğuş doğarken haberiniz olmuyor mu?

Emre – Hayır, ancak sonunda haberim oluyor.

S.– Bir film seyrettik, bir mûsikişinâsın hayatını gösteriyordu. Arabaların arkasına notalar yazıyor. Araba yürüyor, o da beraber, çukurlardan geçiyor, haberi yok; çocuklar peşine düşüyor, haberi yok.

M.B.– Bir kere tramvayda Yahya Kemal'i gördüm, kendi kendine ıslık çalıyordu. Bizim gibi küçük idrâkler, onlardaki bu hâli noksanlık görür.

Emre – Ben ümmî bir insanım. Bu hâli tahsil edeyim derken, ben tahsil olundum. Toplayım derken, toplandım.

S.– Bu hâl, Allah'ın sevdiği kullarda tecelli ediyor.

Emre – Allah herkesi sever.

S.– Bende niçin tecelli etmiyor?

Emre – Sen de dinliyorsun işte. Ben, (doğuş) doğsun diye bir şey istemedim. Ben, sadece Develioğlu'nun içindeki mânevî yüzüne âşıktım; başka bir şey istemezdim. Bu hâlin zuhûrunu hep başka arkadaşlardan bekler ve isterdim. Bu âlemde ne sen var, ne de ben. Birinden söylüyor, birinden dinliyor. Maksat, senden veya benden söylemesi değildir. Gaye, istifade etmektir. Sen de istifade et, ben de. Suyun damlası karada sayılır. Denize düştükten sonra, deniz bizi ayırır, atar mı?

S.– Düşünce, denizin kudretini kazanmış oluruz, değil mi?

Emre – Kazanmış mı oluruz, kaybetmiş mi oluruz, artık... Burada kazanç, kaybetmektir, kendini kaybetmektir.

(Bu sırada Mevlânâ doğuşu okundu. O doğuşun:

Sen bilgine ne eyledi Şemseddînî Tebrîzi:

Dalgaladı tâ ezelden bâki duran denizi;

Dalga bâki, insan bâki, gaibolmaz hiç izi,

Batıp batıp çıkan sensin Yâ Hazreti Mevlânâ

Dörtlüğündeki mânâyı kasdederek):

Emre – Hani Mevlânâ? Kaldı mı? Fakat bu hâl dâima bâki.

Onun için doğuşta: (Şemseddînî Tebrîzi, tâ ezelden beri bâki duran Deniz'i dalgalandırdı) diyor.

İnsan aklı da bir suya benzer. Durgunsa, insan onda yüzünü görebilir. Arzu ve fücûrat dalgalarıyla dalgalanmışsa, yüzümüzü göremeyiz. İnsan, aklını irfan suyu ve aşk ateşiyle temizlemezse Allah'ı göremez.

S.– Aklı niçin aşktan ayırıyorsunuz?

Emre – Annemizin karnındayken gıdâmız neydi?

S.– Kan.

Emre – Sonra?

S.– Süt.

Emre – Şimdi bir kadının sütünü emebilir misiniz?

S.– Hayır.

Emre – Ana karnındayken insan değil miydiniz? İnsandınız, fakat annenize bağlıydınız her bakımdan. Dünyaya geldikten sonra bebek, çocuk, delikanlı, nihayet insan oldunuz. İşte akıl, bu tekâmül yolunun bebeklik merhalesidir.

S.– Hâ... Demek akıldan sonra (aşk) devri var?

Emre – Ama yanlış anlaşılmasın, aklı terk edip atacak değiliz.

S.– Aşk mertebesine erdikten sonra aklın rolü kalmaz mı?

Emre – Nasıl kalmaz? Büyüyüp aşk olan, akıldır. Onu nasıl atarız?

S.– Güzeldir bu izâh.

Emre – Siz ilk mektebin ikinci sınıfındayken bankada çalışabilir miydiniz? Şimdi, o ikinci sınıftaki aklınız banka hesaplarını yapabiliyor. Neden? Çünkü büyüdü.

S.– Eskimek lâzım.

Emre – Eskimek mi, yenilenmek mi? Herhalde eskimek değil, yenilenmek lâzım.

S.– Buyurduklarınız güzel bir izâh çerçevesi, güzel. Fakat her insanı kendi hâline bırakırsak sıfırdan tekrar başlaması lâzım. Şu hâlde bu yolda yazılmış, söylenmiş olan kitapları, ilimleri o kimseye öğretmeli, kavratmalı.

Emre – Şimdiye kadar söylenmiş, yazılmış dediğiniz bilgiler, ilimler geride kalmıştır. Biz yönümüzü önümüzde giden Mürebbî'ye çevirmeliyiz. O, gelmiş, gelecek bütün ilimlerin menbaıdır.

S.– Dünü ve bugünü bilmeyen, yarını bilebilir mi?

Emre – Bu hâlin dünü yoktur. (Elmâzi lâyüzker) diyorlar. Dünü unutmalı. Biz İsâ, Mûsa ümmeti değil, Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) ümmetiyiz. Kur'ân'da, kendinden evvel gelen üç kitabın özü, hulâsası cem olunmuştur.

S.– Şöyle bir misalle arz etsem: Bir kanun çıkıyor. Bu kanunun esbabı mûcibesini bilmesek, ne gibi münakaşalardan sonra billurlaştığını bilmesek, o kanunu hakkıyla bilebilir miyiz?

Emre – Biliriz. Çünkü vicdanlı bir insan için kanuna hiç lüzum yok. Sonra, biz kanunu yapan (Kudret)le beraber olursak, bütün müşküllerimizi ondan sorup halledebiliriz. Ama sizin dediğiniz gibi yalnız ilimde kalırsak, müşkülümüzü kitaptan halledemeyiz. Kur'ân'da anlayamadığımız bir yer olursa, bu müşkülümüzü Kur'ân'dan sorsak cevap alabilir miyiz?

S.– Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e gelinceye kadar olan din târihini bilmesek,

Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in seviyesini idrâk edebilir miyiz?

Emre – Ederiz ya. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in gönül deryâsına atılırız, oldu bitti!

Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e gelinceye kadar olan din târihni, bu yolda yürümüş olanların hayatlarını, eserlerini öğrenmeğe insan ömrü kâfi değildir. Halbuki biz, ne vakit biteceğini bilmediğimiz şu kısa ömrümüz içinde bu meseleyi halletmeğe mecbûruz.

Anlamak istediklerinizin hepsi sizde mevcudtur, dışarıdan, kitaplardan aramayınız.

S.– Siz mutasavvıflardan istifade etmeden mi bu hâle geldiniz?

Emre – Ben diri bir insandan istifâde ettim, ölüden istifâde edemezsin, dirisini bulmak şarttır. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'den büyük mürşit olabilir mi? Fakat Kur'ân'da anlayamadığımız şeyleri şimdi ondan sorabilir miyiz?

S.– Kur'ân sualimize cevap veremez ama Develioğlu'nun Kur'ân ruhunu tam ve canlı olarak aksettirdiğini ne bilelim? Metni bilmeden, Develi'ye nasıl bel bağlamalı.

Emre – Şüpheye düşen ferdi his, hayvânî histir. Tâbir mâzur görülsün, yâni sâdece bir canlının hissidir. Bu hayvânî his Kur'ân'ı zâten kendi kendine idrâk edemez. Onun elinden tutacak, müşküllerini halledecek bir (Kudret) lâzımdır.

İçimize aşkı ilâhi düştüyse mutlaka aradığımızı buluruz. Çünkü O, bizim aklımızla kendini arıyor. Mâdemki Allah'ın mevcudiyetini öğrendik, boşa gitmez gayretlerimiz.

S.– Biz yok desek, yine var.

Emre – Biz (yok) diyorsak, bize göre, bizim için yok demektir.

S.– Biz (yok) desek bile, sonunda yine (Allah!) deriz.

Emre – Gök gürleyince Allah! Allah! deriz. Bunun kıymeti yoktur.

S.– Bu âmân değil mi?

Emre – Herkes camide (Yarabbi! Sen bize dünyada Kur'ân, ahrette îmân ver.) diye dua ederken, Bektâşî Allah'tan rakı istiyor! İşitenler; (Vay kâfir vay! Görüyor musun neler söylüyor!) deyince, Bektâşî: (Erenler, niye kızıyorsunuz? Herkes Allah'tan kendinde olmayanı istiyor. Benim dînim, îmânım var, rakım yok, rakı istiyorum; bunda ne var) diyor. Îmân, dörtbaşı mâmûr olmalı. İnsan, görmeden, bilmeden îmân edebilir mi?

(Burada, okuyucularımıza bir doğuşun, bu mevzu ile ilgili son birkaç dörtlüğünü veriyoruz.)

Zamanı geçmeden, yakanı kurtar,

Sana bildirmiştir Hazreti Gaffar;

Cahiller zâlimdir, sen ilim öğren,

Gözün ile seyret, kurtarsın ikrar.

Görmeden, bilmeden, olur mu iman?

Kulaktan duyanın, her hâli güman,

Nefsini öldür de, canın dirilsin,

Acele eyle sen, geçmeden zaman.

Çokları istiyor dünyada Kur'ân',

Boşuna istiyor ahrette iman;

Kütüphane dolu kitaplar ile Ne faydası var, olmazsa irfan?

Ne faide eder imana ahret?

Böyle mi söyledi bizlere Ahmed?

Doğrusunu derse bîçâre (Emre),

Anlamayan, dönüp, ediyor hiddet.

23.7.948

S.– Peygamberin hâli insanlarda tecelli ettiğine göre, onu bulup istifade etmek lâzım, değil mi?

Emre – Çalıştıktan sonra Allah bile seninle beraberdir.

S.– Onu içimizde bulmak için bir vâsıtaya ihtiyaç var, değil mi?

Emre – A.. .Elbette. Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) bile (Lev lelmûrebbî, mâ areftü Rabbî = Mürebbîm olmasaydı Râbbîmi bilemezdim) diyor.

EMRE'nin Konuşmaları: 4

(Aşağıdaki konuşma, Emre ile Bay Hüdâverdi Gaffaroğlu arasında olmuştur. Bay Gaffaroğlu, Devlet Konservatuarı Müzik bölümü talebelerindendir. Gözlerini maalesef kaybetmiş bulunan Gaffaroğlu'nun, bu zeki, olgun, kültürlü gencin soruları, Emre'nin bâzı hususiyetlerini ilgilendirdiği için muhterem okuyucularımızın alâkalarını çekecektir ümidindeyiz.)

S.– Atom devrine girdiğimiz muhakkak. Fikir adamları bu eserler karşısında ya Allah'ı unutmak, ya da Allah'ın büyüklüğünü kabul etmek zorundadırlar.

Emre – İkisi berâber gider.

S.– Ayrılmaz mı?

Emre – Ayrılmaz. Geceyle gündüz ayrılır mı? Ayrı gibi duruyor ama bitişik.

S.– Birçok münevverler (Allah, insanların uydurmasıdır) diyor.

Emre – Ben (uydurma) diyemem. Tabiatın fevkinde bir Allah vardır. Tabiat hâdiseleri muayyen kanunlara tabidir, göz önündedir. Bunların akıl ile kavranması, bilinmesi mümkündür. Halbuki Allah'ın işlerine ve ilmine beşer aklı eremez.

S.– Ben size birçok şeyler soracaktım ama artık suallerimi Ankara'dan göndereceğim.

Emre – Burada sor.

S.– Burada kafamı bulamıyorum.

(Bir müddet sonra)

S.– Hayatta canınızın sıkıldığı oldu mu?

Emre – Lâzım.

S.– Neden?

Emre – Zevkin kıymetini bilmek için.

S.– Sanatkârlar eserlerini ekseriya sıkıntıda oldukları zaman yaratıyorlar, diyorlar.

Emre – Doğrudur, bâzan sıkıntıdan, bâzan zevkten.

S.– Herhangi bir doğuşunuzun doğuşunu anlatın bakalım.

Emre – Doğuşlar, vesilelerle doğar. Meselâ, bir gün bir yerde bâzı kimseler arasındaydık. Onlar rakı içiyorlardı. Bana da teklif ettiler. Ben rakı içmediğim için teşekkür ettim. Israr ettiler, içmedim, kızdılar. İçlerinden biri:(Yiyemezsin demedim mi?) diye bir şiir okudu. Aradan birkaç gün geçtikten sonra böyle bir doğuş doğdu. Ama olabilir ki bugünkü sebep ve vesile altı ay sonra doğuş olarak çıkabilir.

(Bu doğuşu okuyucularımıza takdim ediyoruz.)

Bu bir ağılı yemiştir,

Hak, âşıkına vermiştir

Âşıka (yesin) demiştir,

Yiyemezsin demedim mi?

İşte bu doğru demektir,
Kana boyanmış gömlektir,
Mârifet bunu giymektir,
Giyemezsin demedim mi?

Bu bir dikenlenmiş yoldur,
Yürüyenler nâdir kuldur,
Tenezzül et, ehline sor,
Soramazsın demedim mi?

Sen dikkat et, uy sözüne
Doğru ol, görün gözüne,
İbretle bak Hak yüzüne,
Bakamazsın demedim mi?

Bu yola çok sabır gerek,

Sabır eyle, emekler çek,

Beraber köprüden geçek,

Geçemezsin demedim mi?

Bu bir tılısımlı yolmuş

Nice nice (âdem) dolmuş,

Bir yüzük var, âşık bulmuş

Bulamazsın demedim mi?

Âşık ol, sen gez bu (Arş)ı:
Görünür o (Şâh)ın (baş)ı,
Aranılan yüzük: (kaş)ı,

Bulamazsın demedim mi?
Bu hâl, ateştir, yakıyor
Çoğu dayanmaz, kalkıyor,
Âşıkın kanı akıyor.
Dayanmazsın demedim mi?
Sen uykuda uyuyorsun,
Sözü devre duyuyorsun,
Gûya söze uyuyorsun,
Uyamazsın demedim mi?
Sana nefsin etmiş nüzul,
Bile bile ettin kabûl,
Edemezsin sen tenezzül,
Gayetle zor demedim mi?
Sana çok ettim nasihat,
Aklın bulsun diye sıhhat,
Biraz çekmelidir zahmet
Çekemezsin demedim mi?
Doğru sözü duydun devre
Sen düşersin göre göre,
Allah sana sabır vere...
Edemezsin demedim mi?
Bu huy sana eder neler...
Nedamet tozuna beler,
Bu huya etsen tövbeler,
Nur olursun demedim mi?
(Emre)! Sen var yürüyerek,
Bu yollarda çektin emek,
Tekrar tekrar sen çekerek
Geri kalma demedim mi?

28. 10. 1943

S.– Hiçbir sebep olmadan söylemek ihtiyacım duyar mısınız?

Emre – Hayır.

S.– Ezbere bilir misiniz bunları?

Emre – Hayır.

S.– Doğuşu zapteden, tamam zaptedemese, siz o boş yerleri tamamlayabilir misiniz?

Emre – Aklımla tamamlayamam. Doğuşun sıcaklık hissiyeti geçmeden, yâni o kudrete bağlı iken yine oraya müracaat ederek tamamlarım. Fakat ikinci söylediği söz, kelime bakımından ilk söylediğinin ayni değildir; lâkin mânâ aynıdır.

Doğuşun eksik kalan yerlerini birkaç gün veya birkaç ay sonra tamamlamak icap ederse, o kudrete bitişmek için bir hayli zaman geçmesi lâzım geliyor.

S.– Bâzı şiirlerinizde (ilim) dediğiniz bir şey var ve bu ilme hûcum var.

Emre – İlmi severiz. O hücum dediğiniz şey, ilmin (Hakikat)i idrak etmek için kifayetsiz olduğunu anlatmak içindir; yoksa her ilim faydalıdır, lâzımdır.

S.– Bize sevmeyi târif edebilir misiniz?

Emre – Lezzetin târifi olur mu? Zanneder misin ki herkes şekerden aynı tadı alır?

S.– Şiirin târifi olabilir mi?

Emre – Onun da yok. Meydana çıktığında görülür.

S.– Yâni eserler konuşur değil mi ya?

Emre – Şu kadar söylenebilir ki, şiirin tadını alabilmek için yazanın veya söyleyenin kalbinde kaybolmak lâzım. Doğru mu?

S.– Bu sizin fikriniz. Ben düşünmedim, daha düşüneceğim. Hiç Avrupalı şâirleri okudunuz mu?

Emre – Hiç okumadım. Şiirden maksat, herkesin, sevdiğini öğmesidir. O sevgi lezzetini tatmak istediği zaman ağzından bir söz çıkar.

S.– Ama bâzıları sevdiğini kötüler.

Emre – O da kızmayı seviyor demektir. Menfî, ters bir sevgi bu.

S.– Nesîmî’nin bir beyti geldi aklıma: (Gönlümüz Nûr-u Tecellî, cismimizdir Kûh-i Tûr, Canımız (Dîdâr)a karşı, oldu Mûsa vâr mest)

Siz de böyle bir haleti ruhiye içinde misiniz?

Emre – Evet, aynen. Zâten onnan kafamız bir.

S.– Yâni Nesîmî’yi beğeniyorsunuz?

Emre – Evet.

S.– Fûzûli’de tasavvuf var mı?

Emre – Hepsi tasavvuf.

S.– Okutup dinlediniz mi?

Emre – Çok dinledim.

S.– Siyâsetle alakanız var mı?

Emre – Hayır, karışmam. Neme lâzım... Bakıyorum ki (Yapan) güzel yapıyor.

S.– Neden Hanefilerle Alevîler arasında geçimsizlik olmuştu?

Emre – Anlaşamamışlar da ondan.

S.– Neden anlaşamamışlar?

Emre – Hanefiler Alevîlere, Hz.Ali'ye Allah diyorlar diye kızıyorlar.

S.– Diyorlar mı hakikaten?

Emre – Allah, kuldan ayrı değildir, çünkü muhîttir. Hoca olmak için ne lâzım?

S.– Bir hoca.

Emre – Onlar Hz. Ali'nin bâzı sırlarını biliyorlar.

S.– Ya bu sırlar hurâfe ise? Doğru mu acabâ onların bildikleri?

Emre – Eğer insanın dimağı bozuk değilse, lezzetin zevkini alır. Demin onlardan hoşlandığını söylüyordun ya...

S.– Ben Bektâşîlerin sadece sözlerini seviyorum.

Emre – İşte tarikat dedikleri budur. Sözlerini sevmektir. Yoksa öyle yol filân diye bir şey yoktur.

S.– İnsanların bu inanışlarında bir mübalâğa yok mu?

Emre – Yok canım, bu inanış yalnız İran'da değil, her yerde var.

S.– Derler ki Hacı Bektaşi Veli duvarı yürütmüş?

Emre – Kendi vücudunu yürütmüş de onun için böyle söylüyorlar.

S.– Duvar yürümemiş mi?

Emre – Hayır, bunlar rumuzlu sözlerdir. Duvar dedikleri vücuddur. Yunus da vücudun toprak kısmına (kerpiç) diyor.

Kerpiç koydum kazana,

Poyraz ile kaynattım.

(Kerpiç), (ânâsırı erbaa)dan toprak, kazanda zâten su var demektir. Vücudun dörtte üçü sudur.. .Suyu kaynatmak için de (ateş) lâzım olduğuna işaret ediyor. Poyraz da (hava)dır. Zâten altında söylüyor:

Nedir diye sorana,

Bandım verdim özümü.

Özünü, yâni kendi vücudunu gösteriyor.

Okuyucularımıza bu türlü rumuzlarla söylenmiş bir doğuş veriyoruz:

Gönül arzuyu bırak,

Seni davet eder Hak;

Gözünü aç, yola bak,

Uyan, atmıştır şafak.

Elçisi yapmış izi,

Ordan çağırır bizi;

Sen (Hızır)a yoldaş ol,

O geçirsin (Deniz)i.

Onunla geçti Musa,

Geçti, verildi (Âsa);

Kapalı göz göremez

Her yanlara nur yağsa.

Açmadan görmüştür kim?

Açılan okur ilim;

Sen derdini bilirsen,

(Hızır), olmaz mı hekim?

Yürü, ulaş (Duvar)a,

Yık da ulaş sen (Vâr)a;

(Oğlan)ı var da katlet,

Hail olmasın (Yâr)a.

(Can)dır binen (Gemi)ye,

Yürür Hak! diye diye;

Bu cihada yürüyen,

Zırhı ateşten giye,

Ateş tutar mı siper?

Böyle emretmiş

Dilber; Yanarsan, (Defîne)den

(Emre) alırsın haber.

8.3.1946

S.– Mûsa'nın (asâ)sı da rumuz mu?

Emre – Evet.

S.– Asâ diye bir şey yok mu?

Emre – Bunlar rumuzdur.

S.– Şiirlerinizde (Nun vel-Kalem) gibi rumuzlar var. Niçin böyle rumuzlara lüzum gördünüz?
Emre – Bu hâlde henüz olgunlaşmamış kimseleri incitmemek için.

S.– Siz realiteyi söyleyin; ne zararı var?

Emre – Olmaz, zamansız olmaz. Birden söylenirse olmaz, kıymeti kalmaz çünkü. Yeni doğan

çocuk, hemen pirzola, yer mi? Başka ilimlerde ne kadar ileri olursa olsun, bâzı kimselerin bu ilimde akılları çocuk gibidir. Onları incitmek istemeyiz.

Emeği çekilmeden elde edilen şeyin kıymetini bilemeyiz. İnsanın kendini, ahlâkını tasfiye edebilmesi için emek çekmesi lâzımdır.

S.– Mecâzî ve hakîkî aşklar arasında fark var mı?

Emre – Tabiî var. Siz söylüyorsunuz ya: Biri mecâzî imiş, biri hakîkî.

S.– Mâdem tasavvufa göre insanlar Allah'ın parçasıymış fark olmaması lâzım.

Emre – Fark yoksa o mecâzen âşık olduğun kimseye sor bakalım, tasavvuftan bir şey anlatabiliyor mu? Onlar ölüdür. Ölüyü sevenler de ölürler, ölmeyen bir varlığı sevmeli ki ölmemeli.

S.– Öyle; biz ölüyüz.

Emre – Ama ölme! Çünkü ölmemenin çâresi var. Biz senin öldüğünü istemeyiz.

S.– Ben Allah'ı seviyorum ama derecesini bilmiyorum.

(Devamı var)

Emre'den Nükteler, Vecizeler ve Enstantane Cevaplar:

*Mâzîyi unutmayan istikbâli göremez.

*Hayvânın gübresi ardından, insanın gübresi ağzından çıkar; kötü söz.

*İlimsiz şefkat bile bir zulümdür.

*S.– Mâdem Mûsa Allah'ı görememiş, peki, Tevrat'ın Allah kelâmı olduğunu nasıl bildi?

Emre – Bu konuştuğumuz sözler Allah kelâmı mı Şeytan kelâmı mı?

S.– Allah kelâmı.

Emre – Sen bilirsin de Mûsa bilmez mi?

*Atatürk'e dinsiz diyenler, onun yıktığı taassup binasının kerpiçleridir.

*Allah bir eve benzetilecek olursa, (Rab) bunun kapısıdır.

*Hacerûl'esved, bütün insanların gözleri bir araya getirilerek tevhîd edilmiş tek bir gözdür. *Şu tasavvufa aklım bir türlü yatmıyor.

Emre – İyi ki yatmıyor. Yatsa, mutlaka uyuyacak.

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufî izahı

Hoca'nın Tek Telden Saz Çalması

Hoca bir gün eline saz almış, mızrabı hep aynı tele vurarak dın! dın! diye monoton bir ses çıkarırken, sormuşlar:

—Ne yapıyorsun Hocam?

—Saz çalıyorum.

—Ama bu nasıl saz çalma? Herkes sazın öbür tellerine de vuruyor, ne güzel sesler çıkarıyor...

Nasreddin Hoca şu cevabı veriyor:

—Onlar, benim bulduğum makamı arayıp bulmağa çalışıyorlar da, onun için öbür tellere vuruyorlar.

EMRE'nin Tefsiri

Bu fıkrayı şerh ederken biraz Nasreddin Hoca'yı tenkid etmiş gibi olacağız ama ne yapalım. Hakikat hiçbir şeye fedâ edilemez.

Nasreddin Hoca (Tevhid) teline vuruyor ama bu âlemin tadı, kesretinde, Nasreddin Hoca'nın o hali bugün için tavsiye olunamaz. Bu zaman, o zaman değil. Eğer, Hoca gibi sırf (Tevhid)le uğraşılsaydı, bu terakkî olur muydu? Asıl mahâret (Tek Makam)ı bildikten sonra, dönüp bütün makamları hem çalmasını, hem de dinlemesini öğrenebilmektir.

Her makamdan sonra (Tevhid) makamını da öğrenir, bu ömrümüzün nihayetinde vücûdumuzun evi ecel zelzelesiyle yıkılırken, içine kaçıp sığınabileceğimiz bir (Ev), yâni bir (Kalbi Selim) bulursak, bundan büyük devlet olur mu?

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 6 | Ekim 1957

İç Kaynak Dergisi 6

İÇ KAYNAK DERGİSİ | **Sayı: 6** **(Geçen sayıdan devam)**

S.– Ben Allah'ı seviyorum ama derecesini bilmiyorum.

Emre – Sevgi daha tekâmül etmemiş de ondan.

S.– Sevginin tekâmül etmesi için ne yapayım?

Emre – Düşün, tefekkür et.

S.– Ne düşüneyim?

Emre – Bu konuşmalarımızı. Bu sözler kulağından girdi. Yavaş yavaş kalbinde kök atar.

S.– Ben sevdiğim kişide her türlü iyiliği buluyorum.

Emre – Acabâ iyiliği mi, yoksa aradığını mı buluyorsun?

S.– Nasıldır o iyilik?

Emre – Seni selâmete, ölümsüz bir selâmete çıkaracak olan şeydir. Bunu anlatmağa ne kelâm kâfi gelir, ne kalem.

Tasavvuf işte insanı buralara kadar götürür.

S.– Hiç siz bir cinsi lâtif sevdiniz mi?

Emre – Hepsini birden seviyorum.

S.– Yani kadın sevdiniz mi?

Emre – Çoluğum çocuğum var yâhu!

S.– Evlenmeden evvel?

Emre – Hayır. Aklıma bile gelmedi. Hattâ evlenmek bile istemiyordum; zorla evlendirdiler.

S.– Mâdemki insanları seviyorsunuz, bir kadını sevmeğe ne mâni vardı?

Emre – O zaman insanları bile bilmiyordum. Sonradan öğrendim insanları ve insanlığı. Öğrendim de ondan sonra sevdim.

S.– Bu sözler niçin nazımladır?

Emre – Aşk kelâmları nazımla çıkar. Siz şiir diyorsunuz. Ben şiirden filân anlamam. (Aşk)a temas edince bu doğuşlar zuhûr ediyor.

S.– Mevlidi sever misiniz?

Emre – (Muhammediye), (Mevlid)den çok yüksektir.

S.– Biz Mevlid'i daha fazla beğeniyoruz.

Emre – İkisi de iyi ama hakikat bakımından Muhammediye daha üstündür. Farz edelim ki her iki eser de bir (Sevgili)yi methediyor, böyle bir mukayese yapınca diyebiliriz ki Mevlîd, Sevgili'nin ayağından göğsüne kadar olan kısmını övmüş yâhut resmini yapmış. Bu öğmeden veya resimden (Sevgili)nin kim olduğunu bilmek mümkün değildir. Halbuki Yazıcıoğlu, (Sevgili)nin gözünü, kaşını da methetmiş, onun bir nevi resmini yapmıştır. Bize sevgilinin kim olduğunu söylemiştir.

S.– Mevlid de dişlerini öğüyor ya?

Emre – (Gülerek) dişini övüyor ama dışını, içini söylemiyor.

S.– Sizinle konuşup görüştükten sonra, aleyhinizde bulunan oldu mu?

Emre – Bilmiyorum. Ama anlamadan, dinlemeden arkamızdan söyleyenler var.

S.– Adana halkından hakaret gördünüz mü?

Emre – Evet.

S.– Yalnız sözle mi?

Emre – Evet.

S.– Eskiden mutasavvıfları taşlarlarmış.

Emre – Bizi de taşlıyorlar.

(Muhterem okuyucularımıza bu mevzu ile alakalı doğuşlardan bir ikisini takdim ediyoruz.)

Bir Kâmil eder zuhûr,

Olur, her yana meşhur;

Ezelî bir âdettir;

Birçokları görür hor.

Bu, bir yerden göz açar,

Görenler eder ikrar;

Bu hâli bilmeyenler,

Neylesin, eder inkâr.

Ezelden budur âdet: Bilmeyenler görür bed; Ahmed, inkâr edildi

Okuyor iken ayet.

Okundu, oldu

Kur'ân, Okunuyor her zaman;

Dinledi (Ebûcehil),

Bildi etmedi iman.

Nefsi eyledi iğvâ,

Dedi: (Bu sözdür hava!) Fedâkârlık lâzımdır,

Değil bu hâl bedava.

Seyreyleyin Ali'ye,

Gördü "Hak!" diye diye Dostu seyretmek için Lâzımdır çok baş eğe.

Lâzım Secde-i Rahman, Etmeli canı kurban;

O (Gönül sarayı)na Giremiyor hiç her can.

Nasibeyle Yaradan!

Kim akıtır gözden kan; (Emre) rica ediyor:

O, orda kursun mekân.

1945

Doğuş*

Aşk bize yazdırdı kitap,* Bizi dışına etti kap;

Bu hâle aldanmayalım, Resmimizi ettirdi tab.

Allah'ın için okuyan, Hâlimizi ettik ilân;

Dilerim biz gibi olsun Okunan sözleri tutan,

Okurken etsinler dikkat
Hep tefsir olmuştur âyât
'Nefahtü min rûhi' demiş,
Hep duyanlar bulsun hayat.

Buradan söylemiş Mevlâm;

Duyanı diriltir kelâm;

Bu, benim sözüm değildir,

Hak sözüdür, alın ilham.

Kimi duyar, olur Sultan,

Kimi duyar, bulur Rahman

Kim bu sözü duymaz ise,

Onları azdırır Şeytan.

Kimi Allah için okur,

Bu yollara başını kor,

*Bu doğuş, 1944'te çıkarılan ilk "Doğuş" kitabı için doğmuştur.

Hâlimizi hâsed eden,

Dinler, eder sokur sokur.

Anlayanlar hep tutar yas,

Kalaylanır gönülde tas,

Bu kelâm nurdan kalaydır,

Kalay tutmaz, var ise pas.

Kimi okur, eder alay; Hazmeylemek değil kolay; (Emre) Hakk'a rica eder; Doğrulara hep doğsun ay.

1945

Doğuş

Bu aşk bizi etti rezil,

Bizi taşlar her yandan dil,

Dilber! Seni seyreylemek,

Taşlanmadan, olmaz kaabil.

O taşlar gelmeli hoşa,

Göğüs germek lâzım taşa,
(Dilber)in gamını çekmek,
Hâşâ lillâh, gitmez boşa.

Aşk bulunmaz, taşlanmadan,

Bütün arzu boşlanmadan,

Bu ilmi vicdan duyar mı?

Taş atandan hoşlanmadan...

Olmak için taş atarlar,

O taşlarda çok hikmet var

Çok taşlananı seviyor

Aşıkın aradığı (Yâr)

Bu yolda çok ezilmeli,

Nefsini toprak bilmeli;

Kim ki bu yolda zelîldir,

Onu tutar (Dost)un eli.

Zelilden eyler tecelli;
Böyle gelir aşk, ezelî,
Lâyık olmalı bu hâle,
Daima gamı sevmeli.

Budur âşıklara ricam:

Yedikleri, olmalı gam;

Eğer gıdâ gam olursa

Gam ilinden gelir ilham.

Yürüyelim biz gam ile,

Olalım aşk ile bile,*

(Emre)ye aşk gelmez ise,

Bu esrarı nasıl bile?

18.1. 1944

*Bile: Beraber

S.- Hayret, Adana sizin gibi bir insanı nasıl olur da sevmez? Ben sizin şiirlerinizi ilâhî olarak okuyanları gördüm. Belki sizi tanısalar, okumazlar.

Emre - Çok doğru. Biz bu âlemden gitmeyince rağbet etmezler. Bu sözlerin zuhûr ettiği yerin, bizim gibi âciz, kıtıpiyoz bir kimse olduğunu görünce, söze de kıymet vermez oluyorlar.

S.- Annem sizin kitabınızı okuyor. Bâzı doğuşları okudukça: (Â.. .Ben bu şiiri filân mecliste ilâhî olarak okuyorlardı, işittim) diyor.

Emre - Bâzı kimseler, bu sözleri söyleyen yâhut söyleten (Kudret)i göremeyip bizim fani vücûdumuzu görüyorlar da onun için ikrah ediyorlar. Musluğun, lülenin su ile ne alâkası olabilir? Yaptığı şey, sâdece bir vazife, bir vâsıtalık.

S.- Şiirlerinizin mûsikî ile okunmasını sever misiniz?

Emre – Severim; hattâ her tarafta.

S.– Yâni besteleyen olursa, müsaade edeceksiniz? Ama ben yapacak değilim, pek yapamam.

S.– Paris’te bir müzik münekkidi (Yunus Emre Oratoryosu’nu dinlerken tavanın yarılıp, Allah’ın içimize indiğini hissettik), diyor.

Emre – Yunus Emre, kalem şâiri değildi; ümmî idi. Onun gibi olanlar Allah’a bitiştikleri zaman başlarlar bağırmaya, söylenmeye, Allah’a bitiştikleri için, onların sözleri diridir, ölmez, hakikatten, dinliyen de ölmez.

S.– Şöyle bir rivayet var: Yunus’u büyütmek için ona ümmîdir diyorlar. Ümmî ise, kim derlemiş o (Risâletûnnushiyye)leri? Nasıl söylemiş?

Emre – O risale misale dedikleri şeyler uydurmadır. Ölmeyen, divânıdır. (Yunus tamamen de ümmî değil. Az buçuk yazısı varmış. İlkönce yazdıkları kendisinin. Fakat sonra Allah’a tamamen karışınca unutmuş kendini.

S.– Siz unuttunuz mu?

Emre – Çok.

S.– Neleri unuttunuz?

Emre – Diyemem, çünkü unuttuğumu unuttum. Aklımdan çıktı gitti.

S.– Yunus, eserlerini kendisi mi yazdı?

Emre – Yazısı pek iyi değildi, az bir şeydi.

S.– Şiirlerinizde bâzı âyetler hadiseler var ki, siz onları duymuş olmalısınız?

Emre – Doğru ama hiç duymadıklarım da var. Bilen biz değiliz. Bilen biliyor ve söylüyor. (Biz biliyoruz) dersek, kendimize pâye vermiş oluruz. Halbuki burası, pâyenin bittiği yerdir.

S.– Kadın mı güzel, erkek mi?

Emre – Erkek.

S.– Erkek mi kültürlü olursa daha iyidir, kadın mı?

Emre – Erkek.

S.– Neden?

Emre – Çünkü...

S.– Kadınlar hakkında doğuşunuz var mı?

Emre – Ben (Hakikat)te kadınla erkeği ayıramadım

S.– Kadında Allah’ın güzelliğini görsem, olmaz mı?

Emre – Bu muvakkattir. Siz buradan daha ileriye gidebilirsiniz. Ben buralarda kalmadım. Bunda da ailenin, ana-babanın çok tesiri var.

S.– Biz fâni bir varlığa bağlanmışız. Yolumuzu değiştirmek lâzım. Bize yol gösterin. Nasıl gidilir bu yola?

Emre – İşte gitmeğe başladın. Bu konuştuklarımız, aklına, vicdânına hep ekildi. Zâman gelir,

bunları hazmetmeğe başlarsın, işte yolun değişti.

S.– Mâdem siz beni benden iyi tanıyorsunuz, pekâlâ...

EMRE'nin Konuşmaları: 5

(7.2.1957'de yapılan bir konuşmadan zaptedilen notlar):

S.– Bütün insanlar anlasa şu tasavvufî (Hakîkat)i.

Emre – Bak, bizim kız, bütün insanların birden ihyâsını istiyor. İstediği de olacak. Sırf kendi nefsinin ihyâsını isteyen bir kimsenin görüş kabiliyeti kendinden öteye gidemiyor.

S.– Birisi evliyâlara inanmıyormuş, (Allah'la insan arasında vâsıtaya ne lüzum var?) diyormuş.

Emre – (Elâ enne evliyââllahe) diye bir âyet yok mu? Evliyâ olmaz olur mu? Bilmediğimiz bir âleme onların rehberliği olmadan nasıl gidebiliriz?

(Evliyâ), (Allah'ın dostları) demekmiş. Allahın dostları çok. Onlara doğru dönmek lâzım; aklımızın dönmesi lâzım. Bir (Dön Namazı)ndan bahsederler. (Çocukların, başlarını yere koyup takla atmalarını, tombalak dönmelerini kasdederek ve gülerek), Dön Namazı bu olmasın? Yani Allah'a gurûrumuzu, vakarımızı, her şeyimizi feda etme manâsına tombalak.

S.– Dön Namazı, Kıbleyi değiştirmek değil mi? Çünkü (Dön Namaz)ını kılarken vücut sallana sallana, yavaş yavaş dönüyor, diyorlar.

Emre – Kıble değişmez de, aklı döndürmek, değiştirmek lâzım.

Duran Emmi – Bir doğuşta şöyle bir yer var:

Eğer olursa razı,

Kılarsa Dön Namazı Mühürü biz çözeriz;

Dinler, alır murâzı.

Emre – Aklı Kıble'ye dönmeyenin namazı kabul değil.

Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) bunu anlatmak için (Lâ salâte illâ bilhuzûr) demiyor mu?

(Bir ara Beytullah'dan bahsedildi. Bu münâsebetle Emre şunları söyledi):

Emre – Hoca'nın annesi bir zamanlar Mekke'de kalmış da, anlatırdı: (Hac zamanı hacılar Kâbe'yi tavaf ederler. Bir uğultudur gider. Fakat Kâbe'nin içine girmeğe kimse cesaret edemez.) derdi. Beytullah'ın içine giren, sesini duyan insan başka sözden zevk almaz olur. Asıl Beytullah, müminîn kalbidir. Orada konuşur, sesini duyar, yüzünü görürsek, acâip bir âleme düşeriz, artık dışarıdan zevk alamayız. Bu hâli kelâm târif edemez. Orası zâhir ilmin kâfi gelemeyeceği yerdir.

Ama böyle deyip de ümidimizi kesmemeliyiz. Allah insana öyle bir kabiliyet vermiş ki bunların hepsini idrâk edebilir, bilebilir, fakat kendi bilgisinin bittiği yerde, aczini anladığı zaman bilebilir. İşte buna diyorlar (aşk).

S.– Tasavvuf bilinmezse, âyetlerin, Kur'ân'ın mânâsı hakkıyla anlaşılmıyor.

Emre – Kur'ân'ı herkes kendi aklına göre anlayabilir. Ama Kur'ân'ın mânâsı, aklın bittiği yerde başlar. Onun için (Kur'ân Arapça değil, Rabcadır) diyoruz ya. Kendi cüz aklının damlasını

Rabb'in Küll deryâsına atmayan kimse Kur'ân'ı anlayamaz. Onu, ancak Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) ve onda fâni olanlar anlayabilir.

Allah'ı bize kimler târif ettiler? Peygamberler. Öyle değil mi? O halde o peygamberlerde fâni olmazsak Allah'ı bilemeyiz, anlayamayız. Fâni olanların birinde fâni olursak, yine Allah'ta fâni olduk demektir.

Allah bir (Deryâ-yı Ahadiyyet)tir, ne ucu var ne sonu. Kendinden başka bir varlık kabul etmez. O, bizimle beraberdir ama, biz ondan ayrıyız. Onunla beraber olmamız için onda yok olmamız lâzım. Bunu da ancak aşk yapar. Bir doğuş vardı; Evveli aşk, ahirî aşk vesselâm...

Doğuş

Bilmiyorum, düşmüşüm bir sevdâya,

Gönlüm ister atılmayı sahraya,

Bu hâl beni götürür mü Mevlâ'ya?

Aşkın beni üryan eyledi Mevlâm.

Âşık ettin, sen dağıttın fikrimi,

Sen ben oldun, acep ararım kimi?

Ben lâl iken, bülbül ettin dilimi,

Aşkını ver, kabul olsun bu ricam.

Senin aşkın ebedî etti diri,

Diri olan, hiç aşktan kalmaz geri,

Aşk getirir sen Mevlâ'dan haberi,

Aşka uydum, o bana oldu imam.

Aşk götürdü beni o Beytullâh'a,

Bu gönlümü ev eyledi Allah'a,

Bedenimi (Kürsü) etti sen (Şâh)a,

Daha dersem, mutlak bozulur nizam.

Her gördükçe kavuşurum ihsana,

Ben severim Dostumu kana kana,

Ey Cânânım her yerim benzer sana,
Görenlerin aşkına olmaz hitam.

Seni gören, hiç aşkından doyamaz,
Dâim ağlar, göz kanını yuyamaz.*
Kalbi taşlar aşktan lezzet duyamaz,
Seni bilmez, kendine tutar makam.

Ben yanayım aşkından etme ayrı,

Aşka düşen, bilir mi şerri, hayrı?

Âşık olan, olmak ister mi Tanrı?

Sen Tanrısın, benden söylersin kelâm.

Söyler iken, senin olur her varlık,

Bir noktada hiç olur mu aralık?

Hiç güneşte görülür mü karanlık?

Ateş yanan gönülde, olmaz akşam.

Dosta eren, (ilim) değil, (hâl) değil.
Bunu bilmek, sen (Dost)a visal değil,
Bu, bir lezzet, zahirdeki bal değil,
Evveli aşk, ahiri aşk vesselâm...

Âşık isen, sen bu cana ateş ver,

Hazreti Hak, âşıkına böyle der,

(Emre!) sen yan, o (Cânân)a çabuk er,
Seni bekler dâima Rabbül'enâm.

23.10.1943

*Yuyamaz: Yıkayamaz.

Emre – Kasem ederim ki bu sözler benim değildir. Benim varlığım, o (Kudret)in yanında bir zerre bile değildir. O Deryâ, benim gibi âciz bir damlayı kendine çekince beni söyletiyor ama hakikatte söyleyen odur.

Bana birisi (ille bir doğuş söyleyeceksin!) diye tazyikte bulunsa, hattâ işkence etse, söyleyemem. (Dünyanın bütün servetini verelim, söyle!) deseler, yine söyleyemem; çünkü bu (hâl) hem benim değil, hem de elimde değil. Aklım oraya karışınca, hadi bakalım, bir şeyler zuhûr ediyor.

Birçok kimseler: (Bu adam ümmîdir, bunları nasıl söylüyebilir?) diyorlar. Haklıdırlar ama Allah'ın kudretine tam mânâsıyla inananlar, yâni Allah'ın her şeyi yapmağa kaadir olduğuna îmân edenler bilirler ki, Allah, istese, bir taş parçasına bile söz söyletebilir, değil ki bir insana...

İş, dinlemekte. Dinlemek için de kulağımızı ona teslim etmeliyiz. Kulak onun olmalı ki söylediği sözleri anlayabilsin. Bizim kulağımız onun sözünü anlıyamaz.

Gören göz de onun gözüdür. Hocalar: (Allah'ı kul gözü göremez) derler; çok haklıdırlar. Çünkü kendini kendi görür, kendinin lezzetini ancak kendi alır. Bak meselâ, siz bunları dinliyorsunuz, çünkü bu sözlerden zevk alıyorsunuz. Halbuki birçok kimseler bu sözleri dinlemekten ikrah ediyor. Onun için eski bir darbımeselimizin dediği gibi. Yol gidenin; kılıç kuşananın; at da binenindir.

S.– (Her şey Allah'tan) diyor bâzı kimseler?

Emre – Allah onların şerrinden emin etsin. Çünkü böyle diyenler, nefislerinin kötü fiillerini Allah'a isnâd ederler. Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'de (Her şey Allah'tan) demiştir ama her fiili, her hareketi Allah'ın dediğine uygun olduğu için demiştir. Allah'ın yasak ettiği kötü fiilleri işleyip, (bu fiilleri bana Allah işletti, ben bunlardan mesul değilim) dememiştir,

bunları Allah'a isnâd etmemiştir.

Bu sözü söyleyenler ya evliyâdır, ya zındıktır. Hareketleri Kur'ân'a uyanlar evliyâ, uymayanlar zındıktır. Kur'ân birçok fiilleri yasak ediyor, (O fiiller nefsinizdendir.) diyor.

S.– Demek insan bunları seçip, ayırıp, tefekkür edecek?

Emre – Aşk geldikten sonra ne seçme kalır, ne tefekkür.

Duran Emmi – Kurtuluş, âşık olmak Başka hâlleri bırak.

S.– (Âşık olmak lâzım) deyince, bazı kimseler, meselâ o filmde olduğu gibi, Mevlânâ,

(Şems)e âşık olmuş zannediyorlar.

Emre – (Şems), Allah'a âşık. Mevlânâ da Şems'e âşık; dolayısıyla Mevlânâ da Allah'a âşık demektir. Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) (Lev lelmürebbî, mâ areftü Rabbî = Mürebbîm olmasaydı Rabbimi bilemezdim) demiyor mu? Yâni bir vâsıta lâzım.

Allah'la aramızda bir mesafe var ki bize: (Bana bir karış gelene doğru ben bir arşın giderim) diyor.

S.– Evet... Bu sözün mânâsını şimdi anladım.

Emre – Peki; Allah nerede ki, biz ona doğru yürüyelim, bir karış gidelim de o bize doğru bir arşın gelsin?

İşte Allah'a giden yol, (Mürebbî)den geçer; onun için (Mürebbîm olmasaydı, Rabbimi bilemezdim.) demiş Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) .

S.– Biz de bu hakikati anlamasak, size âşık olabilir miydik? Niçin başkasının karşısında durmuyoruz?

Emre – Benim çürüyecek olan vücûdumun nesine âşık olacaksın? Yarın, öbür gün o (Kudret) bu vücûdun içinden çıkınca, (İsmail) bir leş olup kokacak.

S.– Peki (İsmail)i görmenin hikmeti ne?

Emre – Sen İsmail'i görmüyorsun, o (Kudret) kendi kendini görüyor.

S.– İsmail'i görmek lâzım değil mi?

Emre – Şefkat eden (Kudret)i görmek istiyorsan mutlaka lâzım.

(Münasebeti dolayısıyla, okuyucularımıza 1944'de doğmuş doğuşu takdim ediyoruz):

İçimi kan eyledin,

Yaktın, büryân eyledin;

Bu aşkın vatanına,

Sen Süleyman eyledin.

Kurd, kuş istiyor ferman,

Benden alırlar derman,

Bütün varlık yok olur,

Ben diriyim her zaman.

Beden beden gezerim,

Her dillerden ben derim;

Gıdâ alan ağızdan,

Kimse bilmez; ben yerim.

Gezerim her bedeni,

Gelip, geri gideni;

Aşkıma gark ederim,

(Yokluk)tan seyredeni.

Yağmur benim, kar benim!

Yokluk benim, var benim!

(Bağdat)taki (Mânsur)a

Hazır olmuş “dâr” benim!

Benim! Görülen Mevcûd,

Görenler olur mesud;

Her gözlerden görülen,

-Benimdir!- cümle vücûd.

Sema benim yer benim!

Hızır benim Pîr benim!

Cihâna hâkim Ali Sırlarını der, benim *

(Yokluk)tur benim varım,

Aşk için âhü zârım

Dilimden (Ben) diyenden

Ben de şefkat umarım.

Dost kapısına geldim Secdesine eğildim,

Bu (Emre)nin dilinden, Haktır söyleyen, bildim.

15.10.1944

***“Cihana hâkim olan Ali’nin sırlarını diyen de benim!”** denilmektedir.

S.- Mevlânâ: (Benim toprağıma buğday ekseniz ve o buğdaydan ekmek yapıp yeseniz âşık olursunuz.) diyor.

Emre - Çok güzel söylemiş.

S.- Hicaz için de; (Hicaz’a gitmeğe ne lüzum var. Evinin bitişiğindeki dama çık, yeter.) diyor.

Emre - Mevlânâ ne diyordu hani? Sen Farsça bir şiir okuyordun?

Ş.K. - Ey kavm-i be-hac refte! Kücâyîd, Kücâyîd?

(Maşuka) derin - câst, biyâyîd, biyâyîd!

Emre - Ne diyor yâni?

Ş.K. - **Ey hacca gitmiş olan kavim! Neredesiniz, neredesiniz?**

Aradığınız Mâşûka buradadır; geliniz! geliniz! diyor.

Emre - Bu sözler Mevlânâ zamanında gizli idi, zamanı gelince, açan açıyor.

S.- Mevlânâ: (Desti, suyunu, dışına mutlaka vurur) diyor.

Emre - Desti tenekeden olursa, suyunu dışarı vurabilir mi?

S.- Toprak destiyi kastediyor zaten.

Emre - Hayır, toprak destiyi değil, kendini kastediyor. İnsan vücûdu da topraktan değil mi? İnsan, ellerini kalçalarına korsa, kolları, destinin kulplarına benzemez mi?

Dışına vuran destinin suyu soğuk olur. Yüreği yananlar, gider, oradan kulaklarıyla, gözleriyle içerler.

S.- Allah'ın 99 (Esmâi Hüsnâ)sı var. Nedir bunlar? Bunları çekmek mi lâzım?

Emre - Bunlar birer ilâhi ahlâktır. İnsan bu ahlâklara sâhip olup Allah'ta fâni olunca (esma)nın, tesbîhin lüzumu kalır mı?

(Bir aralık söz, rüyaya intikal etti. Bunun üzerine Emre şunları söyledi):

Emre - Rüya, (rü'yet)ten gelmiyor mu? Yani (görülüp geçilen şeyler). Heyhat ki insanlar geçici şeylere sâhib oluyorlar. Asıl (Sahip) olana sâhip olamıyorlar da... İnsanları avlıyor bu dünya...

Vaktiyle avcının biri büyük bir tuzak, bir kapan kurmuş. Kapanın ağzına da büyük bir dilim peynir koymuş. Tilkinin biri peynirin kokusunu almış, gelmiş. Fakat bunun bir tuzak olduğunu da anlamış. Kendi kendine: (Ne yapsam acabâ, Yâ Rabbül'âlemîn?) deyip dolaşırken, bir ayı çıkageliyor. Tilkinin yüzü gülüyor. Ayıya: (Gel ayı kardeş, sana çok güzel bir yiyecek göstereyim) diyor. Aç ve ahmak ayı tilkinin peşine düşüyor, kapanın yanına geliyor. Bakıyor ki güzel bir peynir. Fakat biraz şüpheleniyor. Tilkiye soruyor: (Sen niye yemedin?) Tilki hemen cevap veriyor: (Ben orucum). Ayı: (Eh öyleyse, ben oruç değilim) deyip elini nasıl uzatırsa, kapan tırak! diye ayının koluna yapışıyor, peynir de tilkinin önüne sıçrıyor. Ayı can derdindeyken, tilki peyniri yemeğe başlıyor. Ayı tilkiye, (Hani sen oruçtun?) diyor. (Oruçtum ama şimdi hesabettim ki Ramazan bitmiş, bugün bayrammış?!)

İşte fânî şeyler de bizi böyle avlıyor. Avlanırsak, tilki bayramı eder. Bayramı da herkes bir türlü anlar. Hayvânların bile bayramı vardır. Onların bayramı, arzûlarının yerine geldiği zamandır. İnsanların ki mevsim mevsim. Âriflerin bayramı ise her gündür, ebedîdir. Çünkü onlar (arefe)yi akıllarıyla yapıp gözleri; ve gönülleriyle bayram etmişlerdir. Bak, bayramın mânâsı ne kadar değişti. (Şarap) anlayışı da böyledir. (Şarâb)ın Türkçe'si, (içilecek herhangi bir şey, meşrubat kabilinden içilecek bir şey)dir. Üzüm suyundan yapılan sarhoş edici içkiye Kur'ân'da (Şarab) değil, (hamr) ismi veriliyor.

Mânevî şarâbı bulamayan insanlar öteki şarabı, (şer-âb)ı içiyorlar. Bunu kınayarak söylemiyorum. Hakiki şarap, âşığın yüreğinin cız! cız! etmesidir. Bu, insanı diriltir, öteki öldürür.

Mısrî Niyâzi bu şarabı şöyle anlatıyor:

Gir bu dert meyhanesine koma elden kâseyi,

Hiç yürek kanından özge âşıka olmaz şarâb.

Şem'i de şöyle diyor:

Mest olup mestâne geldim tâ ezelden tâ ebed,

İçmişim âşkın şarabın âbı engûr olmadan.

Aşkın aklî olmayanı iyi. Aşk, hesabı, kitabı, aklı yemeli. Allah hepimize bu aşkından versin. Zapteden: Şevket Kutkan

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufî izahı

Nasreddin Hoca'nın Kabak Hikâyesi

Nasreddin hoca, Allah'ta fânî olduğu devrede uzun bir zaman evden çıkmıyor; halvete çekilmiş çünkü. Karısı da Hoca'nın bu hâlinden usanmış. Ona: "Çoktan beri dışarıya çıkmıyorsun. Evde tuz kalmadı. Bakkala git de biraz tuz al." diyor.

Hoca: "Kadın, diyor, ben kendimde değilim. Dalıp, dalıp gidiyorum. Gidersem hem tuzu alamam, hem de evin yolunu çıkaramam." Kadın ısrar ediyor ve Hoca'ya şu aklı öğretiyor: "Merak etme, kaybolmazsın beline su kabağını bağlarım. Kendini kaybetmemen, kendine gelmen için şu taşla kabağa vurursun. Tık! tık! diye ses çıkınca kendine gelirsin." Hoca itiraz etmiyor. Kadın kabağı bir iple kocasının beline bağlıyor. Hoca evden çıkıyor. Yolda dalar gidermiş. Sonra âlemi farka gelince önündeki kabağa taşla tık! tık! diye vururmuş; o zaman kendi varlığını idrâk edermiş.

Nasreddin Hoca'yı çoktan beri göremeyen mahalle çocukları, sevgili Hocalarının peşine takılırlar. Fakat bakarlar ki Hocada başka bir hâl var. Hoca zaman zaman belindeki kabağa tık! tık! diye vuruyor. (Gel) diyorlar, (şu Hoca'ya bir oyun oynayalım) Hoca zorla bakkalı bulup, orada kendinden geçtiği bir sırada, çocuğun biri kabağı Hoca'nın belinden söküp kendi beline bağlıyor. Hoca'nın karşısına geçiyor. Hoca etrafındaki seslerden âlemi farka gelip (Acabâ hakikatten ben kendim miyim?) diye, kendinin kendi olup olmadığını anlamak için elindeki taşı belindeki kabağa vurmak istiyor. Kabaktan ses çıkmayınca şaşırıyor. Bir de bakıyor ki kabak karşısında duran bir çocuğun belinde; hemen gidip kabağa tık! tık! diye vuruyor. Sesi duyunca rahatlıyor. Fakat halledemediği bir mesele çıkıyor meydana. O çocuk kendisi olmaya kendisi... Peki, öyleyse kendi kim? Bunu anlamak için çocuğa soruyor; (Oğlum! Sen ben olmıya bensin yâ. Acabâ ben kimim?)

EMRE'nin Tefsiri:

Nasreddin Hoca o devrede bir sevgi ve şefkat güneşi olmuş; o dereceyi bulmuş. Kendini bütün insanlarda görüyor. Fakat kendinden haberi yok.

Güneş de öyle değil mi? Bütün yıldızlara ışığı veren kendisi olduğu halde, onları (bunlar ne kadar güzel!) diye seyreder, sever.

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 7/8 | Kasım 1957

İç Kaynak Dergisi 7

İÇ KAYNAK DERGİSİ | Sayı: 7

EMRE'nin Konuşmaları: 7

(21.11.1956 da yapılan bir konuşmadan zaptedilebilinen notlar):

Emre – İnsanı ancak tefekkür öldürür. Tefekkür bize aczimizi, hiçliğimizi anlatınca, varlığımızı, kendimizi Sahibimize teslim ederiz. Edince, günah bitti. Artık günah yapamayız ki...

Günahla sevap, insanların hapishânesidir. Ne olduklarını bilmediğimiz için bunlar bizim hapishânemiz olmuştur. Fakat bunu anlamak da kolay değil doğrusu.

Tefekkür bizi (Hasbinallah ve ni'melvekîl)e götürür. Hesabımızı, işimizi Allah'a teslim etsek, ona gördürsek.

Tefekkür mefekkür diyoruz ya, vallahi ona bile lüzum yok. Yeter ki insana (Aşk)ın kıvılcımı değsin... Rıyâzat bile put aşkın yanında.

Niyazi nefis için (Her ne vakit galip olsa, kes gıdâsın zalimin) diyor. Asıl rıyâzat, aklın rıyâzatıdır. Ama bir devir, böyle söylemiyorduk, şimdi söylüyoruz. Atın iyisi, kuvvetli ve titiz olandır. Kuvvetli olursa seni kurtarır. İş, ona binmesini bilmede. Bilmedikten sonra, seni koyun bile yere düşürür. Muhammediye sahibi: (Bizim irfanımız sırrı ana ayni rıyâzattır) diyor. İlle aşk ve irfâniyet lâzım.

S.– Aşkı bulana kadar rıyâzat lâzım değil mi?

Emre – Hayır, bana kalırsa bir (Ayna) bulamazsak yüzümüzü göremeyiz. İnsan görmeden de birine âşık olamaz.

S.– İş, görmeden âşık olmada.

Emre – Yine Niyâzi: (Taşra üfürmek ile yalınlanır mı ocak?) diyor.

S.– Hiç olmazsa, insan, kendini sevsin?

Emre – Bu iblisiyettir. (Ben), (Benlik) Allah olamaz, hâşâ!

Senelerce rıyâzat yapsalar, neticede, Allah'ın (Öldürün!) dediği düşmana, nefislerine (Ben!) derler, yallah! Gitti!

O hâl, bizde de üç sefer tecellî etti. Manen çalışırken, bir murd ekinliğinde, çalıları aralayarak, (Ben) göründü. Ama ne kadar güzel. Olursa o kadar olur. Derhal rabıta yaparak, ona (Hayır, dedim, sen benim düşmanımsın, git! Allah müstahakkını versin?) küstü gitti.

Bir sefer de, yine böyle mânevî bir hâl tecelli etti.

Develioğlu bir devre, aylarla (Zümrüdüanka)dan bahsederdi; (Sesini işitiyorsunuz, ama, anlamıyorsunuz!) derdi. Akıl bu ya, adı kuş olduğu için, ben Zümrüdüanka'yı kafeste tahayyül ederdim.

Bir gün dedi ki; (Kim iki erbain çıkarırsa ona Zümrüdüanka'yı göstereceğim). Niyet ettim. Zâten elde etmek istediğimiz şey, bir niyetin içinde. Yemek yemeyip rıyâzat yaptığım günler 17-18'i bulunca, mânevî bir müşahedeyle gördüm ki büyük bir kalabalık bir tarafa doğru, istasyona doğru koşuyor ve Zümrüdüanka! Zümrüdüanka! diye bağırıyor. İstasyona geldik. O meydan o kadar büyükmüş ki... Bütün insanlar orda. Herkes yukarıya doğru bakıyor. Baktım, insanların ayakları siyah bir iple kazıklara ve birbirlerine bağlı. Birisi eğilse, hepsi birden eğilecek gibi. Kendi ayaklarıma baktım ki serbest.

O kadar lamba yanmış ki ortalık gündüz gibi, fakat güneş yok. Bir aralık yukarı baktım, istasyonun üstünde, yukarda, semâda kendimi gördüm. Benim de ayağımı bağlamışlar, çömelmiş vaziyette oturuyorum. Başıma hurma dalı gibi bir taç giydirmişler. Tacın taşları ortalığı aydınlatıyor. Ona (Ha! Sen benim nefsimsin! Bir zaman gene çıkmıştın karşıma. Vay kâfir vay!) dedim. Hızlı bağırmışım ki herkes bana baktı. Bâzıları:(Bak ona!) diyorlar. (Bakmam!) diyorum.

Biraz sonra gökte bir hareket olur gibi oldu. Kafamı kaldırdım ki simsiyah, dağ gibi bir bulut, inip inip çıkıyor. Ben yönümü ona doğru dönünce herkes de oraya döndü. Siyah bulut, bir minare boyu kadar üstümüze indi. İyice baktım, iki göz parlıyor. Bulut bir daha çıktı (Kanatları nasıl acaba?) diye düşünürken yere indi. Baktım, tüyleri o kadar güzel parlıyor ki.

Yeşil, mavi, yumuşak. Ayakları kolları tüylü. Eğildi. İyice baktım ki, Zümrüdüanka zannettiğim şey, Develioğlu'nun ta kendisiymiş.

Artık uykuyu da kaybettik. Bir ishâl zuhûr etti, boyuna karnım gidiyor.

Bir gün kendisine bu mânevî müşahedeyi anlattım. (Anladın ya Zümrüdüankayı?) dedi ve ilâve etti. (Hadi artık yeter, rıyâzatı bırak, çünkü bilfiil çalışıyorsun).

İnandıktan sonra hepsi bir. Birisi bir kuyu deşmiş, sen o kuyudan suyunu içmeğe bak; çünkü maksat, kuyu kazmak değil, su içmektir, (Ben de bir kuyu deşeyim) dersen, ömrün kâfi gelmez buna.

İşte Zemzem. Deşen deşmiş, meydana çıkmış; biz de istifade ediyoruz.

Fakat acabâ hakîki zemzem bu mudur? Mısır Sıhhiye Vekâleti, zemzemi hudutlarından içeriye sokmuyormuş, içinde basiller, mikroplar var diye. Haklı değiller mi?

Hakiki zemzem, kelâm zemzemidir, aşk zemzemidir, gözle, kulakla içilir. Asıl sevap da budur.

İnsan, sevabın ne olduğunu bilmeli. Her sevabın dayandığı bir hikmet vardır onu aramalı, bulmalı, bilmeli. Bilmediğim söze neden âmin! diyeyim?

(Sevab) kelimesi (Sevb)den gelmiyor mu? Yani elbise. İşte bu hikmetleri öğren, aklın bir hâl elbisesi, bir bilgi elbisesi giysin.

Zamanın tebeddülüyle ahkâm değişmiyor mu? O devirde mikroskop var mıydı? Şimdi zemzemin içinde mikroplar, basiller olduğunu görüyorlar.

Zamanı geldikçe, Kur'ân'ı tetkik et, bak ki her yeni terakki var. (Elemtere) sûresindeki ateşte pişmiş taşlar, yâni bombalar şimdi de düştüğü yeri delik deşik etmiyor mu?

Kur'ân'da tabiat kanununa uymayan şeyler görünce, bil ki bunlar rumuzla söylenmiş hakikatlerdir; onları akıl ve tefekkür yoluyla tahlil et, değerlendir. Zîrâ Hz. Muhammed

(salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in sözleri her zaman yenidir, çünkü Allah'ın sözüdür.

S.- Bazı kimseler suyun üstünden yürüyüp geçerler, keramet gösterirlermiş.

Emre - Biz de sudan geçeriz ama kazla beraber olduğumuz zaman.

Bu keramet saltanatını (Buda) sürmüştür. O da bir peygamberdi, fakat kitap sahibi peygamberler onun ismini peygamberler arasında zikretmiyorlar. Çünkü mûcize kudretini zapdetme kemâlâtını gösterememiş, mûcize girdabında kalmıştır.

Buda, Türklerin peygamberiydi. Yağmur yağdırırdı istediği zaman. Hâlâ Adana'da çocuklar yağmur yağması için sokaklarda (Bodi! Bodi!) diye bilmeden (Buda)yı çağırırlar.

Buda, yılana (Sokma!) derdi; yılan sokmazdı. Halbuki Allah ona bir (sokma) irâdesi ve kabiliyeti vermiş. Yılan bununla kendini müdâfaa edecek. O kudreti elinden alınca, yılan kendini nasıl müdâfaa edecek?

Keramet göstermede benlik ve gururdan başka ne var? (Karnına şiş soktu!) desinler, (ateşe girdi!), (denizin üzerinde yürüdü!) desinler, netice bu değil mi? Hani şâirin dediği gibi: (Desinler ayran içmekte bu emmi amma mâhir ha!). Halbuki Allah bizden mûcize değil, (kalbi selîm) istiyor.

S.- Hiç lüzumu yok mudur?

Emre - Gaye bu değil ki.

Keramete meyyal olanlarda bâzen bu hâl tecelli eder. Fakat ekserisi orada kazıklanır, kalır. İnsan böyle olacaksa, bu yola hiç girmesin daha iyi. Kerâmeti beğenip orada kalanlar ehli küfürdür. Bir Hristiyan da yemesin, içmesin, rıyâzat yapsın, bak ondan da ne hâller, ne kerametler tecellî eder...

Hint fakirleri neler yapıyorlar. Fakat bunun beşeriyete, hattâ kendi memleketlerine ne faydası var? Benlikten başka nedir ki? Bu hâl insanı Hakk'a götürür mü? Götürmez tabu.

Ricalullah böyle şeylere tenezzül etmemişlerdir. Yolları kerâmet hâline rastlayınca orada kalmamışlar, o hâli terk etmişlerdir. Bu hâle de "Hayz-ı Rical" demişler. Ne kadar kötü görmüşler ki böyle söylemişler.

EMRE'nin Konuşmaları: 7

(Mıdık köyünde Bay Ahmet Çempel'in bahçesinde, oğlu Yılmaz'ın düğünü vesilesiyle yapılan konuşmadan kaydedilen notlar):

Emre - (Kadın aklı) dedikleri şey, yalnız kadınlarda bulunmaz. Nice erkekler vardır ki akılları kadın aklıdır. Nice kadınlar da vardır ki, akılları erkek aklıdır.

Kadın aklı denilen akıl, tekâmül etmemiş akıl demektir. Kadın aklının çocukluktan kurtulması çok zordur. Fakat şehvetten kurtuluverdi mi, her akıl, herkes esasta çok büyüktür.

Şehvetten kurtulmak, hakikaten meseledir. Bizim gözümüz de halkın gözü gibidir, aynı maddelerden yapılmıştır, ama görüş başkadır. Dışı birbirine benzer, içi benzemez. Kula âşıksan, bu şehvettir. Biz Efendimizden başka bir şeye âşık değiliz. Herkesi, her insanı sevişimizin sebebi, onları Hallâkı Zişân Efendimizin yaratmış olmasıdır. Bir kul, bir şey yaparken, yaptığı şeye elinin kiri bulaşır. Hallâkı Zîşânın yarattığı bu insanlara ise kendisinin gözünün nûru bulaşmıştır. Çünkü O, yarattıklarını elsiz, ayaksız, gözünün nuruyla yaratmıştır.

Kadın erkek tefrik edenler, Allahın (mudil), (müfsid) sıfâtlarına mazhardırlar. Tevhîd gözüyle görenler için, hepsi de evlâd veya kardeştir.

Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in, (Dünyanızdan sâdece kadını sevdim,) diye bir sözü varmış. HZ. MUHAMMED (SALLA'LLÂHU ALEYHİ VE SELLEM) KADINI ŞEHVET GÖZÜYLE SEVMEMİŞTİR. O, şehvete mağlûp değildi. Onun devrinde ve daha evvel, kadın cemiyet nazarında çok hakir görülürdü. Kız çocukları diri diri toprağa gömülürdü. Hz. Ömer bile, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i tanımadan evvel, bir kız çocuğunu diri diri gömmüştü. Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i tanıyıp insanlığı öğrenince, uyuyan vicdanı uyanınca zaman zaman, yaptığı fenâlıktan vicdanı sızlar ağlarmış. Yine bir gün, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in huzûrunda diğer arkadaşlarıyla beraber otururlarken, aklına kızını diri diri gömdüğü gelerek, ağlamağa başlamış. Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , onun ne için ağladığını bildiği halde, mecliste bulunan ve hâlâ kadınları, kızları hakîr, alçak görmekten kurtulamayan kimselere bir ibret dersi olsun diye, ona soruyor: (Yâ Ömer! Niye ağlıyorsun?), (Yâ Resûlallah! aklıma, kızımı diri diri gömdüğüm geldi, ona ağlıyorum, ben onu gömerken, sakalıma toprak bulaşmış; kızım: (Dur baba, sakalında toprak var, onu temizleyim de kollarımı ondan sonra göm.) dedi, ben de (Peki) dedim; O'nun sakalımı temizlemesini bekledim; işini bitirince, vicdanım sızlamadan onu gömdüm. Benim o zaman insanlıktan hiç mi nasibim yokmuş?) diyor ve tekrar hüngür hüngür ağlıyor.

Ömer'in o zamanki aklıyla Adâlet sultanı olduğu devredeki aklı arasında ne büyük mesafeler var.

İşte Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , cemiyeti bu kötü inançtan kurtarmak için (sizin dünyânızdan kadını sevdim.) demiştir. Biz de kadını sevmeliyiz. Onu, hürmet edilecek seviyeye çıkarıp ona hürmet etmeliyiz. Bazı haklarını, o hakkı takdîr ve muhafaza edebiliyorsa, kendisine vermeliyiz. Kız çocuklarımıza adamakıllı bir tahsil ve terbiye vermeliyiz. Kadınlarımız çok münevver ve serbest, fakat ahlâklı olmalı ki bu cemiyet yükselebilsin. Çünkü cemiyeti idâre edecek olan erkekler ilk terbiyelerini analarından alırlar. Ana ahlâkı zor değişir. Onun için (Bir çocuk kırkında neyse, kırkında odur.) derler. Yani (kırklı bebekken aldığı ahlâk kırk yaşına, yâni ölünceye kadar devam eder.) demek isterler. Bazı ahlâkımızı biz anamızın südünden alırız. Anamızın sütü bozuk olmamalı, yani ahlâkı temiz olmalı ki bizim de ahlâkımız temiz ve iyi olsun, insanların anadan aldıkları ilk terbiye, sonraki terbiye ve tahsillerin temelidir. Bir milletin istikbâli kadınların ellerindedir.

Biz, kadını şehvet gözüyle görmeyiz. Erkek veya kadın olan, dışımız değil, içimiz, ahlâkımızdır. Şehvet, sâdece cinsî şehvet değil, insanı mağlûp eden her arzû şehvettir.

Cenâb-ı Hak himmet etti, bâzı ahlâk ve tabiatlar bakımından bizi insanlardan ayırdı ama onlarla mânen birleştirdi, onları muhit olduk.

Allah'ı bilen insanlar güvercinler gibidir. Kadınlardan bir tânesi eşidir, öbür kadınların kendinden büyük olanları anası, aynı yaşta olanları hemşerisi, küçükleri evlâdıdır. Bak, bu bacılarımızla bir arada oturuyoruz. Eğer bunların eli elimize değdiğinde (bu kadın eli) diyorsak, biz en merdûd insanız. Şu çocuğu nasıl bir sevgiyle öpüyorsak, büyüdüğü zaman da aynı sevgiyle, fakat içimizden öperiz.

Kadın serbest yetişmeli. Peçe ve çarşaf arkasında kalmamalı. Tehlikeyi görmeli, tanımalı ki kendini koruyabilmeli.

(Kadının serbest olması lâzım) dediğimizi doğru bulmayan birisi mektupla, (kadınlar erkekten kaçmasın mı?) diyordu, kovalayan varsa kaçsın... Kadın, kalbini örttükten sonra, heryeri örtük demektir.

Tasavuffun ilk basamağı ahlâk, son basamağı yine ahlâktır. İnsan, kendi ahlâkını unutmayınca Allah'ın ahlâkını idrâk edemez. İnsanın gözünün perdesi ana ahlâkıdır. Kur'ân'daki (Uktülû enfüsekûm!) sözü (Ahlâkınızı öldürün.) manasınadır. O perde, nefsimiz, eski ahlâkımız öldükten sonra açılır. (Tahallakuu biahlâkullah.) yâni (Allah'ın ahlâkı ile ahlâklanın!) sözünün sırrı o zaman meydana çıkar.

Dört kitaba ve kanuna uymayan ahlâk, ahlâk değildir. Kanuna uyan ahlâk hak; kendi ahlâkını beğenen ise ahmaktır.

(Münasebeti dolayısıyla, muhterem okuyucularımıza şu doğuşu takdim ediyoruz.):

DOĞUŞ

Ahmed'e sordular; (Sen niçin geldin?)

(Ahu efgân ile sîneler deldin?)

Der ki: Kerîm ahlâk, arkasından din.

Bu ilmin rehberi: ahlâk ve edep.

Edeple olunur, Mevlâya vasıl,

Tahsil eylediysen, sen deme, nasıl?

İkmâl eylemeden; olur ne hâsıl?

Bu ilmin rehberi, ahlâk ve edep.

Eğer uyanırsa, şendeki vicdân,

Gelir de oturur, içine Rahman;

O vakit bilinir, dîn ile İmân,

Bu ilmin rehberi; ahlâk ve edep.

İlmullah meyvadır; şeriat dışı;

Tanrıya varanın, bunlar yoldaşı;

Mevlâ kervanının, bu (Aşk)tır başı;

Bu ilmin rehberi: ahlâk ve edep.

Bir yolcuyuz, yoktur, kilometresi;

O şehir görünmez, duyulmaz sesi;

Attığımız adım: insan nefesi;

Bu ilmin rehberi: ahlâk ve edep.

Gelip gittiğini, bilmeyen insan,

Tariflere göre, sanki bir hayvan;

Emânet verilmiş, (bilinmedik can);

Bu ilmin rehberi: ahlâk ve edep.

Uyan gönül! eyle, durma, tefekkür:

(Bu dünyada âmâ âhirette kör);

Hayat elde iken, gözünü aç, gör!

Bu ilmin rehberi: ahlâk ve edep.

(Maşrık)ın güneşi, (Mağrip)ten doğmuş;

Arkaya seyretmek, neden gelir hoş?

(Emre)! geri kalma, yönünü dön, koş!

Bu ilmin rehberi: ahlâk ve edep.

Zamaneye göre değişir ahkâm:

Seyret, tebdil olur, durmadan, âlem:

Evvel (kamış) iken, (altun)dur kalem;

(Emre)! bu ilmin başı: ahlâk ve edep.

20. 5. 1952

Zapteden: Fuzûle Emre Saat:08.45

EMRE'nin Konuşmaları: 8

(Muhtelif târihlerde yapılmış konuşmalardan kaydedilebilmiş notlar):

S.- Zil zurna sarhoş olmamak şartıyla az az rakı içmekte bir mahzur var mıdır?

Emre - Bir kere tattın mı, gerisi gelir.

İki Türk Arabistan'a gitmişler. Bir şehirde garip garip gezerlerken birisi açık bir kapı bulmuş. Bakmış ki içerde yemek yiyorlar, zaten de acıkmış, (Selâmünaleyküm!...) deyip içeri dalmış.

(Buyur!) demeğe kalmadan, sofraya çökmüş. Arapça bilmediği için, ev sahiplerinin dediklerine aldırmadan atıştırmağa başlamış. Ev sahibi tamahcaymış. Kaşığa ekmeğe sarılmış olan yabancıya: (Kalk! Onları bırak,) mânâsına (kum, halli!) deyince bizim dil bilmez zannetmiş ki arkadaşını çağırıyorlar, hemen dışarıdaki arkadaşına: (Halil Emmi! Sen de gel, seni de çağırıyorlar,) demiş. Çünkü arkadaşının ismi Halil'miş; ev sahibi (halli!) deyince, o zannetmiş ki arkadaşı Halil'i de çağırıyorlar, (Halil Emmi sen de gel!) demiş.

Bu iş böyledir, bir başladın mı, gerisi gelir.

(Ankara'da güzide zevâtın huzûriyle yapılan konuşmalardan birini naklederken, Emre, şunları söylemişti):

Emre - Particilik meselesinden konuşulurken, benim ne düşündüğümü sormuşlardı; dedim ki: Vallâhi, Beyefendi, ben (Partici) değil, (Cumhûriyetçiyim). Bâki olan millettir. Cemiyeti, milleti idare edecek olanları zaman doğurur. Her cemiyetin, zamana göre idarecileri olur. Bugün Gazi gelse, bu cemiyeti idare edemez, şartlar değişmiştir.

Her ilim, kemâlâta doğru gidiyor. Biz, bildiklerimizi gençlere öğretmeli, ondan sonra geri çekilmeliyiz. O, bizden öğrendiklerine kendinden doğan şeyleri de ilâve eder, bizden daha mükemmel olur.

(Biz gençlerden daha iyiyiz) dedik mi, bu, geriliktir. Halbuki gençlik ne kadar iyi olursa, o tekâmül, bizim tekâmülümüzdür.

Tasavvuf ve İslâmiyet de böyledir. Eğer biz de Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i 1372 sene geride zannediyorsak, İslâmiyetten haberimiz yok demektir. Mâdemki o mürebbimizdir, o halde önümüzdedir. Onun bizimle beraber olduğunu hem bilmeli, hem görmeliyiz, hem de onda fâni olmalıyız ki Müslümanlık tamam olsun. Müslümanlık, şeyhlik, müritlikle, tarîkatla bitecek iş değildir. Lâzım olan, (tefekkürdür), (zikir) değil. Kur'ân'da (...Ve lezikrullahi ekber) âyetindeki (zikir)de (Allah! Allah!) deyip tesbih çekmek değildir. Böyle olsaydı, Kur'ân baştan sona kadar (Allah! Allah!)la dolardı. Halbuki Kur'ân'ın bize öğretmek istediği başka şeyler vardır. Asıl zikir tefekkürdür. Tefekkür öğrenilen ilmi hazmetmektir. Allah, zâten (Biz Kur'ân'ı size, tefekkür edesiniz diye gönderdik) diyor. Öğrendiğimiz ilmi tefekkür etmek, havsalamızı genişletir.

İlmi, başkalarına satmak, bilgiçlik taslamak için öğrenenler hiçbir şey öğrenemezler. Gerçek ilim, o ilmi öğreten hocaya âşık olmaktır. O ilim, âşık olanların gönlüne geçer, böyle öğrenilir.

(Bana büyük desinler, âlim desinler) arzusu, nefsin oyunudur, şirki hafidir, bunu ancak aşk öldürür.

S.- Hakikaten zor.

Emre - Zor ama hidayet Allah'tan. Kapısına kim gitmiş de eli boş dönmüş? Yeter ki riyâ olmasın. Hiçbir emek boşa gitmez, bu yolda. Çekilen emekler, memurların tekaüd maaşına benzer. Kesilir, kesilir, sonra verilir.

Vallâhi, riyâ bile olsa, yine kabul eder.

Aşktan başka neye güveniyorsak, o, başımızın belâsıdır, ibadete mi güveniyorsun, belâ, takvâya mı güveniyorsun, belâ.

Fakat, (Hakikat)in kapısı (takvâ)dır. Ama kapı açıldığı halde içeri girmezsek, neye yaradı? Bekçi gibi bir şey oluruz o kapıda.

Birinci adımdan vazgeçmeyen, ikinci adımı atamaz. Velhâsıl bir (yokluk) lâzım. Bir yokluk lâzım, ama nerede yokluk? Ya Şeytan'da ya, Allah denilen Mâşuk'da. Allah, kudretini hem fücûrata, hem de takvâya taksim etmiştir. Bunun da askeri var, onun da. Kuvvetleri müsâvi. (Âmak-ı Hayal) bu Hürmüz-Ehrimân savaşını güzel anlatır. Fakat iş, hikâyeynen bitmez. Bağdat'ın içine girmeyince Bağdat bilinmez. İsmini, yolunu, kilometresini bildik, ne faydası var... Ama niyet hayırsa, akibet de hayırdır. O Kudret, bizi bu varlığımızdan o yokluğa götürür. Allah'a varmanın tek yolu bu yokluktur. Mûsa kendini odun yerine koyup hiçe çıkarmış ki o Kudret ağaçtan parlamış.

Kur'ân ne kadar büyük bir kitaptır. Onda her şey vardır, herkes onda aradığını bulur, onu anlar. Bizden doğan bu (doğuş)lar, Kur'ân'ın kıvılcımlarıdır. Bu doğuşlar Kur'ân'a dayanmıyorsa, ona uymuyorsa, yalandır. Belediye kanunu (Kanunu Esâsî)ye dayanmaz mı? Bu doğuşlar da Kur'ân denilen ana kanuna bağlıdır.

14.11.1956

S.- Bâzı sözler var ki, insan onları kolay kolay hazmedemiyor. Bu sözler, inanışlarımıza ve bilgilerimize zıt gibi görünüyor. Fakat mutlaka bizim anlayamadığımız bir mânâları var ki büyük adamlar bu sözleri söylemişler.

Emre - **Evet. Meselâ, Abdülbâki Gölpınarlı Bey, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde bir şey anlatmıştı. Bir kitapta okumuş bunu; şimdi ismini hatırlayamadığım büyük mutasavvıflardan biri; (Önüm kalabalık, benim de boyum kısa olduğu için (Sevgili)mi göremiyorsam, birkaç tane Kur'ân'ı üst üste kor, üstüne çıkar, (Sevgili)ye bakarım) demiş. Hadi bakalım, bu sözü hazmetmek kolay mı? Bu gibi sözler şerhedilmezse, küfür gibi görülür. O mutasavvıfın sevgilisi Allah'tır. Anlatmak istediği şey de şudur: (Akıl, Kur'ân'daki mânâ merdivenlerine basa, basa çıkmazsa Allah'a ulaşamaz.) demek istiyor.**

O mutasavvıf, bu sözü, sohbet meclisinde yabancı olmadığı bir zamanda söylemiş. Abdülbâki Bey de ben fakiri yabancı görmediği için o sözü nakletmiştir.

Akıl, hazmettiği mânâlara basa basa Allah'a kadar gidip onda yok olabilir. Yeter ki yürüsün. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) için de (Bir giydiği gömleği bir daha giymezmiş) derler.

20-25 sene kadar oluyor. Galiba 1931 idi; İstanbul'dan geliyorduk. Bizim kompartımanda iki Konya'lı hoca, Konya'ya yaklaşıncaya kadar bu söz üzerinde münakaşa ettiler. Birisi diyor ki; (Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) zenginmiş ki bir giydiği gömleği bir daha giymezmiş.) Öteki de: (Peki, zenginmiş de neden -Elfakru fahrî- fakirlik benim iftihar ettiğim şeydir, demiş) diyordu. Münakaşa uzadı durdu. Nihayet bana; (Sen bu işe ne diyonğ?) dediler. Bende; (ikiniz de haklısınız) dedim. (Nasıl olur?) dediler. (Dinlerseniz, bildiğim kadar anlatayım), dedim. (Hz.

Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in dediği fukaralık, dış fukaralık değil. O sözle Allah'ta fani olduğunu, yani irâdesini, aklını Allah'a feda ettiğini, bilgisini, görgüsünü hep Allah'tan bilerek, kendisinin bir hiç olduğunu bütün vicdanıyla anladığını anlatmak istiyor ve bununla iftihar ediyor.) Bu tefsir, (Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) zengin) diyenin hoşuna gitti.

Çünkü o Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in gömleklerinin çok olduğunu zannediyordu. Öbürününse canı sıkıldı. Sonra dedim ki: (O gömlekler de vücudun değil, aklın gömlekleridir. Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , Allah yolunda aklının kabul ettiği inançları, halleri birer birer hazmettikten sonra yeni hallere adım atmıştır, bulunduğu yere saplanmamış, maneviyatı anlamak için aklen hiç durmadan yürümüştür. Değiştirdiği gömlekler hâl gömlekleridir. O söz bunu anlatmak istiyor.)

Bu tefsir çok hoşlarına gitti.

Eskiden, hakikati anlatmak için ne hikâyeler uydururlarmış... Hakikati açmak için örterlermiş. Meselâ (Sevdiğini bulmak için ayağına demir çarık giydi, eline demir asa aldı, senelerce gezdi). Halbuki bu sözle beşer aklı ile Allah mefhûmu arasındaki mesafeyi anlatmak isterlermiş.

Şimdi, (Hakîkat)in en güzel ve serbest devri. Her şeyi açık açık söylüyorlar.

17.11.1957

Zapteden: Şevket Kutkan

Aşağıdaki fıkra, Sayın Dr. Rıza Murad Gören tarafından gönderilmiştir. Fıkra, Hak sevgililerinden (Veysel Karâni)ye aittir.

Mübareğin pek has, müstesnâ bir haremi vardır. Pek afîf ve emanete sâdıktır. Amma nefsine mağlûp şerir ruhlular, bu iffete de sokulmak istemektedirler. Bir cadı kadın bulunur ve bu nur yuvasına sokulur.

Cadı:

—Kızım, sen hiç komşularla görüşmez, hava almak istemez misin? Kendini böyle hapsetmek, sana yazık değil mi?

—Hayır, ben hâlimden memnunum. Evimde böyle hizmetimi görüp erimi beklemekten daha tatlı ne var ki.

—Kızım, erkeğinin canı nelere sıkılır, hiç tecrübe ettin mi?

—Etmedim. Onun canı bir şeye sıkılmaz ki.

—Sen yarın yemeğe hiç tuz koma, bakalım ne der?

Yüce Hakk'ın sevgilisi, akşam evine döner, eşinin getirdiği tuzsuz yemeği yer, Hakka şükrederek köşesine çekilir, o kadar.

Ertesi gün kadın gelir, olanı öğrenince: (Yarın yemeğe iki günlük tuzu birden koy) der. Hâtûn bunu da yapar, fakat netice, dünkünün aynıdır.

Kadın, durumu öğrenir, bu sefer (Kızım, kocanın sevdiği bir şey var mı?) diye sorar? (Bu evde kocamın sevdiği tek şey, her sabah koyuna giderken elinde götürüp, akşam getirdiği ibrikli bir testisidir.) (Kızım, farkında olmamış gibi o testiye dokun ve onu kır).

Hâtûn bu şeytan tertibini yaptıktan sonra bir de ne baksın, koca Sultan sessiz sessiz iki sıra gözyaşı dökerek için için ağlamakta. Kadın: (Canım bu kadarcık şeye neden ağlarsın? Kaza bu... Bilerek yapmadım. Yarın bir yenisini alırsın) deyince Hak sevgilisi: (Ah! Ona ağlamıyorum. Benim mahrem yerlerimi bir başka ibrik de görecek diye hâlime ağlıyorum) deyince Hâtûn ruhen uyanır ve ertesi gün neticeyi öğrenmek için gelen kara şeytanı kovar. Cadı, Hakk'ın sevgilisine sokulmanın cezasını görür.

Ah yüce islâm ahlâkı.

EMRE'den Nükteler, Vecizeler, Enstantane Cevaplar:

*Bir musîbeti, bir felâketi tatlı ve hoş görürsek, o musîbet ve felâket ruhun gıdası olur.

*İnsan, insanlaştıkça insanları sever. Hayvânların akrabası, çoluğu çocuğu olur mu? İnsan ağaca benzer. Dallarını ayrı görmez.

*S.- Herhangi bir parti ile alâkanız var mı?

*Emre - Hayır, biz (parti) değil, (küll)üz.

*Gülmek kolay, ağlamak zordur. İki şeker parçası kuru kuruya birbirine yapışmaz, fakat ıslatılırsa yapışabilirler. Mâneviyatta da insanları birbirine gözyaşı birleştirir.

*Hacca gidecek olanlar, küsmüş oldukları kimselerle barışıyorlar. Ne güzel şey.

Biz kimseye küsmeyelim, kırılmayalım. Kırık bir kâsede su durur mu? Kırık bir kalbde de Allah durmaz.

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufî izahı

Aklın Varsa Göle Yat!

Hoca'nın evinde odun tükeniyor. Hanımı diyor ki: (Hoca! Odun bitti, git biraz odun kes, getir dağdan, ama kuru olsun!)

Hoca ormana gidiyor. Odunları merkebe yükletiyor. Eve gelirken, (Acabâ bu odunlar yanar mı?) diye, eşeğin üstündeki odunlara bir kibrit değdiriyor, odun yanıyor. Merkebin sağrısına ateş düşünce hayvân kaçmağa başlıyor. Hoca, hayvânın arkasından bağırıyor: (Aklın varsa göle yat!)

EMRE'nin Tefsiri:

İnsanlarda bütün hayvânların ahlâkı vardır. Merkebin huyu matlıktır. İnsanda da vardır inatlık. İşte Nasreddin Hoca'nın (merkep) temsiliyle kasdettiği şey, insanlardaki bu inatlık ahlâkıdır.

Hoca (Hakîkat) ilmini, bir arkadaşına öğretmeğe çalışmış ama adam, medrese bilgisinden vazgeçemezmiş. Odun dediği, medrese ilmi, yani cansız ilim. Odun, yaprak açar, meyva verir mi?

Hoca bakıyor ki, arkadaşı ilmini (Hâl)e inkilap ettiremiyor, yani aklının sırtındaki ilim odunlarını kaldırıp atamıyor, hattâ atmak istemiyor, o zaman o odunları (aşk) ateşiyle tutuşturuyor. Aşkın ateşine tahammül edemiyen adam, Hoca'dan ikrâh edip kaçıyor. Hoca gine de şefkatten vazgeçemiyor, ona kurtuluş yolunu göstermek için arkasından bağırıyor: Aklın varsa (Tevhîd) deryâsına dal!... Yâni kâmil insan gölüne.

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 9 | Aralık 1957

İç Kaynak Dergisi 8

İÇ KAYNAK DERGİSİ | Sayı: 9

EMRE'nin Konuşmaları: 9

(29.11.1957de yapılmış bir konuşmadan zaptedilebilen notlar)

S.- (İç Kaynak) mecmualarından birinde bir papazla olan konuşmanız var; onda papaza kendinizi doğrudan doğruya takdim etmiyorsunuz da, Celâl efendinin önden girmesini, papazın, onu siz zannetmesini istiyorsunuz; neden? Siz onun kudretini ölçemez miydiniz?

Emre - Beşeriz. Vasıtasız, bir şey olur mu? Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) : (Likülli şey'in sebeba = Her şeyin bir sebebi vardır) diyor.

İlâhi kudretle bir insanın kabiliyetlerine hükmetmek doğru olur mu? Öyle olsaydı, bu onun için mağlûbiyet sayılır mıydı? Biz oraya beşer olarak gittik.

Sonra, Celâl Efendi, bizi bu ilmin menbaına götüren büyük bir adamdı: rahmetliye çok hürmetimiz vardı. Onu, hürmeten öne aldık. Eğer Celâl Efendi papazı ikna edip susturabilseydi, biz hiç karışmayacaktık.

Papaz âlim bir adamdı. Hiç evlenmemiş, zamanını Hristiyanlık ilimine sarfetmiş. Öyle yapmasaydık onun ilmî kudretini ölçemezdik.

Onu Celâl Efendiyle konuşturup kendisini seyrettik, ne olduğunu anladık. Papazı ve ilmini çok sevdik.

S.– Celâl Efendi, insanları sevmeyi öğrenmiş miydi?

Emre – Evet.

S.– Bir arkadaşım tasavvufu kabul etmiyor?

Emre – Kimsenin kanaatına karışmamak, tasavvufun prensibidir. Tasavvuf, herkesi, inanış ve kanaatleriyle birlikte sevmektir. Esâsen, tasavvuf terki dâvâdır.

Bir Sultan Hanım bile, doğurduğu çocuğa mahkûmdur. Biz de (Hakîkat)i bilmeyenlere öylece mahkûmuz. Onun rengine uyarız. Fakat muvakkaten, onunla temas ettiğimiz müddetçe onu incitmemek için ve incitmeden onun rengine uyarız; tıpkı bir ayna gibi. O gidince, yine kendi rengimize döneriz.

Bak, (Nakşbend) diye bir adam gelmiş, etrafını uyandırmağa çalışmış. Bir kısım insanlar da güya ona uyuyorlar... O nerde, onlar nerde... Haberleri bile yok O zât, bu âlemin her nakşını olduğu gibi kabul etmiş. Kimseyi hor görmemiş, hiçbir şeyi eksik bulmamış; her şeyi yerinde görmüş. Onun için kendisine (Nakşbend) demişler.

Bu hâl büyük bir kemâlâttır. Birisi gelir, seninle alay eder, ona kızmayacaksın; fakat zorâkî olarak değil, tabiî olarak, hâl olarak. Seninle alay eden incinmesin diye ona kızmayacaksın. Tevâzu, insanın cennetidir. Ben de mütavâzı olayım, dersen, birdenbire olamazsın, tevazuu hazmetmek lâzımdır.

S.– (Birdenbire) Bu sigara kimin?

Emre – Bizim.

S.– (Bu sigara benim!) dersiniz diye, bakalım böyle söyler misiniz diye sormuştum. Demek ki mağlûb olacağım bir sual sormuşum.

(Burada aklımıza gayrihtiyarî (.. .Ve yemkürûne ve yemkûrullahu; vallâhu hayrulmakirîn =Onlar sana hile yapacaklardı, Allah onlara hile yaptı; Allah hîle yapıcıların en hayırlısıdır– Enfâl 30.ayet) ile Peygamberimizin (El harb hud’atûn=Harb, bir hîleden ibarettir) hadisi (İç Kaynak) geliyor.)

Emre – Yook, biz öyle bir şey bilmeyiz. Kimsenin mağlûb olduğunu istemeyiz, incindiğini istemeyiz. Hem biz neye sahibiz ki. Ne bizimdir ki.

Her türlü incinmeye razı olmayan kimse, Hakikat’i anlayamaz. Şarklılar, ellerine, yüzlerine (Döğme) yaptırıyorlar. Baruttan yapılmış bir mürekkeple vücutlarının herhangi bir yerine, istedikleri şekli, meselâ bir çiçek resmi yaptırıyorlar. Bir araya getirilmiş toplu iğnelerle orayı, batıra batıra kanatıyorlarmış. O barut mürekkebinin rengi kana karışınca, bildiğimiz o döğmeler meydana çıkıyormuş. İğnelerin acısına tahammül etmeyen, onu sevmeyen, o nakşı yaptırır mı?

S.– Acaba o nakış, o zahmete değer mi?

Emre – Sen gel ona sor. O da bize: (Şu kıravata ne lüzum var?) dese, ona ne cevap verebiliriz? Biz medeniliği böyle anlıyorsak, o da böyle biliyor.

S.– Herkes aynı ideâlde birleşse?

Emre – Olmaz. İmkânsız, nakış bozulur. Siz kendinize benzer bir kimse daha bulabilirseniz, bu iş de olur. Yüzünüz benzemediği gibi aklınız da benzemez.

Bir devir gelir, uyuduğun zaman kendini kaybetmezsen, o rüyanın ne olduğunu bilirsen, o vakıt müşkülün hallolur. Buna (Mümkün değildir!) deme. İnsanlar, azmederlerse her şeyi yapabilirler.

S.– Rüya hakkında ne düşünürsünüz?

Emre – Rüya, (rü'yet) kelimesinden gelmiyor mu? Yani bir siz varsınız, bir de gördüğünüz, hattâ bir de görüşünüz.

Rüya, kesret âlemine âit bir hâldir. Vahdet âleminde ne rüya vardır, ne bir şey... Varlık tektir, iki değil. Onun için (Vahdeti Vücud) diyorlar ya.

Bir şeyi sevebilirsiniz; bu, aklınıza ekilir. Bir müddet sonra, meselâ birkaç gün veya birkaç sene sonra o müddet zarfında neşvünema bulan o görgü, o sevgi sizden size görülür.

S.– İnsan rüyada, sade sevdiğini görmez ki.

Emre – Kızdığını, korktuğunu da görür. Haşrolma dedikleri şey budur.

S.– Neden görüyoruz bunları?

Emre – Nakış yapıyor aklımıza. İnsan beyni kürei arzdan çok büyüktür, hattâ felekiyyâttan da büyüktür. İnsan, gözü veya kulağı vâsıtasıyle bir resim çeker beynine. Objektiften giren resmi hemen görmek nasıl mümkün değilse, beynimizin, aklımızın çektiği resimlerin rüyasını da hemen görmek mümkün değildir, objektiften giren resim, banyolardan sonra meydana çıkar. Gördüğümüz, duyduğumuz şeylerin, rüya olarak görülünceye kadar içimizde kalış müddeti de bu banyo müddetine benzer.

S.– Bâzen, olacak hâdiseleri de görüyoruz. Onları bilmiyorduk ki görmüş olalım?

Emre – İyi ki bilmiyoruz.

S. Bazen hiç tanımadığım bir insan rüyama giriyor.

Emre – Hayır. Bildiğimiz tanıdığımız bir şeyi, içimizdeki arzûlar, korkular, duygular büyütüyor, ona dal, budak saldırtıyor, karşımıza bir şekilde çıkartıyor.

S.– Siz Tanrıya yakınlıktan bahsediyorsunuz.

Emre – Siz uzak mısınız?

S.–Ama onu bulmam için bâzı şeyler yapmalıyım. Gözümü dünyadan ona çevirmem lâzım.

Emre – Hayır. Bu terakkiye mâni olur. Benim kanâatimce, bu, en büyük küfürdür. İnsan, hem beşeriyete hizmet etmeli, hem de Allah'ı aramalı.

S.– Demin, sigara için (benim) demediniz de (bizim) dediniz; yani benliksiz bir cömertlikle, onun hepimize ait olduğunu söylediniz; madem her şeyi paylaşabiliyoruz, benim suçumu da kabul eder misiniz?

Emre – Hayır. Biz suçların içinden çıkmaya çalışıyoruz. Suçu, Allah da yasak ediyor, kanun da. Suça ortak olmayız.

S.– Asıl meziyet, suça ortak olmada. Çünkü kötüyü de Tanrı yaratmıştır.

Emre – Ben, öldürmek istediğim bir adamı size öldürtmek istesem, sizi bu cinayeti yapmaya

davet etsem, yapar mısınız?

S.– Belki öldürmem. Fakat o cinayette bizim hissemiz de yok mudur?

Emre – Böyle düşünürsek, ortada suç diye bir şey kalmaz. Öyleyse, herkes birbirini öldürsün...

S.– Ben birini vursam, bu bir cürümdür, evet; fakat ben, sâdece silâhı çeken adamım. Benim onu vurmamı hazırlıyan sebepleri yalnız ben yaratmadım, hepimiz yarattık. Neden, hâdisede sadece ölenle öldüreni görüyoruz? Sebeplerin sebeblerini bir silsile hâlinde aramalıyız. Ben o adamı öldürmekle sebepler barutuna Sâdece bir kibrit çakmış oluyorum.

Emre – Öyleyse, barut veya ateş olmayalım da su olalım.

S.– Ama insan bu sebepler girdabında kendini kaybediyor.

Emre – Kendini kaybetmeyenler de var ve çok. Kendini kaybetmek hamlıktır. Biz olgunlaşmaya çalışıyoruz. Olgun insan, kendine çarpan veya söğen kimseyi affeder, hâdiseyi önler. Senin asabiyetinden filân şehirdeki bir insan, kendi hâlinde yaşayan ve cemiyete karşı yapacak vazifeleri olan bir insan niçin mes'ûl olsun? Senin suçuna niçin ortak olsun?

Hamlığa ortak olmayız, fakat onu olgunlaştırmaya çalışırız. Her şeye ortak olunmaz. Sen gözünü başkasına emanet olarak verir misin? Vermezsin; çünkü sana lâzım. Herkes kendini ıslâh etmeli.

S.– Siz bir kimseye nasihat vermek istemez misiniz?

Emre – Dinlerse. Dinlemezse ne diyebilirim? Gücün yetmez ki zorla dinletesin.

S.– Demin insan için felekkiyâttan büyük dediniz. Madem bu kudreti var, gücü yeter.

Emre – Allah bize (Bir gün bana fiillerinizle geleceksiniz), diyor. Ona vücutla değil, fiille gidilir. O, bütün fiilleri kabûl etmiş, yaratmış. Bu terakki, o çeşitli ahlâk ve bilgilerin birleşmesindendir. İyilik iyilere; kötülük kötülere lâzım. Her mahlûkun gıdâsı ayrıdır. Gemisini kurtaran, kaptandır. İnsanda her ahlâk mevcut ama kaptan köşküne hangi ahlâkımız çıkmışsa, bize o hâkimdir.

S.– Biz öldükten sonra, bu sevgi nereye gidiyor?

Emre – Biz ölmeyiz. Ölen, bu vücuttur. Biz, vücut değiliz. Vücut, biz öldükten sonra, leşten başka bir şey değildir. Gören, ondan ikrah eder, şimdiden etsek olmaz mı?

Biz, ne vakit bu vücuttan başka bir şey olduğumuzu anlarsak, o zaman ölümsüzlüğe ereriz. Bu vücut, bir elbisedir. Eskiyince onu atarız.

İleriyi gören adamlara (büyük) sıfatını veriyorlar. Biz de ileriyi görmeğe çalışalım.

S.– Bakın, sigaraya (bizim) derken, bizi ona hakikaten iştirâk ettiriyorsunuz. Samimiyetinize hayranım. Ben bir arkadaşıma bile bu kadar inanamam.

Emre – Bir ahlâkın hâli tecellî etmezse, sözü yalan olur. Onun için Kur'ânda (Lâ'netullâhi alelkâzibîn) diyor. Lânet, Allahtan uzak olmaktır. Yalan zâten Allah'a yaklaşamaz.

S.– Sizinle konuşurken çekinmiyorum. Halbuki en yakın arkadaşımla konuşurken bile söyleyeceklerimi tartıyorum. Sizin sözlerinize de ben, öylece inanıyorum.

Emre – En büyük samimiyet, her şeyi hoş görmek ve affetmektir. Benim hâlimi hazmedemiyen, beni kınar. Ama Allah, daima hoşgörür, affeder. Ana, çocuğunun pisliğine kızmaz, onu yıkar,

temizler. Yâni burada sevgi hâkimdir. Sevgi aşk olursa, her şey anlaşılır.

Ba'd ez vefat, türbeti mâ der zemin mecûl Çün sinehâ-yı merdüm-i arif mezar-ı mâst.

(Öldükten sonra bizi toprakta arama! Çünkü bizim mezarımız, arif insanların gönlüdür) diyen, Mevlâna değildir. Bu sözü, Mevlânâ'nın dilinden söyliyen Mevlâ'dır. O Ebedî Kudret ise, hiç ölmez. Bu gönül, nice arzulara, nice fenalıklara mezar oluyor... O Ebedî diriliğe mezar olsa da kurtulsa...

Damlaların, birbirine değenleri birleşir, uzakta kalan onlara karışamaz; karışamayınca da kurur gider.

S.- İçkiyi hoş görmüyorsunuz?

Emre - Evet, İçme. Sarhoşluk, iki türlüdür. Biri bu, biri de mânevî sarhoşluk. Öteki sarhoşluğun, hem keseye, hem ahlâka, hem de sıhhata zararı yok mu?

S.- Var. Fakat içen, belki kendini unutmak için içiyor?

Emre - Bu bir tesellidir. Fakat seni hor görmüyorum hâ.

S.- Oluyor bâzen. Bir arkadaşa içki ikram etmemek, bazen onu o masada refüze etmek mânâsına gelebiliyor. O arkadaş, kalb muhabbetini içki kadehini tokuşturmak zannediyor.

Alkol, belki bizi aldatıyor ama bu aldanmaya rıza gösteriyoruz. İsterdim aldanmamak.

Emre - Evet, Rakı içmekten Allah incinmez, kızmaz, bizden bunun için ikrah etmez. İçkiyi, bize zararı var diye yasak ediyor.

S.- Maalesef irâdemizi kullanamıyoruz; iyi insan olamıyoruz.

Emre - En büyük devlet budur, insanın, kendi noksanını, özrünü bilmesidir. En büyük ilim de budur. Kendini kabahatsiz görenlerin gözü kördür.

S.- İnsan, kendi kabahatini ne kadar görse, yine de kendine bir hak ayırıyor.

Emre - Yunus Emre'nin bunu anlatan bir şeyi var:

Bir küt ile güreştim, elsiz, ayağım aldı,

Anı da basamadım, göyündürdü özümü.

diyor. Onunla başa çıkmak kolay değil. Bizi yere vuran nefis, elsiz, ayaksızdır ama gözünün bir imasıyla yerlere vuruyor. Bizde Allahın kuvveti varsa, onda da var.

Kur'ân'da iki defa ölmek, iki defa dirilmekden bahsediliyor, insan iki defa ölür mü? Ölümün biri, vücûdun ölümü. Öbürü, aklın ölümü. Bu ikinci ölüm, irâdemiz Allaha geçince başlar. Bu ölüm, ölümsüz bir diriliktir. Nefsin arzuları yapılmayınca, Allahın arzu ve irâdesi tecellî eder. O ölümsüz dirilik, bunun arkasındadır. Fakat bunu ne biz anlatabildik, ne de siz anlıyabildiniz. Çünkü bu hâlin kelâmı yok. Hakkın dili, halkın diline karışık. Bir (İsm-i Âzam)dan bahsederler. Bu yolda çalışırken, birgün o hâl tecellî eder. Demin bahsettiğimiz ölüm, işte bu tecellîden sonra başlar. Ölüp de dirilmek budur. Bu, ne akılla, ne tahsille, ne felsefeyle olur... Ama insan istedikten sonra mutlaka muvaffak olur. İstisnası yok, her insan muvaffak olabilir.

Bu tahsil, tefekkürle olur. İnsan, başını yastığa koyunca, birken, iki kişi olur, başlar kendi hakkında hüküm vermeğe. Kendi kendinin hâkimi olur insan, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi

ve sellem)'in dediği tefekkür budur işte, yani bu konuşulan sözlerin hazmı. Bu sözler, kimin kulağına girerse, kök atar; eğer sâdıkane istiyorsa.

Bütün ilimlerin nihayeti budur. Bütün insanlar buraya doğru yürümektedir. Bu işi Avrupalılar daha çabuk kavrıyorlar. Avrupalılar bu hâli öğrenip bize öğretecekler de ondan sonra inanacağız. Şimdiye kadar nice Mevlânâ'lar gelmiş geçmiştir. Onlara inandık mı? Hayır. Şimdi bu işi Avrupalılar ellerine aldılar. Onu büyütüp bize verecekler. Olsun da, nasıl olursa olsun.

Ama herkes bu sevgi deryasına garkolamaz. Bundan hâriç olanlar da olur elbette. Çünkü meyva, kabuksuz olmaz; derisiz mahlûk olamayacağı gibi. Kabuk, içe kuvvet verir. Karpuzun içi, kudretini, tadını çöpünden alır. Kocaman bir ağaç, içi kovuk da olsa, yine meyva verebilir; fakat kabuğu soyulursa, kurur. Kabuğun da için de ayrı ayrı vazifeleri vardır, hiçbir şey abes değildir. Kabuğu hor göremeyiz. Hor görünce, biz kabuk oluruz.

S.- Niçin onların kabuk kalmasına râzı oluyoruz?

Emre - İstemezlerse, zorla olmaz ki. İçi muhafaza etmek için mutlaka bir kabuk lâzım. Onlar olmazsa, biz olacağız. Ama yine de onları doğru yola davet etmek vazifemizdir. Allah, Kur'ân'da (Rabbül'âlemin) olduğunu söylüyor. Mürebbi, yol gösteren demektir. Mürebbî, yola gitme niyeti olana yol gösterir. Gitmek istemiyene ne yapsın. Kendi ahlâkını, kendi terbiyesini beğenene ne yapsın mürebbî? Öyle kimseler mürebbiyi göremezler, görmek de istemezler. Çünkü ahlâklarını sevmişler; o yolda emek çekmişler, emeklerinden vazgeçmiyorlar.

Adamın biri uzak bir yola giderken, yolda bir oduncuya rastlıyor. Çok da yorulmuş. Merkebi kiralamak istiyor, soruyor:

- Odunu kaça veriyorsun?
- 250 kuruşa.
- Ben sana 250 kuruşu vereyim, odunları yık, beni bindir, olmaz mı?

Adam, önce (peki) diyor, odunu yıkıyor, fakat yolcu merkebe bineceği zaman:

Peki, benim bu odunlarım ne olacak? diyor.

- Canım, ben sana bu odunların parasını verdim ya... İstersen daha fazla vereyim, beni bindir.

Oduncu:

- Olmaz, odunumdan vazgeçemem; ben ona emek çektim, diyor.

Biz de sevdiğimiz ahlâk odununun yola yıkılmasına kolay kolay razı olamayız. Odun göz önünde kaldıkça, ondan vazgeçmesi zor. İyisi mi, oduna bir kibrit verip yakmalı; ahlâk odununu aşk ateşiyle yakmalı.

S.- Tasavvuf kitaplarında (Fena fişşeyh) (Fena firresûl), (Fena fillâh) gibi tabirlere rastlıyoruz, bunları izah eder misiniz?

Emre - Develioğlu bunları anlatırken, ben fakir dinliyemezdim ya. Şöyle anlatabilir miyiz bakalım;

Bir mürid, mürebbîsinin her yaptığına cânı gönülden râzı olursa, tekdirine gönlü kırılmazsa, onu canından fazla severse, bu hâl, (Fenâ fişşeyh)dir, yâni mürebbî'de yok olmak.

Sonra bakar ki, mürebbîsinin söyledikleri, aynen Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in söyledikleridir, o vakit, mürebbîsinin kalıbını bir tarafa bırakarak: (Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , benim mürebbîmin ağzından söylüyor, bu O, O da budur) derse, mürebbîsini o gözle görürse oldu (Fenâ firresûl)

Peygamberimiz Allahın sözlerini söylemiyor muydu? Aynı sözlerin mürebbisinden de söylendiğini görünce, (O Kudret, buradan söylüyor; bu O, O da budur) deyince bu hâl de (Fenâ fillâh)tır.

Emre – Son ilim, ışıktır, ziyâdır. Ziyâ ile birçok hastalıkları tedavi edecekler. Eczâneler kalkacak. Yıldızların her birinin ışığı bir hastalığa iyi gelir. Zaman gelecek, yıldızların ışığını teker teker ayırıp alacak âletler icâd edilecek. Şimdi kaç renk var? Yüz mü? Bunu üçbine, beşbine çıkardıktan sonra yıldızların ışıklarının mâhiyeti ve faydaları anlaşılır. Bu, önümüzde bir dalgadır, bize doğru geliyor.

İnsan, filân şeyi icâd edeyim diyemez. Bir şeyi ararken ötekini bulur. Bunlara Küre hâmiledir. Zamanı gelince bir âlimin, bir mucidin eline doğar, ondan doğar. Fakat bir câhilden doğmaz, o işle uğraşan bir âlimden doğar. İlim adamı, gördüğü şeyi değerlendirebilir, ondan bir netice çıkarabilir; câhil çıkaramaz.

Allah, Müslüman, Hristiyan tefriki yapmaz. Kimle beraber değildir ki. Hattâ ilmi, tekniği yüksek olanla daha çok berâberdir.

Bu sözleri bir âlimle konuşabiliriz; fakat bir hamsofu ile konuşabilir miyiz? Âlim, çalışmaya alışık. Öteki almış eline bir tesbih, her şeyi Allah'tan bekliyor. Böyle bir adama ekmek veren, âdil değildir.

Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in bâzı sözleri var ki kîmya gibi; fakat bize zehir olmuş. (Akşamı ye, sabahı düşünme!) demiş ama kime demiş? Niçin demiş? Biz bunları anlamadan, dinlemeden, işi miskinliğe, tembelliğe vurmuşuz.

Halbuki o sözü, (Yarın ne olacak, acaba? Kazanabilecek miyim, kazanamayacak mıyım?) telâşı ve azâbı huzûrumuzu bozmasın diye söylemiştir. Belki de bunu bir fakire veyâ çalışamayacak durumda olan birine söylemiştir; onu geçim azâbından kurtarıp teselli etmek ve Allah'a teslim olmasını öğretmek için söylemiştir. Bir kişiye söylenmiş hûsûsi bir sözü umûma teşmil etmek doğru mudur? Peki, madem böyle de, niçin (Elkâsibü habîbullah = Çalışan, Allahın dostudur!) demiş? Biz bu sözü duysaydık, öbür hadîsi geri bir anlayışla tefsir etmezdik, çalışmayı bırakıp duâya satılmazdık.

Bir dinî mecmua, vâizlere şöyle nasîhat ediyordu: (Sakın halka, Salâten Tuncînâ duâsını her vakit okumalarını tavsiye etmeyin, sonra bu duanın hassâsiyeti kaçar; ihtiyaç zamanında bu sefer faydası olmaz. Bu dua düşmanların memleketimize girmemesi için okunur. Almanlar bu duâ sayesinde hudutlarımızdan içeri giremediler.) Hadi bakalım... İşte bizi böyle anlayışlar geri bıraktı.

Duâ, iyi bir şeydir, insanı Allah'a yaklaştırır ama çalışmadan kuru kuruya duâ eder de Allahtan ekmek istersek, bu duâ, aczin mahsûlü olmuş olur.

Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) hiç duâ etmemiş, sâdece esbaba tevessül etmiştir. (Silâhınız, düşmanın silâhından keskin olsun!) demiştir; silâh yerine duâ kılıcını çekmemiştir. Halbuki biz seferberlikte câmilerde hep Salâten Tüncînâ okuduk ama, harp vâsıtalarımız

mükemmel olmadığı için cephelerde mağlûp oluyorduk. Duâ edelim, etmeyelim değil; fakat çalışalım da.

Şurayı İhsan Bey yaptırdı. Nedir burası? Hastahâne. Bura duâhâne olur mu? Yani duâ ile ameliyat olur mu? Hastaneyi yapalım, âletlerimiz, ilâçlarımız, her şey hazır olsun, ondan sonra da Allah'a yalvaralım, bize yardım etsin. İşte doğru olan, güzel olan, budur.

(Muhterem okuyucularımıza Emre'nin, bu mevzu ile alâkalı olan şu doğuşunu takdim ediyoruz):

Doğuş

Beni söyletiyor bu mecburiyet:

Lûtufun yerine, olur eziyet;

Neyleyim, dünyâya geldik, ne çâre...

Hiç elde değildir, etmedik niyet.

Tabiata bağlı bütün zuhurat,

Kararı Mevlâ'dan; böyle tabiat,

Yakayı almazsan sen pençesinden,

Gönül! Bu başına kopuyor afat.

Çalışmakla olur daim terakki;

Gönül! Hiçbir şeyler değildir baki;

Razı olmaz isen sen cümlesine,

Doldurup da vermez sana o Sâki.

İçirip içirip eylemez mahmur,

Sonra benim! dersin, yakalar gurur;
Gözlerini kapar, bir şey göremenğ,
(Manevî Göz)lerden, O eyler mazur.

Aman geri kalma, bak sen ileri,
Mürteci* olursun, kalırsın geri; Yarına
göredir bütün terbiye,

Bu söylenen sözler, (Mahmud) eseri.

Bak, neye benziyor sakalla bıyık?*
Nur gibi yüzleri eder mi ışık?

Hareket etmeyen, zamana göre,
Daima uyuyor, değildir ayık.

İlim öğrenmezsen, kalırsın çıplak;
Din tefrik eyleyen, ne kadar ahmak...
(Allemenî harfen, sayyerenî abd).
Yerindedir, işit, kime demiş Hak?

Her hâl büyür ise, benzer dışına;

Her bilginin, yürü, ulaş başına;

Ne eylesin (Emre)? Doğru söylerse, Geri kalanların gitmez hoşuna.

Bize, cahil olmak ne kadar ayıp...

Biz neler bilirdik, eyledik kayıp, Bütün dünya aştı ilim dağını,

Bizler şaşıp kaldık, yerinde sayıp.

Avrupa'dan doğdu ilim güneşi Bizi bırakmadı cehalet leşi;

Taasup elinden kurtulamadık, Kalbleri kemirdi gerilik dişi.

Kimi kurtarmıştır sade ibadet?

Zâtı (Bir) olana sayılmaz aded; (Emre)! Hakikati anlamayanlar,

İşitir işitmez ederler hiddet,

Hiç kimseye, olmaz ilimler mâni, Çalış, uğraş, öğren, sen kalma geri, (Elkâsibü habîbullah) demiştir Her varı anlatan (Dost'un Dilberi).

6.12.1952 saat:13.40 Zapteden: Vasfiye Değirmenci.

*Bu doğuş; Turhan Selçuk'un (Yeni İstanbul) gazetesinde çıkmış bir karikatürü vesilesiyle doğmuştur. O karikatürde irtica, kara sakallı, şalvarlı bir insan kılığında temsil edilmişti. **Hz. Ali'nin (Bana bir harf öğretenin kölesi olurum) mealinde bir sözü.

<u>EMRE'den Nükteler, Vecîzeler, Enstantane Cevaplar:</u>

*İnsanların kabahatlerini görürsek, yâni onları bu kabahatlerinden dolayı kınarsak, o kabahatlere ortak olur, asıl büyük suçu biz işlemiş oluruz.

*Allah'a yakın olanların fücûrattan sakınıp, takvâ yolunu tutmaları mutlaka şarttır. Uzakta bulunan bir pisliğin kokusu burnumuza gelmez, sâdece sözü kulağımıza gelir. Halbuki yanımızda bulunan pislik, bizi, kokusuyla rahatsız eder.

*Güneş bir ama tecellîsi cisme göredir.

*Büyüklük, seni büyük görenin karşısında küçülmektir. Bâzı kimseler, hürmet gördükçe, daha beter şişerler. Halbuki için kan, dışın göndür, iki dakika sonra başına ne geleceğini bilemezsin; hani, nerde kaldı büyüklük?

*Hiçbir kimse, tesellîsiz yaşayamaz; fakat tesellîyi unutmayan da (Hakîkat)i anlayamaz.

*Allah'la aramızda bulunduğundan bahsettikleri hicap, herkesin kendi ahlâkı, kendi tabîatleri, kendi aklı, kendi bilgisi, kendi inanışıdır.

*Akıl, o âlemde yürüyemez. Baksana Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in aklı bile (Sidre-i Müntehâ)ya kadar gidip, orada duruyor. Ondan öteye ancak (Aşk) gidebilir.

*Anamızın karnında hareket ederdik ama yürüyemezdik. Şimdi de aklımızın karnındayız; şimdi de yürüyemiyoruz. Zaman gelecek, doğacağız, büyüyeceğiz, yürüyeceğiz.

*S.- Şu nefsin kuyruğunu bir koparsak...

Emre - Sen onunla aklın arasındaki bağı kopar, o, kuyruğuyla bıraksın gitsin.

*Zenginlik bakımından senden yukarda olanlara bakarsan, azâba düşersin; senden aşağı durumda olanlara bakarsan rahat edersin. Yukarıya, terakkî etmek için bak.

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufi izahı Ay Eskiyince

Nasreddin Hoca'ya sorarlar:

—Ay eskiyince ne yaparlar?

Hoca hiç düşünmeden cevap verir:

Kırpar, kırpar, yıldız yaparlar.

EMRE'nin Tefsiri:

Yıldız deyince, gökteki yıldızları zannediyorlar, insanların tâlihini, hayatını gökteki yıldızlara bağlamaya çalışıyorlar. Halbuki yıldız, insanların gözleridir. (Yıldızı söndü) derler, bir insanın öldüğünü anlatmak isterler. Gûyâ insanın gökteki yıldızı sönüp düşünce, o adam ölürmüş. Ölümün üfleyip söndürdüğü yıldızlar, gözlerimizdir, ölen bir insanın gözlerinin feri nasıl söner...

Nasreddin Hoca, bir (Kâmil)in, nazarıyla, halkettiği insanlarda fânî olduğunu, kendini onlarda, onların gözlerinde seyrettiğini, kendindeki (Hakikat) güneşinin, yönünü kendisine dönenlerin yüzlerine, gözlerine vurduğunu, bu hâlin onlarda ve onlarla çoğaldığını anlatmak istiyor. Kendi muhitleşip, parçalanıp kendine bakanlarda fânî; onlar da kendinde fânî.

Nasreddin Hoca, (Tevhîd)i anlatmak istiyor.

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 10 | Ocak 1958

İç Kaynak Dergisi 9

İÇ KAYNAK DERGİSİ | Sayı: 10

EMRE'nin Konuşmaları: 10

Emre - İncilde ve Kur'ânda adı geçen dağlar, bildiğimiz taştan, topraktan ibaret dağlar değildir; o dağlar nurdandır; insana benzer. Her sözün bir de iç mânâsı vardır. Onun için bu ilme (İlmi Ledün) diyorlar ya... Bunları anlayabilmek için bir bilene bitişmek lâzımdır. Aklımızın iç gözü o zaman açılır. Bu anlama kudreti herkeste vardır da, bir menbâdan mânevî gıdâ almazsa büyüyemez, olduğu gibi kalır.

S. - Cennet, cehennem de böyle midir?

Emre - Onlar da bildiğimiz gibi değil. Biz, cennet deyince, hûrili, gılmanlı bir şeyler tasarlıyoruz.

Allah bize “nefsinizi öldürün!” diyor, bizse, nefsimizi hûriler, gılmanlarla beslemeğe, büyütmeye çalışıyoruz.

Hakîkî cennet, bilgi, görgü cennetidir. Mısrî Niyâzi, bu cenneti anlatabilmek için:

Bugünkü cenneti irfâna dâhil olsalar uşşak,

Yarınki vâdolan hûri veyâ gılmânı neylerler.

diyor. Hz. Muhammed (salla’llâhu aleyhi ve sellem) de bir hadîsinde: (Cennet ehlinin ekserîsi eblehtir!) diyerek gayesi şehvet olan cennet anlayışını reddetmektedir.

Gerçek cenneti bilenler de birdenbire gösteremezler. Anadan doğanlar, zamanla büyürler. Mâneviyat da böyledir. Bizi mânen doğuranlar da gıdâmızı azar azar verirler. Birdenbire ve fazla verirlerse, hazmedemeyiz. Mâmâfih, Hakîkat sözleri her ağızdan, her kitaptan söylenip duruyor. Fakat dinleyenin kulağı, söyleyenin kalbine yapışmayınca anlaşılmaz.

S. – Milletimiz bu mevzûlarda düşündürülmemiş. Îzah da çok güç oluyor.

Emre – Demin de söyledik ya. Anlamak istiyen, kendi aklıyla anlıyamaz. Biz anlıyamıyanlara hak veririz. Onlar, inanmazlar, kızabilirler, biz bunları hoş göreceğiz, çünkü biz de o yoldan geldik.

S. – Bunu bulabilmek bir tesâdüfe mi bağlıdır?

Emre – O tesâdüf dediğiniz şey, bizi bekleyip duruyor, insanlar, içlerindeki cevheri başka yerlere sarf ederler de onun için o (tesâdüfü) göremezler.

S. – Ama (Hayat, tesâdüflerin mecmûudur.) derler?

Emre – Hayatâ tesâdüfler değil, çalışma hâkim olmalıdır. Hayâtı tesâdüflere bırakınca, insanlar, işte bizim şarklılar gibi olurlar.

S. – İsâ, (kötü bir şey yoktur) diyor.

Emre – Hazreti İsâ’nın görüşü, güneşin yıldızları görmesine benzer. Güneş için karanlık var mıdır?

Hz. Muhammed (salla’llâhu aleyhi ve sellem) böyle görmemiştir. O, her şeyi yerli yerince görmüştür. İyi ve kötü ahlâkları tefrik etmiştir. Kötüyü kötü görmeliyiz ki, iyiyi arayabilelim. Her şeyi iyi görürsek tuzağa düşeriz, İsâ onun için çarmıha gerilmiştir.

S. – İnsan, fizîkî yapı ve ruh diye iki kısımdan mürekkeb. Kendimi fizîkî tesâdüflere terk edersem, netîce fenâ olur. Fakat ruhun tesâdüfleri olduğuna inanmak istiyorum. Bu tesâdüflere varabilmek için, bedeni hangi yoldan öldürmeli?

Emre – Bedenin ne kabâhati var? Bedenle ruh aynı değil ki...

S. – Ama ölünce ayrılıyor?

Emre – Ölene kadar berâber. Şu lambanın ışığı fabrikanın cereyânından ayrı mı ki? Ama zaman gelecek, ayrılacaklar.

S. – Sonra?

Emre – Allah bize önce (ruh!=git!) demiş. Sesini işitebilirsek, şimdi de (taâl = gel!) diyor. O âleme, ölmeden evvel, hayatlarında gidip gidip gelenler de var.

Biz ne kadar akıllı ve âlim olursak olalım, (Hakîkate nazaran çocuk sayılırız. Çocuğun neye aklı

erer? Ama Hakîkat, konuşa konuşa anlaşılır. Bu âlemde tesâdüfün işi yoktur.

S. - Sizi dün gece nurlar içinde gördüm. O rüya ve bu geceki buluşmamız bir tesâdüf değil midir?

Emre - Hayır, o rüyayı sizin aklınızla beraber gördük. Buluşmamız bir tesâdüf değildir. O kudret, sizi beklemiyor muydu sanıyorsunuz?

Velhâsıl, tesâdüfü bırakıp, bilgiye, çalışmaya doğru yürümeli. Biz islâmiyeti, ona hocaların, mutaasıpların gözüyle baktığımız için göremiyoruz, gözün, kendisini göremediği gibi. Ama şimdi artık islâmiyet, münevver insanların eline geçti, düşünen insanların eline.

Şuraya, hepimiz aynı kafada olduğumuz için toplandık. Bir yola gitmek için ilk atılan adım, yolun yarısı demektir.

S. – Ama müşküllerimiz var.

Emre – Zâten hep müşkil içindeyiz.

S. – Bizim anladığımız mânâda ibâdet, lâzım mıdır, değil midir?

Emre – (ibâdet) kelimesinin mânâsı (kulluk)tur. Siz, ibâdet sözünden neyi kasdediyorsunuz? Namazı, orucu vesâireyi mi?

S. – Evet.

Emre – Bunlardan namazı ele alalım. Namazın dış tarafı, bedenin sağlığı, iç tarafı da aklın ve vicdanın selâmeti içindir.

Bir damla kanda dünyâdaki her şey vardır. Vücudu tâmir eden, boya yapan, büyüten varlıklar vardır. Biz uyuyunca, bunlar da uyur. Bazı varlıklar da, biz uyuduktan sonra, kervan tüccarları, seyyahlar gibi, gezerler, uykusuz kalır, yorulurlar. Uyuyan varlıklar, sabahleyin bizimle berâber uyanırlar. Onlar yarı uyur, yarı uyanıkken biz de mahmurluk çekeriz. Sabahleyin alınan abdest ve kılınan namaz, bilhassa eğilmeler, kalkmalar, kanın çalkalanmasına, kandaki faydalı mikropların faâliyete geçmesine tesir eder. Eller kavuşturulunca, vücuttaki elektrik, devre kapandığı için, sol el ucundan karın boşluğuna verilir. Bunun apandisite bile faydası vardır. Namazdaki bu hareketler, meselâ rükûdaki eğilme, 3 defa (Süphâne Rabbiyel'azîm) söyleyecek kadar bir zaman ölçüsüyle ayarlanmıştır. Eğilme fazla devam ederse, belki zararı dokunabilir.

Namaz kılan insanların birçoğu sıhhatlidir. Hattâ yorgun bir adam namaz kılsa, yorgunluğu gider. Çünki namaz, aklı cüz'ün tertip ettiği bir idman, bir jimnastik değil, elzem olan her hareketin yapıldığı bir ilâhi jimnastiktir. Böyle bir şey, lâzım olmaz olur mu?

Sonra, namazda okunan âyetler, bize (Hakîkat)i anlatmak içindir. Bu, namazın mânâsıdır. Namaz sûreleri okunmadan yapılan namaz hareketleri, eğilmeler, kalkmalar, namaz sayılmaz. Demek ki namazın esâsı, şekli bir hareket değilmiş. Gerçek namaz, Allah'a kalben bağlanmakmış. Bu yolda bir yere geliniyor ki, orada akıl ve ibâdetin şekli değişiyor. Kulla Tanrı arasında mesâfe kalmıyor. Biraz daha yürüyünce ortada kul da kalmıyor, tek başına Allah kalıyor. O zaman bakıyorsun ki her gözden gören, O. Allah o âlemde Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in idrâk seviyesine (Va'bûd Rabbeke hattâ ye'tiyekel-yâkîn) diyor, herkese değil.

işte bu gibi sözleri, âyetleri anlamamız için Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) : (Bir

saatlik tefekkür, 60 yıllık ibâdetten hayırlıdır!) demiştir. Bilerek yapılan şeyler, kırılıp dökülmek kazâsından masundur.

S. – Yabancı ideolojiler, bilhassa komünistlik, kuvvetli bir devletin propagandasıyla bir tehdit haline gelmiştir. Buna karşı halkın dinî inançlarının ve ibâdet zevkinin bir müdâfaa silahı olduğuna inanıyor musunuz?

Emre – Elbette. Komünizmi öldürecek iki kuvvet vardır; imân ve millî kuvvet, bilgili kuvvet.

Komünizm ölüyor. Şimdiye kadar, böyle nice rejimler doğmuş, ölmüştür... Küre, zulmü çabuk yutar. Komünizm, (Hakîkat)i meydana çıkarmak için bir kamçıdır. Vazifesini yaptıktan, dünyâyı uyandırdıktan sonra ölecektir, hem de evvelâ içinden yıkılarak.

Dinsiz milletler vicdansızdır, fertler birbirinden korkar. Vahşî hayvanlar da birbirlerinden korkarlar. Cemiyet hâlinde yaşayan hayvanlar nasıl birbirlerini incitmezlerse, vicdan ışığı etrafında toplanan cemiyetlerin fertleri de birbirlerini incitmezler, severler.

(Bu mevzu ile ilgili bir doğuşu, sohbetin tatlı seyrini kesmemek için konuşma sonunda takdim ediyoruz.)

Burada husûsî olarak konuştuğumuz mevzû, tasavvufun meseleleridir. Bunlar umûma teşmil edilemez. Bunun içindir ki bunlara (Hakîkat Sırları) diyorlar. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) de bu mevzûda; (Kellimünnâse âlâ kaderi ukulihim = Herkese anlayacağı kadar söyleyiniz.) demiştir. Ama öbür tarafta dinin esâsını anlamak istiyenler de var. Bilen, onlara söylemeğe mecburdur.

Dinin, imanın ne olduğunu bilsek, görsek daha iyi değil mi? Görmek mümkünmüş ki Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) ; (Eşhedü en lâ ilâhe İllâllah...) demiştir. Çünkü (eşhedü) (Ben şahâdet ederim, yâni ben şâhidim) demektir. Şahâdet ancak gözle olur, kulakla olmaz. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , (Ben şâhidim ki ilâh yoktur, ille Allah vardır!) diyor. (İlle) kelimesini kullanabilmek için görgüye ve kat'î bilgiye ihtiyaç vardır.

Taassup ne kadar ayak direrse diresin, (Hakîkat)e doğru hiç durmadan gidiliyor. Onların itirazları bile bu yolda atılan bir adımdır.

Bu meseleyle Avrupa bizden daha çok uğraşıyor. Birçokları Müslüman oluyorlar. Fakat onlar bizim gibi mutaassıp Müslüman değiller. Biz Kur'ân'dan korkuyoruz, onlar korkmuyorlar, âyetleri oldukları gibi tercüme ediyor ve istifâde ediyorlar. Kur'ân'ın kutsiyeti, mânâsındadır, kâğıdında, satırlarında değil. Ondan niçin korkalım? (Elhâinü hâif) diye bir hadis var: Korkan, hâinmiş. Allah'ın ne olduğunu bilirsek ondan korkmayız, bilâkis onu severiz. Biz Hükümetten korkar mıyız? Ama bir suçlu mutlaka korkar.

Din nedir? Bir ilim midir? Bir kitap mıdır? Din, Allah'a giden bir yoldur. Mâdem yoldur, o hâlde bir başlangıcı ve bir sonu vardır. Öyleyse, olduğumuz yerde kalmamalı, tefekkür adımlarıyla yolun sonuna kadar gitmeliyiz.

İş, yalnız ibâdetle olmaz; çalışmak da lâzımdır. Siz, kaleminizi, ben çekicimi ellerimize alınca, vicdânımız da tamamsa, yâni Allah'ı gönlümüzde taşıyorsak, bu da bir ibâdettir. Bizim çalışmamızda başkalarının da istifâdesi vardır. Sırf ibâdet ise, nefis içindir.

S. – Haklısınız. Hz. Ömer bir câmiye ne zaman gitse, orada bir adamı ibâdetle meşgul bir halde görürmüş. Bir gün soruyor: (Sen ne iş yaparsın? Ne yer, ne içersin?) Adam, (Kardeşim çalışır,

benim yiyeceğimi getirir, ben de ibâdetle meşgul olur, ona dua ederim.) diyor. Ömer: (Vallahi billahi, onun çalışması, senin ibâdetinden üstündür!) diyor.

S. – Sigorta hakkında fikriniz?

Emre – Medeniyetin doğurduğu her şey iyidir. Bu, bize yeni geliyor.

Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e (Arabiyyûn, Medenîyyûn) derler. Onun medenîliği sıçramış, Avrupa'ya gitmiş, biz açıkta kalmışız.

Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , şimdi zamana göre elbise giyerek meydana çıktı. Medenî Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , her devirde öndedir. Suriyeliler, Mısırlılar, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in dilini konuştukları halde onun sözlerindeki mânâları anlıyorlar mı? Anlasalardı, komünistlere teslim olurlar mıydı? Biz, ne yapar yaparız, ölürüz, öldürürüz, yine teslim olmayız. Onlar: (Kurt gel, beni de ye, çocuklarımı da.) diyorlar.

S. – İmânın şeklî ibâdetten ibaret olmadığı kanaatindeyim. Bir hoca, imân bir çekirdektir ki, tecessûm ederse ondan bir cenneti hususiye çıkar derdi.

Emre – İmân'ın mânâsı (emniyette olmak)tır. İnsan, bilmeyince emniyette olabilir mi? (Küfr) örtmek demektir, küfrün kapağını açmalıyız ki imânı görebilelim. İslâmiyet neden bahsediyorsa, onun mânâ kapağını açmaya çalışırsak, din yolunda yürüyoruz demektir. Bu yolda tefekkürle gidilir. İnsan kendi kendine, bir noktaya kadar gidebilir. Gayeye varmak için mutlaka bir kâmilin gönlüne girmek lâzımdır. Câhil bir çoban olan Yunus Emre, mürebbîsinin gönlünde yok olunca, nerelere vardı... Mevlânâ: (Hangi mânevî makama vardımsa, orada Türkmen kocası Yunus'u gördüm..) diyor. Ama Allah, şimdi ortaya (Mevlânâ) diye bir ışık attı, bütün milletler onun etrâfında toplanıyorlar.

İnsan, azmederse, bu gayeye mutlaka ulaşır.

S. – Mevlânâ'yı put hâline getirmişler. Eşiklere yüz sürüp maddi dileklerde bulunuyorlar. Fikrine, özüne yaklaşmıyorlar da.

Emre – Elifbâdan başlamayınca olmaz. Herkes, (Beni toprakta yâni türbede aramayın, ârif insanların gönlünde arayın!) sözünü duysaydı, Yeşil Kubbe'yi ziyarete kimse gitmezdi. Halbuki birçok insanlar, Mevlânâ'yı orada zannederek, o türbeden ateşlenip yanmaya başlıyorlar.

(Küllü men aleyhâ fân) âleminde ne sen varsın, ne ben, ne de Mevlânâ. Mevlânâlar, Yunuslar, Ahmedler, Mehmedler kesret âleminin isimleridir. Vâhdet âlemindeki isim sâdece (Âdem)dir. Herkes (Âdem)i bilse, kimse konuşamaz. Bırakalım, onlar şimdilik (Mevlânâ) desinler. Mevlânâ diye diye, bir gün (Mevlâ ne?) diye düşünmeğe başlarlar.

Mevlânâ'yı anlamak kolay mı? 682. ölüm yıldönümündeki ihtifâle Ankara'dan gitmiştik. Merâsimde konuşanlar içinde Sofi Hûrî ile Profesör Schimmel'den başka kimsenin, Mevlânâ'nın mâneviyatından haberi yoktu.

S. – Mevlâ kelimesi Allah mânâsına gelmiyor mu?

Emre – (Efendi) mânâsına da geliyormuş. Allah'ın birçok ismi vardır. Efendi de onun ismidir, Müfsid de. Bu isimler birer ahlâktır. Tesbihi çeke çeke usansınlar da (Bunlar nedir?) diye tefekkür etsinler, sorsunlar diye çektirirlermiş. Allah yoluna bilgiyle, irfâniyetle gidilir. En kesdirimi aşk yoludur. Yunus gibi bir çobanda aşk tecellî edince, âlimler onun yanında âciz kalıyor. Bir insanda, nasıl dünyadaki bütün mâdenler varsa, bütün ilimler, dolayısıyla (Ledün

İlmi) de mevcuttur. Hangi ilim, hangi ahlâk işletilirse o inkişâf eder.

S. – Ruh hakkında ne düşünüyorsunuz?

Emre – Ruh, kesret âlemine ait bir şeydir. Kur'ân, (Küllü men aleyhâ fân) diye bir âlemden bahsediyor. Her şey fâni olunca ruh mu kalır? Bir devir gelir ki siz kendi rûhunuzu hazmedersiniz. Ruh bu yolda bir oyuncaktır. Akıl da bir çocuk. Çocuk, oyuncaklardan başka bir şey istemez. Halbuki gaye, rûhu değil, Allah'ı anlamak, bulmaktır. Onun için Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , rûha dair sorulan suâli (Rabbın bir emridir!) diye cevaplandırarak kısa kesmiş, kapatmak istemiştir. Halbuki kapatmak isterken açmış. Rabbimizi, bulup onun emrine itâat etsek, rûhun ne olduğu meydana çıkacak.

Söyleyenle dinleyen bir can olmayınca sözler anlaşılmaz.

S. – (Mürşid)i, bizi mânen rızıklandıran insan diye kabul ediyorum.

Emre – Çok doğru. (Ve nefahtü fihi min ruhî) diyor. Bu, bir rızk değil midir?

Allah, bize kendi sıfatlarını (cüz) hâlinde taksim etmiş. Biz bu cüzleri, hattâ kendimizi de ona versek, (İnnâlillâh ve innâ ileyhi râciûn.) sırrına ersek onunla bir olmaz mıyız? Ama vermezsek, ayrıyız. Zaman gelir veririz.

S. – Bâyezidi Bistâmi: (Perdeler kalkınca, kendimi gördüm.) diyor.

Emre – O kadar perdeyi kaldıracağına, kendini kaldırsaydı daha iyiydi. Aşk kibriti bütün perdeleri yakar. Bu iş, ilimle zor halledilir. Yunus Emre onun için hepsinden büyüktür. Mesele, insanın kendisini aradan çıkarabilmesinde. Bakıp da kendimizi gördük mü, arkasında feryad, figan hazır.

Köylünün biri, vaktiyle, şehre gitmiş. Sokaklarda dolaşırken büyük bir konaktan yüksek sesler, gürültüler işitiyor. Meğerse bir karı-koca kavga ederlermiş. Bir ara, Hanımefendi kızıyor, endam aynasını kaldırıp sokağa atıyor. Ayna parça parça oluyor. O zamanlar da, aynanın yeni icâd edildiği devirmiş. Köylü şaşırıyor. Bu ne? Yanaşıyor, bakıyor ki parlak parlak parçalar... Birini alıyor, bakıyor, içinde kendini görünce hoşuna gidiyor, ayna parçasını gizlice hemen iç cebine indiriyor. Tenha yerlerde aynayı çıkarıp kendini seyredermiş. Nihayet köye geliyor. Yorgunluktan aynayı filân unutmuş, ceketini çıkarıp asıyor. Genç bir karısı varmış adamın. Kocası şehirden gelince, (Kocam bana kaynanamdan gizli acaba ne getirdi?) diye adamın ceplerini karıştırırmış. Yine kocasının ceplerini karıştırınca iç cepte eline sert bir şey geliyor. Bakıyor ki parlak bir şey. Kadıncağız da o zamana kadar ayna görmemiş, aynayı evirip çevirirken, içinde kendini görünce başlıyor ağlamaya, zannediyor ki kocası kendisinin üzerine genç bir kadın almış. Gelinin fesadına kaynanası geliyor: (N'oldu kız? Ne var?) diyor. (Gördün mü şu oğlunun ettiği işi. Şehirden üstüme bir kuma getirmiş.) (Hani nerde?) Gelin ayna parçasını kaynanasına veriyor, (İşte şunun içinde!) diyor. İhtiyar kadın aynaya bakınca, (Aman anam! İlâhi gözü kör olasıca oğlan, karının üstüne başka bir kadın getirecektin, bâri genç bir kadın getireydin. Gitmiş de bir kocakarı getirmiş.) diyor. O da ağlamaya başlıyor, ikisinin feryâdına kaynata koşuyor, (N'oluyorsunuz? Ne var?) Kayınvalide, aynayı kocasının eline veriyor; (Bak şu oğlunun mârifetine; gitmiş şehirden karısının üstüne bir karı getirmiş. Budala, getirecektin, bâri bir genç kadın olaydı. Yetmiş yaşında bir karı almış gelmiş.) İhtiyar adam: (Hani, hani?) diye, aynaya bakınca ne görsün, ihtiyar sakallı bir adam. (Vay!) diyor, başlıyor o da ağlamaya.

Ledünni kelâmı anlayışımız da buna benzer. Ayna sahibi gibi görebilsek iş tamam olacak ama.

S. – (Vâhdeti Vücud) nedir?

Emre – Bir devre gelir ki, bu yolda yürüyenlerin hâlleri değişir; insan bir bakar ki kendi kaybolmuş; Allah'dan başka bir varlık kalmamış. Bu devrede hiçbir kimseyi kabâhatli göremez, çünkü görür ki yapan da, eden de Allah'tır. (Kul küllün min indillâh = Yâ Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) ; de ki; her şey Allah'tandır.) âyetinin sırrını anlar. Tatlı bir âlem.

Muhiddinî Arabî'nin târif ettiği (Vâhdeti Vücud) budur. İnsanın kendisi yok olunca, ortada yalnız Allah'ın varlığı kalır ki Vâhdeti Vücud budur. Fakat bu âleme gelenler, orada çok kalmazlar, döner, yine bizim aramıza girerler, eskisi gibi her şeyi, herkesi ayrı görmeğe başlarlar. Çünki bizi de alıp götürebilmek için bizim dilimizi konuşmaya mecburdurlar.

Vâhdeti Vücud âlemi, (Makamı Ulâ) , (Makamı Vâhdet) tir. Ora bir ateş âlemidir, insanı yakar. O makamda olan kimse, Allah'ın (Rab) dediği, kimsedir. Onu o âlemde iken görsek de ufak bir hüsnü nazarına nâil olsak, ihyâ olduk demektir; bizi kurtarır. Ama onun o âlemde olduğunu nasıl bileceğiz? İşte bunun için de onunla her vakıt berâber olmalıyız, bayramda da berâber, seyranda da berâber.

S. – Tanrı: (Beni sık sık zikredin ki ben de sizi zikredeyim.) diyor. Biz Tanrı'yı sevdik; peki, onun bizi sevdiğini nasıl bilelim? Tarikatçılar bunu bilmiyorlar, (Tanrı bizi sevmese, mal, mülk vermezdi.) diyorlar. Allah bunları kâfirlere de veriyor. Fir'avna en uzun ömür ve en bol rızk verilmişti.

Emre – Tanrı'yı, mal, mülk, ömür için sevenler boşuna seviyorlar demektir. Mal, mülk kazanmak için Allah sana el, kol, akıl vermiştir, onları kullan, malı, mülkü kazan. Allah'ı menfaatsiz bir sevgi ile sevmek lâzımdır.

Allah'ın (Beni zikredin,) demesi, (Beni hatırlayın, beni sevin.) demektir; yoksa (tesbih çekin,) demek değildir. Kur'ân'ın âyetlerini üflemek için değil, anlamak için okumalıdır. Kur'ân'ın gerçek mânâsını anlamaya (irfâniyet) diyorlar. İrfâniyet, insanı taassubun içinden çeker, çıkarır. Yunus Emre, bunu anlatabilmek için:

Sağlığında âyet, hadîs nesine...

Son deminde mûhtac olur (Yâsin)e.

diyor. Demek istiyor ki sağlığında Kur'ân'ın lezzetini almayan, yâni mânâsını anlamayan bir kimseye, can derdine düştüğü bir zamanda (Yâsin)in mânâsını anlatmak mümkün müdür? Halbuki Allah, bize, (Ben size Kur'ân'ı anlayasınız diye gönderdim.) diyor. Kur'ân'ın hiçbir yerinde: (Âyetleri okuyup da üfleyin) diye bir şey yoktur. Taassup bizi nerelerde bırakmıştır.

Evet, (Yâsin)i ölülere okumalı ama, can çekişen ölülere değil, bizim gibi gezip dolaşan ölülere okumak lâzım. Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e Kur'ân'da: "Sen de ölüsün, onlar da ölüdür." deniliyor. Kur'ân'ı gezen ölülere anlatacaksın; o da, anlamak, dinlemek isterse.

S. – Demek Kur'ân, diriler için, öyle mi?

Emre – Tabii. Ben küçükken, gerek namazdan sonra, gerek mezarlıklar yanından geçerken üç Kulhûvallahu ile bir Elham okur, evvelâ Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in, sonra peygamberlerin, evliyâların, daha sonra da anamın, babamın ruhuna bağışlardım. Düşünemezdim ki benim gibi âciz bir adamın Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in

ruhuna Fâtiha okuması bir dilencinin (Kârun)a sadaka vermesine benzer. Ben Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) gibi koca bir (Deryâyı Ahâdîyyet)e Kur'ân'ın mânâsını mı anlatacaktım? Ki, ben o deryânın bir damlası bile değildim.

İşte biz, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i ölü zannettiğimiz için ona Fâtiha, Yâsin okumak istiyoruz. Halbuki o ebedî diridir; asıl ölü biziz.

Biz bu meseleleri böyle açıklayınca, mutaassıplar, bize hücum ediyorlar, bize kâfir diyorlar. Küfr, bir şeyi bilmemektir. İnsan, bilmediği şeyin kâfiridir; Allah'ın değil.

S. – Cumhûriyet devrinde bana türbedarlık vazifesi verildi. Ak Şemseddin, Osman, Orhan türbelerinde bulunuyordum. Her sabah abdest alır, onlara Fâtiha okurdum. Bir gün bize de (sen Fâtiha'yı kendine oku!) denildi.

Emre – Yâni (mânâsını anla!) demişler.

S. – Ak Şemseddin türbesine girmeğe korkarlardı.

Emre – Kör, daima korkaktır. Değneğin ucu ile göz aynı görüşe mi sahipdirler? Korku daima bu hayâtın bekçisidir. Câhillerin, âlimlerin, Allah adamlarının korkuları ayrı ayrıdır.

Vaktiyle ben de korkardım, çok da mutaassıptım. Onun için korkanları da, mutaassıpları da çok severim. Ayak olmasa, baş yerde gezer, yerlerde yuvarlanır. Onlar bizim parçalarımızdır.

S. – Hayrânı olduğumuz şey, müsâmahanızdır. Biz de bunları tabii görmeliyiz ama göremiyoruz. Her tarafta eserinizi ve ahlâki meziyetlerinizi konuşuyorlar. Bilhassa müsâmahanız, hoşgörürlüğünüz hayranlık uyandırıyor.

Emre – (Olgun bir tevâzu ifâdesiyle hafifçe boynunu eğerek...)

(Besteyle bir doğuş okunduktan sonra)

Akıl, aç kalınca mutlaka aşk ister. Besteyle şiir okunması da bunun içindir. (Mûsikî, ruhun gıdasıdır) diyorlar. Maksat, ruhu doyurmak. Ruh da bizim gibidir, onun içinde de bir ruh vardır. O aslını arar, Kerem'in Aslı'yı değil, aslını aradığı gibi.

Ruhun dış tarafı ise, nefsani zevkleri arar. Onun aradığı şeyler, şehvet türküleri, uçkur havalarıdır. Mânevî gıda alan ruh, her şeyi hoş görür. O türküleri ilâhi bir zevkle, âdetâ kendi diline tercüme ederek dinler.

S. – Arıların her şeyden, hattâ pisliklerden bile bal yapması gibi, değil mi?

Emre – Evet. Arı, hakikaten kâazuurâta bile konar, onun tatlısını, şekerini, azotunu alır. Balda hiçbir asit ve pislik bulunmaz. En zehirli çiçeklerden bal, petek aldığı hâlde, baldan kimse zehirlenmez. Çünkü aldığı her şeyi tasfiye eder. Biz de duyduğumuzu, gördüğümüzü öylece tasfiye etmeliyiz.

Birçok kâmiller, düşmüş insanları kurtarmak için meyhanelere umumhanelere girmişler. Fakat kendilerine hiçbir kir bulaşmamıştır. Onların düşündüğü şey, sadece iyiliktir. Allah yoluna giden insanlar, kötülüğü, kendilerine kötülük edenleri ve bir de kendilerinin başkalarına yapmış oldukları iyilikleri unuturlar. Unutamayacakları da şunlardır; kendine yapılan iyiliği ve kendisinin başkalarına yapmış olduğu fenâlığı. Bu hal, yokuşun tepesidir. Akıl orada bir yorgunluk alır, ondan sonra yol alabilir.

Gözümüzü iyi görmeğe ve iyiyi görmeğe alıştırmalıyız. Kulağımızı da iyi dinlemeğe ve iyiyi

dinlemeğe.

Kötü gördüğümüz insanlar içinden, bizden daha yüksekleri yetişebilir, ve biz onların arkasına düşmeğe mecbur oluruz. O da, eğer onu görmek ve anlamak kabiliyetimiz varsa.

Velhâsıl, şöyle kabûl etmeli ki, Allah'ın celâli de, cemâli de bir aradadır. Kiminden celâl, kiminden cemâl, kiminden ilim, kiminden cehil tecellî eder. Bunların hepsini derler toplarsak o Büyük Varlık meydana çıkar. İşte eksiksiz (Vâhdeti Vücud) böyle olur.

S. – Ne mutlu bizlere ki, sohbetimiz şu kadar devam ettiği hâlde, büyük ve mânevî hazlar içinde Allah'tan, peygamberden başka bir laf etmedik, dedikodu yapmadık...

Zapteden: Şevket Kutkan

Konuşma ile alâkalı doğuş:

Ne kadar zor imiş eylemek ihsan. Nerden geldiğini bilmez her insan; Şefkat ağacının meyvalarını Toplar da, yedirir kuluna, Rahmân.

Her dâim muhtaçtır, bilemez âzâ,

Ne lezzet verilmiş yiyen ağza. Zahmet çekiyorsa, tadını alır,

Hizmeti bedene; tad: değil ceza.

Durmadan çalışır vücûda dişler,

Halk eyleyen Hakk'ın emrini işler,

Sırrı ilâhidir, idrâki çok zor,

Beden bir nakıştır, durmadan işler.

Nice görünmedik san'atkârı var. Kimi mâden yapar, kimisi duvar; Altundan, gümüşten, kandan, kireçten, Nûru İlâhiden içini sıvar.

Dışından görünür küçücük, vücut; Dünyâda bulunan her şeyler mevcut; Çok ibâdethâne, nice meyhâne...

Kimi sarhoş olur, kimisi sücût.

Kimi mühendistir, kimi yol yapar,

Kimi atar tutar, kimisi kapar;

Kimi tenvir etmiş her tarafını,

Gece, gündüz yoktur, ediyor par par.

Kimi düşünüyor dâima hile,

Yürümez oluyor bir doğru yola,

Kiminin arzusu dâima şefkat,

Öyle takdir etmiş Yaradan Mevlâ.

Melâike derler, şimdi de (mikrop),

Mekân kurmuşlardır, var birçok gurup,

Kimi hizmetçidir, kimisi usta,

Durmaz yol gösterir, berâberdir Rab.

Bak nasıl terakki eyledi dünyâ;

Çıkmak istiyorlar (Merih)e, (Ay)a:

Toprakta bilgi yok; ettiren insan;

Uyan ey sevdiğim, ne anlar kaya?

Ne kuvvet vermiştir seyreden (göz)e..

İlim hazinesi, söyleyen (söz)e..

Kendinde olanı taksim eylemiş,

Lûtfu inâyetle vermiştir bize.

(Emre)! Sen geriden ileriye dön,

Mürebbî öndedir; dâim eder ün;

Her ilim durmadan terakkî eder,

Zamâneye göre değişir her gün.

24.12.1952

Zapteden: F.Emre saat: 09.40

EMRE'den Nükteler, Vecizeler, Enstantane Cevaplar:

*Beşeriyet hâli, bizim elbisemizdir. Yâni hayâtımızı kazanmak için, icâbında bağıracağız, çağıracağız, müteessir olacağız, hakkımızı istiyeceğiz, fakat yine de hoş göreceğiz. Böyle yapmazsak, çıplak kalırız.

* S. – İlim adamları çok alçak gönüllü oluyorlar.

* Emre – İlim büyüdükçe insan küçülür. Ateşin yandığı yerde ot bitmez, gurur, kibir otları bitmez.

* Kemâlât, tarikatın bittiği yerde başlar. Tarikat, yol demektir. Yol da inkâr edilmez ama, gideceğimiz yere varmazsak, yolda kaldık demektir. İstanbul buraya 1.050 kilometredir. Bin kilometre gittin, 50 kilometre kaldı, sen de orada kaldın, neye yaradı bu?

* Tekkeler kapanmasaydı, tasavvuf meydana çıkmazdı.

* Şu saatin içinde ne kadar parçalar vardır... Bunlardan bir tanesini çıkarsan, saat işlemez. Tasavvuf yolu da böyledir. Takva ister, cesaret ister, sebat ister.

* Karın boşalırsa, kafaya ilim dolar, kafa boşalırsa oraya Allah dolar.

* Kabuğu soyulmadan evvel, tasavvuf fenâ görülüyordu. Çünki onun kabuğu, şeyhlik, tarikat, teşbih vesâireydi. Şimdi kabuk soyuldu, iç meydana çıktı. Bu (İç), gençliğin malıdır, onu gençlik ilerletecektir.

*S. – Şu Amerikalılar çok pratik insanlar. Büyük yemek dağıtma kaşıklarının içine çorba kaşığı, kahve kaşığı ölçüleri de yapmışlar.

*Emre – Ölçü çok iyi bir şeydir. (Hakikat)te de ölçü vardır. Hakikatin ölçüsü ilim değil, ahlâktır. Ahlâk tekâmül ettikten sonra, ilim kendiliğinden gelir.

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufî Izâhı Minâre Nasıl Yapılır?

Ömründe hiç minâre görmemiş bir adam, bir gün Nasreddin Hoca'ya sormuş:

- Hocam, bu minâreleri nasıl yapıyorlar?

Hoca şu cevâbı vermiş:

- Bunu bilmeyecek ne var? Kuyuların içini dışına çevirirler, oldu sana bir minâre.

EMRE'nin Tefsiri:

Bu fıkradaki kuyu, insan vücûduna benzetilemez mi? Nitekim bir (Doğuş)ta da:

Ben o (Yusuf)u yarattım,

(Ken'an) kuyusuna attım,

Çıkardım, (Kervan)a sattım.

Sevmek için ben (Güzel)i.

Kuyu, bendeki bu (beden),

(Yusuf), gözümden seyreden,

Beni görür can terk eden;

Mutlak canından bezmeli.

Denilerek, kuyunun insan vücûdu olduğuna işaret edilmektedir. İnsanın akıl ve ahlâk kuyusu içinde yıllanmış, pis sular ve balçıklar olabilir. O kuyu, bir kuyucuya, yâni kâmil bir insana müracaat ederek (Beni temizle,) derse, kuyucu onu, içini dışına çevirmek sûretiyle temizler, yerin dibine batmışken, onu yükseltir, bir minâre haline getirir, başlar o adam (Hakikat) ezanını okumaya, ilân etmeğe.

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 10 | Şubat 1958

İç Kaynak Dergisi 10

İÇ KAYNAK DERGİSİ | Sayı: 10

EMRE'nin Konuşmaları:10

(25.1.1954'te yapılmış olan bir konuşmadan zaptedilebilen notlar):

Emre – Bu yolda zaman gelir ki, insanın (Kendi) diye bir şey kalmaz. Ama her akıl bu yolda yürüyemez. Dünyâya bağlı olan akıl ancak kendi maişetini düşünür. Dünyâ ilimlerinin gayesi de nihayet karnımızı doyurmak için değil mi? Bütün canlılar da böyle değil mi? Eğer biz, geldiğimiz yeri düşünüp aramazsak, bizim de onlardan farkımız olur mu?

Ne kadar âlim olursak olalım, bize (gel!) dedikleri zaman, ilmimizin bir harfini bile götüremeyiz. Hattâ bâzı kimseler bunuyor. İnsan, bunayan kimse anası, babası da olsa, ondan ikrah ediyor. Peygamberimiz bir hadiste (Aklı olmayanın dini de yoktur) diyor. İnsanın aklı mıknatısa, vücudun ve nefsin arzuları da hurda demirlere benzer. Bir mıknatis ne kadar kuvvetli olursa

olsun, hurda demirler arasında kalırsa, mıknatıslığı gider. İşte eskiler halktan, bunun için uzaklaşmış, mağaralara çekilmişlerdir. Halbuki halkın, nefse hoş gelen ahlâkından, bizi Allah'tan ayıracak fiillerden çekinmek lâzımdır. Hem işimizi yapmalı, hem de aklımızı zararlı arzu ve ahlâkların hurda demirleri arasında yok olmaktan kurtarmalıyız.

S. – Yâni, el kârda, gönül (Yâr)da; öyle mi efendim?

Emre – Evet efendim.

Aklı o hurdalar arasından kurtarıp serbese çıkarmalı. Akıl, insanları sevmeden serbese çıkmaz. Birine kin güdersin; bu hâldeyken akıl serbes midir? Değildir tabii. Aklımız o kine sarf olup gitmektedir. Aklı bir pekmeze benzetelim, kötü ahlâklarımızı da çömleklere. Aklımızın pekmezini kin çömleğine boşalttık. Bir müddet sonra aklımızı tekrar kafamızın çömleğine boşaltırken, bir kısım aklımız o kin çömleğine bulaşıp kalacak. Aklımızı yalan, haset, şehvet vs. ahlâk küplerine boşalta boşalta, bulaştıra bulaştıra bir gün bakıyoruz ki kafamızın çömleği bomboş kalmış.

Nefisle mücâdeleye bizim gücümüz yetmez. Onu ancak gönülden bağlandığımız (Mânevi Kudret) öldürebilir. (Hâl) tecelli etti mi, nefis kendiliğinden kaçar, gider. Nefisle mücâdele etmek için elimizdeki en kuvvetli silâh, (Tefekkür)dür. Yâni yerken, içerken, çalışırken hep mürebbîmizle berâber olmak, ondan ayrılmamaktır.

Bu tefekkür kurdu küçük bir şeydir ama, o kocaman nefsi pat! diye yere vurur. Eyyûb Peygamberi yiyen kurtlar, işte bu tefekkür, râbıta kurtlarıdır. Eyyûb, düşen kurtları alır, tekrar vücuduna koyarmış; yâni bu tefekkürden büyük bir zevk alırmış.

Hem işimizi yapacağız, hem de tefekkürü bırakmayacağız. Şimendiferden ayrıldığımız sene Avrupa'dan motor gelmiyordu. Yataklar yanınca makineler muattal kalıyordu. Bulursak, eski

Avrupa yataklarını korduk. Bulamazsak, öyle kalırdı. Nihayet ben uğraşarak yataklardaki mâdenin hâlitasını buldum. Arkadaşım: (Bu olmaz!) diyordu. Nihayet çiftçinin biri: (Bu hâlitadan yapılan yatağı benim makineye koyun.) dedi. Koyduk; eski yataklardan daha çok dayandı. Fakat bu hâlitayı demire, çeliğe sıvaması çok zor. İçinde yabancı maddeler oluyor; onlar yanınca yatak delik deşik oluyordu. En uzun ve kuvvetli (Doğuş)lar, biz bu yatakları ocakta veyâ oksijenle kaynatırken doğardı. Ne doğuşların doğması işimize, ne de işimiz (Doğuş)lara mâni olmazdı.

Sevgi acâyip bir şeydir vesselâm. Mâddi vücudumuz gıdâ ile, mânevi varlığımız da sevgi ile büyür. Bilhassa küçük çocuklar sevgiye son derece muhtaçtırlar.

Sevgi ve gönül bağlılığı, yâni rabıtâ her şeyi yapar. Yunan Harbi sıraları idi. Arkadaşım Nalbant Hüseyin Efendi, benim müşkül durumda olduğumu Develioğlu'na anlatmış. O sırada birisi dedi ki:(Şimendifere adam alıyorlarmış.) Sordular: (Hangi iş için?), (Kazancılık için). Develioğlu dedi: (Hadi git, şimendifere gir.) (Efendim, ben kazancılıktan anlamam. Ancak nalbantlık bilirim), (Senin nene lâzım... Hadi sen git, imtihana gir.), (Peki efendim.) dedim. Gittim imtihan olmaya. (Bertrand) isminde bir depo müdürü var, o ve diğer makinistler gelmişler. Tâlip olanı imtihan ediyorlar. Ortada bir şimendifer makinesi kazanı var. Eline çekici alan, yanaşıyor kazana, Tak! tuk! vuruyor. Boyuna Fransızca (Ne pa bon!) diyor depo şefi. Nihayet sıra bize geldi. Ama ben Develioğlu'nu bir sâniye bile aklımdan çıkarmıyorum, neme lâzım. Ben de vurdum bir iki çekiç, baktım Mösyö Bertrand benim için (Bon travayye!) dedi. Öylece şimendifere girdim.

Çalışacaksın, yiyeceksin, eğleneceksin, fakat hiçbir dünyâ arzusu, Allah sevgisinin üstünde

olmayacak. Mesele burada.

S. – Bütün bu ârzular, bu kısa ömürde nasıl silinecek?

Emre – Bu kısa ömür içinde, bir saatin bin sene olduğu öyle uzun zamanlar var ki. Aklımız o (Kudret)e döndü mü, tamam. Ama kendi aklımla anlayım dersen, mümkün değil.

S. – Dâirenin başı, aynı zamanda sonu; öyle değil mi?

Emre – Evet, evvelce dink beygirleri vardı; onların gözlerini bir keçeyle bağlarlar, buğday, bulgur öğüten taşları çektirirlerdi hayvancağızlara. Hayvanların gözlerini kapattıkları keçeye (gözlük) derlerdi. O hayvan, küçücük bir daire içinde döndüğünü görse, bilse, döner mi? Dünyâ arzuları da aynen böyle, bizim mânevî gözümüzü kapatan bir (gözlük)tür. Bir devre gelir, o gözlüğü, Mürebbîmizin himmetiyle attıktan, atmasını bildikten sonra, çalışacağımız, rızkımızı kazanacağımız vakit o gaflet gözlüğünü gözümüze takar, adamakıllı çalışırız. Çalışmak, mutlaka lâzımdır. Kuş, tek kanatla uçamaz. Müslümanlar ilim, fen, medeniyet semâsında niçin uçamadılar? Kanatlarının birini mutaasıp hocalarla şeyhler kopardı da onun için. Şu kullandığımız buzdolabını biz yapabilseydik, olmaz mıydı sanki.

Harbin çıktığı sene (1939) şimendiferdeyim. İzin aldım, ikinci mevki bir paso ile çocuklarla berâber Edirne'ye gittik. Yanımızda bir de demirci vardı. Edirne'ye gittik. Halbuki halk, Edirne'den harb korkusu yüzünden kaçıyordu. Arabacı bile, (Buraya mı yerleşeceksiniz?) diyordu.

Çocukluğumdan beri âsârı atîkayı severim. Onun için Selîmiye Câmii'ne gittik. İmam bizi çok iyi karşıladı. Bizim kafile 14 kişiydi. Biz câmiyi gezerken, bir ecnebi geldi, imam bizi bıraktı ona koştu. Ben oturdum, onları seyrediyorum. Onu savdıktan sonra yine bizim yanımıza geldi. Dedim: (Hoca Efendi, gelen ecnebiler bu eseri takdir ediyorlar mı?) (Ediyorlar, yalnız ikisinin söyledikleri yüreğimi yaraladı. Bir gün bir Alman geldi, yanında tercümanı var. Üstünde de asker elbisesi vardı. Harbi umûmide bizimle beraber çarpışmış. Şimdi mimârmış. Her tarafı tedkik etti; hattâ taşları birbirine nasıl bitiştirdiklerini bile inceledi. Sonra geldi câminin ortasına sırtüstü yattı: boyuna kubbeye bakıyor. Kalkınca Almana dedim ki: "Bunu yapan usta mükemmel bir mimâr değil mi?", "Hayır" dedi "bunu yapan adam, afedersiniz, iyi bir eşekmiş.." Canım sıkıldı: "Sebep?" dedim, "bu bina fenâ bir eser mi?" "Hayır, bilâkis dünyanın en güzel eserlerinden biri. Sinan, bu binâyı yapacağına, kendisi gibi bir adam yapsaydı, yâni kendisinin yerini alacak birini yetiştirseydi daha iyi ederdi." dedi.

İkincisi bir İngilizdi. Câmiyi, ayakkabısını çıkararak gezdi. Onun yanında da tercümanı vardı. Çıkarken, tercümanı olan Ermeniye: "Bu hoca, şu kapının üzerindeki âyeti biliyor mu?" demiş. "Biliyorum" dedim ve kapının üstündeki taşa bakarak âyeti okumağa başladım. Herif: "Bu nasıl bilmek? Bilse ezberden okurdu " dedi ve âyeti görmemek için arkasını döndü, ezberden okudu.

Ama, Alman haksız değil miydi? (Hayır, dedim, çok haklı).

S. – **Atatürk, ikinci bir Atatürk bıraktı mı? Ama dehâyı bırakamazdı.**

Emre – Hepiniz birer Atatürksünüz. Dehâ bırakılamaz ama, sanat öğretilebilir. Öğrenen, dâhi olmasa bile, onun yetiştireceği bir dâhi olabilir. İş ona kalırsa, Allah bile, yarattığı gibi bir mahluk daha yaratıyor mu? Ama gittikçe güzelleşir. Yazısı tekâmül etmiş bir insanın attığı imzâlardan hiçbiri diğerine benzemez, mutlaka aralarında fark vardır, fakat atar ya? Çalışmayınca, Sinan'ın yerine bir Sinan daha yetişmedi.

Profesör Yörükân: (Amerika'nın keşfedildiği zamanlar biz, İstanbul'u fethedecek seviyedeydik) diyordu. Şimdi onlar nerelere gitti... Biz nerede kaldık...

S. – Kendimizi yavaş yavaş topluyoruz.

Emre – Elbette: Her kemâlin bir zevâli, her zevâlin de bir kemâli var. Büyük ölür, küçük büyür. Biz şimdi yeni doğduk, büyüyeceğiz. Büyüyeceğiz ama, çalışırsak.

S. – O gaflet gözlüğünü hangi kudret çıkarır?

Emre – Şimdi elimiz bağlı; benlik bağıyla bağlı. Elimizi bir gün çözdürürsek, o gözlüğü kendimiz takar, çıkarırız.

S. – Zor efendim...

Emre – Zor değil.

S. – Bize göre zor ama, niyetimiz tamam. İşte Bismillâh, annem beni yetiştirdi, bu illere yolladı.

Emre – İşte bizi kurtaracak olan şey, bu menfaatsız sevgidir. İnsanı bu ihyâ eder. Fakat menfaatle karıştı mı, zehir olur.

Bir insanı seversek, onun incindiğini ister miyiz? Sevgiyi bilmeyen insan taş gibidir; kalb kaatilidir, gönül cânisidir.

Dinimizin bânisi Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i de bu sevgi bakımından imtihân etmişlerdi. O devrin âlimlerinden dört kişi Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i imtihân etmek üzere, onunla birkaç gün devamlı olarak ülfet ediyorlar. İçlerinden birisi akıllı imiş. Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i sevgi ölçüsüyle ölçmeye çalışıyor; bakıyor Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in sevmediği bir şey var mı diye. Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) neyi sevmez ki... Güneş için karanlık diye bir şey olur mu? O âlimler, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i, tesadüfenmiş gibi, son derece pis kokan bir köpek leşinin yanından geçiriyorlar. Onlar burunlarını kapatarak: (Ne fenâ kokuyor değil mi?) diye Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in fikrini soruyorlar. Peygamberimiz gülerek: (Ne güzel dişleri varmış sağlığında.) deyince, içlerinden biri Müslüman oluyor.

Biz de o Mânevî Güneş gibi olmaya çalışacağız, kötüleri hor görmeyeceğiz, fakat onlardan da sakınacağız.

Mâneviyat da bir başka türlü tahsildir. Bu tahsil, eski bellediklerini unutmakla elde edilir.

Tahsillerin en kuvvetlisi, âile tahsilidir. Diğer tahsiller, âile tahsili temeli üzerine kurulmazsa, insanlığa fayda değil zarar verir. Vicdânı olmayan bir insanın öğreneceği bütün ilimler beşeriyet için zehir olur.

Menî, babadan anaya geçerken, onunla beraber babanın bütün ahlâkı ve hastalıkları da geçer çocuğa. Ananın ahlâkı ise çocuğa ancak sütle geçer. Hani südü pis, südü bozuk derler ya.

Süt pis olur mu? Ne süzgeçlerden süzülüp geliyor. Bu sözle anlatmak istedikleri şey, kötü ahlâktır.

Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , anadan, babadan, yediğimiz gıdâlardan bize birçok ahlâk geçtiğini mânevî gözleriyle gördüğü, mânevî şuûriyle bildiği için yiyeceğimiz etleri de tayin ve tavsiye etmiştir. Etini yememizi tavsiye ettiği hayvanların işkembeleri vardır, ön dişleri yoktur; çünkü böyle olan hayvanlar ot yerler, et yemezler, tırnakları çataldır, pençeli,

yâni yırtıcı değildirler. Bu hayvanlar, işkembeleri olduğu için, yedikleri gıdâyı vücutlarına ham olarak geçirmezler. En kuvvetli süt, merkebin sütü olduğu hâlde, onun etini, südünü tavsiye etmemiştir. Onun etini yer, südünü içersek, ahlâkı da geçer bize.

S. – Ama domuz çift tırnaklıdır.

Emre – Fakat işkembesi yoktur. Sonra, domuzun, eşini diğer erkek domuzlardan kıskanma ahlâkı yoktur. Aynı zamanda kuvvetli bir hazım torbası vardır, her türlü pisliği, hattâ kendi pisliğini yer. Geviş getiremediği için pislikler vücuduna olduğu gibi girer; onun için de pisliği çok kokar. Halbuki eti bize helâl olan hayvânların pislikleri kokmaz.

Eti yenecek kuşların da gagaları ve tırnakları eğri olmayacak. Tırnakları ve gagaları eğri olanlar, yırtıcı ve et yiyici kuşlardır.

Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in bütün tavsiyelerinin gayesi, ahlâktır.

Ateş bütün gıdâları pişirdiği gibi, mâneviyat ateşi de bütün ahlâkları pişirir. Yeter ki biz çiğ ahlâkımızın mâneviyat ateşinde pişmesine râzı olalım.

Bu âleme gelip, gözümüz görmeğe, kulağımız duymaya başladığından beri, gördüklerimizi, duyduklarımızı kalbimize doldurduk. Bunları kalbden sildirmeyince yerine yenisi, mânevîsi yazılamaz.

Eski yazılar silinince, altından öyle bir (Kudret) çıkar ki, Allaaah! Küçültürsen küçüklüğüne nihâyet yok, büyültürsen büyüklüğüne.

(Muhterem okuyucularımıza, bu konuşma ile alâkalı bir doğuş sunuyoruz.):

Doğuş

Dost bilinmez bu zevke dalmayınca,

Bir (Bilen)den izini almayınca,

Aynelyakîn o yüz seyredilir mi,

Tefekkür deryâsına dalmayınca?

Bu yollarda dersin başı: (Tefekkür),

Bu söz, şeriatta oluyor küfür;

Üç yerinden çözülmeden duyulmaz,

Tâ ezelden Hakkın bastığı mühür.

Çözülür mü acıya dayanmadan?

Bu benlikler ateşlere yanmadan?

Bu âlemi nasıl seyretsin gafil,

Âşık olup, uykusundan uyanmadan?

Neyleyim... Böyle edilmiş karar;

Gösteririz; o devre yerden arar; *

Biz yanınca, (Dost)a döndü yönümüz,

Târif etsek, duyana olur zarar.

Hiç göremez, varıp öldürmeyince,

Tekrar diriltip de güldürmeyince;

(Kuş dili)ni öğretmek kaabil değil,

Kalbinden yazıyı sildirmeyince.

Satır üstüne yazı yazılır mı?

Buzun üstüne mühür kazılır mı?

(Emre)! eriyip de su olmayınca,

(Terkîbolan unsur) hiç bozulur mu?

1.3. 1950

Zapteden: Celâl Çalım Saat: 14.10 *Devre: Yanlış

S. – Bunun altından kalkmaya imkân yok.

Emre – Nasıl yok... Deveye sormuşlar: İnişi mi seversin, yokuşu mu? Deve cevap vermiş: İkisi de uzak olsun, sen düzlükden haber ver. Bu yolun düzü var, burnumuzun doğrusuna bakalım.

S. – Göremiyoruz gine.

Emre – Göremiyorum deyişi, gördüğüne, göreceğine işârettir. Herkes böyle diyemez, noksanını itirâf edemez. En büyük devlet, insanın, âczini bilmesidir.

(12.2.1956'da yapılan bir konuşmadan zaptedilebilen notlar):

Emre – Her varlık, ayrı ayrı tek hücrelerden mürekkeptir. O hücreler, kendileri gibi varlıklar doğurduktan sonra ölüyorlar. Ne vakit yok oluyorlar? Miadlarını doldurunca.

Gelelim ahlâka ve akla: Her insan, kendi aklını beğenir. Toplar, topladığını dağıtmak, yaymak ister. Allah dediğimiz varlık ise, herkesi muhittir. Neye benzer; vücudumuzun neresine bir iğne batsa haberimiz olmaz mı? Allah'ın bizleri muhit oluşu da böyledir. Biz nasıl herhangi yerimize bir iğne battığını istemezsek, Allah da hiçbir kuluna zarar verilmesini istemez. Biz ağrıyan kolumuzu nasıl kesip atmazsak, Allah da suç işleyen kullarını öylece reddetmez. Bizim gayemiz de Allahın ahlâkı ile ahlâklanmak olduğuna göre, biz kimseyi hor görmemeli, onları incitmemeliyiz. Onun için, kimsenin imânına, akîdesine karışmayız. Soran olursa, benliksiz olarak, Allah rızâsı için söyleriz; söyleyen olursa dinleriz. Kimsenin incindiğini istemeyiz, ama kendisi incinirse o başka, yine de onun gönlünü almaya çalışırız. Ama zornan olmaz. Mâdem anlamıyor, karışma. Sükût çok iyi şeydir. Olmak isteyen, oldurmaya çalışmaz. Kimseye karışmamalı, kabahatini görmemeli; Allah, Settarül'uyubdur.

Başkalarının hâliyle bizim ne alâkamız var. Ben küçüktüm yâni daha annemin kucağındaydım. Kolordu'nun karşısında bir yerde düğün mü vardı, neydi ihtiyar bir (Haçça Deyze) vardı, o da düğündeydi. Genç bir kadın, kalabalıkta uzaktan ona: (Haçça Deyze! Ver elini öpeyim) dedi. O da (çok yaşa, çok yaşa.) dedi. Ben o genç kadının, uzaktan (ver elini öpeyim) demesine o yaşımda gülmüştüm. Bâzı köpekler, ırmağın ötesindeki köpeklere ürürler. Bizim başkalarını nefsânî olarak tenkid etmemiz, onlara kızmamız da buna benzer.

Her şeyi hoş görmek bir kemâldir ama, bir devre gelir ki bu da bir noksanlık olur. Karşındaki seni ibret alınacak bir insan olarak görüyorsa, ona yaptığı hareketin, meselâ içkinin fenâ olduğunu söyliyeceksin. Ama seni dinlemezmiş, elbette dinlemeyebilir; dinlemedi diye ona kızmayacaksın, karışmayacaksın. Yaptığı hareketin fenâ olduğunu idrâk edemiyen bir arkadaşımıza, güyâ onu incitmemek için: (Çok iyi, çok iyi) dersek, bu, çirkefe düşmüş, boğulmak üzere olan bir insanı kurtarmayıp seyretmeye benzer. Ama karşımızdakini hâkir görüyor, onu kınayarak söz söylüyorsak biz ondan daha fenâ bir insanız demektir. Vicdânın lisânı tatlıdır, iyiliktir, kınayarak konuşma iblisiyettir.

Şimdi hakikati söylemek icabederse, içkiyi bütün peygamberler men'etmiştir. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) şaraba (ümmülhabâis) yâni bütün habâsetlerin anası demiyor mu? İlmi Ledün'ün menbaı Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) böyle söyledikten sonra, rakı içen kâmildir derlerse inanma. Aklî muvâzenesini kaybeden, kâmil olamaz, çünkü nâkıs.

Bu hususta bir de âyet var ki (hamr)e yâni içkiye Şeytan ameli, Şeytan işi diyor. (hamr) yalnız rakı şarap değildir. Kelâm da, hâl ve ahlâk da tahammür eder.

Beşeriyet nelere mahkûmdur... Meşrebi neye, kime yakınsa ona mahküm. Elimizden gelirse ıslâh olacağız, hattâ yerine göre, o can kardeşimizi kurtarmak için cebir ve şiddet bile kullanacağız. (Küllü men aleyhâ fân ve yebka vechü Rabbike Zülcelâli vel ikrâm) âyetinde niçin Zülcelâl demiş de Zülcemâl dememiş. Cemâl, Celâlin altındadır. Çocuğumuz kumar oynamağa heves ederse, onu kendi hâline mi bırakacağız? Hayır. İcabederse döğeceğiz. Arkadaşlarımız fenâ yollara saparlarsa, onlara nefsâniyetsiz nasihat edeceğiz. Her şey hoş görülmez. Hoş görmek, uzaktakiler içindir. Yakınımızın felâketini hoş göremeyiz. Hırsız uzaktayken hoş, yâni onu kınamadığımız, ayıplamadığımız için hoş. Olabilir ki bir gün bu kötü huyunu terk eder diye onu severiz. Zâten sevmesek, onu fenâ huyundan kurtarmak için çalışmayız. Fakat hırsız gelip de şurdan bir şey çalmak isterse, o zaman iş değişir.

Vaktiyle bir adam her şeye, herkese (Merhaba!) dermiş. Merhaba köpek! Merhaba kedi! filân. Bir gün bir değirmene gitmiş, ona da: "Merhaba değirmen!" derken entarisinin eteği değirmen taşlarının arasına sıkışmış; az daha ölüyormuş, yetişip kurtarmışlar. Şehire geliyor. Adam yine her şeye "Merhaba" demeye devâm edermiş. Bir gün gene bir değirmene gidiyor. Değirmene "merhaba" demiş ama bir taraftan da geri geri gidermiş. (Niçin böyle yapıyorsun?) diyorlar. (Kim ki dönüyor, ona uzaktan merhaba!) diyor. Hâli Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) îden dönenlere de uzaktan merhaba!

S. – Bir doğuşta, iki mısrâ var, onu iyice anlayamadım. Acabâ hakikî mânâsı benim anladığım gibi mi? Yalnız, o iki mısrâı doğuşun bütünü içinde anlayabilmek için, müsaade ederseniz, doğuş tamamiyle okunsun.

Bu hâl bir (Deryâ'yı Vahdet),

Hiç dibi görünmez, âdet;

Yüzmesini bilen girer,

Orda biter her ibâdet.

Tekmîl olur orda vâde,

Tükenir bütün irâde;

Âdem derisinden olmuş

Namaz kılana seccâde.

Kılan, olur Hakk'a yakın;

Canın varsa, varma sakın;

Gönül eğer kılacaksan,

Kefeni boynuna takın.

Âşıklara budur namaz;

Ölür, eylemez îtiraz;

Orda nice baş kesilir.

Nedir? diye soran olmaz.

Her evliyâlar oradan,

Geçer iken, alır ihsân;

O deryânın dalgaları,

Yaklaşınca, görünür kan.

Dalga çarpar, eder temiz;

Nasıl edip girelim biz?

Muhiddîn, Nesimî , Halîl,

Kenarında gösterir iz.

O izlere ayak basan,

Nidelim düşünemez can;

(Emre)! canından geçersen,

Yüzbin can edilir ihsân.

24.4.1948

S. – Sondan ikinci dörtlükte (Muhiddinî Ârabbî, Nesimî ve Develioğlu Halîl, bu (Vahdet Deryâsı)nın, daha, kenarında yol gösteriyorlar) denilmek istenmiyor mu?

Emre – Evet. O sözü söyleyen (Kudret), Vahdet Deryâsı'nın ortasından söylüyor. Söyleyen, hâşâ ki İsmâil olsun. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in (Bir evin içinde, hattâ benim resmim bile olsa, o evde kılınan namaz kabûl olunmaz.) diye bir hadîsi var, asıl namaz, insanın resmi, yâni her arzuyu, her şeyi, hattâ kendini de kaybedip, (Deniz)in ortasında bulmasıdır. Bir devir gelir de insanı hâl bastığı zaman, o kimse şekil göremez. Ancak tek bir göz görür. Ordan ötesinin zâten târifi yok. Girilecek tek kapı odur. Girecek olan sakınsın, girdiği zaman nefsin arzûlariyle kirli olmasın, sonra başlar kir satmaya. Muzaffer Bey, bir mektubunda yazmıştı: Îsâ demiş ki: (O kapıdan kirli girilmez). İşte Üçüncü Mâkâm. Nalınlar da çıkarılacak. Akılda hiçbir varlık götürülmiyecek.

S. – Mutlaka temizlenmek lâzım değil mi?

Emre – Yâ... Mutlak ve mutlak.

S. – Nedir bu asırlar boyu süren Sünnîlik-Şiîlik mücadelesi.. .Yazık değil mi? Kardeş gibi geçinsek olmaz mıydı?

Emre – Mücâdele edenler, hakikati anlamayanlardır. Size bir hikâye anlatayım:

Bir gün Şeytan Fir'avnın kapısını çalıyor. Tak! Tak!

—Kim o?

Şeytan sesini çıkarmıyor. Fir'avn bir daha soruyor:

—Kim o?

Yine cevap yok. Nihayet Fir'avn kızmış, kapıyı birdenbire açmış, bakmış ki tanımadığı birisi. Ona çıkışmış:

—Kaç defadır "Kim o?" diyorum da niye sesini çıkarıp "Ben filâncayım" demiyorsun?

Şeytan taşı hemen gediğine koymuş: —Sen her yerde Allahlığını iddia ediyorsun. Mâdem Allahtın, benim kim olduğumu bileydin. Bak, senin bilgine bir kapı bile mâni oldu. Nerede kaldı senin Allahlığın?

Fir'avn soruyor:

—Sen kimsin?

—Ben, Şeytanım.

—Peki, sen o kadar âlimdin de, niçin cennetten koğuldun?

Şeytan bakıyor ki o da kendisinin bir kabahatini biliyor, işi tatlıya bağlamak için:

—Sus, sus diyor, ikimiz de kabahatliyiz, sesimizi çıkarmayalım.

Kendi kendimizi tenkîd edebilmek seviyesine gelebilirsek, başkalarını kınamak, kötülemekten vazgeçeriz, bu da bir zaman meselesidir.

Zapteden: Şevket Kutkan

EMRE'den Nükteler, Vecizeler, Enstantane Cevaplar:

*Beyin denizine, ilim rüzgârları estirdikçe, orada dalgalar, yâni girintiler, çıkıntılar çoğalır, kafa inkişaf eder.

*Eğrilik, kötü kalblilik ateşe benzer, bulunduğu yeri mutlaka yakar.

*Karagöz perdesi, kâmil bir insanın kara gözünün perdesidir. Gözbebeğine de zâten (şah) diyorlar.

*İnsan çok büyüktür ama, küçüklüğünü bilse...

*Bize (Mum söndürürler!) bile diyorlar. Hâşâ! Biz, kendi mumumuzu söndürür, Allahın mumunu yakarız.

*En zor şey, dönen dünyanın üzerinde dönmeden durmaktır.

*Nasreddin Hoca'nın sözleri tohuma benzer. O, (Büyük Hakikat) ağacını güldürücü sözlerin tohumuna gizlemiştir. Tohumun kabuğu ne kadar sağlam olursa, içinden çıkan ağaç o kadar

çok yaşar. Nasreddin Hoca da onun için zamanları aşıp geliyor.

*Kimsenin dinî inancına karışmayacağız. Herkes bizim gibi düşünemez. Şu yoldan, bir günde ne kadar insan geçiyor. Bunların hepsine: (Gelin, berâber geçelim.) diyebilir misiniz?

*Vicdânı muazzep olmayan insan, ölüdür. Bir ölüye iğne batırsan duyar mı?

*Başkalarının ızdırâbından acı duyanlar, onlara bitişiktirler. Bunlar büyük adamlardır.

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufî Îzâhı
Bu Kadar Tavuğa Bir Horoz Lâzım

Akşehir çocukları, ceplerine birer yumurta alarak Nasreddin Hoca'yı da yakalayıp zorla hamama götürürler. Soyunurlar, yıkanırlar. Hoca göbek taşında yatarken, evvelden anlaştıkları üzre içlerinden biri der ki:

—Çocuklar! Gelin bir oyun oynayalım. Oyunda kazanamayan hamam parasını versin, olmaz mı?

—Nasıl bir oyun?

—Herkes bir yumurta yumurtlasın. Yumurtlayamayan, hepimizin hamam parasını versin... Nasıl?

Çocuklar hep bir ağızdan bağırırlar:

—Olur.

Nasreddin Hoca da kendileriyle beraber geldiği için ona da sorarlar:

—Bu işe sen ne dersin Hoca?

Konuşmanın başından beri dikkatle dinleyen Hoca, sesini çıkarmamış. Onun sükûtunu ikrar telakkî eden çocuklar, birer birer gıdaklamaya başlarlar, peştemallarının arasına evvelce sakladıkları yumurtaları çıkarıp Hoca'ya gösterirler.

Bunun üzerine Hoca ayağa kalkar, ellerini, kollarını çırpıp sallayarak horoz gibi öter:

—Ö'örü'öööööö!

Çocuklar, bu ummadıkları hareket karşısında şaşırırlar:

—Ne yapıyorsun Efendi Amca?

—Ne yapacağım oğlum, bu kadar tavuğa elbette bir horoz lâzım.

EMRE'nin Tefsirî:

İnsanlar ne kadar yaşlı olurlarsa olsunlar, (Hakikat)e ve (Hakikat)i bilene nazaran çocukturlar. Akılları da çocuk aklıdır. Onun için akıl, dâima oyundan ve oyuncaktan hoşlanır.

Çocuklar hile yapıyorlar. Hile yapan, nefsine mağlüp demektir. Nefsine mağlûb olanlara bizim buralarda "avrat" derler ya, Nasreddin Hoca da yumurtlayan çocuklara hakikati öğretmek için öyle yapıyor. (Ben sizin gibi nefsime mağlûp değilim, siz de böyle olun!) demek istiyor.

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 11 | Mart 1958

İç Kaynak Dergisi 11

İÇ KAYNAK DERGİSİ | Sayı: 11

EMRE'nin Konuşmaları: 11

(03.10.1956 ve 10.10.1957 tarihlerinde, kendisinden riyâzât hâtıralarını anlatması rica edilmesi üzerine Emre'nin söylediklerinden zaptedilebilinen notlar):

Emre - 21 yaşındayım; şimendiferde (Bozantı - Halep - Nuseybin ve Temdidâtı Demiryolları Adana Deposu'nda) çalışıyorum. (Riyâzât yapacaksın!) denildi; biz yemeyi içmeyi kestik, ne zaman biteceği belli olmayan bir açlık rejimine başladık. Şunu söyleyeyim ki bu riyâzât, boş bir şey değildir, tamamiyle ilmîdir. İnsan vücûdu felekiyattan daha büyüktür. İçinde her şey mevcut olduğu gibi, hayvâni tabiatlar da vardır. Onları dışarı etmeden insanın mânevî gözü açılmaz.

Ha! Çoluğu çocuğu Allah'a teslim ettik; çünkü O benden daha iyi bilir, daha iyi yapar; rezzâk-ı âlemdir. Develioğlu: (Ölmekten başka çare yok; ille öleceksiniz der fakat ölümün mahiyetini izah etmezdi. Benim de bu işe aklım yetmezdi. Düşündüm: Bir insan neynen ölür? Açlıknan. Başladık açlığa. Ölmeye niyet ettim.

15-20 gün sonra, bir şey yemediğim halde, bir dizanteriye tutulduk, aşağıdan bir kan sökmeğe başladı. Şimendifer doktoru gelir, basar emetin iğnesini, daha beter olur. Millet Hastânesine gönderirler; gider, yatarız; çaresiz. İki sene kadar sürdü. Ayşe ağlar. Kimseye de anlatmamaya azmettik bu hâli... Fakat Ayşe'yle teyzem bilirdi. Herkes hasta zannederdi.

Hâlimiz vaktımız da iyi değildi. Altlı üstlü bir barakada otururduk. Ben aşağıda yatardım. Bu kadıncağız sersefil. Beş altı ay, ekmeğimize katık olarak turşudan başka bir şey yoktu. Tabii işe de gidemiyoruz. Maji isminde bir depo müdürü vardı, maaş zamanı yarım aylık getirir:

—Zmayil! Senin para! Derdi.

Bu akıl ne âcayip. Hem ölmek istiyorum, hem de korkuyorum. Ayşe'ye: (Ölürsem, beni bir savana sar, yüklüğe koy. Nalbant Hüseyin Efendi'ye haber ver) derdim. Aklımdan geçerdi ki; Hüseyin Efendi, Efendi'ye haber verir, o da gelir, beni diriltir. Çünkü Efendi boyuna; (Ölün ki dirilesiniz.) derdi. Ayşe korkusundan yukarı kaçtı. Yukarda, kebap şişlerini mangala sokar, kızdırır, o kızgın şişlerle tahtaları deler, o deliklerden korkuyla, nasıl öleceğim aceba, diye beni gözetlermiş.

Bir müddet sonra Mösyö Maji Fransızca bir mektup yazarak beni Amerikan Hastânesine, (Doktor Has)a gönderdi. Dr. Has, (Seni bir haftada iyi ederim) dedi. Benim ne iyi olmaktan haberim var, ne bir şey. Nereye gidersem, hiç durmadan Develioğlu ile uğraşıyorum. Zannediyorum ki herkes Allah, her şey Allah'tan.

Dr. Has merhametli bir adamdı. Beni iyi etmek için çalışırdı. Ama ben onun verdiği ilâçları içmez, pirinç lapalarını pencereden aşağı döker, peksimetleri de dolaba koyardım.

Orada gayet güzel bir zevk âleminde ne hâller tecellî etti... Benimle meşgul olan kimse kalmayıp ses seda kesilince bir müşâhede açılırdı. Dokunmasalar, hiç kıpırdamayacağım bile: öyle bir lezzet ki. Gözümü açarım, her şey görünür, kaparım başka bir âlem.

Birgün burnuma bir murd kokusu geldi. Murd, Adana'da Hanbelez derler bir meyva var, onun yabânisi. Yenmesi güzeldir. Siyahı var, beyazı var, bütün ormanları kaplar. Tarlaları bundan ayıklarlar, kökü kalır, o kökten yine çıkar. Mis gibi de kokar.

Müşahede âleminde, bakıyorum, bir murd ekini; insan boyunu geçkin. Murd çalısına seyrediyorum. Bakarken, murd ekinliği, ileriden dalgalanmağa başladı. Anlaşıldı ki birisi

geliyor. Murd ekini duvar gibi kesik; Çıka çıka birisi çıktı ki beyaz bir entâri giymiş, boynunu bükmüş, yüzüme yalvararak bakıyor. Ayağı yalın. Lisânı hâl ile bana yalvarıyor: (Yeter beni aç, susuz koyduğun!) der gibi. Baktım ki o yalvaran benim! (Katiyyen! dedim, ben seni öldürmeğe niyet ettim; seni kabûl etmiyorum.) Ben böyle söyleyince, yüzünü ekşitti, ümidini kesti, eridi, aktı, dalga malga kalmadı.

Ben bu âlemde iken, birisi omuzuma dokundu; gözümü açtım ki: Dârendeli âmâ İbrahim. Yüzümü gözümü öpüyor. Tabii, müşahede âlemi kayboldu. Hâfız: (Ulan, diyor, seni aklıma aldıkça, dünyâyı murd kokusu dolduruyordu; bu koku ile seni buldum.)

Gülenye isminde bir Ermeni kızı vardı, rahmetlik, o geldi; (Ağabey, bu nerden geldi? Doktordan izin aldı mı?) dedi. Hâfız'ı aldı, götürdü.

Ben yine gözümü yumdum. Gine o murd ekini. Ekinin ortasında iki adam geçecek kadar yol açıldı, Develioğlu geldi. Lisânı hâl ile (Aferin oğlum! Böyle lâzım. Sen o benliği beğenseydin ben gelmezdim!) dedi. O sırada kendisine nasılsa, (Efendim, Yunus Emre'yi görsem.) dedim; o hâl kayboldu. Bir de baktım, uzaktan iki kişi geliyor ama yavaş geliyorlar. Sabrım kaçtı. Nihayet yaklaştılar; baktım ki Develioğlu ile yanında bir başka adam. Develioğlu, sağ eli ile adamın sol kolundan tutmuş: (İşte istediğini getirdim!) dedi; anladım ki o yanındaki Yunus Emre'dir. Yunus Emre başıyle selâm verdi, bir iki adım bana doğru geldi; tekrar geri gidiyor; ben (Peki efendim, gördüm) demedikçe gitmedi. Onu anlayınca kendime: (Ulan sen ne alçak adamsın ki Yunus Emre gibi bir adamı yanına kadar getirttin. Sen sağlam olaydın da onun ayağına gideydin.) diyerek üzülmeğe başladım. Onlar geri geri giderlerken Doktor Has'ın sesiyle kendime geldim:

—İsmail, sen ne düşünüyor böyle?

Sonra, üzülerek;

—Sana temiz bakamadık; onun için sen iyi olmadı.

Ben yanlış anlayarak:

—Yok, çok temiz baktılar; hattâ beni yıkadılar, pisliğimi; temizlediler dedim; güldü.

—Yok, temizlik öyle; biz sana yemek verdi; onun için ishâl geçmedi.

—Ben sizin verdiğinizi yemedim ki...

—Nasıl yemedi?

—İşte bak!

dedim, dolaba koyduğum peksimetleri, pencereden bir dama döktüğüm lâpaları gösterdim. —Â. Sen ne yaptı?

Doktor, dalgın, yüzüme bakmaya başladı; düşünüyor, sonra sordu:

—Hiç mi bir şey yemedin?

—Gece saat 12 olunca bir çay içiyordum.

—Kim veriyor?

—Allah gönderiyor, Gülenye getiriyor. Bana: (Süt mü içersin, çay mı?) diyor; ben de çay diyorum; getiriyor. Nereden geldiğini bilmiyorum.

Doktor tabelâya baktı:

—Burada çay yazılı değil, dedi.

—Allah yazıyor, getiriyor.

Dr. Has düşünmeğe başladı. O düşünürken, benim gözümün önüne ne çocuklarım, ne bir şey geliyor. Sâdece gönlümün sevdiği arkadaşlardan nalbant Hüseyin Efendi geliyordu.

Doktora dedim ki:

—Mâdem ben iyi olmadım, elbiselerimi versinler, hesabımı da görün, gideyim.

—Sen yemek yemedi; biz de seni iyi edemedi; para istemez.

O böyle söyleyince aklım başıma geldi, zâten para yok. Hattâ araba parası bile yok. Fakat kendi kendime: (Araba param yok ama Hüseyin Efendi verir) diyordum. Elbiselerimi getirdiler, giydim.

Orada yattığım 22 gün zarfında bir şey yemedim ama kendimi uçacak kadar kuvvetli hissediyordum.

Elbisemi Gülenye getirmişti; ütülemişler de.

O zaman Ermeniler gitmişlerdi; tek tük Rumlar vardı. Günlerden de Salı imiş. Hâstaneden çıktım. Hüseyin Efendi'yi göresim geldi; o da (Öte Geçe) de nalbantlık yapıyor. Oraya gitmeğe niyet ettim. Kuruköprü'ye doğru giderken, şimdiki müzenin dengine geldim. O zaman orası bir kiliseydi. Köşenin içinde rum çocukları aşık oynuyorlardı. Akıl dedi ki, mâdem bu kadar hafifsin, hadi kiliseye kadar bir koş! Aklın diğer bir rengi diyor ki: Sen deli misin? Koşarsan, çocuklar ehey! Diye seninle alay etmezler mi? İçimden başka bir ses; Yâ!

demek sen hâlâ seninle alay edecekler diye âr ediyorsun öyle mi? Bunun üzerine hemen kiliseye kadar koştum. Çocuklar beni ne gördüler, ne de ehey! diye alay ettiler. Buna canım sıkıldı; istedim ki alay etsinler de, demin beni istilâ eden benliğin cezası olsun bu.

Müzeye kadar geldim. Asrî sinema sokağına döndüm. Biraz ileri gidince, tanıdığım bir adamla karşılaştım; fakat adamın koltuğunda bir kadın; kadının ağırlığı yokmuş gibi, onu öpe öpe gidiyor. Eyvah dedim, aklımı kaçırdım. Çünkü müşahede, gözümü yumunca başlıyordu; halbuki şimdi gözüm açık olarak görüyordum.

Oradan Yeni Câmî'nin oraya geldim. Orada bir nalbant vardı, o yakaladı beni. (İlle bir çay iç!) diyor, itiraza mecalim yok, oturdum. (Kusura bakma, duydum ama gelmedim) filân diyor. Bir taraftan da işine devam ediyor, atın arka ayağını nallıyordu. Ben de içimden, şu işine dalsa da ben de gitsem diyordum. Baktım ki bizim nalbant arkadaşın sırtında bir oda; o hayvanı nallarken, sırtındaki oda da kendisiyle berâber kalkıp kalkıp iniyor. Odanın içi koza dolu. O zaman ayıktım ki herkesin düşüncesi görünüyor. Dedim ki:

—Usta Mehmet!

—Ne var?

—Senin koza ile ne işin var?

—Sorma İsmail... Beş on kuruş param vardı, bununla bir koza ticareti yapalım, dedik.

Bilmem kimin evinin altına koyduk. Biraz evvel adam geldi: (Kozalar kokuyor; bunları kaldır) dedi. Herhalde eşiklikte gusletmişler ki koza çürümüş. Şimdi gidip kozalara bakacağım.

Oradan Karasoku'ya geldim; Ziya Mazlum isminde bir terzi vardı, bu sefer de o yakaladı. İyi bir terzi idi. Develioğlu'nu ve arkadaşlarını severdi. (Beni affet, gelemedim.) diyor. Onun da gözüne bakınca, başladı içi görünmeğe: Boğazına bir mahreke asılı; bir Halep mahrekesi. Mahrekenin kuskunu boğazına geçirmiş, mahreke ayaklarına değiyor.

Ziya Mazlum Acem olduğu için çay tiryakisi idi. Zorla çay içirmek isterdi; benim de canım istedi biraz. Dükkâna gittik; semaveri yaktı; bir taraftan da kumaş biçiyor. Ziya Bey'in semaveri 6 dakikada kaynardı. Kullandığı kömürler de bağ kütüklerinden yapılmıştı, derhâl yanardı. Su kaynadı; Ziya Mazlum çayı demledi. Fakat mahreke sallanıp duruyor. Ona dedim ki: —Senin mahrekeyle ne işin var?

—Bu sene bir bağ tuttuk. Arabistan'dan bir tay getirmişler; onu aldık bağa gidip gelmek için. Mahrekesini kaldırdık ki hayvanın sırtı yara olmuş. Saraç Halil Usta'ya götürdüm; ben yaparım dedi; ikindi oldu, hâlâ yapmamış. Şimdi oradan geliyordum; akşama yetiştirecek. Bunları söylerken boynunda sallanan mahreke, çay doldurduğu bardaklara değdi, çaylar kumaşların üzerine döküldü.

Oradan da kalkınca doğru Öte Geçe'ye geldim. Hüseyin Efendi ağlar, sızlar, yüzümü gözümü öper. Bana Şah derlerdi, (Ulan Şah! Yemek yedin mi?) dedi, Yok dedim. Hüseyin Efendi:

—Sana bir kebap yedireceğim.

—Yapma Hüseyin Efendi. Biz yememeğe azmettik; sen meseleyi biliyorsun...

—Olmaz, ille bir kebap yiyeceksin.

Öte Geçe'de bir Kebapçı İbrahim Efendi vardı, o da geldi:

—Aman İsmail gelmiş! diye yüzümü gözümü öpmeğe başladı; hemen gitti, bir kebap getirdi. Yesen olmaz, yemesen olmaz. Günahsa da sevapsa da yemeğe karar verdim. Bir buçuk şişi zorla çiğneyerek yedim. Biliyorum bu şişlerden başıma bir belâ gelecek, ama ne yaparsın, arkadaş hatırı. Yarım saat kadar oturduk, sarhoşluk başladı. Ben gitmek istedim; Hüseyin Efendi: (Berâber gidelim!) diyor. Fakat o hayvan nallıyor, akşama kadar bitmez işi. Ben fazla beklemek istemiyorum. Çünkü Ayşe beni hastânede bulamazsa, öldüğümü zannederek ortalığı velveleye verir.

Hüseyin Efendi, eve götürmem için koltuğuma bir karpuz verdi; düşünmüyor ki ben o kadar zayıfım. Bir de testi verdi; içini sarı katranla çalkaladı, katran destiye sıvaştı. Suyu hep bu destiden içeceksin, dedi. Onu da omuzladık. Cebime de biraz para koydu. Yola düştüm. Ne araba var, ne bir şey. Ha şurada bulurum, ha burada bulurum diye, yaya olarak o yüklerle Taşköprü'ye kadar geldim. Bir sıkıntı başladı, başım, göğsüm ağrır. Bereket versin, orada bizim evin yanında oturan bir arabacı vardı. Süleyman Ağa, ona rastladım. Ooo! İsmail Efendi gelmiş! Diye elimdeki karpuzu, destiyi aldı, arabaya koydu. (Aman beni eve götür). O boyuna, nasılsın nasılsın, diye hâl hatır soruyor ama, bende nerede cevap verecek tâkat...

Evin önüne gelince kendimi iyice kaybetmişim. Leylâ'nın anası teyzem de evdeymiş. Beni kucaklamışlar, öldü diye feryat etmişler. Teyzem ağlar. Ayşe ağlar. Bacanak filân gelmiş.

Gece yarısı ayıktım ki, bunlar, ölü bekler gibi başımı bekliyorlar. Ayağımsa süratle şişiyor, fakat zevk. Etrafımdakilere dedim ki; korkmayın, ölmem. Bunlar bir keyif. Gözümü yumdum, baktım, vücudum Küre'den büyük. İçimde bütün keçi yayılıyor. Seslerinden duramıyorum. Meğerse yediğim kebap keçi etindenmiş. 17 gün o keçilerin sesi gitmedi. 17 gün bir şey yemeyince,

hatta su da içmeyince o seslerden kurtuldum.

Sonra Allah'a yalvardım ki: (Yârabbî! Bu hâli benim üzerimden al, kimsenin içini görmeyim.) Çünkü daha bu yolda pişmeden, başkalarının kabâhatini görünce, onunla berâber azap çekersin. Pişince tabii başka.

Bir zaman sonra, Âkıl Muhtar Bey'e gönderdiler. Bizim şimendifer doktoru Sadi Rasim Bey'in hocasıymış. Bir zaman da orada kaldık. Tıbbiye mektebinde çocukların oyuncağı olduk. Bir gün Âkıl Muhtar Bey beni otomobile bindirdi, evine götürdü. Çok muhterem, vicdânlı bir adamdı. Birçok âletleri var; bağırsakta yara varmış, onu gördü. Tedavi edecek. Bana: (Burası senin evin; sakın sıkılma.) dedi. Ben kendisinden: (İki üç gün İstanbul'u gezeyim.) diye izin aldım. Çıktım, gezerken, Selim Bey'in kardeşi Süleyman Ağa'yı gördüm. Yanında Yunus Emre'nin bizim evdeki resmini yapan Fehim'in amcası, bir de birisi daha var. Tramvaya atladım, kucaklaştık. Adana'dan havadis sordum. Yarın gideceğiz, dediler. Ben de bir anda karar vererek (Ben de gideceğim) dedim. Karadeniz Oteli'nin altında yarım saat kadar oturduk, konuştuk. Onlara beni beklemelerini söyleyerek Âkıl Muhtar'ın evine gittim, bavulumu aldım, geldim. Güle oynaya Haydarpaşa'ya geldik. Onlar yiyorlar, bana da ye diyorlar: "Hı", diyorum.

Trende canlandım, havadan mı nedense. Eve bavulu elimde taşıyarak geldim. Bana (İyi oldun mu?) dediler: (Yâ, iyi oldum) dedim. Keyiflendiler. Ayşe: (Hadi öyleyse bir çorba iç) dedi.

(Yok, çorba olmaz) deyince tutturdu bir ağıt: (Yine o delilik mevcut sende, neren iyi olmuş? Niçin yemiyorsun?) diye.

Mösyö Maji'den sonra Mösyö Bartolo Depo Müdürü olmuştu. Onun 20-30 kadar domuzu vardı, İbrahim'in babası Yusuf, Bartolo'ya demiş ki: (Bir domuz ver, keselim, İsmail'e yedirelim de iyi olsun). O da:

—İsmail için hepsini götür! Demiş. Meğerse, birisi, bu hastalık domuz etinden iyi olur, demiş. Ayşe de bunu öğrenince bize domuz eti yedirmeye niyet etmiş. Ayşe, boyuna Bartolo'nun evine doğru bakıyor. O sırada bir çığlık koptu; domuz bağırıyormuş. Yusuf domuzu omzuna almış; fakat domuz çırpınınca ikisi birden yuvarlanıyorlar. Domuzu getirdi nihayet. Yusuf'a sordum:

—Bu ne?

—Aman Dayı, ye bu domuzun edinden de iyi ol.

—Oğlum, sen benim niçin aç kaldığımı biliyorsun. Bâri sen başımıza iş çıkarma, dediysem de dinliyen kim...

Domuzların çobanı Parapanço isminde bir adamdı. Bir eli yoktu; onun yerine bir kanca takmışlar. Parapanço, elindeki şişi hayvanın boğazının altındaki boşluğa sokar sokmaz domuz tırpadanak düştü; kanı içinde kaldı akmadı. Mahallenin kadınları biriktiler. Meğerse hep haberleri varmış. Ben ne kadar (Yemem!) dediysem de ne anlayan var, ne dinleyen. Baktım ki sözüm hep boşa gidiyor, artık yüzlerine pel pel bakıyorum. Parapanço hemen bir kazan koydu. Suyu kaynattılar. Kaynamış suyu hayvanın üzerine dökünce tüyleri gidiyor. Ben de seyrediyorum artık. Hayvanın kafasını kesti, karnını yardı, ciğerini bir tarafa ayırdı. Sonra bana dönmüş:

—Kafasını ben alayım mı? diyor.

—İstersen hepsini götür, dedim. Parapanço etleri kuşbaşı doğradı; kaynatmağa başladılar.

Ayşe'ye:

—Sen bana iyilik yapacağım diye fenâlık yapıyorsun, beni üzüyorsun, dedim, başladı ağlamaya. Teyzem de ağlar. Ben etten yemek istemedim. Parapanço'ya dediler: (Bu etleri götür); götürdü. Ben eti yemeyince Bartolo'ya haber vermişler. Geldi:

—İsmail, oğlum, bunu ye. İstersen bir domuz daha vereyim.

—Yok Usta, sağ ol. Bu icadı çıkaran Kazancı Osman.

Herkes geldi; benim hatırım için birer parça domuz eti aldılar ağızlarına. (Sen de al!) dediler; hatırları için aldım bir tike. O kadar sert ki, çiğneye çiğneye dişlerimin dibi kanadı:

—Görüyorsunuz ya! dedim; ondan da kurtulduk. Bu iş bittikten sonra domuz eti kestikleri bıçak ile eti kaynattıkları tencereyi attılar.

—Yahu, niçin atıyorsunuz? Bıçağı, tencereyi temizleyin. Peki, bu kadar pis saydığınız bir şeyi bana niçin yediriyorsunuz? dedim. Fakat fayda eder mi?

Aradan bir sene geçti. Gine yatıyorum. Bir gün Hafize'ye leblebi şeker yedirirken iki tane de ben yedim, capcanlı oldum. Bunlar dış tarafı, iç âlemi anlatmak, tabii mümkün değil.

Birkaç gün sonra aşağıdan, kulağıma konuşma sesleri geldi. Delikten baktım ki şişman bir Çingene karısı. Dağarcığını koymuş, oturmuş; ona benim derdimi anlatıyorlar. Kadın, ben iyi ederim, dedi. Kendi kendime, dur bakalım, bir şey de buradan geliyor ya, hele sabredelim, dedim. Kadın:

—Bir kaplumbağa bulun, dedi.

Evimiz, şimdiki Depo kömürlüğünün arkasındaydı. Oralar hep tarlaydı. Arıyorlar hep birden. Getirdiler ki kocaman bir tosbağa. Karşımızda üç dört Rum evi vardı. Onlar da geldiler; (Nerden buldunuz? Ne kadar hoşmuş!) diye kaplumbağaya imreniyorlar. Benim de tuhafıma gitti. İndim, seyrediyorum. Can sıkıntısı filân yok. Ayşe'ye yüreğim acıyor, kadın benim yüzümden bu hâllere geldi, diye. Onun çırpınması, teyzemin ağlaması yüreğimi yaktı.

Çingene karısı: (Hastaya tosbağanın kanını içireceğiz) diyor, fakat benim Ayşe, belki de yemem diye ağlıyor. (Kadın diyorum, benim asıl iyiliğim, yememekte...) fakat dinlemiyor. Hatırı için (peki) dedim.

Tosbağayı kesecekler; fakat hayvan kafasını içeri çekiyor. Rum komşumuz Vasil Dayı:

(Bizde bunun takımı var; siz bunu yapamazsınız) dedi, evine gitti. Dönüşte, baktık elinde bir şey var; çuvaldızın ucunu kanca gibi eğmiş; sap tarafını da el tutacak şekilde eğmişler. Onunla hayvanın boynunu tutup çekti; biçârenin boynu uzadı; kestiler. İçirdiler; çok tuzlu. Sonra dedim ki Ayşe'ye; (Bak, bu, senin hatırın için; anladım ki bu da Allah'tan.) Çingene karısına döndüm:

—Seni Allah mı gönderdi?

—Yâ!

—Peki, daha ne yapacağız?

—Etini yiyeceksin.

—Peki.

Vasil Dayı hemen kömür yaktı. Kaplumbağanın etini şişe dizdi, kebap yaptı. Çingeneye dedim ki:

—Seni gönderen gönderdi ama, bunun hepsini yemiyeceğim.

—Peki, üç tike yesen yeter.

Allah böylece bir kolaylık gösterdi. Çünki benim iyi olmak için bir arzum yok. Hayat yolum bu hâdiselerden geçiyor; bir çile Ayşe'ye dedim ki:

—Duyuyorsun ya kadının dediğini?

Vasil Dayı, küçük parçalardan üç tane verdi, üçünü yedim. O kadar lezzetli ki, fileto gibi dağılıyor. Vasil Dayının ağzı sulanıyor. Ona: —Bu emekler boşa gitmesin, haydi yiyin, dedim. Karısı ve kendisi soğan, ekmekle yediler. Çingene karısına da bir miktar para verdiler; sevinerek gitti.

Bir ara da bana nünük (Sümüklüböcek) yedirdiler. Ateşçi Yusuf'un karısı Bedriye vardı, o tebelleş olmuş:

—Nünük yerse iyi olur, demiş.

Bir bahar mevsimiydi oturuyoruz. Ayşeynen Bedriye fıs fıs konuşuyorlar.

Anladım ki bir şey var. Yağmurlu bir havada, kadın bir sepete nünükleri toplamış. Dışarı çıktım ki kadın nünükleri kaynar suya deviriyor. Hayvanlar suya girince bir vıjırtı, çöktü. Kadının ağzı sulanıyor. Allah vere de yiyeydi şunları, diyorum içimden. Hayvanları çatalnan karıştırıyor. Kabuklarından düşünce: (Hah, tamam! Olmuş.) deyip düşenleri birer birer yiyor. Nihayet bana da yedirdiler. Lâstik gibi sert. Çiğneyemedim, yuttum.

Velhâsıl, bu bağırsak hastalığı, ağzıağzına tam üç sene sürdü. Sonra kendi kendine geçti.

Daha sonra bir devir geldi, verem olduk, ağzımızdan kan gelmeye başladı. Verem olmuşum, doğuş söylemeye başlamadan biraz evveldi. Bir taraftan kan kusarız, bir taraftan ağzımızı siler, doğuş söyleriz. Fakat öyle bir zevk ki... Duran Ağa bu devreye yetişti, bilir.

Ama bu hâlleri hep ben istedim. Bir zaman: (Aman Yârabbî müşkülüm hâllolsun da tek beni arabalar çiğnesin; Mansur gibi ipe çekip parçalasınlar; verem olayım!) diye âdeta, zikreder gibi yalvarırdım. Çok şükür, istediğimizi verdi.

Verem olup kan kustuğumuz zamanlar, Tepebağ'da bir evimiz vardı, her gece ağzı berâberi dolardı; nerden gelirdi o kadar insan?... O zamanlar, o devir, bu Tûbâ ağacının çiçek açma zamanıydı; şimdi meyva zamanı. Ağaç, beş altı yüz meyva yetiştirebilmek için yüzbinlerce çiçek açar. Meyva olan olur; gerisi sergen olur dökülür.

Emre – Suphi bir ilâhi okusun mu?

(Burada muhterem okuyucularımıza mevzû ile ilgili iki doğuş takdim edeceğiz):

Kimse, hâlimi bilmiyor,

Her birisi bir söz diyor;

Dostum! Sen aşkını verdin,

Ciğerimde yanıyor, kor.

Bağrım durmadan yanıyor,

Dilim adını anıyor;

Bu hâllerden kim ki bilir,

Acıyor, hem inanıyor.

Bilen, bizden; gayrı değil,

Bu ateşten ayrı değil;

Ateş gömlek giymek lâzım,

Her adamın kârı değil.

Âşık olmalı bidâyet,

Sâdık olmalı nihayet;

Mâlûm; âlim, ilim gerek;

Yan, öğren, Hak eder himmet.

Himmet olmaz yanmayınca, Göz, kana boyanmayınca;

Hâli tebdil etmek lâzım,

Bir adam uslanmayınca.

Âşktır bu işlere; kadir,

Âşkı bilen, gâyet nâdir;

Söz söylemek bilmez idim, Yaktın beni ettin şâir.

Yakınca düşürdün dâra. Ciğerime bir çok yara!

Tâ ezelden vâdeyledim; Canım fedâ olsun (Yâr)a.

Âşk, yaraya oldu cerrah,

Yarar iken çok ettim âh; Yardı, yaktı, iyi etti,

Şimdi gönlüm oldu ferâh.

Yürek lâzım dayanmaya,

Ateş de lâzım yanmaya; Cerrahta merhamet olmaz, Onun bağrı sanki kaya.

O cerrah benim Dilberim, Yararken olmaz haberim; Gelir, beni yakar ise,

Berâber yanar kederim.

Ah Dilberim! Senin aşkın,

Bu benim başımdan aşkın;
(Emre)! seni seyredince,

Bu âlemde oldu şaşkın.

29.12. 1942

Kendi hâlimi deyim;

Okumadım, ümmîyim;

Buradan gidiyor yolum;
Şâhımdan mahrum muyum?

Nasip olmadı mektep,
Süremedim mürekkep;
Cânâna vâsıl etti,

Halîl'den gelen (Edeb).

O oldu bana hoca.
Okutmuştur doyunca;*
Ciğerimi çıkarıp,

Ayağına koyunca.

Gösterdi, heceledim,
Dediğini belledim;

Bu işler içten oldu,

Bir kitap ellemedim.

Bu bilgi, içten içe;

İsteyen, candan geçe;
Bende varlık görürdüm,
Beni çıkardı hiçe.

(Hiçlik), her mâkâm hoşu,
Yoktur iniş, yokuşu;

Gece gündüz yürü, var,

İyi seyret sarhoşu.

Durmaz, ederler düğün,
Bayram ederler her gün;
Eğer görmek istersen,

Sen yan, verirler dürbün.

Unutsan dünü, günü, Âşk'a
döndersen yönü, Kalbinden

işitilir,

Âşk çalgısının ünü.

Ben olsam orda hâdim,**
Kabûl ederse (Hâdî)m;

Tâ ezelden böyledir
(Hâdî)me olan vâdim.

Ben istemem saltanat,
Dilemem böyle murâd;
İstedim, tâbi oldum,
Haktandır her zuhûrat.

(Emre)! sen burdan gitme,
Bu kapıyı terk etme,

Sonra seni kovarlar,
Hazineyi tüketme.

*Doyuncaya kadar. **Hadim: Hizmetçi.

Emre – Allah seni inandırsın, bu kadar uzun, bu kadar güç dediğimiz bu yol, iki adımdır: Bir adım dünyâdan çık, ikinci adım orası: Hiçlik! Hiçlik! Doktor Sâim Ali Bey'in dediği gibi.

Oku hele bakalım onun gönderdiği mektubu... Ne güzel söylemiş.

(İç Kaynak – Aziz ve merhum Hocamız Sâim Ali Dilemre'ye, (Yeni Yunus Emre ve Doğuşları) adlı kitabı gönderdiğimiz zaman, kendisinden aşağığdaki mektubu almıştık.)

Cemiyetle olan temasında, tedris hayatında, hatta resmî ve siyasî davranışlarında bile, büyük bir kemâl eseri olarak, hâdiseleri dâima mîzahî tarafından yakalayarak ağızlarımız kahkahayla açılırken, kapanan gözlerimizin önüne seren Prof. Dr. Sâim Ali Dilemre'yi bu mektubundaki kadar ciddi görmek, güldürmeden konuşuyor görmek, onun sık rastlanan hallerinden değildir. Onun bu mânâlı ciddiyeti, Büyük Mutasavvıf İsmail Emre'yi idrâk edişinin derecesini gösterdiği kadar, bizleri uyandırmak için de olsa gerektir.

Sayın Hocamızın kıymetli mektubunu okuyucularımıza sunuyoruz:

Kadıköy

10.02.1952

Aziz evlâdım,

(Yeni Yunus Emre)yi büyük minnettarlıkla aldım. Siz, bu muazzam dervişin âşıkı olduğumu nasıl keşfettiniz?

Bu derlemenin kesâfetine bakınca, dervişten bu yana, artık bizim için meçhul bir şey kalmamış demektir. Hakikaten şâyanı takdir bir eser. Mevlânâ'dan pek daha çok Türk olan bu sâf, riyâsız Anadolu kokan, derin ve yüksek ruhlu Dede'nin bizim antolojide sofîlik yönünden bir eşi daha gelmemiştir. Durmadan terennüm ettiği aşk ve ateşten murâdı, dünyevî hiçliktir. Elhâk, âdemiyetin durumu kadar acı bir şey var mıdır?

Acaba bizimle bir eğlenen mi var?

Yalnız büyük gerçek şudur:

Dünyâ hîç, kâr-i dünyâ heme hîç.

Ey hîç! Beray-i hîç mepîç!)*

Beni ihyâ ettin sevgili evlât. Sağ ol.

Tekrar teşekkür eder, kucaklarım.

El-ma'lûm

Doktor Saim Ali (Dilemre)

EMRE'den Nükteler, Vecîzeler, İrticâli Cevaplar

*Emre - Allah! Demesini bilen bir insan deli olmaz. Deli olanlar: Allah'ta fâni olmamış sahte şeyhlerin, bizzat kendileri Allah! demesini bilmeyen şeyhlerin delirttikleri kimselerdir. Müritlerine mânen hâkim olamadıklarından, biçareleri delirtirler. Çünki müritleri kendilerinden daha müstaittirler; ileri gitmek isteyince rehbersiz kalır, delirirler.

*Emre – Şeriat = Şeri at! Hakikaten, şeriat, yalnız kaideler, nizamlar topluluğu demek değil, asıl şeriat, nefisteki şerleri atabilmektir.

*Emre - İnsan, hakkı, hakikati her gördüğü yerde tanımaz ve kabûl etmezse, daimî bir azap içinde yanar.

*Emre - Her şey şerhedilir de, bizim bu hâlimiz şerh edilemez. Ancak, zamanla ve muhabbet yoluyla olur bu iş.

*Emre – Dayaktan korkan çocuklar ıslah olurlar. Korkmayanlar sonra kendilerini cehalet, sefalet değnekleriyle döğerler, hattâ uykularında bile döğerler.

*Emre - (Defineler, hiç inlemezse, yedi senede bir inler.) diyorlar, işte Rızâ Murad Bey, Malatya'da inleyip, bu hâli ekip duruyor. Bu sözü, bu hâli anlatmak için söylemişler.

*Emre - Duran Emmi bir ilahi söylesin.

*Dünya hiçtir; dünya işleri hepten hiç; o halde ey bir hiç olan insan! Bir hiç için çarpınıp çırpınma.

D.E -..........

Emre – Çabuk!

D. E. – Bep! Bep! Bep!

Emre – Yok, böyle söyleme.

(İç Kaynak - Duran Emmi'nin dâimâ hazır ve gergin duran gönül davuluna Emre, bakışlariyle veyâ sevgi hamlelerinden ibaret hareketlerle vurunca Duran Emmi'nin ağzındân, elinde olmadan, o hamlelerin kuvvetine ve tazyik derecesine göre bep! bep! diye sesler çıkar. Emre, bu cezbe tecellisinin de bir nevi ilâhi söylemek olduğunu anlatmak için. "Yok, bu tarzda söyleme!" diyor.

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufî İzâhı Bu Garip Başım Bağdadı da mı Görecek?

Bir gün birisi, Hoca'ya rica eder:

—Senin ifâden düzgündür; bize bir mektup yazıver.

—Mektup nereye gidecek?

—Bağdat'a.

—Bu garip başım Bağdat'ı da mı görecek?

—Neden Bağdat'a gitmen icâp ediyor?

—Bunu bilmiyecek ne var. Benim yazımı benden başka kimse okuyup anlıyamaz da ondan. EMRE'nin Tefsîri:

Hakikat, kitaplardan okumak suretiyle anlaşılsaydı, mürşide lüzum kalmazdı. Bir ilkokul talebesi okumayı öğrenmiştir ama, lise kitaplarını okuyup anlıyabilir mi? Öğrenmek için mutlaka hocaya ihtiyaç vardır.

Hoca, (Benim hakikate dâir olan sözlerim kulaktan kulağa, veyâ yazılı olarak Bağdada kadar gitse bile, kimse anlamaz. Ancak ben izâh etmeliyim ki anlasınlar.) demek istemiş.

İnsan, mürebbisinin karşısına geçecek, onun gözünden, sevgisinden gıdâ alacak ki istifade edebilsin. Söz veya yazı, ilmin fotoğrafıdır. İnsan fotoğrafı görmekle, fotoğrafın sahibini görmüş gibi olur mu?

Bir gün Nail efendilerde oturuyoruz. Kaçkaç'tan da yeni gelmiştik. Ben kerevette, Efendi'nin arkasında oturuyorum. Her vakıt beni arkasına oturturdu; kendisini meşgul mü ederdim, neydi...

Güzel bir sohbet açılmıştı: Yeni gelenler de vardı. Bir ara, Efendi bana döndü: (Ulan ben bunlara desem ki Allah budur, (vay bu muymuş?) derler, kaçar, giderler. Biraz, emek çekmeleri lâzım) derdi. Bu sözleri bana, yanındaki adamın boynunun kütüğünden söylemişti. Efendi gittikten sonra, o yanındaki adam bana: (Efendi sana ne söyledi?) dedi. Anladım ki, Efendi'nin söylediği sözleri kimse duymamış. Demek ki karşı karşıya gelmek bile kâfi değil; ille muhabbet zuhur etmeli ki onun sözlerini anlayabilmeli.

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 12 | Nisan 1958

İç Kaynak Dergisi 12

İÇ KAYNAK DERGİSİ | Sayı: 12

EMRE'nin Konuşmaları: 12

(26.01.1954'te yapılmış bir konuşmadan notlar:)

Emre – Her insan aslını görmeğe âşıktır. Kulağı duyan, derde düşer. Duymazsa ne yapsın biçâre... Bu işin nihayeti: bir insanın (Bir İnsan)ı sevmesidir. Bu sevgi zuhur ettikten sonra, târif edilemeyecek hâller tecelli eder. İnsanı ebedî olarak diri bırakacak şey, bu sevgidir. Kur'ân'ı tetkik et, onun da esrârı, özü bu sevgidir. Ekrem Bey'le (Özhatay) demin oturduk, konuşuyoruz; Ekrem Bey Kur'ân'ı çok güzel biliyor; bir âlimden daha güzel biliyor. (Bizim doğuşları tetkik ettim, aynen Kur'ân gibi. Kur'ân'ı evvelce de okurduk ama anlamazdık. Kur'ân'ın esrarı şimdi meydana çıktı. Doğuşlarda bâzen şeriata aykırı gibi gelen sözler var ki; bunları aynen Kur'ân'da

bulunca, o sözlerin kıymeti bir kat daha artıyor.) dedi, başladı ağlamağa.

S. –Biz Kur'ân'ı anlayamıyoruz, bilemiyoruz.

Emre – Araplar da bilmiyorlar. (Tebbet)i okuyup, Allahu Ekber! diyorlar, mânâyı anlamağa çalışmıyorlar.

Ebûleheb o devrin en zengin adamı olduğu hâlde, karısına bu sûrede niçin (odun hamalı) denilmiş? Bunu aramıyorlar.

Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , insanı ebediyen ihyâ edecek olan bu hâli bütün insanlara olduğu gibi, akrabalarına da anlatmak istiyor. Fakat Ebûleheb ve karısı, Peygamberimizin huzurunda, onu dinleyeceklerine, mallarını hesâbediyorlar. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in mânâ gözü onların içini gördüğü için dayanamıyor. Allah'la bitişince, ağzından o sözler dökülüyor.

Kur'ân'ı Mekke'deki Araplar da bilmezler. Bu bir sırrı ilâhidir, kendi kendini kapatır. Fakat, ehlinden sorup soruşturarak anlamamızı da istiyor ve bu sırrı idrâk etmeyenlere, yâni hepimize birden (hayvan, belki hayvandan da aşağı!) diyor. Kur'ân'ı anlamadığımızdan, (niçin böyle söylemiş?) diye sebebini arayıp derde düşemiyoruz. Bu sözdeki hayvanlıktan maksat, aklın yetmemesidir. Hayvanın bir şeye aklı yeter mi? Hayvan, her şeyin ancak dış tarafını görür, içine akıl erdiremez. Nefis de bir hayvandır, o da Kur'ân'ın ancak dışını, dış mânâsını anlayabilir. Akıl yetmeğe başlayınca Kur'ân'ın içi görülür.

Geçenlerde birisi gelmişti, İsviçre'den bir kaynak teli gelmiş; küçük bir kaynak 150 lira; onu getirmiş. Konuştuk; adam her gün gelmeğe başladı. Ben o telden çok ısmarlamıştım: "Çok ısmarlama, ben azar azar göndereyim" dedi. (Sen acayip bir adamsın usta! Ben senden ayrılmak istemiyorum!) diyordu. (Bu konuştuklarımız nasıl?) dedim (Tamam, doğru!) dedi.

Söz Gazi'ye dayandı, (Gazi hakikaten büyük adamdı, dedi. Kur'ân'daki bâzı âyetlerin tefsîrini sorar, bilmeyenlere kıymet vermezdi. Hemen her gelene (Vettîyni vezzeytûnî)yi sorardı, bilemezdi. Bir hoca bilince, ona çok para verdi.)

Bak Gazi'nin büyüklüğüne... Aklı ne kadar ileride. İncire, zeytine yemin edilir mi? Zeytin, Kâmil insanın, yâni Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in gözleridir. İncir, beyne benzemez mi? Tûr- u Sînâ gezen, dönen dağ. Var mı böyle bir dağ? Bütün bunlardan maksat, (Ahsenî Takvîm) olan insanı anlatmaktır. Bütün mahlûkat insana itaat ve hizmet ediyor. Çünki insan şahtadır, yâni iki ayağı üzerinde yürür. Bu hâl, bütün hayvanları onun hükmü altında bulundurur. Birbiriyle kavga eden hayvanlardan hangisi evvel şaha kalkarsa, öteki kaçar.

Hoca tercüme etsin de, şerhetmeye çalışalım: (Vettîyni vezzeytûnî) İncire ve zeytine and olsun ki.. .(Ve Tûr-i Sinîne) Tûr-u Sinâ'ya da andolsun ki...

Emre – Bunları söyledik.

(Ve hâzel- Beled-ûl-Emîn) Bu Emîn Belde'ye de ant olsun ki.

Emre – Emin Belde'den maksat, müfessirlerin dedikleri gibi, acaba Mekke midir? Orası emin, yâni emniyetli bir yer olsaydı, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) Medine'ye hicret etmezdi. Bak, Medine'ye (Medîne-i Münevvere) diyorlar. Ahalisi, Mekke halkından daha münevver olmasaydı, böyle demezlerdi. Peygamberimiz de bunu bildiği için, orayı daha emin gördüğü için Medîne'ye hicret etti. Emîn Belde'den maksat Mekke ise, o küçük şehir,

milyonlarca Müslüman'ı nasıl alacak? Çünki, mâdemki emin bir yermiş, o halde herkes oraya gitmek ister ve bu her Müslüman'ın hakkıdır.

Halbuki asıl Emîn Belde'den maksat, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in gönlüdür. Onun gönlü o kadar büyüktür ki, yerlere, göklere sığmıyan Allah, onun gönlüne sığmış, girmiştir. Bu gönülden daha emin daha geniş bir yer bulunabilir mi? İşte iş, bu gönüle girebilmektir.

-İncire, zeytine, Tûr-u Sînâ'ya, ve bu Emîn Belde'ye ant olsun ki, biz insanı Ahsenî Takvîm üzere yarattık=Lekad hâlâknel insâne fî ahsenî takvîmi.)

Emre - Ahsenî takvîm ne demek?

—Takvîm, eğri bir şeyi doğrultmak, Ahsen de (en güzel) demek. Yâni (Eğri olan bir şeyi doğrultma işinin en güzeli, en güzel şekilde,) mânâlarına gelebilir.

Emre - Gel şuna (eksiksiz) diyelim?

—Tamam efendim. (Sûmme redednâhû esfele sâfilîne = Sonra o insanî esfeli sâfilîne reddettik, attık.) (îllellezîne âmenû ve âmilussâlihâti, felehûm ecrün gayrû memnûn = Ancak imân edenleri ve iyi doğru yolda yürüyenleri esfeli sâfilîne atmadık; onlar için minnetsiz bir mükâfat vardır.)

Emre - Gazi'nin sorduğu hoca da böyle söylemiş. Ben böyle anlatınca, adamcağız dükkândan gitmez oldu. Kur'ân'daki bu türlü şeyler, hep hakikatin rumuzla anlatılmasından başka bir şey değildir.

S. -Şakkulkamer nedir?

Emre - Bu da bir rumuzdur. Ayın iki parça olması, fen ve bilgi asrı olan 20. asırda yaşayan bir insanın kafasına girer mi? Gerçi Allah her şeye muktedirdir ama böyle bir mûcizenin, bugün Müslüman olmak istiyen bir Avrupalıya, felekiyyâtı çok iyi bilen bir âlime izahı mümkün müdür? Peki, Kur'ân kelâmı hiç yanlış olur mu? Hâşâ! O hâlde? Kur'ân'daki her sözün, bir dış, bir de iç mânâsı vardır. Hakîkat söylense, kolay kolay inanılmaz. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , o sözüyle sevdiğinin gözünü methetmiş. İnsan gözü siyahının iki tarafında hilâl gibi iki beyazlık yok mu? Parmağıyla işaret edip ikiye ayırdığı ay, sevdiğinin gözüdür. O rumuzla saklamış; bizim gibi gevezelik etmemiş.

S. - Acaba öyle mi? Ben başka bir şey düşünemez miyim?

Emre - Düşün bakalım,

S. - Sizin buluşunuz en güzel tefsîr.

Emre - Buluş değil; ben gördüm.

İslâm dinindeki tasavvuf; hiçbir dinde yoktur. Çünki İslâm tasavvufu aşka dayanır. Fakat biz dinin dış tarafıyle uğraşıyoruz. Tutturmuşuz bir sevap-günah... Halbuki sevabın, günahın ne olduğundan haberimiz yok.

Günah mı bu hanım kardeşlerimizle bir arada oturup bu Allah kelâmlarını konuşmak, dinlemek? En çok bunu hazmedemiyorlar. Halbuki Kur'ân'da (el-mû'mînûn)un yanında (el- mû'mînât) sözü de var. Yâni bu ilmi ehlinden dinleyip öğrenmek, onların da hakkıdır.

Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) devrinde va'zları, sohbetleri dinlemeğe kadınlar

da geliyordu.

*Râbîa Adviye ile Hasan Basri'nin, aynı kâmilin meclisine berâber gittikleri mâlûm. O zaman öyle olursa, bu zaman böyle olmaz mı? Kalbimizi muhafaza ettikten sonra ne olabilir? Vicdân ve namus mefhûmu olmazsa, kapalılığın veya ayrı oturmanın ne ehemmiyeti olabilir?

Birisi, (Kadınların dudak boyamaları fena.) diyordu. Ona dedim ki:

— Bu boyalar, mükemmel bir sünnettir.

— Ciddi mi söylüyorsun? dedi.

— Evet, dedim, rastık, sürme Peygamberimiz zamanında sünnetti. Yâni o, kadınla rın süslenmesini kabûl etmiş oluyor. Kadınların bugünkü süsü de oje ile ruj.

Hem o zaman kaç göç bile yoktu.

S. – Bu peçe nerden çıktı?

Emre – İhanetten. Biz, kadınlarımızı siyah bir torba içine ve kafes arkasına koyduğumuz için bu hâle geldik. Çocuğu ancak kadın terbiye edebilir. Kadın bilmeli ki çocuğuna bildirsin. Gazi'nin bu iyilikleri ödeşilemez. İdare, mutaassıpların eline geçse, bizi tekrar çarşafa şalvara sokarlar; birde sakal bıraktırırlar, tamam!

Sakal deyince: Sakal sünnet ama, o gün için sünnetti. Düşünürsek, her sünnetin bir sebebi, yâni bir hikmeti vardır.

O devirlerde gençlerin, başlarının tepesinde perçem, ihtiyarların da sakal bırakmalarının sebebi, teke tek savaşta düşman altına düşen bir kimsenin kolaylıkla öldürülebilmesini teminden ibarettir. Sakalı olmayan gençler, tepelerinde perçem, yaşlılar da sakal bırakırlardı ki düşman, sakaldan veyâ perçemden tutarak kendilerini kolayca öldürsün de zahmet çekmesinler. O zaman, kılıç, cenbiye devriydi, böyle yapmak doğruydu. Ama şimdi atom devrindeyiz.

*Biraz evvel, Ebuleheb'in karısının da Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in meclisinde bulunduğu söylenmişti. (İç Kaynak)

Teke tek savaşmıyoruz. Bir atom bombası yüzbinlerce insanı birden mahvedebiliyor. O zaman sakalı bırakması sünnetti, şimdi de kesmesi. Çünki Peygamberimiz şimdi hayatta olsaydı, en medenî insanlar gibi tıraş olur, onlar gibi giyinirdi. Çünkü (Zamanın değişmesiyle ahkâm da değişir.) diyen, kendisidir. Zamana göre değişmezsek, geri kalırız.

S. – Mal, mülk, altın, mücevherat, para insanı hakikat yolundan geri kor mu?

Emre – Malımız mülkümüz ne kadar çok olursa, muhitimiz ve insanlık bizden o kadar istifade eder. Fakat ona tapmamak şartiyle. Tapmak, sevmektir. Parayı, altını Allah'tan fazla seviyorsak, onlar bizim düşmanımız olur ve bizi Allah yolundan geri kor. İşte Peygamberimiz: (Malınız, çocuklarınız, karı veya kocalarınız, sizin için düşmandır!) derken, bu sözü, mallarını, evlâtlarını Allah'tan fazla sevenlere veya sevecek olanlara söylemiştir. Peygamberimizin sözleri iyi anlaşılmalıdır, onlar üzerinde iyice düşünmeliyiz. Burada (Malınız mülkünüz sizin düşmanınız!) diyor da öbür tarafta niçin (Mal mülk, para kazanan, Allah'ın dostudur!) diyor? Düşünmezsek, bu sözlerin altında kalır, onlardan istifade edemeyiz. Şey gibi: Su her şeye hayat verdiği hâlde, yüzme bilmeden, içine körükörüne atılırsak, boğuluruz. Aynen böyle, Peygamberimizin kelam

denizinde de yüzmesini bilmeli.

Parayı, altını Allah'tan fazla sevenler, zevkî ebedîden mahrum kalırlar. Nene, Kıbrıs radyosunda bir temsil dinlemiş; Kendisi mi istiyor, nasıl oluyorsa, adamın birinin her tuttuğu şey altın oluyor, önceleri bu hoşuna gidiyor ama, sonra bakıyor ki, iş fenâ... Çünkü altın, gerçi dünyânın ayarını temin ediyor ama, sapan demiri yapsan, toprağı süremezsin; çivi yapsan bir yere çakamazsın.

Adam bir gün, bir gaflet ânında, çocuğunu, sevmek için kucağına alınca, çocuk altın bir heykel haline geliyor. Ama son derece müteessir oluyor. Artık yaşama zevkini kaybediyor. Sonra, efendisine yalvarıyor. Efendisi, çocuğu âbıhayatla yıkıyor, çocuk eski hâline geliyor. Ne güzel bir temsil!

Abıhayat, kâmil bir insanın sözleridir. İnsan, mâddi hayatın ölülüğünden, ancak onun sözlerini dinliyerek kurtulur.

Hakikat sözleri böyledir; Misli, misâli yoktur. Onun için herkes, bu rumuzlu sözleri kendi ilmine, hâline göre anlar. Meselâ (Kıyamet kopmadan evvel, güneş, mağripten doğacak.) diyorlar. Bu mümkün mü? Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , Avrupalıların Müslüman olacaklarını bildiği için böyle söylemiştir. Maddî ilim güneşi zaten Avrupa'dan doğdu; şimdi de mânevî güneş oradan doğacak. Hakikaten, buna lâyık insanlar.

Maddî ilim inkâr edilmez; fakat bu ilmin fevkinde bir (hâl) bir başka ilim vardır. Ne kadar âlim olursak olalım, ölümün karşısında bütün ilimler duruyor. Doktorlar, kendilerini kurtarabiliyorlar mı? İnsan vücuduna akıl yetmez. Allah'ın sarayıdır, nurdandır. Küre'deki her şey onda mevcuttur. Allah, o sarayı kendisi için yapmıştır. İçinden çıkınca kimseye bırakmaz, darmadağın eder. Doktor, yâni tıb, yâni akıl, onun ancak ölüsünü görüyor. Daha ilerisini görse, sır bozulur. Görenler de kendi akıllarıyla göremezler.

S. – Sır bozulursa ne olur?

Emre – Kendi de bozulur. Göremediğimiz, kendi varlığımızdan geçemediğimizden.

İnsan hayatı bir yürüyüştür. Fakat kıçın kıçın bir yürüyüştür; yüzümüz geçtiğimiz yollara, arkamız da gideceğimiz yere dönük olarak. Bu yolun geri dönüşü yoktur. 33 yaşındaki adam, 34 yaşa doğru gidemez.

Zaman geliyor ki insan, ihtiyarlayınca mâziyi unutuyor. İleriyi zâten göremez, bilemez. Bu iki yokluk arasında bir (Varlık) var. Bunu göremediğimiz, hep kıçın kıçın yürüdüğümüzden. Görememek ne zor şey... Nereye, kime gidiyoruz böyle? Ya arkamızda bir kuyu varsa?

Yazıcıoğlu: (Bu sırrı, dön namazını kılanlar bilir.) diyor. Nasıl anlatsın? Başka türlü nasıl söylesin? Dönenler, hakikaten, nereye, kime gittiklerini biliyor, görüyorlar.

Kur'ân, hakikati bilmeyenlere hayvan, görmiyenlere kör diyor. Bizim buna canımız sıkılıyor ama, bu sözler bir lûtuftur bizim için. Çünki bizi gaflet uykusundan uyandırıyor.

Bilen, bildirmek istiyor ama, bu hâlin lisânı yok. Tek çâre şu: Bilmek isteyen, bilen gibi olacak. Ama, (Nedir bu hâl?) diye düşünene ve arayana yardım eder.

Eskilerin derdi başı zikirmiş. Bu hâli anlamak istiyenin eline verirler bir tespih, çeksin çekebildiği kadar. Halbuki zikir, müzakere, böyle oturup konuşmaktır. Akıl, konuşmakla yürür.

Aklımız bu işe takıldı diye, işimizi gücümüzü bırakmayacağız. Emin olun, bu yola vicdânlarının ayaklarıyla girenler, işlerini eskisinden daha iyi yaparlar.

Birçok kimseler, bu sözleri şeriata muhalif gibi görüyorlar. Halbuki asıl şeriat budur.

Büyük mutasavvıflardan Mısrî Niyazi de bu hatâya düşmüş vaktiyle:

Niyazî, Mısırda âlimlerin başıymış. İşitiyor ki Antalya'nın Elmalı kazasında Ümmî Sinan isminde biri çıkmış; hareketleri şeriata muhalifmiş, onu doğru yola getirmek için Mısır'dan kalkıyor Elmalı'ya geliyor. Arıyor. Ümmî Sinan'ı ve arkadaşlarını eski bir câmide buluyor. Bakıyor ki hepsi de hâl-i istiğrâkta, kendilerinden geçmişler. Bekliyor, ikindi zamanı geliyor, ezan okunuyor. Fakat bunlarda gine bir hareket yok. (Dedikleri gibi, bunlar hakikaten zındıkmışlar!) diyor. (Bunları yola getirmek için evvelâ va'z edeyim, buna rağmen yola gelmezlerse, şeriatın emirlerini tatbik eder, bunları katlederiz.) diyor.

Namazdan sonra Mısrî Niyazî va'z kürsüsüne çıkıyor. Ümmî Sinan buna bir nazar ediyor, Niyazî, o zamana kadar öğrendiği bilgilerin hepsini unutuyor. Besmelenin fazîleti hakkında saatlerce söz söyleyen Niyazî, hık! mık! diyor, hiçbir şey söyleyemiyor. Terlemeğe başlıyor. Cemaat, Mısır'dan gelen büyük âlim ne söyleyecek diye bekliyor. Niyazî'den ne ses çıkıyor, ne sedâ. Neden sonra anlıyor ki bu hâl, kendisini te'dip etmek için geldiği Ümmî Sinan'dan geldi, o zaman içinden ona yalvarmaya başlıyor: (Aman beni bu cemaatin huzurunda mahcup etme.) diyor. Böyle der demez, başlıyor bülbül gibi konuşmaya. Bir müddet sonra aklı bozuluyor: (Yok canım, hiç böyle şey olur mu? Herhalde bir unutkanlık gelmişti; o adam benim bütün ilmimi nasıl bir anda yok edebilir?) diye düşünürken, bütün bildikleri bir anda yine aklından siliniyor. Bu seferki sıkıntısı biraz uzun sürüyor. Artık iyice anlıyor ki bu oyun ondan geliyor. Gine yalvarıyor; yalvarınca hafızası çalışmaya başlıyor.

Va'zı bitirdikten sonra, doğruca Ümmî Sinan'ın yanına gidiyor, elini öpüp dehâlet ediyor. Kendisini de müritleri arasına alması için rica ediyor. Sonra Mısır'dan beraber geldikleri arkadaşlarına dönerek: (Arkadaşlar, ben artık bu kapının kulu oldum; isterseniz benimle kalır, istemezseniz döner, gidersiniz.) diyor. Arkadaşları: (Aman Üstad, nasıl olur? Sizin gibi âlim bir insan böyle şeriata aykırı hareket eden bir adama tâbî olur mu?) diyorlarsa da sözlerinin kâr etmediğini görünce mecbûren ayrılıyorlar.

Mısrî Niyazî, o günden sonra Ümmî Sinan'ın yanında kalıyor. Tekkede herkesin bir vazifesi olduğu halde, Niyazî boş geziyor. Bundan sıkılıp Efendisinden bir vazife rica ediyor. Ümmî Sinan: (Ben bu işleri bilmem. Meydancı bilir, ona sor; varsa, sana bir iş versin.) diyor. Aynı ricayı meydancıya da tekrarlıyor. Meydancı: (Vallahî size göre münasip bir vazifemiz yok.

Bir iş var, onu da size lâyık görmeyiz.) diyor. (Nedir o vazife?) (Geçenlerde, helâları temizleyen derviş vefat etti; o iş açılmıştı. Fakat size lâyık olmadığından, başka bir dervişe ilâve olarak verdik.) Niyazi: (Ben o vazifeyi memnuniyetle kabûl ederim.) deyince, Meydancı (Peki.) diyor ve kovaları Mısrî Niyazî'ye teslim ediyor. Başlıyor Mısrî Niyazî helâları temizlemeğe.

Epey bir zaman bu işi yaptıktan sonra, nefsi yine iğvâya başlıyor: (Sen bu kadar ilminle geldin, şu apdessiz, namazsız adamın emrinde helâları temizliyorsun! Yazıklar olsun sana...) Hattâ Niyazî içinden Ümmî Sinan'a söğüp sayıyor da. Fakat birdenbire aklı başına geliyor: (Ben nasıl oldu da, bir nazarıyla benim, bütün ilmimi silip süpüren bu zât hakkında böyle düşünebiliyorum. Ben ne nankör bir insanım. Bu suçumu, ancak helâları sakalımla temizleyerek affettirebilirim.) diyerek hakikaten sakalını pis taşlara sürmek üzereyken, bir el kendisini tutup

kaldırıyor. Bakıyor ki Ümmî Sinan, hemen ağlayarak ellerine kapanıyor. Ümmî Sinan: (Niyetin kâfi; öyle yapmak istemez. Bunlar hep geçici hâllerdir.) diyerek Niyazî'yi seviyor, okşuyor.

Niyazî sonra çok büyük bir adam oluyor. Çok güzel bir divânı var. Bizim rahmetli Celâl Efendi anlatırdı; Ceyhan'da bir müddei-umûmi, Niyazi divanına (fukara tefsîri) dermiş.

Şimdi tasavvufun en serbest zamanıdır. Bunu da Kanun-u Medenî, dolayısıyla Gazi yapmıştır. Ona hakikaten minnetâr olmalıyız.

S. - Bu hâl, bu sözler çok hoş!

Emre - Söyleyen biz değiliz. Söyleyen de, dinleyen de kendi. Biz de ölür, kor gideriz; fakat söyleyen, ebediyen bâkidir.

12.04.1957 de yapılan bir konuşmadan notlar:

Emre - Akıl, aslını bulmadan daima şüphededir. (Bu sırada bükük durmaktan ağrımış ayaklarını uzattı. Elleriyle dizini ovuşturup romatizmasını anlatmak isteyerek) Beni affedersiniz değil mi?

Sefer Öder - Estağfurullah. Bizim bakacak yerimiz var.

Emre - Nazar değişince yüzle ayağın ne farkı var? Ahbaplık artınca âdâp kalkar. Âdap varsa, ahbaplık yoktur. Tabii, âdabın da, ahbaplığın da bir hududu var. Yerine göre ikisi de lâzım.

Bir gün Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e misafirler geliyor. Konuşuyorlar, sevişiyorlar. Onlar, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e tamamıyla inanınca, Peygamberimiz yatıp yuvarlanıyor. Misafir gittikten sonra mecliste olanlar: (Ayıp olmadı mı bu iş?) diyorlar. Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) : (Hayır, ahbaplık artınca âdâp kalkar) diyor.

S. - Akıl olmadan olmuyor.

Emre - Bu âlemde akıl, ilim, irade geçmez; burada ancak teslimiyet geçer.

Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , Allah'a Cebrâîl ile gitti ama, bir yere kadar, (Sidretülmüntehâ)dan öteye gidemedi. Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) de oradan öteye aşkla gitti, Allah'ta fâni olduktan sonra âlemi farka gelince yine Cebrâîl'le arkadaş oldular. Cebrâîl, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in aklı idi. Akıl orada iş göremez. Orada aşk lâzım, burada akıl.

Bu iş, hesapnan kitapnan olmaz. İnsan, hesabı kitabı Dostunun akliyle yapabilirse kurtulur. Kendi hesabımızı unutmamız lâzımdır. Fakat Allah'ta fâni oluncaya kadar hesap kitap, yâni tefekkür lâzım. Fâni olduktan sonra tefekkür de küfür olur.

S. - Tefekkür (arefe)ye kadar, değil mi efendim?

Emre - Hıh! Arefe olduktan sonra Hakikat bayramı başlar; bitmez tükenmez bayramlar...

(Suphi Kükürt, aşkla titreyen güzel sesiyle bir doğuş okudu. Doğuş'un son mısraı (Ben! deme; düşenğ şirke) idi. Emre sordu:

—Şirk ne demek?

—Ortaklık.

Emre - Bu da fenâ değilmiş. Allah nesi var, nesi yoksa, hepsini kullarına

vermiş. İrfâniyetini, aşkını, benliğini, her şeyini. Her şeyinde kullarıyla ortak. Şeytanın şirki de hoş. İnsan ondan da zevk alıyor ama, geri çekildikten sonra.

S. –Bize Emreci diyorlar.

Emre – Böyle şeyleri dinleme. Biz Emreci değil, Allahçıyız. Yarın, öbür gün Emre ölecek; o vakıt biz ortada mı kalacağız? Hayır, biz fâni olan bağlara bağlanmayız; biz Allahçıyız.

Kimseyle mücadele etmemeli. Mücadele bir ateştir, yakar. Soran olursa söyleriz, söyleyen olursa dinleriz. Ben filâncı-yım demek de bir benliktir.

Bize taş atanlar, attıkları taşla gıda almak istiyorlar. Taş attıkları ağaçtan düşürecekleri meyva, onların gıdası olacaktır. Biz onları çok severiz.

Ne kadar zor şeymiş ki, akıl, yok olmak lâzım gelirken, büyümek ister, kemâlât ister. Böyle yaratılmış.

Kıymetli şeylerin sandığı, kasası kalın olur. Bu ilmin kalın kasası da kin, kibir, benlik, arzu emel demirlerinden yapılmıştır. O kıymetli mücevher, benlik kasasının içindedir.

Birgün Şıblî ile Mansur otururlarken, padişahın bir adamı geliyor. (Saraydan emir var; hastaya nefes etmek için sizin tekkeden bir şeyh istiyorlar.) diyor. (Peki.) deyip tekkedeki adamlardan birini gönderiyorlar. Bunun üzerine Şiblî, Mansur'a: (Eğer derviş isteselerdi, ya sen gidecektin, ya ben. Bereket versin ki şeyh istediler) diyor.

<u>24.12 1957 de yapılmış bir konuşmadan notlar:</u>

S. – Mevlânâ: (Virâneler boş değildir.) diyor.

Emre – İnsan Allah'ı düşünmeğe başlayınca, aklında ne dünya, ne ahret, ne ârzu, ne emel kalır. Gönlündeki gurur sarayları yıkılır; böyle bir gönül virâne demektir. Allah böyle gönüllerde bulunur.

S. – İnsanlar nelerine gururlanırlar acaba?

Emre – Kimisi malına, kimisi ilmine. Halbuki bütün ilimlerin sahibi Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) Allah'a (Biz seni lâyıkiyle bilemedik) diyerek aczini ilân ediyor.

Asıl irfâniyet, insanın noksanını bilmesidir. İlimlerin başı da, sonu da aciz ilmidir; insan , bilmediğini anlar, aczini idrâk ederse kurtulur.

Sokrat'a: (Senin bilmediğin bir şey var mı?) diyorlar. Sokrat bir yaprak alıyor. (Benim bildiğim bu yaprak kadardır. Bilmediklerim ise şu yaprakları göğe kadar dizseler yine kâfi gelmez...) diyor.

En büyük ilim, insanın, nerden gelip nereye gittiğini düşünmesi ve geldiği yeri bulup, hayattayken orada fâni olmasıdır. Zâten nasıl olsa bir yokluğa doğru gidiyoruz.

S.- Dünyâda ne kadar büyük işler yaparsan yap, mürşidi kâmili bulamazsan, faydasız... Öyle değil mi?

Emre – Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) de öyle söylüyor. (Lev lelmürebbî mâ âreftü Rabbî = Mürebbîm olmasaydı, Rabbimi bilemezdim!) diyor.

Siz de mektebin mürebbîsi, mürşidisiniz. Sizi sevmeyen okuyamaz, siz de onu okutamazsınız. Siz de onu sevmezseniz, okutamazsınız. İş, sevgiye dayanır.

İşte geldik, işte gidiyoruz! Dünyâlar kadar malın olsa, sen de dünyânın en güzeli olsan yine hiç. Mâdemki emanet. Bu hiçlerin içinde hiç olmayan bir varlık var ki, onu bulabilirsen tamam. Ona sensiz karışabilirsen tamam.

Ölü olduğunu bilip dirilmek isteyenlerin yardımcısı Allah'tır. Bir karış gelene o, bir arşın karşı çıkıyor. Velhâsıl, oranın aşktan başka bir yolu yok.

S. – Ama aşkın hepsini size vermiş.

Emre – Ben de size veriyorum.

S. – Daha çok istiyoruz.

Emre – Bol bol veriyorum. Ama, alanındır.

Duran Emmi – (Emre)! kudret şenindir, lâyıka eyle ihsân.
Emre – Sus!

Duran Emmi – Hep!

Zapteden: Şevket Kutkan

<u>EMRE'den Nükteler, Vecizeler, İrticali Cevaplar:</u>

*S. – Siz Âlevî misiniz?

*Emre – Biz Âlevî değil, İlâhiyiz.

*Emre – İnsan ağlayarak doğduğundan, her hâli şikâyettir. Söğmek de bir şikâyettir.

*Emre – Ağlamak = ağılamak; nefsin ağısı, zehiri hakikaten gözyaşıdır.

*Emre – İlmin nihayeti zevktir. Kendimizi bilmek suretiyle öğreneceğimiz ilim bizi bu zevka getirir. Cezbe ve aşk bile kayıttır. Hiçbir kaydımız yok; fakat hiçbir kayıttan da geçmeyiz. Her tarikat bizim; fakat bir adımlık bile yolumuz, tarikatımız kalmadı.

*S. – Aşk kayıt mıdır?

*Emre – Aşkın sözü ile uğraşılıyorsa, hâli tecellî etmiyorsa, kayıt.

*S. – Yazılması lâzımdı da onun için sordum.

*Emre – Nokta olmayan, ilimleri nokta hâline getiremez; cümle olmayan, cümle göremez.

Dünyâ siyasetiyle mânevî saâdet bir arada yaşayamaz. Onun için, bizim kat'iyyen din, millet tefrikimiz yoktur. Her din, her meşrep bizimdir. Onları oldukları gibi kabûl ederiz. Değiştirmek kudretine mâlik olsak bile, değiştirmeyiz. Ne yaparsak, Allah'ın yapmış olduğu gibi yapmaya çalışırız. Her uzuv, yerli yerinde güzeldir. Gözü çeneye getirsek, gene görür ama, biçim bozulur.

(Ama, mezâhir âleminde siyaset de lâzımdır, her şey de. Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , her şeyi yerli yerinde kullanmıştır.)

Emre – Hafız!

— Efendim.

Değneğini ne yaptın?

—Elimden aldılar. Kimin aldığını bilmiyorum.

— Bak, ben gözlüğümü cebimde taşıyorum; sen değneğini niçin cebine koymuyorsun?

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufî Îzâhı
Geç Yiğidim, Geç!

Nasreddin Hoca, bir gün bir kabristandan geçerken, karşısına iri bir köpek çıkıyor. Köpek, hırlayarak Hoca'ya hücum edince, Hoca, ona (Geç yiğidim, Geç!) diyor.

EMRE'NİN Tefsiri:

Nasreddin Hoca'nın kabristanı bu dünyadır. İki insan karşı karşıya gelip dursalar, bir mezar şekli çıkmaz mı? Kur'ân, hakikati anlamamış olanlar için (Ölü) tâbirini kullanıyor. Bu dünyâ, canlı ölülerin kabristanıdır. Nasreddin Hoca'nın hayat yolu bu dünyâ kabristanından geçerken, karşısına geçimsiz bir adam çıkıyor. Hoca, bu adamın ahlâkını köpek tabiatına benzetmiş. Ona uysa kendinin de ondan bir farkı kalmayacak; onun için ona: (Geç yiğidim, geç!) diyor.

Ölü insanların ahlâkları da ölüdür, ölü nasıl kokarsa, ahlâkı temizlenmemiş insanın da ahlâkı kokar. Bu kokuyu da ancak diriler alabilir. Köpeğin ürümesi, o insanın ahlâkının kokmasına işarettir. Bu fena kokuyu alınca hemen orayı bırakıp başka yerden geçmeli; mücadele etmemeli.

Nasreddin Hoca da öyle yapmıştır.

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 13 | Mayıs 1958

İç Kaynak Dergisi 13

İÇ KAYNAK DERGİSİ | Sayı: 13

EMRE'nin Konuşmaları: 13

4.05.1957 de yapılmış bir konuşmadan zaptedilebilen notlar:

S. – Kur'ân'da, bir miskal ağırlığında hayır veya şer işleyenler karşılığını göreceklerdir, deniliyor. Bunları nasıl tartacaklar?

Emre – Herkesin mîzanı kendi vicdânında. Sen yaptığın bir kötülüğü unutabilir misin? Allah'ın deftere, mîzana, kâtibe ihtiyacı yoktur.

(Burada okuyucularımıza konuşma ile ilgili şu doğuşu takdim ediyoruz):

Uykudan uyanmak, gözünen değil,

Kuşdili öğrenmek, sözünen değil;

Secde-i Rahmânı nerde buyurmuş,

Bilip görmek lâzım, dizinen değil.

Bütün mahlûk eder söze itaat,

Bilir, bilmez eder o emre dikkat;

Her taraftan gider yerli yerine,

(Sırat) dedikleri köprü; (Doğru Hat).

Lisân-ı hâl ile târif eden var:
Kıl gibi değildir, geniş; değil dar;
Görüp seyredene tatlı seyrangâh,
Her yanı gülistan, öten bülbül var.
Sıkıntılı olmaz Sırâtı müstâkîm.
Güle güle geçer nefsine hâkim;
Kur'ânda bulunmaz hiç böyle târif,
Bu sırrı bilenler geçiyor salim.
Mevlâ bakkal değil, neyler terazi?
Günâh ile tartmaz, bilirsek, bizi;
Köprüsüz, Mizansız bizi muhittir,
Tasavvuftan tâkip edelim izi.
Neler koymuşlardır gün gibi dine...
Cehil karışır mı (Din-i Mübîn)e ?
Mevlâ'nın kâtibe ihtiyacı yok,
(Emre) doğru söyler, taşlarlar yine.
Kalblerde duruyor Kâtiple Kalem,
Bâzı ferah yazar, bâzı da elem;
Kuluna bildirir Mevlâ her dâim,
(Dört Kitap)tan bize der (Mâ lemyâ'lem).
Ey gönül bilmeğe, sen var da çalış,
Ağzından çıkıyor, kulak bir karış;
Küs müsün Mevlâya? Gözünü aç, bak,
Benliği terkeyle, yaklaş da barış.
Kul (Yâ Allah) derse, O söyler
(Lebbeyk!) Onun ile dolu kan ile ilik;
Başı yükseltmeğe neler vermiştir;
Üç yüz altmış parça dizili kemik.
Ayağı yerde de, başı semâya,
Bil de teslim eyle gönlü Mevlâ'ya;
Sen bir katrasın, at, kurtul azaptan,
Ruhun bir damladır, yetiş (Derya)ya.

Eğer aklın erse, edersin çok âh,

Âh etsen, dökülür şendeki günâh;

(Sizi bana satın!) demiş Kur'ânda,

(Emre)! İşittiysen, Hazreti Allah.

4.01.1952

Emre – Tasavvuf, çok putlarımızı kırar, bizi birçok kayıtlardan kurtarır. İnsanı hayranlığa düşürür. Aklı Allah'a karıştırır. Zâten Allah neye karışık değil ki... Her şeyi muhit. Ben hiçbir tarafıma benim! diyemedim. Biz neler çektik. Şimdi Allah sizlere lütfediyor.

S. – Birçok tasavvuf kitaplarında, bir mürşide el uzatmadıkça, evvelin de harap, âhirin de, deniliyor.

Emre – Dinîmizin bânisi de böyle söylüyor. (Lev lelmürebbî mâareftû Rabbî = Mürebbîm olmasaydı Rabbimi bilemezdim!) diyor.

S. – Mükemmel bir insan için şart nedir?

Emre – Doğruluk.

S. – Peki, bir insan doğruysa, Allah'a da inanıyorsa, ne lüzum var mürşîde?

Emre – İnanmadan inanmaya çok fark var. (Eşhedü en lâ ilâhe illâllah)ı Türkçe'ye çevirmek mümkün mü?

S. – Mümkün.

Emre – Ne demek bu "eşhedû" ?

S. – Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur.

Emre – Şehâdet nasıl olur?

S. – Görmekle.

Emre – İşte îmân budur. Gözüyle görmeyen, kalbîyle inanamaz. Mâdemki görmek mümkün imiş, öyleyse, bugünün işini yarına niye bırakayım? Ya ömrüm yarın bitiyorsa?

S. – Mürşîtten kastınız islâm dinini iyi bilen kimse mi?

Emre – İyi bilen ama... medrese ilmiyle bilen değil. Mısrî Niyazî bu meseleyi güzel anlatır:

Dermân arardım derdime, derdim bana dermân imiş,

Burhan arardım aslıma, aslım bana burhan imiş.

Sağ ve solum gözler idim (Dost) yüzünü görsem deyu,

Ben taşrada arar idim, Ol can içinde can imiş.

Öyle sanırdım: Ayrıyım, Dost gayridir, ben gayriyim,

Benden görüp işiteni bildim ki ol Cânan imiş.

Savm-u salât-ü hac ile sanma biter zâhit! İşin,

İnsânı kâmil olmağa, lâzım olan irfan imiş.

Kanden gelir yolun senin, ya kande varır menzilin?

Nerden gelip gittiğini anlamayan hayvan imiş.

Mürşîd gerektir bildire Hakkı sana (Hakkelyakîn),

Mürşîdi olmayanların bildikleri gümân imiş.

Her mürşîde dil verme kim, yolunu sarpa uğratır,

Mürşîdi Kâmil olanın, yolu gayet âsân imiş.

Anla: Hemen bir sözdürür yokuş değil, dümdüzdürür,

Âlem kamu bir (yüz) dürür, gören ânı hâyran imiş.

İşit (Niyazî)nin sözün, bir nesne örtmez Hak yüzün,

Haktan âyân bir nesne yok, gözsüzlere pihhân imiş.

Emre – Bir (Yüz) varmış ki onu gören hayrân olurmuş. Peki, biz o (Yüz)ü niçin görmedik. Sebebini Niyazî söylüyor: "Gözsüzlere pinhân imiş," diyor. Kur'ânda da bir âyet varmış ya: (Burada kör olan âhirette de kördür!) diye.

S. – Hazreti Peygamber mescitte otururken, bir bedevî gelmiş. Müslümanlığın ne olduğunu, ne yapmak icap ettiğini sormuş. Peygamberimiz ona farzlardan, sünnetlerden bahsetmiş. Adam demiş ki: "Ben farzları yaparım, sünnetleri yapmam." Bunun üzerine Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) eshabına dönerek: —Eğer sözünde sâdık ise, işte size cennetlik bir adam, demiş.

Emre – Farz yalnız namaz mı? Kur'ân'ın sözleri, emirleri farz değil mi?

S. – Farz.

Emre – Kur'ânda (nefsinizi öldürün!) diye bir emir var; bunu niye yapmıyoruz?

S. – Farzları yapanın mürşîde ihtiyacı kalır mı?

Emre – Kalır.

S. – (İlim bir noktadır.) sözündeki mânâ nedir?

Emre – Bu sözün söylendiği devirde din ilminden başka bir ilim yoktu. Bu sözdeki ilim din ilmi, nokta da, din ilmine ait bir noktadır.

Dinî, Allah'a giden bir yol olarak tasavvur edelim. Allah da bir nokta olsun. Noktaya varınca yol kalır mı? Kur'ânda da bunu anlatmak için: (Va, bûd Rabbeke hattâ ye'tiyekelyakîn = Rabbini şeksiz şüphesiz tanıyıncaya kadar ona ibâdet et!) denilmiştir. Sultanın yanına varan, her şeyi unutur, sadece, hayranlıkla onun yüzüne, gözüne bakar. Nokta, Sultanın gözü, gözbebeğidir. En büyük ilim de budur.

Ama bu birdenbire olmaz. Bâzıları taklid olarak bunu birdenbire yaparlar, zındık olurlar. Bu yol muhâtaralıdır. Herkesi kendi vicdânıyla baş başa bırakalım.

İnsan, vicdân lâmbasını yakıp aklını ısıtmadan Allah'ı göremez. İnsanın kalbi hem Allah'ın, hem de Şeytanın evidir. Vicdân lâmbası yanınca, Şeytanın gözü kamaşır, kaçar.

Şu elektrik ışığı toprakta gizli idi. Bunu âlimler çıkardı. Bu toprakta daha çok şeyler gizli... Hele

şu insan vücudunun toprağında neler var. Atomu bulanlar, faydalı işler yanında atom bombasiyle cinâyetler işlediler. Ama bu vücudu bilen insan, daima bizim iyiliğimiz için çalışır.

S. – Ahmedî Rufaî, “Bir insan havada da uçsa, şer’i şerîfe mutâbık değilse, ondan sakının!” diyor.

Emre – Nedir şer’i şerîf?

S. – İlmen İslâmın ve îmânın şartları var.

Emre – Bak, Yunus Emre ne diyor:

Biz tâlibi ilimleriz, âşk kitabın okuruz,

Çalap müderris bize, âşık medresesidir.

Yetmiş iki millete bir göz ile bakmıyan,

Halka müderris olsa, hakikatte âsidir.

Şeriatın sözünü şer’ ile dinle ey yâr:

Şeriat bir gemidir, (Hakikat), deryasıdır.

Ol gemi dâiresi ne kadar muhkem olsa,

Deryada mevc olunca, kırıp ufadasıdır.

Bundan içeri haber dinlegil benden ey yâr:

Hakikatin kâfiri, şer’in evliyasıdır.

Emre – Bir başka yerde de:

Aşk imamdır bize, gönül cemâat,

Dost yüzü kıbledir, dâimî salât.

Can secdeye vardı Dost mihrâbına,

Yüz yere vuruban eder münâcat.

Beş vakit namazımız bir vakta geldi,

Beş bölük oluban kim kıla tâat?

Yârenler bize der ki: (Şartı bırakma!),

Şart şol kişiye ki ola hiyânet.

Doğruluk beklemek Dost eşiğinde,

Gümansızdır âna ilahî devlet.

Kimsenin dinîne hilâf demeyiz,

Din tamam olunca doğar muhabbet.

Biz Dostu görünce şirk yağmalandı,

Onunçün kapıda kaldı şeriat.

Yunus öyle esirdir ol eşikte,

Diyeler: Kurtulmasın ezel, ebed!

diyor. Yâni şart ve ceza suçlular içindir, hâinler içindir, diyor. Ne kadar acı bir söz. Fakat kim söylüyor? Yunus Emre gibi, Allah'ta fânî olmuş bir insan söylüyor. Umûmî bir söz değil. Namaz, oruç vs. mutlaka lâzımdır. Fakat çok defa zannedildiği gibi, şeriat, yalnız namaz ve oruçtan ibaret değildir. Yunuslar, Mevlânâlar, bunu anlatmak için böyle sözler söylemişler; acaba bu sözleri okuyanlar, (bunlar neden böyle söylemişler?) deyip tefekkür ederler mi diye.

(Bu sırada Emre'nin hanımı geldi, pencereleri açtırdı. Oda çok sıcak olmuştu. Rahat ettik, derin bir nefes aldık. Bunun üzerine Emre şu fıkrayı anlattı):

Emre – Karatepe köyünün halkı biraz safça olur. Bunlardan bir kısmı, hep berâber şehre gelmişler. Köşgerler çarşısından geçerken, dükkândaki kırmızı çizmeler hoşlarına gitmiş, birer tane çizme almışlar. Köylerine dönerken, yolda yorulup ırmak kenarına oturmuşlar, ayaklarını da sarkıtmışlar, kırmızı çizmelerini zevkle seyrediyorlarmış. İçlerinden birisi: Eyvâh! demiş. Hepsi birden; ne oldu? demişler. Adamcağız: (Ayaklarımız hep birbirine karıştı; biz şimdi ayaklarımızı nasıl bulacağız?) demiş. Almış hepsini bir düşünce; Vay! Ne yapacağız şimdi?

Bunlar böyle konuşurken, bir çoban onları dinlermiş. Karatepelilere elindeki değnekle yanaşıyor: (Kalkın bakayım sizi gidi bilmem neler...) diye ayaklarına ayaklarına birkaç değnek vurunca, ayağını toplıyan kalkmış, fırlamış. Herkes ayağına sahip olunca: (Vay! Allah senden râzı olsun, sen olmasan ayaklarımızı bulamayacaktık.) diye çobana duâ etmişler.

Bizim hanım da olmasaydı, kendimize gelemeyecektik.

S. – Bir doğuşta (Her ânın arkası, bil, bir ahiret) diye bir mısrâ var, ne demek bu?

Emre – Bir an sonra sağ kalacağımız belli mi? Her ânın arkası bizim için bir ahret olabilir. Onun için işimizi bir ân evvel bitirelim. Allah'a burada canımızı verelim, cebrî ölmeyelim, diyor doğuş. Cebrî ölümle ölürsek, Azrail canımızı çok fena bir şekilde alır.

5.05. 1957 de yapılmış bir konuşmadan notlar:

Emre – Her insanın içinde bir (insanlık) vardır ama, bâzen çok derindedir. Onunla uğraşacak olsan, öbürlerine zulmetmiş olursun. Onun için en yakınına, yâni âşıka hizmet etmeğe mecbursun. Zekâtın verilmesi de evvelâ en yakına değil mi? Mâneviyat ilim zekâtı da akıl yakınına verilir. Kim çok emiyorsa ona vereceksin. Asıl akrabalık, akıl, sevgi, mâneviyat akrabalığıdır.

Kemâlât hizmetçiliktir, ama çok tatlı bir hizmetçiliktir. Kemâlât, büyüklük değildir.

Şu gördüğümüz vücudun içi, nâmütenâhi hayat dolu. Bunların, bizim gibi, ağızları var, kulakları var, gıdaya ihtiyaçları var. Bunlara gıdayı ağzımız verir. Çiğnediği, yediği gıdalardan ağzımızın hissesine milyonda biri bile düşmez. Ağız, diğer uzuvlarımızın hizmetçisidir; fakat tadı da ancak kendisi alır.

Bu hizmet o kadar tatlı bir şeydir ki. Ama onlar, bu hizmeti, halkın kusurunu, kabahatini görmeden, mezhep, meşrep tefrîk etmeden yaparlar. Buna rağmen ona kâfir! derler, zındık! derler, hoş görür. Kendi nefsini tepeleyen insan, halkın kötü sözlerini bülbül sesi dinler gibi, zevkle dinler. Nefsi öldürebilmek de kolay bir iş değildir. İnsan Hz. Ali gibi olabilmeli ki nefse diz çöktürsün. Rumuzlu olarak (Hz. Ali evvelâ Kan Kalesini fethetti!) derler. Kan Kalesi, bu vücuttur, içi kan dolu değil mi? Yâni Hz.Ali nefsinin kalesini fethetmiş. İşte böyle nefsini ıslah edip o Büyük Varlığın deryasına garkolanlar, herkesin iyiliğini isterler. Biz de, elimizden gelmezse, hiç olmazsa dilimizle, o da mümkün değilse, gönlümüzle herkesin iyiliğini

istemeliyiz. Önce birbirimizi, sonra da bütün insanları sevmeliyiz.

İlk iş, sevgidir. Hem kabahat yapmayalım, hem de kabahat görmeyelim. Her kabâhatin başı, yalandır. Yalan söylemeyen zâlim değildir. Lânet de din gününe kadardır. Demek ki suçlarını itiraf edenler için af imkânı her vakit mevcut. Din günü, itiraf ve aczi bilme günü.

İbâdetin ve irfâniyetin başı iki dünyayı terk etmektir. Terk etmenin mânâsı da mağlüb olmamaktır. Benlik de bir dünyadır. Buna sahip çıkan zâlimdir. Kâfir de hakikati görmeyen kimsedir.

Onun için göreceksek, başkalarının değil, kendi kabahatlerimizi görelim.

S. – Keramet için ne düşünürsünüz?

Emre – Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , keramet istiyenlere Kur'ân'ı gösterirdi.

Bu mâneviyat yolunda yürüyenlerden bâzılarında bu hâl tecellî eder. Bu hâli sevip tekrar edenler, ileriye gidemezler, orada kalırlar. Kerameti görenler de hapı yutarlar; çünkü onlar da öyle şey yapmak isterler, gayeyi unuturlar. Halbuki gaye, yok olmaktır. Onlarsa daha beter benlik ve gurur bataklığına batarlar.

Birkaç defa anlattık, bir defa daha anlatalım: Birgün, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) ile Hz. Ali otururlarken, bir kadın, yakasından tutup getirdiği bir adamı Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e şikâyet ediyor:

—Efendim, bu adam benim yoğurdumu yedi.

—İki şâhidin var mı?

—Hayır.

—Öyleyse bir şey yapamayız.

Kadın me'yus olarak gidiyor. Ali, dayanamıyor:

—Yâ Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , ben yoğurdu adamın karnında gördüm. Nasıl oldu bu iş?

—Yâ Ali, ben, adamı yoğurdu yerken de gördüm, onunla berâberdim ama adalet binasını keramet temeli üzerine kuramayız ki. Bizden sonra gelecek kadılar, hâkimler de senin, benim gibi, yoğurdu suçlunun karnında görebilecek mi? Onlar hüküm verebilmek için iki şâhide muhtaçtırlar. Biz, bu cemiyetin üstünde değil, içinde yaşıyoruz.

Keramet gösterenler, beşeriyete ne iyilik yapabilmişler? Bilâkis insanları tuzağa düşürmüşler, onları yollarından alıkoymuşlar. Buna keramet değil, kerahet derler. Evliyanın en büyük kerameti, bizi kucaklayıp bu mezdeleden kurtarmasındadır.

Ben küçükken, bâzı Çingeneler keramet gösterirlerdi. Kumrulu köyünde sakallı bir Çingene elinde bir def, arkadaşıyla beraber dolaşırlarken, birisi bunlara: (Siz köçeksiniz; hadi oynayın) dedi. Adam bu lâfa kızdı; elindeki defi arkadaşına verdi; belindeki şişi çıkardı, karnına sapladı. İşte bu bir kerametti. Var mı bir faydası?

Asıl keramet, Allah'a teslim olmaktır. Keramet, keramet kudretini zaptedip, sahibine geri vermektir.

Vaktiyle bir kâmil varmış, dâima sükut edermiş. Onun manevî büyüklüğünü tanıyan müritleri yüzüne bakarak gıda alırlarmış. Tam teslim olamayanlardan biri: (Efendim, bize de çok kimseler gelsin de istifâde etsinler) diyor. (Nene lâzım oğlum, sen kendine bak, bu işe karışma.) Adamcağız şefkatinden bu arzusunu birkaç kere söyleyince, Efendisi: (Peki öyleyse, sen bir yerde bir tekke aç, gelecek olanları okut.) diyor. (Nasıl okutayım?) (Öğrendiklerini öğret.) Adam (Peki.) diyor, bir tekke açıyor. Fakat gelen giden yok. Geliyor, efendisine söylüyor. Efendisi: (Yarın sabah câmiye giderken, yolda ölü bir karga bulacaksın. Bunu al, burnuna üfür, gerisine karışma...)

Adam, ertesi sabah câmiye giderken, bakıyor ki yolda hakikaten bir karga ölüsü var. Eğiliyor, kargayı alıyor. Yoldan gelip geçenler, ne yapacak diye bakarlarken, adam, karganın burnuna üfürünce, karga canlanıyor, pırr! diye uçuyor. Halk başına birikiyor. Aman ne büyük adammış! Keramet gösterdi! Ölü kargayı uçurdu! Diye tekkesine yüzlerce adam geliyor. Her gün artan bu kuru kalabalıktan usanıyor, âcîz kalıyor. Yine Efendisine gidiyor: (Aman Efendim, ben bunlardan usandım.) (Hâ, anladın ya... Peki, hayvanların sidikliği olur, buna göden derler; ondan bir tane al, iyice yıka, şişir, sabah namazında secdeye eğilirken bu gödeni zırt! ettir.) (Peki Efendim.)

Ertesi gün câmide böyle yapınca, arkasında namaz kılanlar; (Vay kâfir! Secdede ne yaptı, gördün mü. Bre zındık! Artık buna uymak caiz değildir.) deyip kaçıyorlar.

Ertesi gün geliyor: (Çok şükür, hepsi gitti Efendim.) diyor. Efendisi: (Tabii oğlum; kargaynan gelen kavaraynan gider.) diyor.

<u>27.04.1955 deki bir konuşmadan notlar:</u>

Emre – Kur'ân'ın mânâsı bundan sonra anlaşılacaktır. Karanlıkta elimize bir Kur'ân alsak, onu göremeyiz bile, değil anlamak. Sonra sonra gözümüz alışır; sonra da okursak, nihayet idrâk edebilirsek anlarız. Kur'ânı insanlıktan çıkmayan anlayamaz. Mâdemki Kur'ân Allah kelâmıdır, o kelâmı, Allah'ta fânî olmayan anlayamaz. Bir sözün mânâsını, gerçek mânâsıyla onu söyleyenden başka kimse anlayamaz.

S. – **Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) en fazla Ali ile meşgul olmuş. Ebûbekir'e de telkinatta bulunmuş mudur? Mağarada Ebûbekir'e telkinde bulunmuş derler.**

Emre – Bu ilim, hâl ilmidir. Akıl ve vücut mağarasından çıkmayan, bu (hâl)e bürünemez.

İlk îmân eden Hz.Haticedir.

Din, ilâhî mertebeler, merhaleler yoludur. Hepimiz de o yoldan gidiyoruz. Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) de bu merhaleli yolda giderken son anlayışı, (Kadir gecesi) dediğimiz gecede hâl olarak tecellî ediyor. O gece, daha evvelki peygamberlerin akıllarının eremediği bir hâl kendisini korkutuyor. Cenâbı Hakk'ın bu tecellîsinden korkup titreyerek eve geliyor. Yatağa yatıyor; üstünü örttürüyor. Sâdık karısı, üşüyen kocasını ısıtmak için yatağa giriyor, onun arkasından sıkıca kucaklayınca, kocasına olan sonsuz sevgisi Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'deki hâli, olduğu gibi kendisine geçiriyor. O hâl kendisinde tecellî edince soruyor: (Yâ Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) ! Şöyle bir şey mi gördün?) (Evet Yâ Hatice.)

Üç gün bu hâli tefekkür edip halletmeğe çalışıyorlar. Üçüncü gün meseleyi hallediyorlar, anlıyorlar. O güne (Arefe) diyorlar. (Arefe) Arapça'da (bildi) demekmiş. Bilince, müşkül

hallolunca insan bayram yapmaz mı? Onlar da bayram yapmışlar.

Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in son merhaleleri bunlar olmuştur; O hâlin tecellî ettiği gece, (Kadir gecesi), (Kadir), kıymet demektir, Yâni (Kıymetli gece) sonra (Arefe), yani bilgi, anlayış gündüzü. En sonunda ebedî bayram.

Ali'ye gelince; Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) Hıra dağında riyâzât ve tefekkür yolu ile Allah'ta fânî olmağa çalışırken, Ali, onu çok sevdiği için yanına gider gelirdi. Başını beklerdi, Yani daima ona murâbıttı. Onun gördüğünü o da görürdü.

Bizim cemiyetimizin yanlış anlayışı, kadınları adamdan saymadığı için, Hz.Hatice'nin irşâdını saymıyorlar. Ali'de âkıl, baliğ değildi, diyorlar. Ebûbekir âlim ve yaşlı olduğu için onu ilk Müslüman sayıyorlar.

S. – Benim maksadım, zikrin ilk telkin edildiği kimseyi anlamak. Mutasavvıfların yürüdükleri yolu Ali'ye mi telkin etmiştir, Ebû Bekir'e mi?

Emre – Sırada Ebûbekir üçüncü. Hepsi bir ama, Ali'ninki sevgi ve aşk yoludur. Ali, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i çok severdi. Sevgi, çok şeyler yapar. Bakın, sizin yolunuzu buraya uğratan, sevgidir. Biz birbirimize muhabbetle karıştıktan sonra, kim ayırabilir bizi? Bu yolun evveli de âhîri de sevgidir.

S. – Ömer'e, Osman'a da telkinâtta bulunmuş mudur?

Emre – Tabii. Siz bu hâli sevdiklerinize söylemez misiniz? Güneş, ışığını vermek için mahlûkatı tefrik eder mi?

Bu yolda giden insan, Ebûbekir gibi sâdık, Ömer gibi nefsine hâkim, Osman gibi zekî, Ali gibi cesur olmazsa, bu işi bitiremez.

İnsan kitaplardan okuduğunu tahsiline göre anlar. Ben pat küt okurum. Elime bir mühendis kitabı alsam, anlayabilir miyim? Bu hâl de, bir mürebbî himmetiyle bizde tecellî etmezse tasavvuf kitaplarını okumakla anlaşılmaz.

Şimdi artık, tasavvuf kitaplarını avâma göre değil, münevverlere göre yazmalı. Yâni hakikatı, kabuklarından soyarak onların vicdânlarının idrâkine, olduğu gibi vermeli.

<u>11.04. 1957 deki bir konuşmadan notlar:</u>

Emre – Öyle bir haşir günü ki, bu ân herkes ne yapıyorsa doğrudur; fakat bunun da ilerisi var.

Zamanı gelmeden ne kadar açsan, yine rumuz. Söyleyenin kulağını bulmalı, onunla dinlemeli ki anlamalı. Yoksa, insan, her söyleneni kendi arzusuna, kendi aklına göre anlar. Söyleyenin ta kendisi olabilmek için de aşk lâzım. İşte onun için bütün âşıklar âşk! âşk! diye bağırıyorlar. En kesdirim yolu âşktır.

S. – Aşkı gönlümüze nasıl getireceğiz?

Emre – Aşk gelir mi? O her şeyin hükümdârı aslanı. Biz ona gideceğiz. İnsan, kendi bilgisini irâdesini o aşkın menbaına karıştırmazsa hiçbir şey anlayamaz. Göller, aşağıya akmazsa denize karışıp deniz olamaz. Akmazsa kuruyacak.

Bu hâl, bütün insanların derdidir. Fakat diğer dertler bu iç derdi düşünmeğe vakit bırakmıyor. Fakat insan aklı, umûmî olarak, gittikçe münevverleşiyor. Bin sene evvelki insanla bugünkü bir mi? Ama Tevhît anlaşılırsa anlamak istiyende bir, anlatan da.

7.10.1956'daki bir konuşmadan notlar:

Emre – Tasavvufu, bâzı kimseler tarikât, bâzıları da dîne aykırı bir şey, dinsizlik gibi bir şey zannederler. Tasavvuf bir ayna olduğu için, onu herkes kendi meşrebine göre anlar. Tasavvuf her dînin sahibidir. Hiçbir dîni reddetmez. Ayna karşısına geçen kimseyi reddeder mi? Herkesi benimseyip kabûl edebilmek için insanın ayna gibi saflaşması lâzımdır.

Tasavvufçular, kimsenin eksiğini görmez, dâima iyi tarafını görür. Bakması, görmesi konuşması, dinlemesi hep tahlil ve tasfiye süzgecinden geçer. Onun için bakışları, görüşleri, dinleyişleri ve sözleri temizdir. Bâzen eksik gibi konuşuyorlarsa, bu eksikliği biz kendimizde aramalıyız. Çünkü o bizim rengimize göre konuşur. Yâni aklımızdaki eksiklikleri söylüyor demektir.

Tasavvufçular, davet ettikleri kimselere: (Aklı terk et!) derler. Bu, (deli ol!) demek değildir. Akıl, Allah'ın büyük nûrundan ayrılmış bir ışıktır, bir parçadır. Onu terk eden insan ya deli olur, ya ölü. (Aklı terk et!) demek, (Aklın kötü hallerini, eski bilgilerini unut, destini boş olarak getir ki istifâde edesin...) demektir. Oraya kendi akıllarıyla, nefsânî ârzularıyla gelenler, aradıklarını bulamayınca, elde edemeyince kaçar, giderler.

Zapteden: Şevket Kutkan

EMRE'den Nükteler, Vecîzeler, İrticâli Cevaplar:

*Emre – Hakikat hayvana değil, insana benzer. İnsan nasıl çıplak gezemezse, hakikat, yani Allah ve tasavvuf kelâmı da çıplak olamaz, hep örtülü, kapalı; rumuzludur. Bunun için (İlmi Ledûn) diyorlar.

Her peygamber ona bir elbise giydirmiştir. Hakikatin elbisesi din ve şeraittir.

* Emre – Allah, Hâlik daima bir haldedir. Ancak mahlükat her vakit oluş halindedir. (Külle yevmin Hûve fî şe'n) âyetini böyle anlamak lâzımdır.

* Emre – Yirminci asrın insanı eline tesbih alır çekerse, bu, posteki olur. Biz onların yerine o postekiyi çok saydık. Evvelden sadrazamlar bile postekide otururdu; şimdi koltukta oturuluyor. Koltuğunsa, posteki gibi sayılacak kılı yok. Bu asır, anlayış ve irfâniyet asrıdır. Posteki tekkelerin, rahle de medresenin altında kaldı.

* Emre – Peygamberlerden iki lisân bilen yoktur. Bilseler getirdikleri kitabın iki dilden olması lâzımdı.

* Emre – Her hikmetin başı korku olduğu gibi, her mârifetin de başı korkudur. Düşman korkusu olmasaydı füzeler müzeler icâd edilmezdi.

* Emre – Reisi Cumhur nasıl bir yere yalnız gitmezse, Allah da bir gönüle yalnız girmez. Onun da tevâzu, sevgi, şefkat, vicdan, af gibi adamları vardır; onlarla gelir. Onun için, Allah'ı dâvet eden gönül dar olmamalıdır. Geniş gönül sahipleri kimseye kızmazlar, her şeyi hoş görürler.

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufî Îzâhı
Sen Beğendin, Ben Doldurdum!

Nasreddin Hoca, merkebine binmiş, yolda giderken, Hoca'nın, yuları bütün kuvvetiyle çekmesine rağmen, merkep, yolda gördüğü merkep pisliklerini koklarmış. Nasreddin Hoca da (Zâhir beğendi ki kokluyor...) diye, merkebin kokladığı pislikleri torbasına doldururmuş.

Akşam, yem zamanı hayvanın başına tezeklerle dolu torbayı asmış. Hayvan, tezekleri yemeyip, başını torbadan çıkarmak istedikçe, Hoca:

—Sen beğendin, ben doldurdum, şimdi niye titizleniyorsun? demiş.

EMRE'nin Tefsîri:

Hoca, bu hareketiyle bize bir ibret dersi vermek istemiştir. Bu fıkradaki merkep, bizim hayvânî ârzulara mahkûm nefsimizdir. Merkebin belli başlı tabiatı, inatlıktır. Kendisini, Tevhid ve kurtuluş yolunda yürüten Mürebbîsinin bütün ihtarlarına rağmen inadından vazgeçmeyerek nefsânî arzûların pisliklerini koklamaktan vazgeçmez. Bu böyle devam edip giderse, sahibi, ömrün akşamında, yâni ölürken, onun başına elbette bu arzu tezekleriyle dolu torbayı takacaktır.

(İç Kaynak - Muhterem okuyucularımıza, bu mevzû ile ilgili şu doğuşu takdîm ediyoruz):

Gönül! acep sen de olunğ mu islah?

Bâri vaat ettiğin, olaydı essah,

Kurtulmak istersen, şendedir dilek.

Sâdık olmaz isen, bulamanğ felâh.

Hiç kabûl olur mu ikinci tövbe?

Hadis, (Hatâ demiş, tekrar tecrübe);

İlim kitabından hayır görür mü,

Alıp yükletirsen sen bir merkebe?

İndirip açamaz, yoktur parmağı,

Beş değil de birdir, onun tırnağı Mantık kitâbını açsan önüne,

Bırakır, seyreder bahçeyi, bağı.

Sen söylersin, dinler kendi hâlini,

Fidanı bilemez ince, kalını;

Kıymetini bilmez gülün, çiçeğin,

Döner, harâbeder nâzik dalını.

İşi, gücü onun daima şektir.

Kendinin gübresi ona döşektir;

Kutnu kumaşlardan giydirsen palan,

Neyleyeyim, hayvan, yine eşektir.

Nerden gelir bilmez kendine zarar,

Kendinin gübresi kendine kokar;

Yetişmezse yolda burnuna gübre,
Başını döndürür, gözüyle bakar.

Bütün hayvanâtı câmîdir insan,
Yaradan, eylemiş böylece ihsan;

Öbür sıfatlardan eğer kurtulsa
Kalbinde tek kalır Hazreti Rahmân.

(Emre)! ıslah eyle, elinde fırsat,
Onlardır vermeyen, dimağına tad:

Her biri bir huyda, eyle dışarı;

Birisi kalırsa, çok verir fesat.

Onlardan kurtulur, tek meşrep olan,
Dost ile bir olur yalınız kalan,

Ne kadar lütfetsen, idrâk edemez,
Ârzusundan başka bilir mi hayvan?

(Emre)! idrâk eyle, nefsine lâyık,
Senden sana söyler; işit te ayık!
Kimseyi sözüne sen tutma hedef,
Mâşuktan ayrılmaz dâima âşık.

Kendinden ayırmaz sözü duyanı,
Hâliyle muhittir bütün her yanı;
(Emre)! Kimselere sen etme isnad,
Mevlâ affetmiştir kefen soyanı.

Günahın büyüğü: eli kınamak;

Ziyâya yaklaş ta sen gönlüne bak;
Azaların yönü ön taraftadır,

Çukura düşürmez toprağa bakmak.

Acep sen Allah'ın vekili misin?

Halkı hor görenin sen dili misin?

Ele cellâd lazım: sana ne lâzım?
Mansur'u asanın bir eli misin?

Mevlâ'ya yakından, doğar hep şefkat,
Şeytana yakından doğar mel'ânet
(Emre)! söyleyeni tanıdı isen Sen kendi
hâline eyle merhamet.

31.01.1951

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 14 | Haziran 1958

İç Kaynak Dergisi 14

İÇ KAYNAK DERGİSİ | Sayı: 14

EMRE'nin Konuşmaları: 14

(10.11.1956'da yapılmış bir konuşmadan notlar):

S. – Benlik nedir?

Emre – Benlik şeye benzer: Bir meyva ağacının, yaprağından evvel çiçeği çıkar. Çiçek hafif bir koku neşreder. Ağzımıza alsak ne ekşilik vardır, ne de tatlılık. Fakat zehiri de, panzehiri de içindedir, gizlidir. Zehir olan şey, asiddir, yâni ekşilik. Meyvayı hamken, ekşiyken çok yersek bizi zehirler, hasta eder, öldürür. Meyva tekâmül edinceye kadar asidi bâkidir. Bu zaman zarfında ağaç da meyvasını bize vermek istemez. Koparacak olsak, zor kopar. Bu da bir lûtf-u ilâhidir. Meyvayı elle; eline hemen düşüyorsa, olmuştur. Ağacın, meyvasını olmadan bize vermek istemeyişi, ham meyvanın bize zararlı oluşundandır.

Çocukların benliği, ağacın çiçek açmış hâline benzer. Meyvanın ekşi hali, çocukluk çağını geçmiş insanların benliğine, hamlığına benzer. Olgunluksa, gerek meyva için, gerek insan için ne tatlıdır...

Bâzı insanlar, olmadan gelir, olmadan gider. Daima benim! derler, daima çocukturlar.

Bu benliğin altında bir olgunluk, bir hakikat olduğunu anlayan insanlar, o olgunluğa doğru yürüyorlar demektir.

Ne var şu benlikte, bir kerre düşünelim. Ben! derken elimizde ne gibi bir kudret var? Bir an sonra başımıza ne gelecek, bilmiyoruz. Daima nefsimize mahkûmuz. Öyleyse, benim! demekteki iddiâ neye yaradı?

Ama insan, benlik iddiâsından vazgeçip de, nasıl olacak? diye derdine çare aramaya başladı mı, kendi benliğinden kurtulup daha büyük bir benliğe, Allahın benliğine, ebedî benliğe katılıyor demektir. Bu benlik, azapsız, rahat, ölümsüz, bir benliktir. Günsüz, saatsiz bir varlık.

Aklın bu ölümsüzlüğe aklı ermez, ölüm yok da, annem, babam dedelerim nereye gitti?

Mâdem onlar öldü, bende öleceğim, der. Bu vücut, içimizdeki varlığın elbisesidir. Elbise eskiyince atılacaktır.

Biz, kendimizden vazgeçip kendimizi Allah'a teslim etmedikçe biz değiliz. Böyle olmadıkça da, bu vücutla mukayyed olmaktan kurtulamayız. Kendimizi nefsimizin ârzularında değil de, Allah'ın varlığında yok edersek, bizim zannettiğimiz benliğin Allah'a ait olduğunu anlarız.

Kur'ân'da (Uktûlû enfüseküm!) emri var. Belki anlamazlar diye bu sefer de (mûtû kable en temûtû) demiş.

(Emettenesneteyn, ahyeytenesneteyn = Bizi iki sefer öldürdün, iki sefer dirilttin.) diyor. Bir başka zaman (El-mû'minûn lâyemûtûn = mü'minler ölmez!) demiş. Akıl, tekâmül etmedikçe bu sözleri anlayamaz.

Bizim yokluğumuz mutlaka lâzım. Zâten, istesek de, istemesek de bir yokluğa doğru hiç durmadan gidiyoruz. Hz. Ali: (Ey insanoğlu! Sen kendini küçük bir cisim zannediyorsun; halbuki bu büyük âlem, dürülü bükülü bir hâlde senin içindedir.) diyor. İşte bu içimizde dürülü bükülü olarak mevcud olan her şeyi atıp, yalnız Allah'ı bırakmalı. Çünkü Hz.Ali bu sözü hepimize söylemiş. Bu sözler hepimizin mânevî gıdasıdır. Kur'ân'daki (Ve nefahtü fîhi min ruhî = İnsana ruhumdan nefhettim, üfürdüm!) âyeti de bunu anlatıyor, işte şimdi de mânevî rızk olarak üfürüyor. Bir kısmımızdan da dinliyor. Tabii, eğer dinliyorsak. Ölü koku alır mı? Çünkü Kur'ân hepimize birden (ölü) diyor. Hakikatin kokusunu almayı arzu eden herkes dirilmeye başladı

demektir. Bu âlem, içinde her şey mevcut olan bir pazardır. Şuna şu lâzım, buna bu lâzım, bize de Sevgilimiz. Bu bedenin içinde yaşarken her şeyi öldürürsek, öbür âleme Allah'la beraber gideriz, yoksa, arzularımızın dalları budakları bizi burada bırakır. Bu dünyadan sonra bir başka hayatımız daha olmasaydı, bu kadar peygamberler emek çekerler miydi? Hayatları pahasına bize anlatacakları bir şey olmasa, evliyalar kendilerini astırır, derilerini yüzdürürler miydi?

Bu dolabın nasıl döndüğünü görebilmek için, dolaptan inip geriden seyretmek lâzım. Yoksa, bu meseleyi her akıl kendine göre anlar.

S. – İşitiyoruz ki birçok şeyhler, kendilerinden mânevî yardım istemek üzere gelenlerden para sızdırıyorlarmış. Allah yoluna giden ve delîl olduğunu iddiâ eden bir kimseye bu yakışır mı?

Emre – Mevlânâ, böylelerine Şeytan, yezit, merkep sıfatlarını veriyor. Kur'ân: (Sizden ücret, hatta teşekkür bile istemeyenlere tâbi olunuz.) diyor.

Ne yapacaksın. Bu yolun da böyle tuzakları var. İnsanın kafası münevver olur da işlerse bu tuzaklara düşmekten kurtulur.

Vaktiyle dervişin biri seyahat edermiş. Seneler süren bu seyahatta dilenerek karnını doyuruyormuş. Bir gün hiçbir şey vermiyorlar. Karnı da acıkmış. Gidiyor, ırmak kenarından bir parça kum alıyor. Bunları küçük kâğıtlara paket yapıyor, başlıyor Pire otu! Pire otu! diye satmaya. Alanlar da oluyor. Soruyorlar:

—Kaç para?

—İki mangır.

—Peki, ver bir paket.

Adam kazandığı paralarla karnını doyuruyor. En son elinde bir paket kalmış. Birisi geliyor onu almaya, soruyor:

—Nedir bu?

—Pire otu.

Müşteri paketi açıyor, bakıyor ki kum taneleri. Soruyor:

Nasıl kullanılacak bunlar?

—Pireyi yakalayacaksın.

—E?

—Pirenin gözü bir tanedir; bu kum tanelerinden birini gözüne koyacaksın; gözü kör olur seni göremez.

—Be adam, ben pireyi yakaladıktan sonra, onu öldürürüm; bu ne sahtekârlık?

Derviş:

—Sen ârifmişsin; bu ilâç sana göre değil, diyor.

Vücudu sağlam olduğu hâlde el açanlar hırsızdır. Vücuttan düşenler için olabilir ama, yine de sahtekârlıkla olmaz.

Tekkelerin, zâviyelerin kapanması işte bunun içindir ve Allah'tandır. Bu sahtekârlar arasında iyiler de vardı ama, böyle lâzımdı.

Adana’ya vaktiyle, (Dördüncü Ordu)dan, her taraftan çalışmak için insanlar gelirdi. Yazın çalışırlar, sonbaharda sılaya giderlerdi. Gücü yetenler tek başına bir merkep alır; gücü yetmiyenler de, üçü dördü birleşerek bir merkep alırlardı. İşte böyle, iki kişi bir merkep alıyorlar, yola çıkıyorlar. Kâh biniyorlar merkebe, kâh acıyıp yaya yürüyorlar. Merkep dişiymiş; memleketlerine varınca, merkep doğuruyor. Şimdi nasıl taksim etsinler? Birisi diyor ki: (Merkebin fiyatı ne ediyorsa, yarıdan fazlasını sana vereyim; sıpayı da al, merkebi bana bırak.) Öteki de razı oluyor. Biri merkebi alıyor, biri de sıpa ile parayı; ayrılıyorlar, her biri bir tarafa gidiyor.

Az bir zaman sonra merkep hastalanıp ölüyor.

Adamcağız çok müteessir oluyor. (Bâri şu yolun kenarına bir çukur eşeyim de gömeyim.) diyor. Merkebi gömüyor, başlıyor ağlamağa. O sırada yoldan bir atlı geçiyormuş, soruyor.

—Niye ağlıyorsun?

Adamın aklına hemen bir sahtekârlık geliyor:

—Burada bir ziyâret varmış: dün gece rüyâmda gördüm. Şimdi bu evliya ayak altında kalmasın diye yerini düzeltiyorum. Atlı, buna, merkebi satın aldıkları paraya yakın bir para veriyor. Adam bakıyor ki bu iş kârlı bir iş, ağlayıp sızlanmaya ve her geçene uydurma hikâyeyi tekrar etmeye devam ediyor. Merkebin parası çıktıktan bâşka, oranın etrafını çevirip bir türbe yapacak kadar para da kazanıyor, oluyor bir türbedar.

—Bu dedenin adı ne?

—Kulaklı dede!

diyor. Adam da Kulaklı Dede Şeyhî diye tanınıyor. Kazandığı parayı evine gönderiyor.

İşi ilerletince muska yazmaya da başlıyor. Meğer arkadaşının da başına aynı iş gelmiş. Birbirlerinden ayrıldıktan sonra, sıpa ölüyor. O da öyle bir yalanla sıpaya bir türbe yapıyor. Beriki bunun da kendisi gibi yaptığını işitince, kendisine haberi getirenlere:

—Siz ona inanmayın; o bizim Kulaklı Dede’nin sıpasıdır, diyor.

İşte böyle adamlar zındıktır.

Allah’ta fani olmuş bir kâmil hüf! dese, ölüyü bile diriltir ama; Allah’ın işine karışmaz. Onların büyüklüğü de, ölüyü diriltecek bir kudrete sahip oldukları halde bu kudreti kullanmayıp, hazmetmelerinden anlaşılır.

Kendilerindeki bu kudreti, ilmi herkese vermek isterler; fakat bir emek mukabîlî; Allah yolunda bir emek mukabîlî vermek isterler. Çünkü insan, emeksiz kazandığı bir şeyin kıymetini bilemez.

Sultan Mahmut tebdil gezerken, bakıyor ki bir fırının önünde bir dilenci; fakat hâlinden, tavrından gün görmüş ve çalışamayacak bir durumda olduğu da belli. Yüreği acıyor bu kör dilenciye; kulağına eğiliyor:

—Sana bir kaz göndereyim de karnını doyur, diyor. Adam (Eyvallah) diyor. Sultan Mahmut saraya geliyor, aşçılara bir kaz doldurtuyor. Sonra içine bir iki avuç da altın koyuyor, sâdık bendesiyle fakire gönderiyor. Kazı getiren adam, köre: (Bir hayır sahibi sana bir kaz kızartması gönderdi.) deyip kazı bırakıyor, gidiyor. Sarayın kurnaz bendelerinden biri bunları taslarmış; padişahın adamı gittikten sonra körün yanına yanaşıyor:

—Nedir bu?

—Bir hayır sahibi kaz göndermiş.

—E.. .Sen bunun hepsini yiyebilir misin?

—Hayır, yiyemem.

Eh öyleyse, ben sana bu kazın iki misli para vereyim, kaz kızartmasını bize ver; biz kalabalığız.

—Peki, diyor, razı oluyor adam.

Aldığı para kendisini birkaç gün geçindirecek kadar olduğu için, adam birkaç gün dilenmiyor. Padişah da memnun oluyor. Fakat birkaç gün sonra adamı yine aynı yerde tekrar görünce demek aç gözlü bir adammış diyerek soruyor:

—Sana bir kaz kızartması göndermiştim, almadın mı? Aldım ama bir adam geldi: (Sen bu kazın hepsini yiyemezsin; sana bunun iki üç misli para vereyim, dedi, parayı verdi, kazı aldı, gitti.)

Padişah anlıyor ki kısmetten fazlası olmuyor; fakat bir kerre daha tecrübe etmek için:

—Bu sefer de sana bir karpuz göndereyim; fakat ye, diyor.

Saraya gidince karpuzun içini altınla doldurtuyor. Gine o sadık adamı ile karpuzu dilenciye gönderiyor. O kurnaz herif bunları yine gözetlermiş, adam uzaklaşınca, dilenciye yanaşıyor:

—Ne yapacaksın bu kadar büyük karpuzu... Sana daha küçük bir karpuz alayım, üstelik para da vereyim, bu büyük karpuzu bize ver, çoluk çocuk yiyelim, diyor, adam yine razı oluyor.

Ertesi gün padişah bakıyor ki adam yine dileniyor, merakla görüyor:

—Gönderdiğim karpuzu almadın mı?

—Aldım, sağ ol; fakat karpuz çok büyüktü, üste para alarak küçük bir karpuzla değiştim.

Padişah kör dilenciyi saraya götürüyor, orada kendini dilenciye tanıtıyor. Onu hazineye götürüyor; eline bir kürek veriyor:

—Hadi bu kürekle alabildiğin kadar altın al! diyor.

Dilenci altınların sesini işitince şaşırmış; şaşkınlığından küreği ters tutmuş, daldırıp kaldırınca, küreğin üzerinden altınlar dökülmüş, yalnız bir altın alabilmiş koca hazineden. O zaman Sultan Mahmut:

—Vermezse Mâbud, ne yapsın Mahmut.

demiş. Bir şeyi elde edebilmek için mutlaka emek çekmek lâzım.

Konuşma ile ilgili doğuş

Kimler mahsûl almış bider ekmeden?

Devlete erilmez emek çekmeden;

Secde, rahman olmaz dizler çökmeden,

Emeksiz kazancın kıymeti olmaz.

Daim cevlân eder semada melek,

Her kullara nasip olur mu görmek?

Görmek için, lâzım, çekmeli emek,

Emeksiz kazancın kıymeti olmaz.

Ehli için sekiz cennet kurulmuş,

Kazanmadan, sözü geliyor çok hoş;

Söz ile varılmaz, eğer olsan kuş,

Emeksiz kazancın kıymeti olmaz.

Hûri ile gılman kapıda bekler,

Her yana ekilmiş türlü çiçekler;

Boşa gitmez ona olan emekler,

Emeksiz kazancın kıymeti olmaz.

Yedi yerlerinden akıyor ırmak,

Aksın diye emir eylemiş Hallak,

Dosta doğru akar gayetle berrak Emeksiz kazancın kıymeti olmaz.

Sıratı Müstakîm cennetin yolu, Azmedip yürüyor sevgili kulu,

O yollar boş değil, deliller dolu; Emeksiz kazancın kıymeti olmaz.

Kapısından girer, yürüyen, takvâ Emek çekmek lâzım; değil bedâvâ; (Emre)! mücrim sensin, eyleme dâvâ; Emeksiz kazancın kıymeti olmaz.

15.06.1948

13.10.1956'daki bir konuşmadan notlar:

S. – (Kul küllün min indillâh – Her şey Allah'tan) diye bir âyet var; demek, biz kötü isek, bizi kötü yapan Allah'tır.

Emre – Bu sözü Allah Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e söylüyor. Onun gibi olsak da böyle söylesek...

Allah'ın sözlerini herkes kendi aklına göre, kendi ârzularına göre anlar. Türkçe'de bâzı sözler vardır ki bir çok mânâlara gelir. Meselâ (çalmak)dan bir (çal!) emri var: yüze çalmak, yâni yüze sürmek, yere çalmak, hırsızlık etmek, bir müzik âleti çalmak, yere vurmak, yere çarpmak mânâlarına gelir. Umûmi bir (çal!) emri verilince, herkes, aklında ne varsa onu yapar: Birine kızan, onu yere çalar; yoğurt yapmak istiyen, yoğurt çalar, yoğurt mayalar; keman çalacak olan, keman çalar; hırsız, ekmek çalar, süs yapmak istiyen yüzüne düzgün çalar. Bu bir söz, fiille, düşünceye göre mânâ alır.

Biz de Allah'ın sözlerini kendi aklımıza göre anlarız, onun için Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) ; (Kur'ânı kendi fikrine göre tefsîr eden kâfirdir.) demiş.

Hiçbir peygamber: (Yaptığımız kötülükler Allah'tandır; öyleyse her fenâlığı yapalım.) dememiştir. Bütün dinler ve kitaplar, insanları, insanlığı iyi yola sevk etmeğe çalışmaktadır.

Zevk, günahlar, kötülükler bittikten sonra başlar. Onun için bu kalıptan çıkıncaya kadar bir ilim, bir aşk terbiyesi lâzımdır. Aklımızı başı boş bırakırsak, işine gelen tarafa gider.

Nefsin fiillerini Allah'a yükletme. Allah yük kabûl etmez. Allah (İrade-i Küll)dür, biz irade-i cüz'üz. Oraya varıp da muhabbette fani olunca, bütün bu konuşmalar, itirazlar biter... Henüz ondan ayrı bir varlığımız var ki konuşuyoruz. Ondan ayrı olunca da onun sözünü anlayamayız.

S. - Tıbda bir alkolizm var. Çok alkol alanlar arasında münevver insanlar da var. Bunun vücutlarına zararlı olduğunu bildikleri halde iradelerini kullanamıyorlar. Morfinmanlar da böyle. Gelip bir eczacının ayaklarına kapanıyorlar, morfin versin, diye. Hatta namussuzluğu irtikâb edenler bile var. Burada da cüz'i irâdenin te'siri yok.

Emre - Siz niçin onlar gibi yapmıyorsunuz? Siz niye alkol veya morfin almıyorsunuz?

S. - ...

Emre - Demek ki siz irâdei cüz'iyenizi kullanıyor, onları almıyorsunuz. Onlar cüz irâdelerini sarf etmiş bitirmişler. Onlar, Allah'ın verdiği bu iradeyi ilâhi ilme sarfetselerdi, iradeleri bitmez bilakis daha artardı. Keza, iradelerini alkolü almamağa sarfetselerdi alışmazlardı.

Doktor, morfini, vücuttaki ağrı hissini gidermek için verir. Ağrı vücudun bekçisidir. Başımız ağrır; bu ağrı, bir tehlike işaretidir; vücutta bir rahatsızlık var demektir. Bekçiler de yangın, hırsızlık gibi tehlikeleri haber vermezler mi? Bekçiyi kim uzaklaştırmak ister? Hırsız. Demek onlar, vücudun bekçisini uyutmak koğmak istiyen birer hırsızdır. Hırsızın cezası yok mudur? İşte onların cezası da eczacının ayaklarına kapanmaktadır.

(Her şey Allah'tandır) dersek, Allah'ın nârını, nûrunu inkâr etmiş oluruz.

Allah kullarını, (Küllü mevlûdin yûledü ala fıtratil islâm.) hadisindeki gibi iltimassız, tertemiz yaratır. Allah, yarattıktan sonra, yarattığından ayrılır, ona irâdesini rehber olarak verir. Bak, birbirimizden biraz sonra bedenen ayrılacağız ama aklen ayrılamazsınız; ölene kadar bu meseleyi konuşursunuz.

Fakat böyle söyleme; kabahati Allah'a yükleme. Hazreti Ali: (Bana bir harf öğretenin kölesi olurum!) diyerek kendisine manevî ilim öğreten kimsenin ayaklarına kapanıyor, alkolik ise alkole kurban olduktan sonra gidip eczacının ayaklarını öpüyor. Ama söyliyebiliriz ki, bu hâle gelmiş bir adam bile, kurtulmak ister ve iradesini kullanırsa, Allah ona yardım eder.

Fakat (Her şey gibi, iradesizlik de Allah'tan) diyen bir kimse kurtulamaz; böylece kendini mahkûm eder, kendi kendini mahveder.

Muhiddînî Arabî, (Her şey Allah'tan) diyenlere zındık diyor.

S. - Nedir zındık?

Emre - Zındık haramı, helâli bir sayan, her şeyi Allah'a isnad eden kimsedir. Bâzı kimseler, kendi can düşmanlarının bile ihyâ olduğunu ister; bâzı kimselerin ise hiç affı yoktur, herkesin mahvolduğunu isterler. Bâzı hocalar da (Her şey Allah'tan) diyerek bizi feci bir tevekküle düşürerek uyuşturmuşlar, tenbelliğe sevk etmişlerdir.

Avrupa böyle dedi mi? İnsan bir kerre çalışmaya yönünü döndü mü kapılar kendi kendine açılır.

Şu gördüğümüz yeni silahların, maharet ve sanat ustası, sebebi biziz. Onlara bunları biz öğrettik. Nasıl öğrettik? Onları kılıçla kovalayınca bizden korktular. Bu korku onlara kılıçtan daha müthiş olan mavzeri, martini buldurdu. Derken, bunları tekâmül ettirdiler; şimdi göklerde uçuyorlar. Biz de onlara yerden bakıyoruz.

Allah: (Leyse lil'insâni illâ mâ saâ) diyor. Bu bir kanundur.

Çalışan insanın kimseye zararı dokunmadıktan başka, ondan hem milleti, hem de beşeriyet istifâde eder. Çalışkan insan daima dürüst olur. Avrupa'nın bir çok yerlerinde hırsızlık, yalan, haram kalmamış. Neden? Çünkü tembellik bitmiş. Tembellik her fenâlığın anasıdır.

S. – Avrupa'da insanlardan kuşlar bile kaçmıyormuş.

Emre – Meşhur Râbia Adviye var ya... Hasan Basri bir gün onu arıyor. Evde yokmuş; kocasına soruyor. Kocası: (Şu tarafa doğru gitti.) diyor. Hasan Basri de o tarafa doğru gidiyor. Bakıyor ki Râbia bir ağacın altına oturmuş, üstünde, başında, omzunda, her tarafında kuşlar var, Hasan Basri gidince kuşlar kaçıyor. Hasan Basri soruyor:

—Kuşlar niçin senden kaçmıyorlar da benden kaçıyorlar? Râbia da ona soruyor:

—Sen ne zaman et yedin?

—Biraz evvel kebap yedim.

—Ben doksan gün oldu et yemeyeli. Benden onun için kaçmıyorlar.

Kuşlar, bizde hâinlik ve can alıcılık sıfatları ve fiilleri bittikten sonra, bizden de kaçmazlar. Hayvanat bizden daha âriftir.

Bizim bilmediğimizi onlar bilirler; içimizi görürler. Onların, sırrı ilâhiyî ifşâ edecek vâsıtaları, yâni lisânları olmadığı için bilir ve görürler.

S. – Bu yolun bütün çalışması tefekkür mü?

Emre – Evet, talebenin dersini aldıktan sonra, eve gelip tefekkür etmesi gibi. Ama dersi severek dinleme var, kızarak dinleme var. Severek dinlersek, dinlediklerimiz, zaman gelir, ağzımızdan, gözümüzden çıkar.

Mektepte okuyanlara talebe diyoruz; yâni talep eden. İyice isteyip dinleyen talebe sınıfı geçer. Ben biliyorum! Diyen, imkânı yok öğrenemez. Bu bilgi, kendisini ancak kendisine götürür. Ben bilmiyorum diyen ise, elini mürebbîsine teslim etmiş, Allah'a doğru gidiyor demektir. Böyle olunca her âzamız, elimiz, kulağımız, Allah'ın hükmüne geçer; o da bunları istediği gibi kullanır. Elden geldiği kadar her varımızı Allah'a teslim edelim; ama temizlendikten sonra teslim edelim.

İşte geldik, işte gidiyoruz. İş, şu dünya gailesinden kurtulmada. Boşa gitmez; siz baciyle iyi konuşun; başkasiyle konuşmanıza hiç lüzum yok.

19.03.1956'daki bir konuşmadan notlar:

Bâzı şeyhler inâbe verir, tesbih verirler. Müritler bu tesbihi çekerken çok haller zuhûr eder. Fakat şeyh, kendisini muhit olan varlıkta fâni olmadığı için, müridinin başını mânen bekleyemez müritde bir çok korkunç hâller zuhûr eder, zavallı delirir. Müridin bir ucu da şeyhe bağlı olduğu için, şeyh de delirir. Böyle yarım şeyhlerin elinde delirenler çoktur. Padişahlar câmi yaptırınca, yanına bir de tımarhane yaptırırlardı; dedin ya demin; onlar bilirlerdi bu hali.

Her türlü tekâmül, üç türlü olur: Birisi naklen; yâni kulaktan; dinleye dinleye. Birisi aklî. Bu da nakilsiz olmaz, yâni mürşitsiz olmaz. Birisi de devr ile tekâmül: Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in ki gibi.

Bu çok zor. Çatır çatır yanarsın, gözün dünyâyı görmez. Oturduğu yerde bizim gibi bir insan görünür ama her şeyle, her şeydir. Güneşle güneş, su ile su. Bütün hâlleri devreder. Bu devri geçirmeyen, inâbe veremez. Ama belki aşka temas eder, o başka. Böyle olunca, o devri geçirmek de şart değil. Ben O'yum! dedin mi, tamam. Aşkta ayrılık, gayrılık yoktur.

Aşktan sonra bir irfâniyet doğar ki, esas irfâniyet budur. Bu irfâniyet, ağızdan dolma irfâniyet değildir. Ham irfâniyetçilerden bâzıları (Ben Allah'ım!) derler. Ne büyük gaflet... Kul, Allah olur mu? Ama Allah, sevdiği kulunu istilâ ederek kul olur.

Efendi (Develioğlu), zaman zaman anlatırdı. Fakat insanın kulağı zor duyuyor. İnsan, kulağı ona vermezse duyamaz.

Sık sık:

- Oğlum, sen kendini bana sat!

derdi, düşünürdüm: Nasıl satayım?

Bu sözleri söylerken rengi sararırdı. Benim anlamadığımı görünce:

—Satıldın, satıldın, ama satıldığını bilmiyorsun, derdi. Yine anlamaz, sıkılırdım. O zaman:

— Benim ağzımdan söyleyen, gözümden gören, Develioğlu Hâfız Halil! de, derdi. Aylarla düşünürdüm, bir şey anlamazdım. Bir zaman geldi, baktım ki ellerim onun elleri gibi olmuş! Yüzüm onun yüzü gibi! Her tarafım O! Ha! O zaman anlaşıldı ki biz ona satılmışız...

Riyâzât yolu sür'atli ama ille aşk, ille aşk!

Bir adım senden, senliğinden çık, ikinci adım: Allah.

Suyu biz tüm görüyoruz ya, su da zerrelerden ibaret. Bak, biz de yan yana insan zerreleriyiz, suyun akıp gittiği gibi, biz de bir yokluğa doğru akıp gidiyoruz. Nehrin sularını zemin çeker, topraklar emer, güneş kurutur, iş, ortayı bulup deryaya akmada.

Şu teneffüs ettiğimiz hava, ne kadar insanların, ne kadar hayvanların ağzına girip çıkmıştır. Şu su, ne kadar ağızları dolaşmıştır... Dünyayı sevip de dünya ile haşr olanlar için Hz.Ali: (Dünyâ bir cifedir; onu isteyen de köpek!) diyor. Ahret de bir dünyadır; ona da (öbür dünya) demiyorlar mı? O da bir dünya olduğu için, bu sözün şümûlü içine girer. Zâten bir hadis var: (Dünyâ, ahret ehline haram; ahret de dünya ehline haram; aşıklara her ikisi de haram.) demiş Peygamberimiz. İnsanı ancak âşk kurtarır, ilmin ne derece kurtaracağı işte meydanda! Şeytan, melekleri dört yüz bin sene okuttuğu hâlde ne hâle geldi.

İlim yolundan da gidilir ama o ilmi sahibine teslim etmek şartıyla. İşte Niyazî, işte Mevlânâ, işte Muhiddinî Arabî. Bunlar da sonunda aşka düşmüşlerdir. Onun için aşk başka şey vesselâm!

Bakarsın, bir âlim, kendi ilminin, gururuna gittikçe gömülür de öbür taraftan bir çoban, haydî! Varlık dağlarını aşar, gider.

İmdat senden; yâ Hazreti Aşk, yetiş!

Zapteden: Şevket Kutkan

<u>EMRE'den Nükteler, Vecîzeler, İrticâlî Cevaplar:</u>

*Emre - Herkesin yönü Allah'a dönüktür. Herkes, kendi kanaatinin, kendi inancının adımlarıyla Allah'a doğru yürümektedir.

Herkes her şeyi söylemekte haklıdır; söğebilirler, kızabilirler. Ne tarafa doğru yürüseler, yönleri bize doğrudur; söğseler, söğme adımlarıyla, kızsalar, kızma adımlariyle bize geliyorlar.

*Emre – İnsanlar gençlikte hayâlle, yaşlanınca mâzî ile uğraşırlar; ne yazık...

*S – Tarikata giren ağlamalı imiş.

*Emre – Giren ağlasın; çıkanlar da gülsün, oynasın.

*Emre – Dünya harpsiz yaşamamış. Ateşsiz olmaz. Vücut bile hararetsiz yaşıyabiliyor mu?

*Emre – Tapmak, insanın kendisini unutmasıdır. Allah için insan ateşe tapsa, boşa gitmez. Fakat kâfi değil. Ama yine de dünyâya, mala, paraya tapmaktan iyidir. Bu, hiç olmazsa bir yoldur. Para, mal ise çıkmaz sokaktır.

*Emre – Allah, bir kâmilden (Ben!) der ama, benliksiz, isimsiz (Ben!) der. Onu böyle Allah'ta fani olduğu zaman, kalbimize alabilir, ona murâbıt olabilirsek kurtuluruz.

Mansur (Enelhak!) der ama, (Ben Mansûrum!) diyemez, derse, iblisiyettir.

*Emre – Aşkın gömleği ilim, ahlâk ve dindir. Aşk bunların ötesindedir.

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufî Îzâhı
Oğlumun Babası Öldü de...

Bir gün Hoca, baştan başa siyahlar giyerek dışarı çıkmış, gezermiş. Hoca'nın hâlinde bir acayiplik olduğunu görenler sormuşlar:

—Hocam, niye böyle baştan başa karalar giymişsin? Hoca, ciddiyetle cevap vermiş:

—Oğlumun babası öldü de onun yasını tutuyorum.

EMRE'nin Tefsîri:

Hoca insanların bir maddi bir de manevî varlıkları olduğunu anlatmak istemiş. Kendisinin maddî varlığı, oğlunun babası olan etten, kandan ibaret vücudu. Mânevî varlığı ise, Allah'ta fâni olmuş. Hoca (ölmeden evvel ölme) sırrına mazhar olup, maddî vücudun geçici bir varlık olduğunu anlayarak nefsinin arzularını öldürdüğünü halka anlatmak istiyor bu sözüyle. Fakat öğünmek için değil, onları uyandırmak için.

(Allah varken, benim varlığımın ne kıymeti olabilir? İşte o da öldü, gitti.) demek istiyor. Siyah elbise giymesi, (yas tutuyorum) demesi, onlara bu işi anlatabilmek içindir.

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 15 | Temmuz 1958

İç Kaynak Dergisi 15

İÇ KAYNAK DERGİSİ | Sayı: 15

EMRE'nin Konuşmaları: 15

(13.10.1957'de Mıdık'ta Bay Ahmet Çempel'in bahçesinde yapılan bir konuşmadan notlar):

Emre – Tasavvufu kitaptan öğrenmeğe çalışmak, sevgilinin resmine bakmaya benzer. Acebâ o resimdeki seni seviyor mu? Bunu anlayamazsın ki... Halbuki bu ilim, karşısında durduğun insanın gözünden öğrenilir. Bir insanın yanımızda konuşması mı, yoksa onun radyodan

söylemesi mi daha iyidir? Tabîî, yüzüne bakarsak dinlediğimiz konuşması daha iyidir, tesirlidir. Anlayamadığımız bir meseleyi, radyodan konuşan bir insandan veya senelerce evvel yazılmış bir kitaptan sorup anlamaya imkân yoktur. Halbuki karşısında bulunduğumuz insandan her şeyi sorabilir, müşkülümüzü halledebiliriz.

O, bir (Mâneviyat Ağacı)dır. Bir ağaca birçok kuşlar konar; fakat hepsi yuva yapamaz.

(Burada muhterem okuyucularımıza bu mevzû ile ilgili olan şu doğuşu takdim ediyoruz):

Ne kadar methetsek, az;

(Hakîkat) hiç pas tutmaz;

Bu (Gönül Ağacı)nda Her kuş yuva yapamaz.

Bir çoğu konar, kaçar,

Ayağı yanar, nâçâr,

Binde birisi yapar,

Seyredin, çok hikmet var.

(Sabır) gerek evvelâ,

Yardım eylesin Mevlâ:

Sabırı çok olan kuş,

Yuva içinde kala.

İkincisi (tahammül)

Etmek lâzım (tenezzül):

Her kuşta hiç olmaz bu,

Kahır çeker o bülbül.

Üçüncü; lâzım (ilim),

Öğrenen, olur sâlim;

Öğrenmek isteyenler,

Kendini bilir (yetim).

Dördüncüsüdür: (azim),

Bunlar sırayla lâzım.

Yârabbî, bende görsem...

Budur benim murâzım.

Beşincisi: (Aşk) gerek,

Aşk gelse, eder ipek.

Aşka bürünenlere,

Semâyı açar felek.

Akıncısıdır (Yokluk),

Daha târif etsem, çok.

(Yokluk)tan sonra açar,

(Dilber) yüzünden (Ufuk).*

Yedincisi çok gizli,

Kimsenin dönmez dili;

(Emre)ye devirlerde,

Geçti, etti tecellî.

9.6.1945

*(Ve lekad raahu bil'ufukilmübin.) 81. sure, 23. ayet

Emre – Hepsi yuva yapsa, ağacın dalları almaz, kurur, kırılır. Niceleri gelir. Fakat arzû ve emelleri nefsânî olduğu, yâni rızâenlillâh gelmedikleri için kaçar, giderler. Akıl ve inanış torbaları boş olarak gelseler, o kudret onların boşluklarını doldurur. Fakat dolu gelince, kendi dolgularından vazgeçmezler, yine o dolguyu alır, giderler.

Bir hikâye vardır:

Vaktiyle bir hükümdar, bütün ülkesine ilân ediyor: (Kim bana bir hediye getirirse, onu ihyâ edeceğim!) Çölde oturan bir Arap da işitiyor bunu. Gayet fakir bir adammış, bir eski çadırı, bir karısı, üç dört çocuğu olan geçiminden âciz bir adam. Bu zavallı da, hükümdardan bir ihsâna nâil olabilmek ümîdiyle çöle, evine geliyor. Meseleyi karısına anlatıyor. Düşünüyor taşınıyorlar, ne götürsünler hükümdara? Hediye olabilecek hiçbir şeyleri yok. Nihayet karısı, sevinçle: (Tatlı içme suyumuzdan götür.) diyor. Çünkü onların, çölde, en kıymetli şeyleri, tatlı su. O dört beş saatlik yerden geliyor. Adam başına ancak birer bardak düşermiş. Birkaç gün su hisselerinden kısarak bir güğüm su biriktiriyorlar. Adam güğümü omuzluyor, o devrin payitahtı Bağdat mı neresi ise, oraya doğru yola çıkıyor. Payitahta varıyor ki binlerce insan, sarayın etrâfında toplanmış kimisinin omzunda halı, kilim. Kiminin yedeğinde at, deve, bağırıp duruyorlar: (Ben şunu getirdim! Ben bunu getirdim!) Fakat sarayın kapısı bir türlü açılmıyor.

Arap kendi kendine: (Padişah halıyı kilimi ne yapsın, onun halısı, kilimi atı, devesi çoktur. Şimdi ben bu suyu götürürüm, kana kana içer, memnun olur, bana ihsanda bulunur.) diye düşünüyor. Zannediyor ki Bağdat'ta su sıkıntısı var. Çünkü kendisi hayatında kana kana bir su içememiş.

Adamcağız, kapının açılmasını biraz bekledikten sonra, sarayın etrafını şöyle bir gezmek istiyor. Bir de bakıyor ki, sarayın arka tarafında bir nehir akıyor. Adamcağız, ömründe akar su görmemiş, (Allah Allah, bu nasıl şey...) diyor, suyun kenarına iniyor; bir avuç içiyor ki bal gibi bir su. Kendi getirdiği su, bunun yanında tuzlu gibi kalıyor. Bir tarafa çekiliyor, kendi kendine: (Ey gafil, böyle bir âbıhayâtın sahibine sen çorak su getirmişsin. Ne ayıp. Bir de öbür insanların getirdiği hediyeleri tenkid ediyordun; asıl kınanacak adam senmişsin... Bâri sesini çıkarmadan çekil git.) diyor ve canı sıkılarak güğümü ırmağa atıyor. Com! diye bir ses çıkıyor ırmaktan. O sırada Pâdişâh ırmağın öbür tarafında sevdikleriyle sohbet ediyormuş, (Nedir bu ses?) diyor. Adamları bakıyorlar ki ırmakta bir şey batıp batıp çıkıyor, hemen onu getiriyorlar. (Ne var içinde?) diyor. (Su, pâdişâhım.) diyorlar. Güğümdeki suyu birisine tattırıyor. Adam: (Tuzlu bir

su, Sultanım.) diyor. (Kim attı bunu acaba?) diye etraflarına bakarlarken adamı görüyorlar, hemen yakalayıp huzûra getiriyorlar. Pâdişâh soruyor: (Sen mi attın bunu?) (Evet efendim.) (Niye attın?) Arap, meseleyi başından sonuna kadar anlatıyor, âbıhayat gibi sular sahibi bir pâdişâha acı bir su getirdiğinden duyduğu utancı ifâde ederek af diliyor. Bunun üzerine pâdişâh: (İhsânı sen hak ettin oğlum; çünkü bizim ihsânımız, boş elleredir. Bu sarayda her şey var; bizim hiçbir şeye ihtiyacımız yoktur. Kapıda hâlâ (ben şunu getirdim!) diye bağırıp bekleyenlerin elleri doludur, seninse, elin boşaldı; ihsân senin hakkındır.) diyor ve adamlarına; (Bunu hazineye götürün; istediği kadar alsın.) diye emrediyor. Adamı hazineye götürüyorlar. Arap bakıyor ki her taraf pırıl pırıl mücevherat ve altın dolu; fakat anlayışlı bir adammış; pâdişâhın biraz evvelki sözlerinden, huzura eli boş gitmek icâbettiğini idrâk ediyor, hazineden hiçbir şey almadan pâdişâhın huzuruna gidiyor. Pâdişâh soruyor: (Niçin bir şey almadın?) (Alsam, yine elim dolacak; bundan hicâb ettim. Senin huzurun, altından da, mücevherlerden de kıymetlidir!) (Mâdem öyle, bundan sonra sen hep benim yanımda kal. Yokluğu seçen ihyâ olur.)

Huzurullaha da yoklukla gidenler, ebedî bir zevk içinde yaşarlar. Onun kapısını varlıklarının, arzularının tokmağıyla çalanlar beyhude beklerler. O kapı, Şeyh Hasan-ı Bağdâdî'nin dediği gibi, tokmağı vuran elin, kudreti, kuvveti tükenip tokmak vuracak tâkatı kalmadığı zaman açılır.

(Ölmeden evvel ölme) dedikleri şey, işte bu yokluktur ama bunu herkes kendi aklına göre anlar. Halbuki bizim bu varlığımızın ne kıymeti var. İçinden o Kudret çıkıp gittikten sonra bir leşten farkı var mı?

Avrupalı mutasavvıflardan Sokrat mı, Eflâtun mu, birisi ölüm döşeğine düşüyor, öleceğini talebelerine söylüyor. Onlar: (Vefatınızdan sonra, cenazenizi ne yapalım?) diyorlar. (Kaldırın, atın.) (Aman efendim, nasıl olur, cesedinizi çakallar yer.) (Öyleyse yanıma bir değnek koyun,) (Ne olacak bu değnek?) (Beni yemeğe gelecek çakalları kovalayayım.) (Ölü, çakalı kovabilir mi?) (Peki, çakalları bile kovacak kudreti olmayan bir cesedi ne düşünüyorsunuz? Atın gitsin!).

21.12.1957'de yapılan bir konuşmadan notlar:

S. - İbni Mülcem Hz.Ali'yi rızâsıyla mı öldürdü, yoksa kasden mi?

Emre - Hz.Ali, İbni Mülcem'in, bir gün kendisinin vücût elbisesini soymağa memur bir insan olduğunu biliyordu. Bir gün bir misafirlikte, yemek yerlerken, etleri hep İbni Mülcem'in önüne itiyordu, yesin diye. Sofradakilerin canı sıkıldı; sordular: (Niçin böyle yapıyorsun Yâ Ali?) (Bu iyice kuvvetlensin ki, zaman gelecek, beni öldürecek.)

Bir gün de kalabalık bir gurupla hayvan üzerinde giderlerken Ali'nin kırbacı düşüyor. Düldül'den inip, kırbacı kendi alıyor, (İbni Mülcem senin kölen olduğu hâlde, kırbacı niçin ona aldırmıyorsun?) diyorlar, (O zayıflamasın, diyor, zaman gelecek, beni öldürecek.)

S. - Alevîler Mülcem'e söverler.

Emre - İbni Mülcem Ali'yi hançerleyince, etraftakiler Mülcem'i öldürmeğe hücum ettiler. Ali onlara: (Ben bu yaradan ölürsem şeriat kanunu ne emrediyorsa ona yaparsınız; fakat sakın dövüp söğmeyin!) dedi. Ali'nin, dövülüp söğülmesine râzı olmadığı bir kimseye niçin söğmeli? Hazreti Ali'nin Mülcem'e gücü yetmedi de, hayfını biz mi alacağız? Peki hani kendisinden hayf alacağımız İbni Mülcem? Şimdi mevcut olmayan bir adama sövüp saymak havaya yumruk sallamağa benzemez mi? Hem Allah'ın kudretinin Hz.Ali'de tecellî ettiğine inanırlar, hem de onu âciz, hakkını müdafaa edemez bir insan olarak kabûl ederler. Bu nasıl olur?

Bu ölümü takdîr eden, kendisidir. Her insanın bu âlemden gitmesi için bir sebep lâzımdır. Mülcem de Ali'nin öbür âleme girmesi için bir sebeptir.

Hz.Ali'yi müdafaa etmeğe kalkışanlar, onun ne ilmini, ne kudretini, ne de aşkını biliyorlar; asıl âciz olanlar, onlardır. Ali'nin, kimsenin müdafaasına ihtiyacı yoktur.

Ali, (Beni müdafaa için şuna buna söğün.) demiş midir?

S. – Ali, beşeriyet libâsı giymedi, diyorlar.

Emre – Peki, görünmeyen bir adam öldürülebilir mi? Birbirini tutuyor mu bu sözler?

Sonra, terbiyece tekâmül etmiş bir insanın ağzından küfür çıkar mı? Bir tanıdık vardı,

Ömer'e, Osman'a, Muaviye'ye, Mervan'a söverdi. Bir gün dedim ki; (Râbıta, insanın aklında gezdirdiği şey değil mi?) (Evet) dedi. (Eğer sen Mervan'a, Yezide söğerken ölürsen ya Yezid olacaksın, ya Mervan.) 10-15 dakika düşündü, sonra, kalktı, gitti. Yirmi gün sonra tekrar geldi: (Siz ârif insanlarsınız, dedi şimdi sövmüyorum ama sövmekten de vazgeçmiyorum.)

Alevî olmak kolay değildir. Bunun için Ali'nin ahlâkında fânî olmak lâzımdır. Alilik, Mervanlık, Yezidîlik, birer ahlâktır ve bunlar bizim içimizdedir. İçimizdeki Ali'yi Mülcem'e, Hüseyin'i de Şimr'e öldürtürsek, yâni o kötü ahlâklara mahküm olursak, bize yazık olmaz mı?

Lânet etmek, bir şeyi kendimizden uzaklaştırmak demektir ve bu Allah'a mahsustur. O istediğini çağırır, istemediğini kovar. Bizim Şeytana lânet etmemiz, ancak onun işlediği fiilleri, yani Allah'ın yasak ettiği fiilleri yapmamakla mümkündür. Şeytanın fiillerini yapıyorsak, onun kuluyuz demektir. Lânet etmek kolay değil. Eden, nûr gibi olur, bir daha lânet etmesine lüzum kalmaz. Her gün lânet ediyorsak, o ahlâktan vazgeçememişiz demektir. Şeytan da bize güler durur.

Şu insanoğlu ne kadar âcizdir... Ne yaptığını, ne söylediğini bilmez.

<u>10.12.1957'de yapılan konuşmadan notlar:</u>

Emre – Mısır'ı ihyâ eden, Nil; hattâ Nil'in mili. Güneş, dağları yüzünden yakar, toz hâline getirir. Bu tozlara Güneşin çeşitli cevherleri de karışır. Sonra karlar, yağmurlar bu cevherleri alır, tarlalara, bahçelere indirir. Bu miller, tarlalara gübre olur. Dağlardan akan millerle nehirler denizleri doldurur, ovalar yaparlar. Bâzan da, dünyanın dönme hızında vukua gelen bir azalma veya çoğalma yüzünden denizler karalara hücum eder, oraları doldurur; böylece denizler kara, karalar deniz olur. Fakat bu hâdiseler, tarihe sığacak şeyler değil. Tarih daha dünkü şey; bu hâdiselerin ise ne evveli var ne âhiri Ebedî bir ân-ı dâim. Kemâlden zevâle, zevâlden kemâle. Bu günkü kemâl, yarının zevâlidir. Kemâle katılabilmek için onu görmek lâzımdır. Göremeyenler zevâlde kalıyor, zaten ölmek dirilmek dedikleri şey, budur. Zevâlde kalanlar ölü, kemâli görenler diri. Ama akıl diyecek ki (Hani, hiç diri kalan yok?) Akıl da haklıdır. Çünkü o bedenle mukayyeddir, bedeninin ölümü kendi ölümü zanneder. Akıl kemâle erse, görecektir ki kendisi bu vücut, bu beden değildir. (Benim) diye sahip çıktığı şey, zevâlin ta kendisidir. (Ben)lik zevâldir. Fakat aklın ağzından (Ben!) diyen, o (Kudret) ise, bu hâl, kemâlin ta kendisidir.

İşte insanın kendi benliği, bu kemâl tefekkür ettikçe ölür. Ölen benliğin içinde bir dirilik mevcuttur ki, bu da Allah'ın varlığıdır. Bunu anlayan herkes için ölüm yoktur. Böyle bir kimse bedenen ölür ama ölümsüz bir hayata doğmak için. Dünyadaki tabiat âlimlerinin hepsi bir araya gelseler, bu meseleyi halledemezler. Halbuki öteyanda Yunus Emre gibi bir çoban âşık olunca,

aşktan doğan ilim onu öyle bir âlim yapar ki, onun bildiğini kimse bilemez.

Bu hâli ancak âşıklar anlar. Başka kimseler anlayamaz mı? Eğer isterse, herkes anlayabilir. Allah iltimas bilmez; zâlim değildir. Burası ümitsizlik kapısı değildir. Azmedenler mutlaka muvaffak olurlar. Bu, her yaratılmışın hakkıdır. Onun için Allah Kur'ân'da: (Elhamdülillâhi Rabbîl'âlemin) diyor. Bu sözü ile Allah, bu mânevî terbiyeyi öğretmek için herkesin hocası, mürebbîsi oluyor. Ama öğrenmek istiyenlerin. Öğrenmek istemeyenlere karışmaz. Çünkü herkese bir irâde vermiş, istediğini yapmakta, gideceği yolu seçmekte serbest bırakmış.

Bunu öğrenmek de çok basit: kendini unut; içinde bir (Bilen) var. O, şimdi de biliyor ama bizim benliğimiz ona hâil oluyor. Ama benlikle bileyim diyen, bilemez. Bileyim diyenin benliği bâki. Benliğini terk eden bilebilir.

Müşkül halledelim diye ne kadar konuşsak, daha beter gömülüyoruz. Son söz: AŞK.

(İmdat senden; yâ Hazreti Aşk, yetiş!)

Aşkı bir ateşe benzetelim. Ateş olmadan ne olabilir? Yiyecek pişirebilir miyiz? Mâden çıkarabilir miyiz? Vücudumuzda ateş, yâni, hararet olmasa, yaşayabilir miyiz? Sevgi ateşi olmadan birbirinizi, çoluğumuzu çocuğumuzu sevebilir miyiz?

Bu sevgilerin bir de mânevîsi ve daha büyüğü vardır ki o olmadan Allah'ı sevemeyiz. İşte buna (Aşk) diyorlar.

Bu sırra âgâh olan insanlardan bâzıları, bizi aşka düşürebilmek için bazen oldukça acı sözler söylemişlerdir. Meselâ Yunus Emre:

Aşkı olmayan kişi Misâli taşa benzer diyor.

Adamın biri, odun taşıdığı merkebini kaybetmiş. Günlerce aramış, bulamamış. Günlük rızkını temin edemez olmuş. Bir gün bir câminin önünden geçerken, arkadaşları alay olsun diye, orada vâ'z eden Nasreddin Hoca'nın yanına gönderirler: (Hoca'ya müracaat et; o senin merkebini bulur.) derler. Adamcağız gider, Hoca'nın karşısına dikilir, Hoca vâ'zın bitmesini beklemeden sorar: (Ne istiyorsun?) (Merkebim kayboldu. Hoca bulur dediler, sana geldim.) (Peki, git bir yular getir.) Adam gidiyor, bir yular getiriyor. Hoca vâ'zı bitirdikten sonra ayağa kalkıyor: (Ey cemaât! diyor, içinizde kaza, kıza, koza, herhangi bir şeye âşık olmayan bir kimse var mı?) Bir adam parmağını kaldırıyor. Hoca soruyor: (Sen hiçbirşeye âşık olmadın mı bunca yıllık ömründe?)

(Hayır, hiçbir şeye âşık olmadım.) Nasreddin Hoca merkebini kaybetmiş olan oduncuya dönüyor: (İşte senin merkebin bu adamdır; haydi git, yuları boğazına geçir, al götür.) Adam tereddüt ediyor: (Hiç olur mu böyle?) (Senin nene lâzım... Sen al bunu, götür...) Adam Nasreddin Hoca'nın her sözünde bir hikmet olduğunu bildiğinden, tereddüdü bırakıyor, adama doğru yürümeğe başlıyor. Olup bitenleri ibretle seyredenlerden bâzıları, ömründe hiçbir şeye âşık olmamış olan adama: (Şu oduncuya bir merkep parası ver de, bu ağır durumdan kurtul.) diyorlar. Adam, oduncuya bir merkep parası vererek âşık olmayışının kefaretini ödüyor.

Nasreddin Hoca, burada, bir taşla iki kuş vuruyor: Hem fakir oduncuya bir merkep temin ediyor, hem de câmide bulunanlara mânevî âşkı tatmayan insanların sâdece hayvâni bir yaşayış çerçevesi içinde mahbus kalmış olacağını anlatmış bulunuyor. Hakikaten de, ilâhî aşkı olmayan bir adama bakarsak, yalan söyler, hiddet eder, kendini başkalarından büyük görür, Allah'ın yasak ettiği her şeyi yapar. Bunlar ise hayvâni sıfatlardır.

Demin, gazetede Mevlânâ'nın tevâzuunu okuduk: kendisine selâm veren papazın selâmını, ondan daha fazla eğilerek almış. Allah'a âşık olan insan işte böyle olur. Kötü söylüyorlar, gülüyor, söğüyorlar, hoş görüyor. Aşk insanı böyle yapar.

Aşk her hastalığın, bilhassa Allah hastalığının ilâcı; her ilmin hocası; her gıdanın lezzeti; her canın mânevîyatı; hak yolcusunun rehberi; Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i Allah'a götüren Cebrail'in de mürebbisi; İsa'nın kanadı; Mûsâ'nın asâsı; velhâsıl her şey aşkla kaimdir.

Mûsâ'nın dayandığı şey, (ASÂ) değil, (ÂŞK)tır. İnsanı Makam-ı Ulâ'ya ne çıkarabilir; İsa'nın kanadı da (Aşk)tır. Rumuz olarak söylenen yedi kat göğe insanı ne götürebilir? Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in evvelâ Cebraili, sonra da kendisi, ta kendisi (Aşk) tır.

Nefisle karışık aşk insanı zillete, Allah'la karışık olan Aşk, devlete götürür.

S. – Aşk Allah mıdır?

Emre – Ayrı değil. Görebilirsek, (Mâşuk)un gözlerinden fışkıran bir âlem. Gözümüz açıksa, o fırlayan şey, gözümüzden girer, bizi (Mâşuk)a götürür.

14.5.1956'da yapılmış bir konuşmadan notlar:

Emre – (Men arefe nefsehû, fakad arefe Rabbehû = Nefsini bilen, Rabbini de bilir.) sözünü çok kimseler yanlış anlarlar. (Nefsim Rab'dır.) der, zındıklık yoluna saparlar. Halbuki nefsinin üstüne çıkmayan, onu tepelemeyen, onu öldürmeyen, nefsini bilemez. Nefsin muzır bir şey olduğunu anlayan, onu öldürmek lâzım geldiğine de inanır, çünkü Peygamberimiz: (Bütün muzır şeyler öldürülmelidir.) demiştir.

En büyük düşmanımız, içimizde, aklımızda, ahlâkımızdadır.

Eğer biz herhangi bir kimsenin fena âkıbetinden memnun oluyorsak, o hâl, onu yere vurduktan sonra bizi de yerlere çarpacaktır. Çünkü Allah'ın hâdi sıfatları gibi, mûdill sıfatları da muhittir.

Biz, bir arkadaşımızın herhangi bir ahlâki hastalığına acır, ona iyilik temenni edersek, ona mânen yardım etmiş oluruz. Boğulmakta olan bir adamı kurtarmak için bizim de denize atılmamız lâzımdır.

Arkadaşımızı kınayarak konuşuyorsak, bu çok kötü bir şeydir. Dedikodu, esasen Peygamberimizin reddettiği bir hâldir. Herhangi bir insanın lâfını buraya getirmemeli.

Şiblî'yi bir gün yemeğe davet ediyorlar, gitmek istemiyor: (Benim yerime filânca gitsin.) diyor. Filânca, ziyafete gidiyor. Yemekten sonra ziyafette bulunanlar, Şiblî'nin aleyhinde konuşmağa başlıyorlar: (Kendine pâye veriyor da onun için gelmiyor; bizim ziyafetimize tenezzül etmiyor, herhangi bir adamını gönderiyor.) diyorlar. Filâncanın canı sıkılıyor. Birkaç saat sonra Şiblî'nin yanına gidince: (Senin hakkında şöyle söylediler, böyle söylediler.) diyor. Şiblî Filâncayı uzun boylu dinledikten sonra soruyor: (Ziyafette neler yedin?) (Şunu yedim, bunu yedim) (yemekler ne oldu şimdi?) (Hazmettim.) Şiblî onu uyandırmak için: (Keşke bu sözleri de hazmetseydin...) diyor.

İnsanda hem Rahmânî, hem de Şeytanî sıfatlar karışık hâlde mevcuttur. Şeker, pancardan yapılır. Şu kahvenin içine biraz pancar atsaydık, onu tatlandırır mıydı? Tatlandırmazdı tabii. İşte, Allah'ın bize; (Nefsinizi öldürün!) demesi, pancarın pancarlığını at da şeker meydana çıksın, demek gibidir.

Pancarı muhafaza edebilir misin uzun zaman? Edemezsin. Çünkü pancarın asidi, içindeki şekeri de mahfeder. Onun için, bu benlik ve nefis pancarının bir an evvel doğranıp fabrikaya verilmesi lâzım.

Allah'a ancak ahlâkımızı tasfiye ettikten sonra yaklaşabiliriz. Âdem de saf değil miydi? Ona Sâfiyullah demiyorlar mı? Melekler ona, saf olduğu için secde ettiler. Ruhların vücudu, alnı mı vardı ki başlarını yere koysunlar? Secdenin, hakîkî mânâsı başı yere koymak değil, Allah'ı sevmektir, kendinden geçerek sevmektir. Yâni, sevmenin asidini, şehvetini atarak sevmektir.

İnsan, şeytanlıktan kurtulmadan Allah'ı sevemez. Allah'ı bulsa bile, ondan kendi nefsine, kendi arzularına göre şeyler ister, bunlar da hep Allah'ın yasak ettiği şeylerdir. Allah ona istediklerinden başka şey verse, kabul etmez; halbuki bu kendi iyiliği içindir. (Âdem'e secde et!) dese, etmez; kafasını diker; hakikati söylese, dinlemez inkâr eder.

Peygamberimiz, beşeriyetin elini tutunca, söyleyeceklerini beşeriyetin diliyle söylemiştir; bizim hallerimizi söylemiştir. (Tebbet yedâ...) kendisi için değil, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in meclisinde ve huzûrunda malını mülkünü düşünen Ebûleheb için söylenmiştir, onu uyandırmak için söylenmiştir. Doğuşlar da böyledir. Murabıt olanların yaptıkları işler için söyler, fakat hepimiz için söyler. Doğuş dili, hepimizin dilidir. Doğuşlardaki (Emre)ler, hep sizlersiniz. Ben parçalanıp sizlere taksîm olunca, benim dilimden sizler söylüyorsunuz.

S. – Bir arkadaş: (Toprakta, ağaçta, Allah var mıdır?) diyordu.

Emre – Mükevvenat, mumun etrafındaki fener gibidir. Fenerin vazifesi, mumu muhafaza etmektir. Bu fenerin içinde ziya veren mum da insandır, insanlar içinde bir insandır.

Allah'ın zâtı, kudreti insanda tecellî eder. Bunun gayrisinden tecellî eden her şey, onun sıfatıdır. Allah'ın kudretini ancak kendi görür, kendi bilir, fakat bu kudret, ancak bir insandan görünür, bir insandan bilinir. Allah'ın sözü kimden söylenir? İnsandan. Kimden dinlenir? İnsandan. Ama, insandan insana fark vardır. Milyarlarca insan içinde, Allah'ı hiç düşünmeden gelip gidenler vardır. Allah'ı düşünenle düşünmeyen bir olur mu?

S. – Bu Allah'ın takdirî değil mi?

Emre – Allah insana bir irâde vermiştir, ne isterse onu yapabilir.

Bâzı takdirler (İrâde-i Külliye)ye aittir, bir kısmı da bizim cüz'i irâdemizin eseridir. Allah'ın irâdesiyle berâber olanlar, her şeyi yapabilir ama Allah'ın irâdesinden hâriç bir şey yapamazlar, çünkü Onda fanidirler. Onun gibi sabırları çoktur, vakıt diye bir şey bilmezler.

<u>1.12.1955'de yapılan bir konuşmadan notlar:</u>

Emre – Küre'nin içinde, aynen dışındaki gibi, mahlûklar, denizler, nehirler var. Zamanı gelince bunları keşfedecekler. Fakat o mahlûklar, gıdalarını bizim gibi halleden cinsten mahlûklar değil. İnsandan başka mahlûkların tagaddisinde şuur yoktur, yâni soyalım, pişirelim diyemezler. Ama onların da kendilerine göre akılları vardır. Bakarsın, zehirli otları bilir, yemezler. Kendilerine yarayışlı otları yerler.

Tavuk, kaz, hindi, kuşlar ne yiyorsa, onları pişir, ye, hiçbir şey olmaz, insana da yarar, o otlar. Bilhassa kazın yediği otlar insanlar için şifâdır.

Yazıda, yabanda yaşayan hayvanlarda hastalık olmaz. Hastalık onlara insanlardan bulaşır, insanlar kırda bir yere oturmuş olurlar, pislikleri otlara bulaşmış olabilir, o otu yiyen hayvana da

aynı hastalık bulaşabilir. Fakat hayvanlar bu hastalıkları otlarla tedavi ederler. Ama insan eli değen hayvanlarda, mutlaka bir hastalık vardır. Arılarda, karıncalarda bile. Arılar, karıncalar içlerinden biri hasta olunca, onu hemen öldürürler. Çünkü cemiyet halinde yaşadıkları için, o hastalığın hepsini öldürmek ihtimali vardır.

Atlı karınca tatlı ile yağ, peynir yer. İnsana zararı yoktur. Şeker pekmez gibi şeyleri somurur, götürüp otlar, yapraklar üzerine kusar, kış gelip de yuvanın üstü örtüldü mü, içerdeki bu kusmukları yalar, emerler.

Siyah karıncalar, üzümün, meyva ağaçlarının suyunu somururlar, bunları çöpler ve yapraklar üzerine kusarlar, katılaşan bu usâreyi kışın emerler.

Bir cins karınca da vardır ki, doğrudan doğruya hububat yerler. Buğdayın, arpanın sürecek, intaş edecek yerlerini keser, yerler ve yedikleri tarafı yukarıya getirerek, arpaları buğdayları çuval dizer gibi dizerler. Arpaları, buğdayları dizdikleri yer, yüksekçe bir yerdir. Arpanın ve tohumların kabuklarını soyarlar da buğdayın kabuğunu soymazlar.

Kışın gezmedikleri için, çok enerji sarf etmezler, dolayısiyle de az yerler. Su ihtiyaçlarını gidermek için de toprağın suyunu somururlar. Karıncalar gibi vücutları sert, kabuk gibi olan hayvanlardan, kışı hiç su içmeden geçirenler çoktur.

Bu hayvanların ciğerleri yoktur. Karın gibi gördüğümüz yerleri bir nevi hava filtresi, hava körüğüdür. Çekirgeler, akrepler, arılar da ciğersizdir. Bunlar filitle ölürler. Çünkü filit, bunların körüklerini tıkar, hava alamazlar, ölürler. En evvel ölen balansı, en geç ölen tahtakurusudur.

Şimdi Naciye bir ilâhi okur, karıncaları koğarız.

Zapteden: Şevket Kutkan

EMRE'den Nükteler, Vecîzeler, Îrticâlî Cevaplar:

*Emre – Taassup, komünizm gibi serbest ve hâin fikirlere mâni olur. Taassup da iki türlüdür; ilmî taassup, cehlî taassup. Birincisi vatanı, dinî, namusu muhafaza etmek için lâzım. Cehlî taassup, ne olduğu bilinmeden, şuursuzca saplanılan taassuptur. Bu fenâ. Bu, halkı tenbelliğe ve irticâa götürür. Vatanı, milleti, dinî de muhafaza edemez.

*Emre – Gün, bir tâne. Fazla değil. Biz bu bir tane olan günün içinden ömrümüz müddetince geçiyoruz. Attığımız ömür adımlarını gün zannediyoruz.

*Emre – Kadınlık, erkeklik bir elbisedir. Allah, kimimize kadın, kimimize de erkek elbisesi giydirmiştir. Kim ne derse desin... Hakikat meclisine erkek de gelir, kadın da. Filânca bir şey söyleyecek diye elbisemizi çıkarır mıyız?

Hakikâtte ne erkek vardır ne kadın, Avrad derler ya; avrad, nefsine mahkûm olan kimsedir, ister erkek olsun, ister kadın.

*Emre – Cebrâil, herkesin aklı değil, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in ve onun gibi olanların aklıdır.

*Emre – Küçük köylerde ne kadar benlik ve dedikodu vardır. Köyler büyüyüp şehir oldukça dedikoduyu ve benliği hazmeder. İnsanlar da mânen büyüdükçe gururlarını, benliklerini ve dedikoduyu hazmederler; yâni hem dedikodu etmezler, hem de edileni hazmederler.

Mavi Boncuk

Nasreddin Hoca'nın iki karısı varmış. Bir gün birini bir kenara çekip kendisine bir mavi boncuk vermiş:

—Al bunu sakla; sakın ortağına bir şey söyleme! demiş. Bir başka zaman da ötekine aynı şeyi söylemiş.

Bir gün kadınlar, Nasreddin Hoca'nın hangisini daha çok sevdiği hususunda bahse ve münakaşaya girişmişler. Anlaşamayınca, meseleyi Nasreddin Hoca'ya danışmağa karar vererek Nasreddin Hoca'ya sormuşlar:

—Hangimizi daha çok seviyorsun?

Hoca her ikisine de mânâlı mânâlı bakarak:

—Mavi boncuk kimdeyse, onu! demiş.
EMRE'nin Tefsîri:

Tasavvufta bir mânevî izdivaçtan bahsederler. Bu, Hakikat yoluna giren bir insanın, irâdesini bir mürşîde tam bir teslimiyetle terk etmesi demektir. Bu teslimiyetten sonra mürşîd, onun can kulağına üflemeğe, nefhetmeğe başlar. Burada üfüren erkek, üfürülen dişidir. Bir kâmil aklımızın Meryem'ine Hakikât kelâmını nefhettikten sonra akıl Meryem'i gebe kalır ve zamanı gelince mânevî İsa'yı doğurur.

Nasreddin Hoca, kendisine mânen bağlanan iki kişiye, zamanı gelince (Râbıta)yı öğretmiş. Fıkradaki (Mavi Boncuk) râbıtadır. Fakat onlar henüz çocukluk devresinde bulundukları için birbirleriyle münakaşa etmişler. Birbirlerinin yürüdükleri yollardan, mânevî hallerinden de haberdar olmadıkları için münakaşayı mürşîtlerine kadar götürmüşler. O da ikisini de memnun edecek bir cevapla meseleyi halletmiş.

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 16 | Mart 1959

İç Kaynak Dergisi 16

İÇ KAYNAK DERGİSİ | Sayı: 16

EMRE'nin Konuşmaları: 16

(20.12.1958'de yapılan bir konuşmadan zapt edilen notlar):

S. – Sorularımız belki tatmin edici olmayacak; çünkü bu mevzûun yabancısı sayılırız. Bir ilme muttali olmayanların soracakları şeyler dağınık olur, sistem içinde olmaz. Onun için bizi mazur görün.

Emre – Estağfurullah; buyurun.

S. – Buraya eserden müessiri görebilir miyim diye geldim. Ancak, su, nasıl, bulunduğu kabın şeklini ve rengini alırsa, beyaz ışık, nasıl; şişenin rengiyle ışırsa, buradan görebileceğim müessir, esere göre olacaktır. Bundan böyle, sudan evvel kabını, ışığından evvel şişesini tanımağa çalışacağım. Hiç şüphe yok ki, bakan gözün, kabiliyeti, onu taşıyanın basiretiyle de mütenasiptir. Hâl böyle olunca, beni ve suallerimi büyük bir tolerans ile karşılayacağınızı ümid ederim.

Emre – Cevabı siz veriyorsunuz ya işte...

S. – Ufak yaştan beri geçirmiş olduğunuz hastalıkların rûhiyatınız üzerine tesir icra etmiş olduklarını kabûl eder misiniz? Nefsinize karşı silahlanmaya sizi sevk eden sebepler arasında maddi yaratılışınızın, bu arada hastalıkların da tesirleri olabileceğini hiç düşündünüz mü?

Emre – Bedenî hastalıkların tesiri olmaz. Fakat akıl, ârzu, ahlâk hastalıklarının tesiri vardır. Biz, bu vücut, bu beden değiliz. Asıl biz olan şey, gözümüzden bakan kudrettir. Bu vücudun nasıl yiyip içmeğe ihtiyacı varsa, o kudretin de gıdaya ihtiyacı vardır. Gıda almazsa, o da ölür. Onun da kendine mahsus hastalıkları vardır. Onu öldürmeğe çalıştık. Vücudumuzu hastalandırdık, yâni riyâzatla zayıflaştırdık ki o kudreti diriltelim.

S. – Yaratılış bakımından, Âdemden gayri bir yaratılışta yaratıldığımızı iddiâ eder misiniz? Daha açık sorayım: Âdemde mevcut fizikî, kimyevî ve biyolojik kanunların size karşı olan tesirlerinde sair insanlara nispetle bir başkalık var mıdır?

Emre – Yaratılışın hepsi birdir. Kur'ân'a ve hadîse inanırız değil mi? Fakat kupkuru inanmaktan ziyâde, tefekkür ederek inanmak daha iyidir. Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) : (Küllü mevlûdin yüledü ala, fıtratîl'islâm.) diyor. Yâni herkes bir yaradılışta doğar. Sonra muhitin renkleri, ârzuları onu istilâ eder. Hangi şeyi, hangi ahlâkı çok sevdiyse, o ahlâk, o ârzu da kendisiyle beraber büyür. Farzedelim ki fena bir ahlâk bizimle beraber büyüdü; buna rağmen, Allah'tan umudumuzu kesmeyiz. Bir gün boynumuzu eğer, suçumuzu ve aczimizi itiraf ederek (Seni nasıl bilebilirim?) diye bir derde düşersek, Allah mutlaka yardım eder; başlarız her gördüğümüz şeyden ibret almaya; havsalamız genişler, beyin hazmı başlar.

S. – Demek siz, (Her şey doğuşta mükemmel.) diyorsunuz.

Emre – Mükemmel değil de, kendisinde mükemmellik tohumu gizli. Çalışırsa, o ekili tohum büyür. Bir hadîs var: (İnsan ana karnında şakî ise hayatta da şakî, ana karnında iyi ise, hayatta da iyidir.) Bir başka hadîste ise (İyi olmak istiyen iyi olabilir.) deniyor. Yâni iradeye kıymet ve yer veriyor. Ana karnı deyince, biz zannediyoruz ki anamızın karnı, içimizde öyle bir Kudret vardır ki, asıl ana odur.

Bu vücudumuz da bir ana karnıdır. İnsanın asıl bu vücuttan doğması lâzımdır. İnsan bu yolda çalışırsa, zaman gelir ki vücudunu olduğu yerde bırakır, her yeri gezer, dolaşır, tekrar gelir, vücuduna girer.

S. – Yâni bu ölmeden evvel ölmek midir?

Emre – Hah! Fakat, ölümü, herkes kendisine göre anlar. Asıl ölüm, bu anadan doğmaktır. Meselâ Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in mîrâcı. Diyorlar ki bu kalıpla mı mîrâç etti?

S. – Bâzıları, kalıpla da çıkabilir, çünkü Allah bunu yapmağa kadirdir, diyorlar. Bâzıları da mânen mîrâcetti, diyorlar.

Emre – Anlamadan, (Mânen çıktı) diyen de öteki gibidir. Nereye gidecek? Vuslat, bir anlayış, bir idrâktir. Gidip gelecek bir yer yok. Ne var semâvatta? Allah'ın orda husûsî bir makamı yok.

S. – Bu çıkış, bu Mîrâç nedir?

Emre – İdrâk ve irfâniyet meselesi.

S. – Yâni, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) o akşam Allah'ı mi idrâk etti?

Emre – Evet. Böyle değil mi? Düşünelim.

S. – En mâkuulû bu, evet.

S. – Sigara içtiğiniz müşahede ediliyor. Hiç şüphesiz, sigara normal kimseler için dâhi, haram değilse bile, mekruhtur, kısacası zararlıdır. Ve zararının nisbeti henüz kat'î olarak bilinmese bile, herkes zararında müttefiktir. Faydası, ancak keyif vericiliğindendir. Ve bu keyif vericilik doğrudan doğruya nefse taalluk eder.

Emre – Hayır, sigara keyif vermez, yâni rakı gibi, insanı ve şuurunu uyuşturmaz. Bu bir alışkanlıktır.

S. – Alışkanlık nefse taalluk etmez mi? Siz ki, riyâzâtla beden ve ruhunuzu terbiye etmiş ve zevklerin en mükemmeline erişmiş olduğunuzu iddiâ ediyorsunuz sonra da bedenin yaratılışına zıt bir madde ile nefsinizi keyiflendirmekten içtinab etmiyor ve bir bakıma, nefsinize mağlûb oluyorsunuz?

Emre – Biz bir şey iddia etmedik, başımızdan geçenleri söyledik. Benlikle bir iddiâda bulunmadık.

S. – Niçin nefsiniz ona mağlûb oluyor?

Emre – Biraz da onun bu kadarcık isteğini yapmak lâzım canım...

S. – İsraf değil mi sigara?

Emre – Evet.

S. – İsraf haram değil mi?

Emre – Cenâbı Hak Gafûrurrâhîmdir; bu kadarcık kabahatimiz olsun ki bu kabahatimizi affettirmek için onun yanına gidip de yüzünü görelim.

S. – (İç Kaynağın) 3. sayısında papazla olan konuşmanız esnâsında, papazın, münâsebeti cinsiyeyi nefse hâkim olmamağa bir delil göstermesine mukabil verdiğiniz cevaplardan sonra, papazın bir sorusuna karşılık olarak da: (Ben onbir seneden beri o işi unuttum. Evliliğim süresince de, Allah seni inandırsın o iş, yüzü geçmemiştir.) diyorsunuz. Bir velî için evlilik hayatındaki münasebeti cinsiyenin çokluğunu, nefse hâkim olmamak diye kabûl eder misiniz?

Emre – Hayır. Benim aldığım mânevî zevk, o maddî zevkten fazlaydı da onun için bıraktım. Helâl olduktan sonra, ne yaparsa yapsın. Fakat insan, hayatının hulâsasını, cevherini (İsraf) etmese daha iyi değil mi? O, iki dakikalık zevk, zürriyet içindir. Bizde ne kabiliyetler varsa, onunla sarfolup gidiyor.

S. – Muhiddîni Arabî, (Fusus-ul Hikem)in 315. sahifesinde: (Vuslatın en büyüğü ise, kadın ile erkeğin çiftleşmesidir.) diyor.

Emre – Köpekler bizden daha çok zevk alıyor öyleyse. Hiç böyle şey olur mu? Muhiddîn 83 yaşında öldü. O iş bittikten sonra Muhiddîn'i insanlıktan çıkmış mı farz edeceğiz? Bir devir gelecek ki, uzun yaşarsa, insan o zevkten mahrum kalacak. Nice mânevi zevkler vardır ki, şehvet zevki onların yanında hiçtir, insan o mânevî zevkleri aldıktan sonra yemeyi, içmeyi, uyumayı bile unutur, seni, beni tefrik edemez; bu âlemi yekvûcud olarak görür.

Muhiddîn-i Arabî mutlaka bu sözü başka mânâda söylemiştir. O sözün altını üstünü iyi okumalı ki mânâ anlaşılsın.

Şehvetin pisliğini gusul, elimizin yüzümüzün kirini de abdest temizler. Fakat bedenin guslünden sonra, aklın da gusletmesi lâzımdır. Akıl guslederse, her şeyi tertemiz görürsün; her gördüğünü Allah'tan görürsün. Akıl guslûnü yapan, akıl abdestini alan Yunus Emre (Su ne kadar arıda, çün yavuz fîilin senin?) diyor. Yâni, (fiilin, ahlâkın kötüyse, su onu nasıl arıtsın, nasıl temizlesin?) diyor. Su, fiili temizlemez. Bir de: (Oruç, namaz, gusül, hac hicaptır âşıklara.) diyor.

S. – Niçin?

Emre – Bu sözün içi var. Anlatması zor. Hakikatin künhünü hiçbir kimse anlatamamıştır, ancak anlayan anlamıştır. Ve anlamak isteyen, anlatanla birleşmiş de öyle anlayabilmiştir. Birinden birinin yokluğu lâzım ki bir lezzet zuhûr etsin.

S. – Demek fikrî bir birleşme bu?

Emre – Sâde fikrî değil; aklen, fikren, rûhen, sevgiyle. Ne kadar anlatayım desek, söz, bizi hedefimizden uzaklaştırıyor. Fakat bir devre geliyor ki anlatmak isteyen gözüyle anlatıyor. Anlamak istiyen de gözüyle dinliyor, gözüyle anlıyor. Yâni gine birisi yok oluyor. Ondan sonrasını ne kelâm ifâde edebiliyor, ne kalem... Tasavvuf ve hâl, kelâmın bittiği yerde başlıyor.

S. – Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) : (Mürebbîm olmasaydı Rabbimi bilemezdim!) demiş. Onun için mutlaka bir mürebbîye ihtiyaç var mıydı?

Emre – Kendisi söylemiş; inanmayalım mı?

S. – Bunu başka türlü anlayamaz mıyız?

Emre – (Ekmek) kelimesini başka nasıl anlarız?

S. – Bence, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in mürebbîsi, aklı selîmi idi. Allah'tan gayri bir mürebbî aramak hatâ olmaz mı?

Emre – Belki sence öyle. Fakat biz onun söylediği söze inanıyoruz. Eğer onun kastettiği mânâ, sizin anladığınız gibi olsaydı, bizi şüpheye düşürmeden: (Mürebbîm, aklı selîmimdir.) diyemez miydi?

S. – Cibril, aklı selîmdir diyorlar. Niçin aklıselîm dememiş de Cibrîl demiş Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) ?

Emre – Öyle icâbetmiş. Akıl, bu vücutla mukayyettir. Bu vücuttan insanı ancak âşk ayırabilir, insanlar bir kıza bile âşık olup onun yolunda ölebiliyorlar. Bâzı kimseler de Allah'ı bilmek için hayatlarını feda ediyorlar. Akıl, insana her korkuyu verir. Fakat âşk, bütün korkuları kaldırır. Onun için Süleyman Çelebi (Mevlîd)de, Cebraîl bir yerde kalıp, daha ileriye gitmeyince, Âşk'a: (Yanar isem ben yanayım yâ Halîl!) dedirtiyor. Bunu anlasak o rumuzun sebebini de anlarız ya. Fakat biz Mevlîd'i anlamak için değil, sevap kazanmak için okuyoruz.

S. – Hazreti Âdem'in mürebbîsi kimdi?

Emre – Bunu akılla anlamanın imkânı yok. Kâinatın ne evveli var, ne âhiri. Allah'ın büyüklüğünü onda fânî olanlar görür.

S. – İnsanlığın tarihini 50.000 sene olarak kabul ediyorlar.

Emre – İlim adamı ilme dayanıyor, ilim, akılla mukayyed. Tarihlerden evvel ne âlemler vardı, bilebiliyormuyuz?

S. – Gelmiş geçmiş medeniyetler arasında bu seviyeye kadar yükselmiş olanları var mıydı?

Emre – Zaman, mekân diye bir şey yok. Allah'ın da zamanı, mekânı yok. Ama aklın zamanı da var, mekânı da. Bizim sağımız solumuz var. Kürenin sağı, solu, altı, üstü var mı? Hangi akıllı adam, iki dakika sonra başına ne geleceğini bilir? Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e iki papaz gelmiş; uzunboylu soruyorlar. Peygamberimiz bakıyor ki bunlara lâf anlatmak mümkün değil, onları Hz.Ali'ye gönderiyor. Geliyorlar Ali'ye. Hz. Ali pilâv yiyormuş; kapıyı Hz. Fatıma açıyor. Ali buyur ediyor; onlar da yiyorlar. (Biz sana bir şeyler sormağa geldik: bilir misin?) diyorlar. (Ya bilirim, ya bilmem.) diyor. (Şu yıldızların adedini bilir misin?) (Siz şu kaşığın içindeki, pirinçleri değil de mercimeklerin kaç tane olduğunu bilin, ben de size yıldızların adedini söyleyeyim.) Bu söz üzerine birisi derhâl imân ediyor.

İnsan aklı kadar zayıf bir şey yok. Hayvanlar insanlardan daha zekîdir. Çünkü onlar her şeyi bildikleri halde sırrı fâş etmezler. Ne zaman sırrı fâş etmemeğe muktedir olursa, insanın eşrefliği o zaman başlar.

S. – Demek insan, bilgice bâzı hayvanlardan aşağı; o halde nasıl eşref oluyor?

Emre – Ama onlar insan kadar güzel mi? Kabiliyetli mi? Kötülükler bile bir meziyettir; çünkü onları silkeleyiverdin mi, altından iyilik çıkar.

S. – Sizin bu andaki makamınızda (Ben!) demediğinizi (İç Kaynak)ı okurken fark ettim. Mansur nasıl (Ben Hakkım!) diyordu?

Emre – Onlardan (Ben!) diyen, Allah'tır. Bizim de ağzımızdan böyle sözler çıkmıştır.

Hâşâ! Onları söyleyen ben değilim. O benlik, Allah'ın benliğidir. İki dakika sonra başına ne geleceğini bilmeyen bizim benliğimizin, Ebedî Benlik yanında ne kıymeti olabilir?

S. – İstanbul'a bir Fransız müsteşriki ile görüşmeye gittiğinizi öğrendim. Peki, sizin kendinizi Avrupa müsteşriklerine tanıtmanızda bir benlik yok mu?

Emre – Ben değilim bunu yapan. Şevket Bey yapıyor. Ben herkese kendimi değil, elimden gelirse Allah'ı tanıtmak isterim. Eğer riyâsız arıyorlarsa, bildiğimiz kadar bildirmek isteriz. Siz istemez misiniz?

S. – Bu bildirme hâlini idrâk etmedim.

Emre – Kendimizi din bakımından Hıristiyanlardan üstün bulmuyor muyuz?

S. – Evet.

Emre – Eh... Sana sorarlarsa, bildiğin kadar bildirmek istemez misin? Biz de eğer soran olursa, ona iyilik olsun diye bildirmek isteriz.

S. – (Süphânî mâ a'zamu şânî!) nedir?

Emre – Ondan söyliyen de Allah'tır.

S. – Şemsî Tebrîzî, Mevlânâ'ya: (Neden bu sözleri Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) söylememiş de, Bâyezîdî Bistâmî söylemiş?) diyor; o da şu cevabı veriyor: (Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in havsalası daha büyüktü de onun için.) Yâni bu sözleri söyleyenlerin makamının küçük olduğunu anlatmak istiyor.

Emre – Bâyezid'in makamı da küçük bir makam değil. Eğer küçük bir makam olsaydı, Allah

gelip oraya oturmaz, sözlerini oradan söylemezdi. Büyük bir padişah gelip de küçük bir iskemleye oturmaz.

Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in büyüklüğü, o makamdan inerek bizi davet etmesindedir. O zaman senle sen, benle bendir; Allah'la beraber değildir. Bâyezîdi Bistâmî ise o sözü, Allah'la beraber olduğu zaman söylemiştir, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) ise, Allah'tan ayrı olduğu zaman: (Mâ arefnâke hakka mârifetike = Seni gereği gibi bilemedik.) demiştir. Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in hazmı büyük. Kur'an'da da böyle büyük sözler yok. Ama onda da bizi tefekküre sevkedecek sözler var. Biz Allah'a yemin ederiz; neden? Allah büyük olduğu için. Halbuki Kur'an'da zeytine, incire yemin ediliyor. Sonra, hamdetmek kullara mahsustur, Allah hamdeder mi?

S. – Bilmiyorum.

Emre – Elhamdû lillâhî Rabbîl'âlemîn. Bu âyet mi?

S. – Evet.

Emre – Bu sözü söyleyen, Allah mı, Peygamber mi?

S. – Kur'ân olduğuna göre, Allah'ın sözü.

Emre – Fakat, günahı, taassubu bir tarafa bırakarak aklı selîmle düşünelim. Allah kendi kendine hamdeder mi?

S. – Başka nasıl icap ederdi söylemek?

Emre – Başka türlü söylemek icabetseydi söylerdi; olduğu gibi söylemiş.

S. – Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) bunun farkına varmaz mıydı?

Emre – Nasıl varmazdı... Varırdı; fakat öyle söylemiş. Biz de onun dediğini kabûl etmeğe mecburuz. Biz onun bilgisiyle bilmezsek, ona karışamayız. Kendi bilgimizle yürürsek bu yolda zındık oluruz. Mânevî yollarda kendimizi dâima onun bilgisiyle imtihan ederiz. Onun bilgisi bizim için mîyardır, ölçüdür. Sonra o, bilgisini alıp götürmemiş bize bırakmıştır.

S. – Vahîy, insana Allah'tan nasıl iner?

Emre – Gelecek bir yolu yok ki gösterelim. Teli, kablosu yok ki... Misli yok ki... Elektrik nedir acaba? Şu ince tellerden o kudret nasıl geçiyor? Elektriği bulan bile bilmiyor. O bir hâli ilâhîdir.

S. – Kelime olarak mı geliyor?

Emre – Hâl, Hâl;

S. – O hâl, kelimeler hâline nasıl geçiyor? Bunu anlayamaz mıyız?

Emre – Bu ancak tefekkürle olur. İşte bunun için Peygamberimiz: (Bir saatlik tefekkür, 60 yıllık ibâdetten daha hayırlıdır.) demiş. Bu sorduğun, ibâdetin en güzelidir. (Namaz, fuhşiyâtı men eder; fakat zikir daha büyüktür.) diye bir âyet var. Zikir, Allah! Allah! diye tespih çekmek değil, bu meseleleri konuşmaktır. Namazla insan fuhşiyâtı mutlak surette terk edebiliyor mu?

S. – Peki, acaba onlar namazı şeklen kılmıyorlar mı?

Emre – Evet, biz de onu söylüyoruz. Dediğiniz gibi, şeklin bir de içi var.

S. – (İlmi Ledün)ü öğrenmek, şeriatı öğrenmekle başlamaz mı?

Emre – Şeriat nedir?

S. – Şeklen biliyoruz şeriatı.

Emre – Namaz, şeriat değil, bir borçtur. Şeriat, ahlâktır. Ve nefsine gücü yeten kimse, ancak şeriat ehlidir.

S. – Şeriatın kelime mânâsı?

Emre – Kanun.

S. – Nefsine gücü yetmeyen?

Emre – Şeriat ehli değil.

S. – Gücü yetsin, yetmesin, ona boyun eğmiyor mu?

Emre – Korkudan eğilen boynun ne kıymeti var? Korku geçtikten sonra çeşitli fiilleri yapmıyor muyuz? Bu, riyâdır. İnsan ya olduğu gibi görünmeli, ya göründüğü gibi olmalı.

S. – İnsânı Kâmil'in vasıfları nelerdir?

Emre – Ahlâkı, hâli. Amma insan, İnsanı kâmil olmayınca, İnsan-ı Kâmil'i göremez. Mansur insan-ı kâmil değil mi idi? Onun kâmil olduğunu bilselerdi, onu öldürürler miydi?

S. – Onu diğer insanlardan nasıl tefrik ederiz?

Emre – Ahlâkıyla.

S. – Bu hususta âyet, hadîs var mı?

Emre – Kâmilin birine papazlar geliyorlar: (Senden bir şey soracağız; bilir misin?) diyorlar. (Ya bilirim, ya bilmem.) diyor. (Ölçüden soracağız, bilir misin?) diyorlar. (Bilirim.) (Şekerin ölçüsü ne?) (Okka.), (Halının) (Arşın), (Filânın ne?) (Filân), (İnsanın ölçüsü ne?) (Ahlâkı.) (Ama bâzı insanlar ahlâklarını gizlerler) (Onların ölçüsü de konuştukları insanlar.) Demek ki kâmil insanın ölçüsü, ahlâkı ve arkadaşları.

S. – Bâzıları iyi insanlarla konuşurlar ama, tabiatları fenâdır.

Emre – Onun fena olduğunu anlayınca, iyi insanlar onunla konuşmazlar.

S. – İnsanı Kâmil bir taneymiş.

Emre – İnsanı Kâmil çok da, Allah bir tanedir.

S. – Bir tane olsaydı, yol kapanırdı değil mi?

Emre – Evet; fakat şu var ki, Nâhiyeye vâliyi oturtmazlar. Onların büyüklükleri hizmetlerinde, herkesi düşünmelerinde.

S. – İnsanı Kâmiller arasında mertebe var mı?

Emre – Var. Kabûl edeceğiz. Vâliler çok ama, Reisicumhur bir tane. Anlatabildik mi? Niyazî:

Her ne denlü âşikâr etsem, hafâsın arttır,

Ol ayân iken, anı örter delâil, beyyinât.

S. – Neden Bâyezîd de (Ben Allah'ım!) diyor, Mansur da?.. Hangisi doğru?

Emre – Hepsi de doğru. Demirleri ateşe soksak, hangisine elimizi dokundurabiliriz?

Soğuyana kadar hepsi de (Ben ateşim!) diyebilir.

S. – Her demir, ateşliği kendi bünyesinde hisseder ama...

Emre – Hissettiğinden söylüyor zâten. Sen de (Ben Hakk'ım!) desen, küfür değildir.

S. – Şimdi ben bu suâli soracaktım.

Emre – Kedinin kedilik, köpeğin köpeklik hakkı var. Şu sigaranın kâğıdı ile paketinki bir mi? Bunlar ateşte yanıp kül olduktan sonra aynı olurlar.

Allah'ın Müfsid, Mudil isimleri de var. Hepsi hak. Şeytan sıfatı da hak. Kim değiştirebilir? Kimin gücü yeter? Fakat kötü bir sıfata mazhar bir insan isterse, Allah'a yalvararak o kötü sıfattan kurtulabilir.

S. – İlmi Ledün'ün metodu var mı?

Emre – Var. Evvelâ, Allah'ın yasak ettiği şeyleri unutmak. Sonra, (Ben nereden geldim? Nereye gidiyorum? Sonum ne olacak?) diye tefekkür etmeğe başlamak. Böylece acz ilmini ikmâl etmek lâzım. Yarısına kadar bu acz ilmi devam eder. İnsan, aczini bilmedikçe oraya ayak basamaz.

S. – Bu ilmin sonu neresi?

Emre – Makam-ı Fenâ. Acz devam eder ama insan, büyüdükçe aczini daha çok bilir.

İlmi Ledün, acz ilmidir. Tenezzül etmesi çok zor.

İlim denince, insan bu ilmi dünyâ ilimlerine benzetiyor. Halbuki bunlar birbirlerine zıt gibi bir şey. Dünya ilmi, bu, unutmak ilmi. Ama bu, çalışmayı terketmek doğru değil ha! Çalışmak buna kat'iyyen mâni değil. Eskiler yanlış anlamışlar, bu milleti tembelliğe sevk etmişler, geri koymuşlar. Nerede Müslüman bir millet varsa, Avrupa'ya avuç açıyor. Bunu hep cahil hocalar yapmışlardır.

S. – Aziz Efendi: (Biz her şeyi bilmek için bir şeyi biliriz.) demişti.

Emre – Sormadın mı o (bir) şey neymiş?

S. – Her halde Allah'ı bilmek.

Emre – Kolay mı onu bilmek...

S. – Bilmek için bulmak mı, bulmak için bilmek mi lâzım?

Emre – İkisi de lâzım. Bulmadan bilemezsin, bilmeden bulamazsın. Evvelce bir mertebelerden bahsederlerdi. İlmelyakîn, Aynelyakîn, Hakkalyakîn. Evvelâ bilmek lâzım; bildikten sonra sıra görmeğe gelir. Ondan sonra senden sana yakın olur; seninle beraber olur; sen kendine ondan daha uzaksın; o sana o kadar yakındır.

S. – İlmelyakîn deyince ne anlamalıyız?

Emre – İlmelyakîn, Allah'ın varlığına inanmaktır. Ama, bir âlimin inanması ile câhilin inanması bir olabilir mi? İlim küçük bir kelime ama, bütün dünya ilimlerini bilmek kolay mı? Mümkün mü? Üniversiteyi bile bitirmek için onbeş sene lâzım. Fakat bu ilmi öğrenmekten hiçbir kimse ümidini kesmemeli. Üniversiteyi bitirmek için 15 sene lâzım ama Allah çok rahîmdir, isterse, insanın müşkülünü bir senede, hattâ bir günde halleder. Bunu da, insanın aşkına göre verir.

S. – Yâni bu ilim için bir tahdit yok, öyle mi?

Emre - Evet.

S. - İnsan kendi kendine bulabilir mi?

Emre - Hayır. Eğer böyle olsaydı, peygamberlere ne hâcet vardı.

S. - Yalnız Kur'ân'la olmaz mı bu iş?

Emre - Kur'ân bir kâğıttır, öpsek, koynumuza koysak, yüksek bir yere asıp altından geçsek, bize bir ilim öğretebilir mi? Mutlaka Kur'ânı bize izah edecek canlı bir insan lâzım. Kur'ân'da bir yeri anlamasak da Kur'ân'a sorsak, o, müşkülümüzü halledebilir mi?

Dağ köylüklerinin birinde bir mektep yapmışlar. Hükümetten de bir öğretmen istemişler: Öğretmen gelmiş. Herkes öğretmeni evine bir gece dâvet edermiş. Yine bir gece, öğretmen bakmış ki rafta kalın bir kitap var, sormuş:

—Bu kitap ne kitabı? Evin çocuğu cevap veriyor:

—Ölü kitabı.

—Nasıl şey bu?

—Bu kitabı ölü ölünce okurlar.

Öğretmen merak ediyor, kitabı eline alıp bakıyor ki Kur'ân. Demek ki

Kur'ân'ı o köyde yalnız ölülere okurlarmış. Halbuki Kur'ân, ölüler için değil, bizim içindir.

S. - Mehmet Akif de:

Ya açar Nazm-ı Celîli bakarız yaprağına,

Yahut üfler, geçeriz bir ölünün toprağına.

İnmemiştir hele Kur'ân-bunu hakkiyle bilin,

Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için. diyor.

Emre - Yunus Emre de:

Sağlığında âyet, hadîs nesine...

Son deminde muhtâç olur (Yâsin)e;

İletip koyacak makberesine

Oğlum, kızım, malım mülküm! diyemez.

diyor. İnsanlar, hayattayken âyetlerin, hadîslerin mânâlarını anlamağa çalışmazlar, sonra biz, onlar can derdine düşmüşken, habire Yâsin okumaya çalışırız.

Kur'ân'da : (Yâ Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) ! Sen de ölüsün, onlar da!) diyor Allah,

Asıl şimdi okutmalıyız Yâsin'i kendimize. Fakat dinlemek istemezsek, okumazlar da. İlle bizim istememiz şart.

S. - Tefsîrin ilmi ledünne faydası olmaz mı?

Emre - Vallahi, tefsîr, akla göredir. Halbuki Peygamberimiz; (Kur'ân'ı aklına göre tefsîr eden kâfirdir) diyor. Tefsîrler birbirine uymadığına göre, hep müfessirlerin kendi akıllarına göredir. Bunların hangisi kâfir, hangisi mü'min? O halde, müfessirlerin değil, doğrudan doğruya Allah'ın

sözüne inanmalı.

S. – Tefsîrler müfessirlerin aklına göre olduğuna göre, ilmi ledün, aklın dışında öyleyse?

Emre – Aklın bir müddet yoldaşlığı var. Fakat akıl damlası, aslı olan denize düşünce, Kur'ân'ı söyleyenle beraber olur; o vakit Kur'ân canlanır, kendikendini tefsîr eder. Bir ana, çocuğuna nasıl gıda veriyorsa, Canlı Kur'ân da, kendisini ana bilenlere sözüyle, gözüyle, özüyle meme vermeğe başlar. Kur'ân, bize kendini izah edebilir mi?

S. – Hayır.

Emre – Fakat bâzı insanlar vardır ki, Allah'ta fâni olmuşlardır, onlara ne vakit sorarsak, söylerler. Çocuk anasına ne kadar zahmet verse, ana ondan zevk alır. Kâmil insan da, riyâsız ve şeksiz şüphesiz isteyenlere geceleri bile uykusuz kalarak mânevî gıda verir.

S. – Hazreti Ali: (Ben Canlı Kur'ân'ım, o, Susan Kur'ân) diyor. Bu canlı Kur'ân oluş, ilmendir, değil mi?

Emre – Hayır, hâlendir. Mânevî yolda yürüyüp çalışanların gözlerinde dönüp dolaşıyor Canlı Kur'ân.

S. – (Fusûs-ül-Hikem)i dört senedir okuyorum, anlayamadım.

Emre – Bunları anlayabilmek için kulaktaki mühür çözülmeli. Ama zaman gelir ki anlarsınız. Canlı bir arkadaş bulursunuz, o size anlatır. Mürebbîsiz olmaz. Ben de apar topar okuyorum;

fakat bir bankacılık kitabını anlayabilir miyim? Mutlaka bir öğretmen lâzım. Ama insan azmederse mutlaka tasavvufu öğrenebilir. Biz: (Allah nedir?) derken, Allah bizimle beraberdir; bizimle beraber kendini arıyor. Bütün kitaplar (Bir Nokta)yı tarif ediyor. Ne kadar emek çekmişler, asılmışlar, derilerini yüzdürmüşler, hep bize bu (Mesele)yi anlatabilmek için.

S. – İlâhi âşk, beşerî aşkla kıyâs edilebilir mi?

Emre – Hayır. Bu âşk, bütün aşkların fevkindedir. Neyi sevsek, sonunda ölmez mi?

S. – Ölür.

Emre – Bizim sevdiğimiz varlık ölmez. Ona âşık olan da ölmez. Âşık, sevdiğinden başka bir şey düşünemez. Biz de bu yolda sevdiğimiz bir (Kâmil İnsan)ı düşündükçe, sevgiyle aklımızda taşıdıkça, kendi varlığımız ona naklolmaya, boşalan yere de O dolmaya başlar. Akıl bunu nasıl anlasın? Akıl (Bu vücut bir gün öleceğine göre, ben de onunla beraber öleceğim.) der, kendisini bu vücuttan ibâret zanneder. Halbuki bu vücut bir âlettir. Biz bunun içindeyken bu ilmi çalışıp, öğrenmeliyiz; yoksa, bir daha bu fırsat ele geçmez.

S. – Bu vücut bizden değil mi?

Emre – Biz içindeyken bizden; içinden çıktıktan sonra bizden değil.

S. – Benlik veya bizlik, bir küll olarak kabûl edilemez mi? Ben şuurum olduğu için diriyim; şuurum kaybolunca, yâni bayıldığım zaman benliğim de kayboluyor.

Emre – Bazı insanlar kendilerini kaybetmezler.

S. – Herodot, güneşin iki defa batıdan doğduğunu yazıyor. Bunu Herodot'a bir Mısır rahibi söylemiş.

Emre – O, ikisini görmüş; kim bilir kaç defa... Fakat batıdan doğan güneş bu güneş değil, ilim güneşi. Din güneşi de Avrupa'dan doğacak. İslâmiyet'i bizden öğrenip bize öğretecekler.

S. – Kıyamet hakkında ne düşünürsünüz?

Emre – Kıyametin alâmetleri var diyorlar: Herkes kendi derdine düşecek, kimse kimseyi bilmeyecekmiş. Şimdi birbirimizin içini biliyor muyuz? Bir zelzele olsa, herkes kendi derdine düşmüyor mu?

S. – Kıyamet deyince, biz, dünyâ atomlarının parçalanmasını tasavvur ediyoruz.

Emre – Şimdi güyâ atomu öğrendik de onun için böyle zannediyoruz. İkiyüz sene evvel, atomu bilmeyen insanlar kıyameti nasıl tasavvur ediyorlardı acaba?

S. – Dünyanın evveli yok mu?

Emre – Yok.

S. – Dünyâ tekâmül etmiyor mu?

Emre – Dünyâ tekâmül etmez, insanlar tekâmül eder.

S. – Dünyâ, kaos hâlinden nihayet bu hâle geldi diye bir nazariye var.

Emre – Bu bir nazariyedir nihayet. İnsanlar, bir iptidâ, bir intihâ bulmayınca rahat edemezler. Aklın hududu olduğu için, her şeye bir başlangıç, bir son tasavvur ederiz. Bu nazariyeyi ortaya atan insan, onu isbat edebilir mi? Bir de insanların maymundan geldiğini iddiâ ediyorlar. Mâdemki tek hücreli hayvanlardan maymuna, insana kadar bir tekâmül varmış şimdi niçin olmuyor bu? Bu nazariyeye göre, şimdi yarı maymun, yarı insan hayvanlara rastlamamız lâzımdı. Halbuki her şeye Allah hâkimdir. Dünyanın evveli de âhiri de böyledir.

S. – Cehennem hakkındaki fikriniz? Sizce âzabın mekânı yok mudur?

Emre – Evde bir yangın olsa, siz de o yangını burada haber alsanız, kalbinizi bir ateş sarmaz mı? En büyük cehennem cehîldir, en büyük cennet de ilâhî zevktir.

S. – Altmış senelik insan ömrü, nefisten kurtulup Allah'ta yok olmak için kâfi midir?

Emre – Akılla kurtulmak için kâfi değil; fakat Allah'ın yardımiyle bin saatlik yol bir saatte alınabilir.

Zapteden:Şevket Kutkan

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufî Îzâhı

Sesim Nerelere Kadar Gidiyor?

Hoca mahallelerindeki mescidin müezzinliğini de yaparmış. Bir gün, onun sokakta koşa koşa ezan okuduğunu görenler sorarlar:

—Hoca efendi, neden böyle ezan okuya okuya, oraya buraya koşuyorsun?

Hoca, gayet ciddî cevap vermiş:

—Sesim nerelere kadar gidiyor, onu anlamak istiyorum.

EMRE'nin Tefsîri:

Nasreddin Hoca'nın okuduğu ezan, Hakikat, Tasavvuf ezanıdır. Etrafındakilere bu ezanı duyuramayınca, işi mizaha ve şakaya döküyor; maksadı, içinde yok olduğu Hakikati, bulunduğu muhite anlatmak. Bunun için kendisini gülünç mevkie düşürmekten bile çekinmiyor. Şefkat böyle olur işte...

İç Kaynak: Aşağıdaki (doğuş), (Hakikat Ezanı)nın ne olduğunu çok güzel anlatıyor:

Bu bir bilinmedik ilim,

Durmadan söylüyor dilim;

Kim ki canından geçerse,
-Ben bilirim- bildiririm.

Yürür, ulaşır Tanrı'ya,
Yüzünü döndürür (Ay)a.

Bu Müezzin'in sesini,

Duyan, görür doya doya.

Kim bu sesi (Hak)dan duyar,
Muhammed ardına uyar;
Muhammed'e kim uyarsa,
Alır, kabûl eder o Yâr.

Kimler ki ardına gelir,
Muhammed kim imiş bilir;
Eğer, gönül âşık isen,

Yönü Muhammed'e çevir.

Dâim bize onun yönü,
Durmayıp çağırır ünü;

Anası, babası yoktur,

Böyle devreder her günü.

Elinde vardır bir bayrak,

Ona vermiş Hak, tutarak;

Âşık olup yürümezse,
Giderken bağlanır ayak.

Onu över bütün diller,

Böyle çağırır deliller;

Bu hâle agâh olmayan,
Mekke'de, Kudüs'te beller.

Orda görülmüş mü Hûdâ?_
Hem orada, hem burada;
Orada aranan Allah,

Muhtaç mıdır bin bir ada?

O ne doğar, ne doğurur
Âşıklardan eder zuhûr;
Mü'mîn gönlü Beytullahtır,
Kendi evi orda durur.

Bilmez, eğri yola sapar;
Kuldan ayrı değil Gaffâr,
İbrahim Hicaz yaptıysa,
Kendisi de gönül yapar.

Bilen, bulur, eder tavaf,

Her günahları olur af;

Kim ki bize inanmazsa,
Şahittir bu söze Mushaf.

Bilen, arar, söyler Kur'ân;
Mü'mînler okuyor her ân;
Mânâsını bilenlere Bu (Emre)
olmuştur kurban.

Mânâsıdır Kur'ânda (Nûn),
Okuyanlar, olur mecnun;

Bu (Emre) aşikâr eder,

Taş atarlar onun içun.

24.2.1948

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 17 | Nisan 1959

İç Kaynak Dergisi 17

İÇ KAYNAK DERGİSİ | Sayı: 17

EMRE'nin Konuşmaları: 17

<u>(31.5.1958'de yapılan bir konuşmadan zaptedilebilen notlar:)</u>

S. – (İç Kaynak) ta yakın bir zamanda hastalıkların yıldızlarla tedavi edilebileceğini söylüyorsunuz; bu, şua ile mi olacak?

Emre – Evet. Filân yıldızın ziyası filân hastalığa, ötekinin ki şu hastalığa iyi gelecek. Hattâ yıldızların ışıkları gübre vazifesi görecek. Bütün felekiyat, bu Küre'nin hizmetçisidir.

S. – Bu işleri güneş yapamaz mı?

Emre – Hayır. Esas itibariyle yine güneşin ziyasıdır ama yıldızlara değdikten sonra güneş ziyasının hassaları değişir.

S. – Bilâvâsıta olamaz mı?

Emre – Olamaz. İnek, yağı nerden alıyor? Ottan. İnsan da ottan yağ çıkarıyor ama bu nebâtî yağ,

inek yağı kadar yarayışlı mıdır? Yıldızların ışığı da güneşin ışığından farklıdır.

Daha neler var ilerde... Şişelerin içine atom veya ona benzer bir şeyler koyup, şişeleri tarlaların birkaç yerine gömecekler, nebatları çabucak büyütecekler. O kadar ileri gidecekler ki, şu evleri, apartmanları, cüz'i bir kudretle semada tutacaklar.

S. – Tekâmül meselesi biraz da fıtrîdir; herkes için değildir.

Emre – Tekâmül bahsinde herkes ayni istidada sahiptir. Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) : (Küllü mevlûdin yüledü âlâ fıtratil'islâm.) diyor. İnsanları geri koyan şey, muhitlerinden aldıkları ahlâk boyalarıdır. Fıtratı bozan, bu boyalardır.

S. – Sınıfta yirmi talebe var farzedelim. Hocanın söylediğini bir tanesi pek mükemmel, diğerleri ise derece derece anlarlar.

Emre – Fıtratın tesiri var ama fıtratı değiştirecek bir kudret de var ki o da aşktır. Hocasını dinleyenler, âşık olanlardır, diğerleri dinleyemezler. Zâten herkes birbirine benzese, bu âlemin tadı kalmaz.

S. – Her insanın bir şeye istidat ve temayülü vardır.

Emre – Öyle olmasa, nizâmı âlem bozulur.

Akıl ne kadar âlim olsa, hakikat bahsinde çocuk gibidir. Akıl, rahat edebilmek için her şeye bir iptidâ, bir intihâ arar. Halbuki Allah'ın ne evveli vardır, ne âhiri.

S. – Buyurduğunuz gibi, mesele, dönüp dolaşıp Hâlik'in Hâlik'liğini aramaya varıyor ve Allah'a dayanıyor; onu bulamıyor.

Emre – Bulması için kendini kaybetmesi lâzım. Düşünürken, ağlarken, sızlarken, bir de bak ki kendini kaybetmiş. Kulun yapacağı en büyük iş kendini orada kaybetmektir.

S. – Ben şu çiçekte Allah'ı tam mânâsı ile görüyorum.

Emre – Siz o çiçekte onun sıfatını görüyorsunuz.

S. – Ama bu çiçeği bir insan yaratamaz. Şüphesiz ki bir Hâlik mevcut. Fakat Allah'ın Allah'ı nerde? Orada duracağım, insanlığımı orda idrâk edeceğim İsmail Bey...

Emre – Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , Allah'ın 99 esmâsını bir araya getirmiştir. Bunlardan biri (Kadir)dir. İnsanla çiçek mukayese edilebilir mi? Çiçeğin hiçbir kudreti yoktur. O daima insana muhtaçtır. Çiçeği siz ekersiniz, o sizi yetiştiremez, sizi dikemez. İnsan çok büyüktür, Allah'ın zâtına mazhardır, çiçek ise bir sıfattır.

S. –Bence mesele, bütün tabiatta Allah'ın kudretini görebilmektir.

Emre – Evet ama tabiatta Allah'ın ancak sıfatlarını görebilirsiniz, zâtını değil.

S. – Beni bir arabaya koşsalar, ben o arabayı çekebilir miyim? Halbuki at, hem de sadece saman yediği halde o arabayı çekebiliyor. Ben neler yediğim hâlde arabayı çekemiyorum. Ben bunları düşünerek Allah'ın büyüklüğünü anlarım.

Emre – Evet, ancak anlarsınız?... Allah'ın Zâtı insandan, sıfatları ise hayvanlardan ve nebatlardan tecellî eder. Çiçekten yalnız çiçek doğar; fakat insandan her şey doğar; yâni insan her şeyi yapabilir.

S. – Allah'ın zâtı zâten görülmez.

Emre – Görülür!

S. – Görülür ama, tam değil. Çünkü evsâfı mâddiyenin hepsinden münezzehtir. Fakat her yerde hâzır ve nâzırdır. İnsan, çiçekteki kudreti görünce, Allah'ın varlığını teslim eder.

Emre – Siz kendinizdeki kudreti görseniz, çiçeği terk edersiniz. İnsan çok güzeldir.

Allah, kelâmın, görgünün bittiği yerde anlaşılır, insan orada fâni olur. Oradan gelen her insan, oranın sözlerini burada söyleyemez, ancak kendiyle berâber olanlara söyleyebilir. Sevgiyle olur bu iş; kelâmı, kalemi yoktur.

(İlmi Ledün) dedikleri bir ilim var. Bizim bilgimizi o değiştirir. Bir Cebrâil'den bahsederler; kanatlı bir melek. İlmi Ledün bize Cebrâil'in hakikatini anlatır. Kelâm aynıdır da, mânâ değişir. Duymak, şüphelidir; şüpheyi ancak görmek ortadan kaldırır.

Biz, bu gözümüzle, bu kulağımızla onun zâtını görüp, sözlerini anlayamayız.

Yunus Emre:

Ben çıkınca aradan Kalır beni Yaradan.

diyor. Tecellî bundan sonra, yâni biz aradan çıktıktan sonra başlar. Meyva ortada dururken, lezzeti alınmaz. Yenmek suretiyle ortadan kalkarsa, lezzeti o zaman damağımıza ve dimağımıza geçer. Söylemesi kolay, duyması çok zor. (Bu kulak benim kulağım) dersek duyamayız.

S. – Sizden bir şey daha öğrenmek istiyorum: Siz Fâtiha bahsinde: (Ben de evvelce çok Fâtiha okurdum; fakat sonra anladım ki, peygamberlerin benim Fâtihama ihtiyaçları yoktur.) diyorsunuz. Fâtiha abes midir?

Emre – Hayır, abes değildir. Ben o sözümle, Fâtiha'nın mânâsını bizim anlamamız lâzımdır, peygamberlerin buna ihtiyaçları yok. Onlar Fâtiha'nın ne olduğunu biliyorlar, demek istemiştim.

S. – Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) bizim mürşîdimizdir. Bizi tenvire memur olmuştur. Ondan iktibas ettiğimiz bu nûrun şükrünü nasıl eda edelim? Onu ne şekilde analım?

Emre – Âşık olmakla, ona âşık olmakla.

S. – Tanırsanız, zâten âşık olursunuz. Peki, aşkınızı nasıl izhar edeceksiniz?

Emre – Aklı cüz'ümüz onu nasıl tanıyor?

S. – Peygamber diye.

Emre – Şimdi nerede? Nasıl bir kudrettir o?

S. – Eseri var: İslâmiyet.

Emre – Hâ! gördün mü, kendini değil, eserini seviyoruz. Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) bizim rehberimizdi değil mi?

S. – Evet.

Emre – Rehber önde mi olur, arkada mı?

S. – Anlaşamadık.

Emre – Yook, anlaştık.

S. – Ben Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in büyüklüğünü münkir değilim. Ben Fâtiha meselesini anlamak istiyorum. Bakınız, meselâ namaz kılmak suretiyle Allah'a ibadetimi yapıyorum farzedelim; Peygamberine karşı vazifemi nasıl yapayım? Yâni onu günde hiç olmazsa bir defa nasıl anayım?

Emre – (Lâilâhe illallah) deyin.

S. – Olmadı İsmâil Bey.

Emre – Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) bizim Fâtihamıza muhtaç değil.

S. – Hattâ diğer ölüler bile... Çünkü onlar rahmeti Rahmân'a çoktan kavuşmuşlardır. Ruhları şimdi nerdedir? Ve ne şekilde tecessüm etmiştir, bundan bîhaberim. Allah'ın rahmeti benim duamdan elbette daha şamildir. Onlar benim okuyacağım rahmetle Cenâbı Hakka yakın olacaklarsa...

Emre – İşte anlaştık. Benim söyliyeceklerimi siz söylüyorsunuz.

S. – Ama yine de Fâtiha ölüler için lâzımdır.

Emre – (Parmaklarının ucu ile göğsüne vurarak) Evet bizim gibi ölüler için.

S. – Fâtiha'nın şekli hususunda sizden ayrılıyorum. Ben günde bir defâ Fâtiha okurum. Ama, o muhtaç olduğu için değil; dîni bir teşekkür olarak.

Emre – Biz de bunu anlatmak istiyorduk.

S. – Yanlışım yok ya?

Emre – Tamam. Mâdem rumuzu anlamışsınız, tamam.

S. – Şimdi Fransa çalkalanıyor. Lourd şehrine üç milyon kadar hacı geldi; daha da 7-8 milyon gelecek diyorlar. O şehirdeki her müessese, her bina bu hacıları ağırlamağa çalışıyor.

1850 Martında Hazreti Meryem bir çoban kızına 15 defa görünmüş. Kız bir şey anlamıyor, gördüğünü papazlara söylüyor, târif ediyor: (Beyazlar giymiş, belinde mavi bir kemer, tatlı dilli bir kadın.) diyor. Papazlar: (Bir daha gelirse, ismini sor.) diyorlar. Kız bir daha görünce soruyor: (Siz kimsiniz?) Hayalet cevap veriyor: (Ben Aziz Bakire'yim, evlenmeden çocuk doğuran kadınım.) (Papazlara söyle, şu mağarayı kazsınlar; oradan bir su çıkacak; o su şifalıdır.) diyor. Dediği gibi yapıyorlar; hakikaten oradan bir su çıkmış. O tarihten beri oraya körler, felçliler, veremliler, sar'alılar, sıracalılar gelir, o suya girer, şifa bulurlarmış. Orada hususî bir ibadet şekli varmış: Kollar, çarmıha gerilmiş gibi açılır, dualar okunurmuş. Böyle yapınca, hastalar iyi olurmuş. İlim adamları bunu ulûmu hâzıra ile izah edemiyorlar.

Emre – Hazreti İsâ'nın makamı bu idi, hastaları iyi etmek, körlerin gözlerini açmaktı. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) ise, aklî, nefsâni hastalıklarımızı tedavi etti.

Tutalım ki körün gözü açıldı; sonra o adam yine ölecek değil mi? Yine toprak dolacak değil mi o göze? Halbuki Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , insanların iç gözlerini açardı. Ki, böyle açılan gözler bir daha kapanmaz. Bunu anlatmak için de (Elmü'minûn lâyemûtûn = Müminler ölmez!) diyor. O'nu gören bir daha ölmez. Bu vücut öldüğü gibi, açılan kör göz de bir

gün ölür, ama mâneviyat ölmez.

S. – Rüyâyı (rü'yettir) buyuruyorsunuz. Rüya muhtelif hâllerde tezahür eder. Bâzı rüyalar, Allah'tan veya Peygamberden emirdir. Vücûdu beşer, uykuda tam mânâsiyle temessüle hazır bir vaziyette olduğu için o emri alır.

On sene evvel okumuştum: Vaktiyle Şam'da bir Sultan hükümranmış. Peygamberimiz, kendisine rüyasında: (Benim kabrimi telvis ediyorlar; çabuk gel de beni bu mülevvesattan kurtar.) diyor. Hükümdar derhâl kalkıyor: (Çabuk atlarımı hazırlansın!) diyor; doğruca Medine'ye gidiyor. Hz.Peygamber, kabrini telvis edenleri rüyasında hükümdara göstermişmiş; hükümdar, bütün halkı, sadaka dağıtmak bahanesiyle önünden geçiriyor; fakat rüyada gördüğü kimseleri teşhis edemiyor. (Hiç kimse kalmadı mı şehirde?) diyor, (İki Yahudi var) diyorlar; onları da getiriyorlar. Hükümdar: (Hah, işte bunlar!) diyor, meğerse o iki Yahudi Peygamberin kabrine lâğım akıtmışlar, hükümdar kabri temizletiyor.

Emre – Rüya acayip bir âlemdir. O hükümdar, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i çok sevdiğinden öyle görmüş. Rüyânın hakikatini anlayabilmek için insan beş altı ay riyâzat yapsa, aklından uyku da silinse o zaman gezdiği yerde uyanıkken ne rüyalar, ne rü'yetler görür.

S. – Benim gördüğüm eserlerde rüyanın birçok tarifleri var. Bazı kitaplar da rüyayı tâbir ederler. Filân şeyi görürsen şu demektir, gibi. Bu bir mânâ atfıdır. Bâzı rüyâlar tam mânâsiyle tezâhür eder. Onlara tebliğ diyeceğiz. Meselâ, Barbaros'un Preveze zaferini görmesi gibi.

Emre – ....

S. – Doğuşları hayranlıkla okudum. Birinci izah, bunun bir mevhibei ilâhiye olduğudur. İkincisi, garp ilimlerine göre; iş, metamorfoza dayanıyor. Yani reenkarnasyon. (Konuşmada bulunanlara dönerek): Beyefendi, bir evvelki hayatında büyük bir şair ve filozoftur ve mâlik olduğu hasletleri mertebei kemâle getirerek ölmüştür. Ruhu o derece tekâmül etmiştir ki, şimdiki tenâsuhunda, hâli hâzırdaki bedeninin beynini tahrike lüzum görmeden, eski hasletleriyle söylemektedir. Söyleyen rûhudur, kendi değil. Aklından, beyninden değil bu söyledikleri. Lem'ai İlâhiyye olan rûhun bu seferki tenâsuhundeki tezâhürlerdir bu doğuşlar.

Emre – ....

S. – Papazla olan münakaşanız enfes. Gözünüze bakamamış papaz. Sizde o kudret olmasaydı, hodri meydan! diyemezdiniz.

Emre – Ben değildim diyen.

S. – Neyle olacaktı? Nasıl gösterecektiniz?

Emre – İmânla.

S. – Anladım: Nakli mevce ile Kudreti İlâhiyye, ya doğrudan doğruya manyetize etmek suretiyle verir; yahut, buna lüzum kalmadan, mevce ile verir. Televizyon. Nakli efkâr = transmisyondö panse. Anladım.

Papazı zorlamalı idiniz.

Emre – Bakmadı.

S. – Ben sizin yerinizde olsam, karşısına geçerdim.

Emre – Lâyık değildi.

S. – Papaz âlimdi, diyorsunuz; halbuki cehil tâm içinde yüzüyor. Okuduğunu anlamamış. Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i teçhil ediyor. Bu tezyîfi yapan adamda ilim yoktur.

Emre – Zâten onda ilim rüsuh bulsaydı Müslüman olurdu.

(17.4.1959'da yapılmış bir konuşmadan zaptedilebilen notlar):

S. – Allah yoluna gitmek için her insanda kabiliyet var mıdır?

Emre – İrsî bir hastalık yoksa, bu kabiliyet herkeste var. Bize yürüme kabiliyeti vermiş ki muhtelif ağızlardan bizi kendisine çağırıyor. (Verdiğim kabiliyeti kullan, bana gel!) diyor, insanlar Allah'ın verdiği bu kabiliyeti bu yola değil de, başka yerlere sarfediyorlar. Fakat bu kabiliyetin zerresi kalsa, o zerre yine büyür; sonunda da Allah'a teslim edilir.

S. – Allah mücerret bir varlık mıdır? Kimisi: (Allah cübbemin altında.) diyor, kimisi başka türlü söylüyor. Allah dediğimiz zaman neyi düşünelim? Buna kat'iyetle inansam, gerisi hep sökecek arkadan...

Emre – Allah deyince düşünmeyi unutmak lâzım. Zamanı gelmeden, insan, ne söylediğini duyar, ne dinlediğini. Sen tuttuğun yolda devam et.

S. – (Allah bir mü'mînin kalbinde!) diyorsunuz. Bizim kalbimizde onun ancak muhabbeti olabilir. Yoksa kendisi de mi kalbimizde?

Emre – Her şeyleri muhit olan, sıfatlarıdır. Zâtı değil. Mikroplara kadar, her şeyi muhittir. Her şey hayat sahibidir. Demir ölü müdür, içinde su, hava boşlukları var, ateşte yanmayan hayatlar var. Bunlar hep sıfattır. Zâtı insandan tecellî eder. Hangi insandan? Âşk ateşinin etrafında pervane olan insandan. Pervane mum ateşine hayrandır, kendini o ateşe atar, yanar. Akıl zanneder ki yandı, öldü. Öldü ama nerede dirildi? Işıkta. Anlatabildik mi? Zamanı gelmeden anlaşılmaz.

S. – Demin okunan doğuşta: (Şimdi benim Emre'de karar kılan.) deniliyor yâ?

Emre – O söyleyen Kudret, istediği şeyi söyleyebilir.

S. – Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'den tecellî etti mi?

Emre – Etti.

S. – Nereye gitti oradan?

Emre – Şimdi burada bizi muhitleşti. Şu ışık herkesi muhit herkese ışık veriyor. Fakat merkezi, çıktığı yer çatır çatır yanıyor.

S. – Almıyor, kafam almıyor.

Emre – Almıyorsa, kafamızı ona veririz. Onun kafası alır, geniştir. Hakikat, zâten aczin arkasındadır. Şeyh Hasanı Bağdadî: (Bir insan Hakikat kapısını çalar, çalar, son defa vurup takati kesilince o kapı açılır.) diyor. Çok doğru söylüyor. Akılla böyle gidilir. Bir de akılsız gidilir. Yâni, ilmi de, Allah'ı da unutur, bir yüze âşık olursun, bir gün kendini de unutursun vesselâm.

S. – Keşke böyle olsak.

Emre – Bu çok kolay.

S. – Efendi affet, içim yanıyor.

Emre – Daha beter ol.

S. – Allah'ın, kendi mahlûku ile birleşmesine aklım ermiyor.

Emre – Allah hepimizle beraber de, onu hissiyâtımız kaybolduğunda anlarız. O vakıt ayrı gayrı kalmaz. Ben senin yüzüne bakıyorum, sen benim yüzüme bakıyorsun. Sen beni unut, ben seni unutayım, işte bitti. Bu görgüyü yakalayalım. Bu görgü, kendi kendini biliyor, görüyor. Biz çıkalım aradan da, gören kalsın meydanda.

S. – Süleyman Çelebi, Allah gökte mökte diyor.

Emre – Büyüklüğünü göstermek için öyle söylüyor. Allah'ı gökler alamaz, insan alabilir. Nakkaş-ı Âlem, kâinatı, insanı numune olarak yaratmıştır.

S. – Akıl gidemeyince, Refref götürüyor. Belki aşktır bu.

Emre – Cezbe, cezbe. Cezbe, aşkın tekâmülüdür.

S. – Onun Refref filân demesi belki saçma...

Emre – Saçma değil, rumuz. Her söz bir kasaya benzer. Bu kasayı irfaniyet ve aşk anahtarı açar. Meselâ Mevlid olsa da, rumuzlarını tefsîr etsek...

S. – Meselâ Burak. Mîrâca kadar kırk sene yememiş, içmemiş. Cebrâil ona: (Gel şimdi muradına nail olacaksın.) diyor.

Emre – Burak, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in vücududur.

S. – Velhasıl, Mevlîd'de Allah ayrı, Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) ayrı, karşı karşıya konuşuyorlar.

Emre – Bize bir devreye kadar böyle anlatıyor.

Şimendiferdeyken, bembeyaz bir adam vardı; gözü az gördüğü için pat! pat! basardı. Ama ne kadar güzel konuşurdu. (Amca gözün niye görmüyor?) diye sormuştum; dedi ki: (Yemende bilmem kaç sene askerlik yaptım. Oranın parlak güneşi gözlerimin ziyasını aldı; onun için az görüyorum.) Yemenin bir yayla yeri varmış; denize de yakınmış. Her taraf çöl, kummuş. Yemenin kabile şeyhleriyle de ahbap olmuş. Şeyhin biri: (Gel bu sene bizim yaylaya gidelim.) demiş. Kendisi binbaşıymış. İstanbul'dan izin istiyor. Bir ay izin veriyorlar; yaylaya gidiyor.

Anlatıyor: (Yaylaya gittik. Bir dağın başı. Kum yok, ağaçlar var. Şeyhin çoluğu çocuğu çok. Bâzan hecine biner, denize gider. Ben de sormam nereye gittiğini. Bir gün dürbünü aldı, denize bakıyor. Verdi dürbünü bana, al sen de bak dedi. Baktım, denizin kenarında büyük harmanlar var. Denizden bir şeyler bulup harmana atıyorlar. Bunlar nedir, biliyor musun? Dedi.

Hayır, bilmiyorum – Bunlar midye harmanları. Vapurlar gelir, bu harmanları satınalırlar. Hadi gidelim, dedi. Gittik. Hecinler o kadar çabuk gidiyor ki... İnsanı sallamıyor da. Oraya vardık; pis bir koku. Midye toplayanlar arasında Şeyhin kızları, torunları da var. Orada bir gün kaldık. Bir vapur geldi; haraç mezat, midyeleri yüksek bir fiatla sattılar. El kadar midyeler var. İncilerin rengi, midyenin rengine göre, açık havâi renkte.

Midye toplayan kızların ayaklarında hep gök boncuklar. Mavi boncuk orada çok kıymetli. Hattâ ben İstanbul'dan Şeyhin çocuklarına hediye olarak mavi boncuk getirmiştim. Şeyhe dedim ki;

Bu çocuklar boyunlarına inci taksalar olmaz mı? (Aman sus, dedi, duymasınlar. Onlar incinin kıymetini anlarlarsa, iyileri kendileri takarlar, kötüleri satışa kalır.)

Hakikat de aynen böyledir.

S. – Demek bizi gök boncukla aldatıyorlar?

Emre – Yook; halk böyledir. Allah'ı aramazlar; sadece dilekleri vardır. Para, hûri, gılman cennet arzusu, cehennemden kurtulmak için çareler. Allah'ı arayan, bilmek isteyen nerde? Bu hikâye nerden geldi aklıma? Hani, (Âmine Hâtûn, Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) ânesi, Ol Sadeften doğdu ol Dürdânesi) diye bir beyit var ya Mevlitte, ondan.

Kanunu böyledir. Abdülbâki Bey, bir gün birisi için sordu: (Bunda Mâye-i Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) î var mı? Bu adam olur mu?) Ben nasıl diyeyim, bu adam olmaz diye. Sükût ettim; bir daha, bir daha sordu; bizde yine sükût. Ha! Dedi ve bir hikâye anlattı: Vaktiyle İstanbul'da büyük bir adam varmış. Herkes çocuğunu, iyi bir insan olsun diye, şeyhin kucağına verirmiş o da çocuğun ağzına tükürürmüş. Bir gün bir çocuk getiriyorlar fakat çocuğun ağzına tükürmüyor. Niçin tükürmedin efendi? Diyorlar. Bir insanda mâyei Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) î olmazsa, ağzına tükürmek değil ya, bilmem ne yapsan faydası yok, diyor. Arayanlar asıllarını arıyorlar.

S. – Benim kafam kalın; almıyor.

Emre – Estağfurullah. Hindistan cevizi gibi gıdalı ve kıymetli meyvalar kalın bir kabuk içindedir. Sormak, bu yolun feneridir.

S. – Anlayamadıktan sonra ne sorayım. Anlayamıyorum, kafamda bir takım şeyler var, fakat belki size gülünç gelir.

Emre – Hayır. Biz gülersek zevk için güleriz. Alay, bu kapıdan girmez.

S. – Hâşâ! Onu kastetmedim. Sormağa utanıyorum. Bana tuhaf geliyor da. İnsanların yaradılışının bir başlangıcı var mı?

Emre – Yok.

S. – Peki, bu Âdemler mâdemler ne oluyor?

Emre – Âdem daha dünkü çocuk... Bu, aklın yettiği, yetmediği daha neler var... Akıl bir çocuktur; bir iptidâ, bir intihâ bulmazsa rahat edemez.

S. – Geçen gün Hüsnü'den şunu sordum, o da size sormamı söyledi. Yıldızlarda hayat yok mu?

Emre – Var.

S. – Onların da peygamberleri var mı?

Emre – Onların peygamberleri de haberi buradan alır.

S. – Halbuki dünya, diğer yıldızlara ve güneşe nazaran daha küçüktür. Niye böyle oluyor? Emre – Kalb mi büyük, vücut mu?

S. – Vücut.

Emre – Dünya da böyledir işte. Kâinatın kalbidir. Kalb, küçük bir şeydir ama, bütün vücûda kanı o gönderir. Bütün yıldızlar ve güneşler Küre'nin hizmetçisidir. Onlara her şeyi dağıtan, Küre'dir.

S. – Geçen gün bizim müdürle konuşurken, söz (Kutub)a intikal etti. Ona, Kutub Adana'da ama, kimsenin haberi yok, dedim. Emin olun, bunu riyâ olarak söylemiyorum, size olan aşkımla söylüyorum, herkes, Allah arayanları aç bırakarak, riyâzatla götürüyor, siz güldürerek, eğlendirerek. Sizin büyüklüğünüze inanıyorum.

Emre – Estağfurullah, sizin büyüklüğünüz.

S. – Ne Muhiddîn, ne hiçbiri sizin seviyenizde değildir. Ne yazık ki ben bu kevserden içemiyorum.

Emre – Bana inanıyor musun? Bu bilgi kendikendine mi oldu? Bu şeyler ne vakıt görülür? Tepeye çıkınca. Siz aynen böylesiniz.

S. – Bir kurban bayramının son günü bağa, ziyaretinize gelmiştik. Ben size sordum: (Cenâbı Hak, sevdiği kulları için nizâmı âlemi bozar mı?) Siz dediniz: Bozar. Niye yağmur yağmadı dedim; yağar dediniz. Ama biz, yağmur ertesi gün yağacak diye yataklarımızı damda bırakarak Yenice'ye gittik. Biz Yenice'deyken bir yağmur yağdı. Bütün yataklar sırılsıklam olmuş. O gün (yağar) dediğiniz gibi; şimdi de, üzerime mânevî rahmet olarak o sözü ağzınızdan işitmek istiyorum. Ben büyüklüğünüze inandım.

Emre – Sizin büyüklüğünüz o.

S. – Aceba benim ağzıma tükürdüler mi?

Emre – Öptüler bile.

S. – Aceba ben de birgün ıslâhı hâl edebilir miyim?

Emre – Söyleyip duruyoruz ya... Bir gün rakıdan rızkın kesilecek. İçtiğini istemeyiz ama senin rakı içmen, çoğunun sabaha kadar tespih çekmesinden daha iyidir. Niyazî'de bir şey var:

Taşra üfürmek ile yalınlanır mı ocak? diyor.

Zapteden: Şevket Kutkan

EMRE'den Nükteler, Vecîzeler, Enstantane Cevaplar:

*Emre – Telkin, ölüye değil, imamın arkasındaki cemâat'e yâni biz yaşayan ölüleredir.

*Emre – Asıl i'tikâf, salât-ı dâimdir. Yâni insanın, işine gücüne, alış verişine bakarken bile Allah'tan ayrılmayışıdır.

*Emre – Kur'ân câmide okunur, derler. Halbuki Kur'ân'ı kahvelerde, meyhanelerde de okumalı ki oradakiler de istifade etsinler. Çünkü câmiye gidenler zâten her gün dinliyorlar. İstifade etmişlerse etmişlerdir, etmemişlerse, zâten edememişlerdir. Kur'ân bir nasihattir; nasihat ise, nerede olursa olsun, hem söylenebilir hem dinlenebilir.

*Sevginin lîsanı, tebessüm ve güzel bakıştır. Bu dili anlamıyan kimse yoktur.

*S. – Ne tesadüf bu toplantı?

*Emre – Tesadüf mü tasarruf mu?

*Emre – Kabahat yapanın günahı affolunur da, kabahat görenin günahı affolunmaz.

*Emre – Belki yirmi sene, Kadîr gecelerinde sabahlara kadar uyumadım ki, ağaçların secde ettiklerini göreyim. Neden sonra anladım ki ağaç; benmişim.

Secde edecek olan, beden değil, akıldır. Onun için kimseyi kınayamayız.

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufî Îzâhı

Nereye Böyle?

Hoca, bir gün dik başlı bir katıra binmiş; hayvan alabildiğine gidermiş, Hoca, katırı zaptetmeğe çok çalışmış, fakat muvaffak olamamış. Katır dört nala giderken, tanıdıklarından biri Hocaya bağırmış:

—Hocam, nereye böyle?

Hoca cevap vermiş:

—Katırın istediği yere!

EMRE'nin Tefsîri:

İnsanların nefsi de, bir kâmil elinde ilâhî bir terbiyeyle terbiye edilmezse, dik başlı bir hayvandan farksızdır. Nefis, irademizin gemini azıya alırsa, bizi türlü felâketlere sürükler, onun gittiği yere gitmeğe mecbur oluruz.

Nasreddin Hoca, hayvanın dört nala koşması vesilesi ile, sorulunca, katırın üstündeyken bile etrafındakiler Hakikat ve ahlâk dersi vermek istemiştir.

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 18 | Mayıs 1959

İç Kaynak Dergisi 18

İÇ KAYNAK DERGİSİ | Sayı: 18

Emre'nin Konuşmaları: 18

(Bu konuşma, 25.3.1959'da İstanbul'da olmuştur. Sualleri soran, saçı, sakalı uzun ve simsiyah, Şevket Baba isminde, berberlik yapan bir mürşittir.)

S. – Bir balıkçı arıyorum.

Emre – Balıkçıyı bulamazsak, Hâlikçiyi buluruz. Bunun için de (Deniz)e atılmak kâfi.

S. – Korkuyorum.

Emre – (Elhâinü hâif = Hâin korkar): korkmayalım.

S. – Cimrilik etmeyin, anlatın.

Emre – Bütün mahlûkat insana doğru yürüyor. Aylar, yıldızlar da insana âşık. Güneş de etrafımızda dönüyor. Allah'a merasimsiz, kayıtsız yapışan kurtulur. Büyüklüğün, kibrin, gururun bittiği yerdedir kurtuluş. İnsan, (Ben büyüğüm! Ben Şeyhim! Ben filânım!) diye kendini insanlardan üstün gördümü, azap başladı.

Kendimizi küçük bilirsek ve herkesi millet tefrik etmeden, riyasız seversek kurtuluruz. Tarikat da bir ayak bağıdır. Tarikatçı da yolda kalmıştır. Lezzet, onu da terk ettikten sonra başlar. Benlik, azaptır. Asıl irfâniyet insanın kendini unutmasıdır. İnsanın teslim olduğu mürşit, müritlerine Hakikat sözleri söylerken, söylediği sözleri kendi kulağiyle dinliyorsa, yâni Allah'a teslim olup aradan çıkmamışsa, o mürşidin sözlerinde riyâ vardır. Böyle riyâda kalmış bir insanı seversen, başlarsın sen de onun gibi olmaya. Çünkü sevgi, râbıtadır. Sevgi, hem hâkimiyet, hem

de mahkûmiyettir.

Yürüyeceğimiz yolda ölçümüz, Kur'ân ve Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in hâlidir. Her hareketimizin ona uyması lâzımdır.

Yolumuz, bir kanaatte, bir inanışta takılıp kalırsa, bu, girdaptır. (Arasat) dedikleri yer, beğenip kaldığımız, takıldığımız yerdir. Halbuki her yolun, her ânın ilerisi var.

Ama bu yolda mürşitsiz de gidilmez. Fakat mürşidin, Allah'ta yok olmuş, tevâzu sahibi bir insan olması lâzımdır. Yok olan insan, güneş gibi, herkesin malı olur. Bunun içindir ki böyle insanlar, ne mezhep tefrik ederler, ne de din. Allah'ın bir ismi de (Rabbul'âlemîn)dir. Müslüman'ın, âlimin, ârifin, Yahudi'nin Rabbi değil, herkesin Rabbi. Güneş, eşyayı tefrik eder mi? Leşe de düşer, denize de. Güneş, felekiyyâta hayran olmuştur; döne döne onları seyreder. Güneş, karanlık diye bir şey göremez; çünkü eşyanın arka tarafını göremez.

S. – Gördük, görmedik; n'olucak?

Emre – Gördüğümüz gördük, görmediğimiz görmedik olacak. Görebilirsek gördüğümüzde kaybolacağız. Fakat karadaki su damlası (Deryâ)yı göremez; katılan görür. Karadaki damla kurumaya mahkûmdur.

S. – Yiyoruz, içiyoruz, sayıklıyoruz.

Emre – Yiyeceğiz, içeceğiz fakat sayıklamayacağız. Biz mezâhir âleminde yaşıyoruz. Bu vücut, gıdaya muhtaçtır. Bu medeniyetler asrında ve medenîyet âleminde hem yiyeceğiz, içeceğiz, hem de bütün gücümüzle çalışacağız. Biz öldükten sonra geride kalacak olanların rızkını bile temin etmeğe çalışacağız, çünkü onlar, bizim devamımızdır. Eski dervişler, tekkeciler gibi tembel olmayacağız; çalışacağız. Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) : (Elkâsibü habibullah) dedi. Boşuna mı söyledi bu sözü? Ümmeti isek, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in sözüne itaat etmeğe mecburuz, tek kanatlı kuş uçamaz.

S. – Uçsa ne olur?

Emre – Böyle olmaz mîrim... Uçsa, kuş olur. Hayvan, hakkı tanıyabilir mi?

S. – Hakkı tanımayan, ona inanmayan ne olur?

Emre – İnanmayan da haktır. Herkes Allah'ı bilse, nizâmı âlem bozulur.

S. – Hepsi için imkân yok mu?

Emre – Yok Allah bile tek iken, bin bir sıfatım var, diyor. Sıfatlarını bizlere taksim etmiş.

S. – Kendini mi taksim etmiş?

Emre – Evet. Fakat bu bin bir diye sayılan isimler, Onun sıfatlarıdır. Zâtı başka bir âlem. Târifle anlaşılmaz. Adana muşmulayı bilmez. Gözünün önüne koysalar, yine tanımaz, ille görmek lâzım. Sizi tanımadan evvel, bana, Şevket Baba diye sizden bahsetselerdi, sizi tanıyabilir miydim? Şimdi konuştuk, tanıştık; artık sizi Şevket Baba diye tanıyorum.

Bir gün, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e birisi bir kutu bal getirmiş. (Yâ Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , size bir kutu bal getirdim; lütfen kabûl buyurur musunuz?) diyor. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) kabul ediyor ve mecliste bulunanlara soruyor: (Bu kutudaki şey nedir?) Herkes, bal diye cevap veriyor. Onlara (Bilemediniz.) dedikten sonra Hz. Ali'ye soruyor: (Nedir bu?) Ali, kutunun kapağını açıyor, bir

parmak aldıktan sonra, (Bal, efendim.) diyor. Peygamberimiz: (Hah, işte şimdi Ali bildi.) diyor. (Siz de bildiniz ama Ali kadar bilemediniz. Lezzeti Ali aldı.) Onun için hüküm evvelâ, mezâhiredir. Bâtından zâhire değil, zâhirden bâtına geçilir. Mezâhir düzelmeden bâtın zuhur etmez. Kayıtlar bitmelidir. Kayıt, benliktir, o da İblis dedikleridir.

S. – Vicdân nedir? Aman beni irşat et.

Emre – Vicdân, Allah'ın evidir, ama eğer temizleyebildiysek, parlatabildiysek. Onu temizletmek için Allah'ın evvelâ emirlerinden başlamalı; onları yerine getirmeli.

S. – Allah nerededir? Rengi nedir?

Emre – Renginden çekinmeli.

S. – Ağzı, dişi var mı?

Emre – Her şeyi var. Her diş, her ağız onun ağzı, onun dişi.

S. – Benim kolumu tut, kes.

Emre – Biz kesmeye değil, sevmeye geldik.

S. – Esirgemeyin de, benim dişimin çürüğünü çıkarın.

Emre – İlâcuhû ihrâcuhû. Ağrıyan, dişinse, bir dişçiye gider, çat! Diye çektirirsin.

S. – Dişi veren, ağrıyı veren sizsiniz. Beni sayıklatma, buradan al.

Emre – Bunun için evvelâ teslimiyet lâzım. Mâdem dişten konuşuyoruz, evvelâ dişçinin sandalyesine oturursun, iğne yapar bir müddet beklemek lâzımdır. Olabilir ki çekerken dişin kırılır, dayanmak lâzım ki dişçi penseyle alsın.

S. – Dayanmak lâzım ha?

Emre – Evet, tabii, insanın dişi çıkarılırken acır da, sevdiğimiz kötü huylar, ahlâklar çıkarılırken acımaz olur mu? Hatta bu daha zordur. Ahlâk dişimizi çektirmek için döşümüzü yardırmak lâzım.

S. – Mâdem yiyoruz, içiyoruz, konuşuyoruz, bende iş yok.

Emre – Yook, böyle söyleme.

S. – Bana bir elma gelmiş, size küçüğü gelmiş. Bana büyüğü geldi diye seviniyorum; insanız çünkü. İnsanlık vasfını taşıdığımız müddetçe bu iş zor. Karşımdakini aç görünce üzülüyorum.

Emre – Kendimize evvelâ kendimiz lâzımız. Kimsenin haline karışmayacağız. Hem elimizden ne gelir ki... Hangi birini düzelteceksin? Allah bizden daha iyi bilir. Ona öyle lâzımmış ki öyle vermiş. Allah'ın yaptığını beğenmezsen başlar azap ateşi bizi yakmaya. Onun işlerini hoş görürsek, onda fâni olabiliriz. Yoksa yok.

S. – Hoş görmek için ne yapalım?

Emre – Kimseye karışmayacağız.

S. –Gururu atmak için ne yapalım?

Emre – Tefekkür.

S. – Ahengi elde edebilmek için ne yapmalı?

Emre – Biz bu âlemde âhenksiz hiçbir şey görmüyoruz ki...

S. – Ağzımızda var; fakat fiilî tatbike gelince yapamıyoruz.

Emre – E, ne yapalım...

S. – Baklayı ya benim boğazımdan çıkar, ya kendi ağzından.

Emre – Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) de herkesi Müslüman etmeye çalışıyordu. Allah ona: (Yâ Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , dâvet ettiğin kimsenin, evvelâ kendisinden, sonra senden, sonra da benden olmalı ki, o adam yola gelebilsin.) İnsan kendisi teslim olmazsa, peygamberler bile bir şey yapamaz.

S. – Sır perdesini yırtın da iğne deliği kadar bir ışık gösterin bana; ben körüm.

Emre – Ben size kör diye bakarsam, ben körüm. Kör diye bir şey, kör diye bir kimse yok. Herkesin kendine göre bilgisi var.

S. Ceylânı yaratırsın, beslersin, ormana atarsın.

Emre – Ben mi?

S. – Uzaktan seyreder, neş'eni yaparsın.

Emre – Ben mi yapıyorum? Atan ben miyim? Soruyorum?

S. –........

Emre – Ceylânı atan, sever de. Ceylânı da sever, arkasına düşen tazıyı da.

S. – Ceylân hatâ işleyince silâhı atarsın.

Emre – Haklı. Çünkü onun bir sıfatı da mûziptir. Mâdem ki sen benden görüyorsun, öyleyse hoş göreceksin.

S. – Ceylân burada. Büyüttüğün gibi vur, ye!

Emre – (Dinleyenlere dönerek) Haklı. Yiyim ki ben olsun.

S. – Gel! Dersin, sonra, niye geldin dersin; kalleş! Kolumu kes derim, kesmezsin.

Emre – Ben kıyar mıyım kendi vücuduma?

S. – Kâinata; (Beni kontrol et.) diye emir verirsin, sonra kontrole müsaade etmezsin.

Kâinatı öldüreni, niye öldürdün diye sorguya çekersin.

Emre – (Küllü muzirrin yuktel) ama, muzur olmayanları öldürmeyiz.

S. – Sonra tokat atarsın.

Emre – Atmam.

S. – Çıkar o baklayı ağzından. Yoksa tereddüt mü ediyorsun? Yoksa beni bu cemaat içinden sıyırıp attın mı?

Emre – Hâşâ! Hiçbir zerresinden vazgeçmez! Çocuklar nakış işlerler. O nakışa emekleri sindi diye onu nasıl severler. Hiç atarlar mı o nakışı?

(Bu sırada Şevket Baba Emre'yi, manyetize eder gibi, keskin bakışları altına almağa çalışınca; Emre de ona kuvvetli ve keskin gözleriyle mukabele etti. Şevket Baba bu tesirle, dudakları

arasından, rüzgârın vınlaması gibi sesler çıkararak ağlamağa başladı. Kendisinden bu hâl yavaş yavaş geçtikten sonraki sükût boşluğu, doğuş okunarak doldurulurken, Şevket Baba'nın bu doğuşları can kulağıyla dinlediği görülüyordu. Şevket Baba, okunan doğuşlardan bilhassa şu doğuşlardan tekrarlattı):

Ne kadar methetsek, az;

Hakikat hiç pas tutmaz;

Bu (Gönül Ağacı)nda Her kuş yuva yapamaz.

Bir çoğu konar, kaçar;

Ayağı yanar, naçar;

Binde birisi yapar;

Seyredin, çok hikmet var:

(Sabır) gerek evvelâ,

Yardım eylesin Mevlâ.

Sabrı çok olan kuş,

Yuva içinde kala.

İkincisi (Tahammül)

Etmek lâzım tenezzül;

Her kuşta hiç olmaz bu;

Kahrı çeker o bülbül.

Üçüncü, lâzım (ilim);

Öğrenen olur salim;

Öğrenmek isteyenler,

Kendini bilir yetim.

Dördüncüsüdür (Azîm);

Bunlar sırayla lâzım;

Yârabbî, ben de görsem...

Budur benim murazım.

Beşincisi (Aşk) gerek;

Aşk gelse, eder ipek;

Aşka bürünenlere Semâyı açar felek.

Altıncısıdır (Yokluk);

Daha târif etsem, çook:

Yokluktan sonra açar (Dilber), yüzünden (Ufuk).

Yedincisi (Çok Gizli),

Kimsenin dönmez dili;

(Emre)ye, devirlerde,

Geçti, etti tecellî.

9.6.1945

(Bu doğusun okunmasından sonra konuşma tekrar başladı):

S. – Şimdi cömertlik yapın da bana vaktinden evvel şunu anlatın, gözümü açın.

Emre – Vakti makti yok; bir ân-ı dâimden başka bir şey yok. Ne zaman uyanırsak, ne zaman kalır, ne mekân.

S. – Vaktinden evvel bir cambazlık yapsak olmaz mı?

Emre – Ne diyordu bir doğuşta:

Meydanda oynayan, sade bir cambaz;

Gerisi gölgedir, ondan ayrılmaz;

Kendisi kendini seyretmek için,

(Emre)! İnsan yüzü olmuştur Hicaz.

Emre – Meydanda oynayan bir cambaz var. Onu bulup, kendimizin de onun bir gölgesinden ibaret olduğumuzu anlarsak kurtuluruz. Ben kendimin gölge olduğumu anladım.

S. – Bizim zerre kadar konuşmak hakkımız yok. Fakat konuşturuyor, niçin?

Emre – Bize duyurmak için; kendisine davet. Duyan da ayrı değil kendisinden, duymayan da.

S. – Girmiyor kulağıma.

Emre – Bunu itiraf edip söyleyebilmek büyük bir babayiğitlik. Mâdemki Allah (Şefîülmüznibîn)dir, kendisine güveniriz. Koca Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) (Mâ arefnâk...) dedikten sonra, biz ne yapalım.

S. – Şikâyet etme diyor, ettiriyor.

Emre – Etme. En zor büyüyen, insan yavrusu. Hayvanlar çabuk büyür. Doğan yavrunun insan olması çok zor, sabır ister. Sen de sabret.

S. – Tecellîyi görmediğimize göre, körüz.

Emre – Hâşâ! Hâşâ!

S. – Baktığın yerde beni gör diyor.

Emre – Bizim bir arkadaşımız vardı, âlimdi. Ben kendisinin önünde çok diz çöktüm. Bir devre, hep Ben! Der dururdu. O zamanlar, Deli Patata isminde bir deli vardı. Bir gün o arkadaş Deli Patata'ya: (Ben Allah'ı nasıl görürüm?) diyor. Deli ona bir ayna veriyor: (Al, şu aynanın içine bak.) diyor. Arkadaş bakıyor. Deli soruyor, (Kim var içinde?) Ârif arkadaş: (Ben!) diyor. Deli (Eyvah, diyor, sen varsan, Allah'ı nerede göreceksin...) Delinin dediği gibi, Allah ikilik kabûl etmez. (Men arefe nefsehû fekad arefe Rabbehû = Nefsini bilen, Rabbini bilir!) hadisini nefsinin

ârzusuna göre tefsîr edip (Ben Allah'ım!) diyenler vardır. Bunlar doğrudan doğruya zındıktır. Hâşâ! Kul, Allah olamaz. Biz kuluz, Allah Allah'tır. Ancak şu var ki, Allah, sadık kullarını istilâ eder, onların gözünden görür, ağzından söyler. Fakat onlar bir hâlde kalmaz. Hep o hâlde kalsalar, dünyâ batar, nizâmı âlem bozulur.

Allah'ın işine karışmaya, onun yaptıklarını kötü görmeğe gelmez. Bir çiftlikte her türlü hayvan vardır. Çiftlik sahibi, bunların hangisini koğar? Ona köpek de lâzım, at da. Çiftlik sahibinin gözüyle bakarsak, her şey lâzım. Allah'ın kalbine karışmalı, işine karışmamalı.

S. – Bu tarifler tarif değil.

Emre – Vallahi, alâ- kaderil'imkân ve alâ -kaderil'ukuul.

S. – Sır perdesi?

Emre – Allah'ın yüzünde perde merde yok. Perde, bizim kalbimizde ve gözümüzde.

S. – Onu anlatmaya dilimiz dönmüyor.

Emre – Dilimizi ona teslim ederiz, bitti! Benim şikâyetim yok. Ne yapıyorsa, güzel yapıyor. S. – Benim şikâyetim var.

Emre – Hadi istidânı yaz da getir.

S. – Zamanından evvel iltimas buyur.

Emre – İki şahit getirmen lâzım.

S. – Zamanından evvel bir bakla istiyorum; onu çıkar ağzından çıkar, beni kandır.

Emre – Kandırmak iknâ etmektir. Bu mânâda sizi hakikaten kandırıyorum, ikna etmeğe çalışıyorum. Zevk olsun! Sen gerisine aldırma. (Toplantıda bulunanları işaret ederek.) Şunların yüzlerine bak, yeter.

S. – Ben kendime göre bâzen borazan öttürürüm; ama size öttürmem. Sizden şikâyet etmem. Bir kendimden, bir de Şeyh Galip'ten şikâyet ederim.

Emre – Ne Şeyh Galip var, ne sen varsın, ne ben; Allah var.

S. – Ama sayıklama var, çünkü insan vasfını taşıyoruz.

Emre – Allah'tan başka hiçbir şey yok. Ben kendimden çıkınca doğuş doğar. O doğuşlardan birinde: (Ne gelen var, ne giden...) diyor.

S. – Eksik olmasın, bu gece bizi Allah, bu meclisin gül bahçesine getirdi. Defi belâ etmesin; sırrı vaktinden evvel söylerse ne kaybeder?

Emre – Hâşâ! Şânından değil.

S. – Niye yoruluyor öyleyse?

Emre – O yorulmaz, ondan ayrılırsak biz yoruluruz. Bakar ki bir özrümüz, bir kabâhatimiz var, bizi kendinden keser, atar, çürütür.

Allah, ayni zamanda çok da rahimdir. İnsanın kabiliyetine göre söz söyler. Şimdi şuraya haça tapan biri gelse, biz onu sevmek için haça da taparız.

S. – O vermiş bize bu itirazı.

Emre – O vermez; biz beğenmiş, almışız bu hâli. O, elimizdeki reçeteye göre ilâç verir.

S. – Demek mes'ûliyet bizde?

Emre – Tabii. Biz varsak, en büyük mes'ûliyet, Allah'tan ayrı olan bu varlığımızdır.

S. – Sizin beni sevdiğiniz kadar ben kendimi sevebilsem.

Emre – Aman kendini sevme! İnsan, düşmanını sever mi?

Emre – Kur'ân hak mıdır?

S. – Evet.

Emre – Öyleyse, Kur'ân, (Nefsinizi öldürün!) diyor. Nefsimiz bize düşman olmasa, böyle der mi? Ben! Diyorsak, ondan korkmalıyız. Allah, eğer, bizim ağzımızdan, kulağımız duymadan (Ben!) diyorsa, o ayrı mesele... O zaman bu (Ben!) deyiş doğrudur.

Siz hep işi itiraz tarafından alıyorsunuz. Bu itirazların sonu gelmez.

Vaktiyle bir pâdişâh, can sıkıntısından, etrafındakilere, kendisine, bitmeyecek kadar uzun bir hikâye söylemelerini emrediyor. Hiç kimse bu işi beceremiyor. Bir derviş diyor ki: (Ben yaparım bu işi.) (Nasıl yaparsın?) (Nenize lâzım. Siz karışmayın.) Dervişi pâdişâhın yanına götürüyorlar. (Sen mi söyleyeceksin bitmez hikâyeyi?) diyor pâdişâh. (Evet, ben söyleyeceğim.) (Hadi başla öyleyse.)

Derviş başlıyor: Benim babam çadırcıydı. Evimizin avlusunda da büyük bir ağaç vardı.

Akşam olunca, dünyadaki bütün kuşlar bu ağaca konardı. Babam bir gün, bu ağaca göre bir çadır dikti. Ben de yardım ettim. Akşam olup, kuşlar ağaca konunca, babam çadırı ağacın üstüne geçirdi. Çadır torba gibiydi. Altından torbayı büzünce dünyâdaki bütün kuşlar torbanın içinde kaldı. Sabah oldu. Tabi kuşlar rızklarını aramağa gidecekler; babam, bir serçe geçecek kadar bir delik açtı. O delikten bir serçe pırr! Dedi uçtu; bir serçe daha pırr! Dedi uçtu: bir daha pırr! Dedi uçtu, bir daha pırr! Dedi uçtu. Pâdişâh bakıyor ki bu işin ucu, ortası yok,

(Bu adam muvaffak oldu; kendisine hazineden istediğini verin, gitsin!) diyor. (Aman Pâdişâhım, nasıl oldu da bu adam sizi tatmin etti?) (Oğlum, herif ağacın üstüne dünyada ne kadar kuş varsa kondurdu; bir de küçük delik açtı ve serçelerden başladı; pır! Dedi uçtu, pır! Dedi uçtu. Bu pırların sonu gelir mi? Dünyadaki serçeleri o delikten uçurmak için kim bilir kaç sene ister. Daha bunun sığırcığı var, bülbülü var, kumrusu var, kartalı var... Biter tükenir mi?

S. – inşallah tarifle biter.

Emre – Edelim derse olmaz, etmeğe çalışacağız.

S. – Tarifi tarifleştirelim.

Emre – Kılı kırka yarmayalım da, kıl bir iken ona yapışalım.

S. – iltimas etsin.

Emre – Şanından değil, iltimas eden, nefsine mahkûmdur. (Bulalım.) sözünü unutup sükût edelim. (Kemâl ehli kemâlatı sükût ile buldu hep.) Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) de: (Kılleti taâm, kılleti menâm, kılleti kelâm.) diyor.

Diyojen'in arkadaşı bir filozof varmış, Eflâtun mu, Sokrat mı, hangisiyse, çok söylermiş. O

filozof Diyojen'e: (ilmi halka yayalım.) diyor. Diyojen: (Ben daha acz ilmini bile bitiremedim; nerde kaldı ki halka ilim öğreteyim.) diyor. Ayrılıyorlar. Diyojen şehir dışına çıkıyor. Kırk günde bir, şehre gelirmiş. Bir gün Diyojen, diyelim ki Eflâtun'un şehre yakın olan bahçesinin önünden geçiyormuş. Eflâtun bir yere saklanarak uşağına: (Şu Diyojen senden meyva isterse bir sepet doldur, ver.) diyor. Diyojen bakıyor ki güzel zerdaliler var, bahçıvandan bir tane zerdali istiyor. Bahçıvan, bir sepet doldurup veriyor. Diyojen, bahçıvana; (Sen de efendin gibiymişsin; insana bir söz lâzımken, bir araba söz söyler. Ben senden bir tane zerdali istedim, sen bana bir sepet veriyorsun.) diyor.

Hakikatin sözü bir tanedir ama dolu olan desti su almaz ki. Ama hepimiz böyleyiz ha... Yâni seni küçük görerek söylemiyoruz vallahi billâhi. Bu âlemde benden küçük bir kimse göremedim. Bizde yalan ve riyâ olsa, iblis oluruz. Hakikat bundan ibaret.

S. – idrâki kıt olanlara târif edin.

Emre – Estağfurullah, biz öyle görmeyiz. Herkes aynı seviyede, ayni idrâkle yaratılmıştır. Allah âdildir. Fakat iltimas bilmez. Bir güzele âşık olsak; yanına gittiğimiz zaman, yüzüne hayran hayran bakacağımız yerde, gerdanındaki altına baksak, onu çalmayı düşünsek, o sevgili bizi sever mi? Sevmez, ikrah eder; çünkü düşüncemizle onun varlığına el uzatmış olduk. Halbuki onu sevsek, kendimizi ona versek, her şey bizim olur.

S. – Bana bir anahtar temin edin. Âşık ne doğuşlar okudu. ne emekler sarf etti. Fakat benim fotoğraf makinam almıyor.

Emre – O doğuşları söyleyen ben değilim. Söyleyen, Allah rızâsı için söyledi.

S. – inşallah bu dilden anlarım.

Emre – Anlarız; çünkü dilimizden söylüyor, anlayacağımız dille söylüyor, Arapça söylemiyor.

S. – Benim nabzıma göre şerbet ver.

Emre – Bir öpücük ver...

S. – Vâsıta olun da Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e ulaşalım.

Emre – Bırak bu vâsıtayı... Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e ulaşacaksan, muhabbete bak; Sev, sevil. Anahtarı bu.

S. – Kısırım.

Emre – Benim seni sevdiğim kadar sen de beni sev, işte anahtar budur.

S. – Severim ama, bu sevgi dilimde.

Emre – Bırak bunları; bitmez çünkü. Kedinin kulağını çekersen, miyavlar; bülbül, bülbül gibi öter. İnsan her hayvan sıfatının câmiidir? Fakat hangi ahlâka yüz verirse, tepesine o biner. İyisimi, hayvan ahlâkını terk edip insanlık ahlâkına ulaşalım.

S. – Fiilde kısırız.

Emre – Herkesin fiili kendine ait. Nemize lâzım başkalarının fiilleri. Biz kendimize bakalım. Hem, bu türlü düşünceleri itirazları çabuk tepeleyelim, kurtulalım.

S. – Tepelemek kimin elinde?

Emre – Ona yaslanırsak bize yardım eder. Mürebbimizi bulsak, bize yardım etmez mi?

S. – Kısırım, kısırım.

Emre – Kısır değilsin.

S. – Kofanın dibi delik. (Kova demek istiyor.)

Emre – Ben dibi delik görmüyorum. Eğer sen riyâsız olarak (Benim kovamın dibi delik) diyorsan, ben de sana diyorum ki dibi delik değil.

S. – Söyleten sizsiniz.

Emre – Öyleyse dibi delik değil.

S. – Öyleyse dinlet.

Emre – Peki bundan sonra sende bir tefekkür başlayacak. Ama kendi bilgimizi unutacağız.

S. – (Besteyle söyler gibi) Çobanların sopasıyım, hamalların kofasıyım.

Emre – Mâdem sen kendine böyle sıfatları lâyık görüyorsun peki; nemize gerek. Fakat böyle olmanı istemeyiz.

S. – Anahtarı verin; neyle olursa olsun, anahtarı bana teslim edin.

Emre – Teslim edersek, kapıyı açık bırakırsın. Allah, bilgisini kuluna verse, kullar onu darmadağın eder.

S. – Ehline vermez mi?

Emre – Ehli olsa verir. Bu kadar peygamber gelmiş; hepsi de (Şu fiil iyi, şu fiil kötü) diye helâli haramdan ayırmışlar. Eğer biz her yaptığımız fenâlığı Allah'a isnad edecek olursak, (Konuşma kaldığı yerden devam edecek.)

<u>EMRE'den Nükteler, Vecîzeler:</u>

*Emre – Mânevî gözü şaşı olanlar insanları kötü görürler. Halbuki her şey olduğu gibi hoştur. Birçok kimseler bu yolda yeni iken, insanları hor görürler. Siz, çocuklarınızı kabahat yaptılar diye evlâtlıktan çıkarır mısınız? Allah da kullarından geçmez.

*Emre – Müptedîlere göre konuşmak riyâ değildir. Bu, onun iyiliği içindir. Hakikati olduğu gibi söylersen, hazmedemez, kusar. Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) de; (Kellimünnâse âlâ kaderi ukulihim = İnsanlara anlayacakları kadar söz söyleyiniz.) demiştir.

*Emre – İnsan kendinden geçince, başka yere geçemez. Onun için, sema'da dönen mevlevîlerin başları dönmez.

*Emre – Rabıtâ, elektrik düğmesini çevirmeğe benzer. Işık almak için fabrikaya yapışamazsın; ancak telin ucundan alabilirsin.

*Emre – Kabiliyetli insanlar arıya, kabiliyetsizler sineğe benzer. Arı ile sinek, teşekkülât itibâriyle birdirler. Fakat biri bal yapar, öbürü pislik ve hastalık nakleder.

*Emre – Bir kedinin kulağını kıvırsan miyav!dan başka bir ses çıkar mı? Onlar da haklıdırlar.

Mehtaplı bir gecede Nasreddin Hoca'ya sormuşlar:

—Hocam, şu gökteki ay, 30 gün bize ışık veriyor. Sonra yerine başka bir ay çıkıyor. Bu yeni ay da 30 gün ışık veriyor, sonra kayboluyor. Merak ettiğimiz bir şey var: Yeni ay girince eski ay'ı ne yaparlar?

Hoca, mânidar bir gülümsemeyle cevap veriyor:

Ne yapacaklar... Kırpar, kırpar, yıldız yaparlar!

<u>EMRE!nin Tefsîri:</u>

Bu fıkradaki ay, bizim mânevî bilgi ve ahlâk gecemize ışık veren (Kâmil Bir İnsan)ın mânevî varlığıdır. Allah'ta fâni olan bu kâmil insan, maddî, mânevî bütün varlığını, mânevî evlâtlarına verir, onlara taksîm eder. Maddî görünüşü kaybolduktan sonra da, onların kalplerinde, yıldıza benzeyen gözlerinde yaşar. Zaten bütün tasavvuf kitaplarında yer alan ve Kur'ân'da (yıldız) sözüyle kasdedilen şey, (Kâmil insan)ın ve âşıkların gözleridir. Bir doğuşta bu hakikat şöyle anlatılıyor:

Aynadır bakarız bütün yüzlere,

Sedân karışmıştır diyen sözlere;

Bizi taksim ettin – bizlere bakar – Aşkını verdiğin hayran gözlere,

Diğer bir doğuşta da şöyle deniliyor:

Seveyim deyince, Dilberim seni,

Her gözlere taksim eyledin beni;

Seni arar iken ben gaip oldum,

Sofular tarîfe yeltenir dîni.

Ben seni görürken bilmem yolumu,

Tutturmaz eyledin benim kolumu;

Her varlıktan parlar, gözlerim görür,

Onun için bilmem sağla solumu.

Ben seni bilince kalmadı dilek,

Dört taraftan açtı hep canlı çiçek:

Târif etsem, bilmez görmeden kimse,

Bu hâle hiç agâh olur mu felek,

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 19 | Eylül 1959

İç Kaynak Dergisi 19

İÇ KAYNAK DERGİSİ | Sayı: 19

EMRE'nin Konuşmaları: 19

<u>(Muhterem okuyucularımızdan gecen sayımızdaki konuşmanın, yanlışlıkla cümle ortasında</u>

kesilmiş olmasından dolayı özür dileriz. O hatamızı geçen sayıdaki konuşmanın son muhaveresini burada bir kere daha tekrarlayarak düzeltmeğe çalışacağız.):

S. – Ehline vermez mi?

Emre – Ehli olsa, verir. Bu kadar peygamber gelmiş... Hepsi de, (Bu fiil iyi, şu fiil kötü!) diye helâli haramdan ayırmışlar. Eğer biz, her yaptığımız fenâlığı Allah'a isnad edecek olursak, onu inkâr etmiş oluruz. O bize bir irâde vermiş. Biz bir fiili istersek yaparız; istemezsek yapmayız.

S. – Bir muzurluk yapmıyorum ki.

Emre – Bunları bırak. Allah rızası için soruyorsan, işte sana anahtar: Evvelâ şu saçını, sakalını kes, bu bir sürü merâsimi el sıkarken parmak tutmayı filân bırak.

S. – Söyleyen de söyleten de sensin.

Emre – Hayır, söyleyen ben, dinleyen sensin.

S. – Beni mecbur et.

Emre – Kat'iyyen. Dinde, irfâniyette, aşkta zor ve ağırlık yoktur.

S. – Nabzıma göre şerbet ver.

Emre – İşte: Sen soruyorsun, ben söylüyorum. Bundan daha iyi nabza göre şerbet olur mu? S. – Nedir bu ateş?

Emre – Nefse ateş gibi gelir bu hâl, hakikaten. Yeter ki senin zoruna gitmesin. Sen soruyorsun, ben de Allah'a bağlanarak söylüyorum.

S. – Siz bu meseleyi idrâk etmişsiniz; inkâr etmeyin.

Emre – Allah her şeye hakim; fakat verdiği hükme, verdiği emre mahkûmdur. Hâkimler, verdikleri hükmü geri alabilirler mi?

S. – Misâller bu kapıyı kapatıyor.

Emre – Bilâkis; açmak için söylüyor.

S. – Anahtarı yok mu?

Emre – Yok, çünkü kapı açık.

S. – Bir beceriksizlik var bende.

Emre – Hepimizde var bu. Mâdemki kuluz. Demin dedik ya, koca Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) (Mâarefnâk...) dedikten sonra, biz ne yapalım...

S. – Papağan da konuşur ama sözü insan, özü hayvan. Sizin diliniz başka türlü ötüyor, benim kafam almıyor. Aldırın kafama.

Emre – Ben insanı hayvan gözüyle görmem. Allah insan için (Ahseni Takvîm) demiş. (Ve lekad kerremnâ benî Âdeme.) demiş. Kur'ân'da hayvanı öğmüş mü? Bak, gelir bir peygamber, ayak yalın, baş kabak, boynu bükük; zelîl. Dertleri başları ümmetlerine hizmet; kendilerine değil.

Bu yol, doğruluk yoludur. Bütün sanatlar pergele tâbidir. Sanatkâr, pergelin bir ayağını çentroya koyar, öbür ayağını dolandırır, O çentro, bizim vicdânımızdır. Ordan şaşarsak, bütün hesaplar altüst olur.

Söyledikleri Hakikat sözlerini kendi kulakları işitmeyenler, yani kendilerinden çıkıp Allah'ta fâni olarak söyleyenler, bu iş için ücret talep etmezler. Daima kendileri verir, kendileri yedirirler. Onların kazançları, insanları sevmektir. Bu, çok tatlı bir şeydir. Onun için anasını satıya, çal, düğün olsun!

Ama yalnız çalmakla da olmaz. Kulağımızı, beynimizi dolduran şeylerin hepsini boşaltmalıyız. Şemi:

Sil, süpür ağyârı dilden tâ tecellî ede Hak;

Padişah konmaz saraya hâne mâ'mûr olmadan.

diyor.

S. – Âşık! Güzel ama fiili tatbikte bende iş yok. Acınacak hâldeyim. Bunun içinden çıkmak için ne yapmalıyım?

Emre – Beni sev. Dudak çalışırsa kalb durur; kalb çalışırsa dudak sükûtu öğrenir; söz biter, itiraz biter.

S. – Sıkıştık mı, fenalığı Allah'a yüklüyoruz.

Emre – Hâşâ. Haramı, helâli birbirine karıştıran zındıktır.

Vaktiyle Hicaz bizdeyken, Kâbe'nin bir mütevellisi varmış. Kandilciye sabaha yetecek kadar zeytinyağı verirmiş; fakat kandiller gece yarısı olmadan sönermiş. Bir akşam bir yere saklanmış, kandilciyi gözetlermiş. Bakıyor ki kandilci, kandilleri eksik dolduruyor. İş bittikten sonra da zeytinyağı şişesini yukarı doğru kaldırıp; (Elbeyt Beytullah, ezzeyt zeytullah ve ene Abdullah!) diyerek kafasına dikiyor, lıkır lıkır içiyor. Ertesi gün, mütevellî, yanına bir süpürge sopası alarak yine oraya saklanıyor. Kandilci yine (Elbeyt beytullah, ezzeyt zeytullah ve ene Abdullah!) diyerek şişeyi başına kaldırınca, mütevellî süpürge sopasını küt! diye herifin kafasına indiriyor. Kendisini yalnız zanneden kandilci, (Bu da kim?) mânâsına: (Mîn hâzâ?) diye arkaya dönünce, mütevellî: (Hâzâ min tarfillâh!) diyor. Biz de nefsimizin kötü fiillerini Allah'a isnad ettik mi, sopa hazır.

S. – Biraz evvel zâtiâlinize renkten bahsettim.

Emre – Estağfurullah.

S. – Renk, insanlar arasında anlaşma için. Misâlleri renk vasıflandırıyorum.

Emre – Tabî, tabî.

S. – Binâenaleyh, sopa deyince, sopa anlarız. Ben o yaban gülünün çıkınını çözmek için anahtar arıyorum. Bu sopa neden? Benim dilim kıt, pelteğim; sopa niçin?

Emre – Sopa, insanın benliği.

S. – Yalnız ilimle bitmiyor; başka ne lâzım?

Emre – Hâl.

S. – Demek imansız ilim, köksüz ağaca benziyor. Para etmiyor. İmanlı ilim olursa mı daha iyi?

Emre – İman nedir? Arapça, inanmaktır. İnsan bilir, görürse inanabilir. Aksi takdirde imanı zandan, gümandan ibarettir. (Dünyâda Kur'ân ahrette iman) deriz...

S. – İstersek verir.

Emre – Vallahi vermez. Çünkü iman etmek, inanmak bize ait bir vazifedir, elimizdedir. Sıhhat gibi elimizde olmayan bir şey değil ki Allah'tan isteyelim. Biz kendimiz onun sözlerine inanacağız, iman edeceğiz.

Allah bize her şeyi vermiş ama, alabilirsek... O kadar cömerttir ki... Bak, bir ismi (Rezzak-ı âlem)dir. Âlem deyince, bunun içine herkes ve her şey dâhildir. Allah, bedenin gıdasından başka, aklın, fikrin, vicdânın, her kabiliyetin gıdasını veriyor. Ama alabilirsek. Onun için, bir şeyi ezbere değil, bilerek, düşünerek yapmalı. Tasavvufçuların (İrfâniyet) dedikleri bu bilgi insanlara çok lüzumludur. Meselâ ölülere (Yâsin) okuruz. (Yâsin) sûresinde Allah bize ne anlatmak istiyor acabâ? Bunu biliyor muyuz? Hayır. Çünkü Arapça bilmiyoruz. Şevket Bey tercüme etsin de dinleyelim. Hem, koma hâline girmiş bir insan acaba bizim okuduğumuz Yâsin'i işitir mi? Kim bilir o bîçare neyle haşrolup duruyordur. Ölü olanlar, sade kabristandakiler değil; bizler de birer ölüyüz. Allah, Kur'ân'da Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e: (Sen de ölüsün, onlar da.) diyor. Buna rağmen, insanın çok büyük kabiliyeti vardır; çalışırsa muvaffak olur. Bizim yapmamız lâzım gelen işleri Allah'a bırakırsak, işler meydanda kalır. Her şeyi Allah'a isnad eder de: (Günah da senden, sevap da.) dersek, hayvandan farkımız kalır mı?

S. – İnşallah öyle olsun...

Emre – İnşallah demeyelim de, çalışalım. Çalışırsak, verir, esirgemez. Vermiş zâten...

S. – Himmet ederseniz.

Emre – Himmet Allah'ındır. Bizimle beraberdir.

S. – O bizimle beraber ama biz onunla değiliz.

Emre – Eğer Allah için çalışıyorsak, hiç korkmayalım.

S. – Yaptığımıza tapıyoruz.

Emre – Bu türlü söz oyunlarını terk etmeli. Çalışmalı, bizzat çalışmalı. Sen benim yerime ibadet edersen, o ibadet kabûl olur mu? Herkesin fiili kendine aittir.

S. – Şimdiye kadar gelip geçenler tamamıyla tarif etmişler mi?

Emre – Vallahi, burada bir şey var, nasıl diyelim? Durmadan tarif ediyor. Alan, bir kıldan bile alır.

S. – Cambazlığı tam tarif etmişler mi?

Emre – Cambazlığı unutalım.

S. – Hââ. Unutmak.

Emre – Evvelâ kendi derdimize düşelim. Çoban, öğretmenlik yapabilir mi? Evvelâ kendisi öğrenmeli ki.

S. – Bütün bildiklerini bildirir mi bize?

Emre – Elbette. Kur'ân'da: (Allemel'âdeme esmâe küllehâ) demiyor mu?

S. – Karşınızdaki (Beni daima kontrol edin) diyor. Bu kelimeyi ne maksatla söylüyor? Emre – Allah'a (Beni kontrol et!) denir mi?

S. – Beni kontrol edin, suâl yağmuruna tutun. Kâinatı davet ediyorum!

Emre – Kâinat senin işine karışmaz. (Şu kelimeden maksadı neymiş?) gibi sözleri bırak.

S. – Bıraktırın bana.

Emre – Zornan olmaz. Zor, deliyedir. Akıllı adama zor edilmez.

S. – Cemiyet içinden rapor almalıyız ki sayıklamaya başlamalıyız.

Emre – Bunları bırak. Bunların bize lüzumu yok. Acaba yarına sağ çıkacak mıyız? Öyleyse işimizi bir ân evvel görelim. Bir daha bu dünyaya gelip de bu ilmi tahsil edemeyiz. Raporu maporu bırakalım da, canımızın derdine düşelim.

Bak, koca Hazreti Ali bile: (Men allemenî harfen, lekad sayyerenî abden = Bana bir harf öğreten, beni kendine köle yapmıştır.) diyor. Kulsak, kulluğumuzu bilelim. Kulun, Allah huzurunda dili çıkmaz. Allah'a; (Hadi bakalım, beni kontrol et!) diye emretmez, sadece dinler.

Aziz Kutlular – Allah (Ben dilediğime hidayet ederim!) diyor.

S. – Ama lâyık olmalı.

Emre – Toprağa yüzsürmek lâzım; mâneviyatı var.

S. – Ne mâneviyatı var? Çiçek gibi görürsek çiçektir, değilse değil.

Emre – Bu yanlış, Bu, irfâniyet belâsıdır. Senin yüzünü çiçek görür müyüm? Hayvanı hayvan göreceğiz.

S. – Tabii ismi var.

Emre – İsmine göre fiili var. Çiçekte Allah'ın ancak hikmeti görülür. Kendi zatî tecellisi insandadır. Çiçek Allah olur mu? Çiçeği Allah görürsem, beni yanıltır.

(Hakkı her yerde gör) derler. Bunu yanlış anlayınca, zannediyorlar ki her şey Allah'tır. Bu yanlış inanış, birçok kimseleri dellendirir. Bunun için Niyazî: (Her mürşide dil verme ki yolunu sarpa uğratır– Mürşidî kâmil olanın yolu gayet asân imiş.) der. Birçokları, (Ben mürşidîm!) diye ortaya çıkar. Maksatları ya benlik göstermek, ya menfaat, ya da mel'anet, yâni şehvet.

S. – Ne olacak bu iş ya?

Emre – İşte böyle, anlattığımız gibi olacak. Hıristiyan puta taparken, Allah'la kendisi arasında sadece bir haç veya put var. Halbuki (Çiçek de Hak, eşek de Hak) diyenlerle Allah arasına ne çiçekler, neler giriyor...

Şu masanın aslı ağaçtır. Bu koltuk da ağaç. Fakat masaya kapı vazifesi gördürebilir misin?

S. – Yanlış anlaşılmış şeyler kaynanıp gidiyor.

Emre – Evet, bak, su, her şeyin canıdır; Kur'ân'da da böyle söyleniyor. Fakat suyu kedi içerse, onun kediliğini besler; insan içerse, su insan olur. Kelâm da buna benzer. Sözü, herkes kendi bilgisine göre anlar. Kelâm da, anlayışa göre, kimini köpek, kimini bülbül, kimini de insan eder. İrfâniyet, iblisiyettir. Bâzıları, güyâ irfâniyetleri dolayısıyla (Ben Allahım!) derler. Onlara sormalı: (Allah her şeyi yapmağa kadirdir, siz neye kadirsiniz bakalım?) Allah, bizim benliğimiz mahvolduktan sonra Bâki olur. Kimi kandırıyoruz? Kendi kendimizi.

S. – Fiili tatbika gelince yok da yok. Bastığımız dalı kesiyoruz.

Emre – Evet.

Avni Yöntem – Seyyid Seyfullah, (Bu yolda muvaffakiyet, ancak, mürşidîn sözünü aynen kabûl ve tatbik etmekle mümkündür.) diyor.

Emre – Evet, çok büyük bir insandır Seyyid Seyfullah. Mürşidîn sözünü, atılmış bir ok gibi bilmek gerektir. Yâni söylediği mutlaka olacak, ok, hedefine isabet edecektir. Ama her mürşide göre değil bu söz. Kâmil olmayan mürşit, Seyyid Seyfullah'ın dediği gibi, insanın yolunu sarpa uğratır.

S. – Uğratmış zâten...

Emre – Eh; sarpa uğradıysa, döneriz, bitti gitti.

S. – Dilim dönmez. Ben kendi kilidimi açmağa bir anahtar arıyorum. Çok güzel bir nokta. Ağlayan azdır, gülen çoktur. Allah nasibetsin.

Emre – Biz nasip bilmeyiz, azim biliriz.

S. – Anlatmak için söylüyorum. Gönül, kâinatın neşeli olduğunu istiyor.

Emre – İmkânı mı var? Sen Allah'ın dâvâ vekili misin?

Bunlarla uğraşma; dediğin olmayınca azap çekersin.

S. – Çekiyoruz zâten.

Emre – Olduğu gibi kabûl edersen kurtulursun. Bir şey biliyorsan ve Allah rızası için sorarlarsa söylersin. Yoksa, sükût.

Söyleyeceğini de birdenbire söylemiyeceksin; hem de Allah'a dayanarak söyleyeceksin. Nefsinin diliyle ve gururla söylersen, sen de şaşırırsın, karşındakini de şaşırtırsın.

S. – Ben şimdi şaşmış vaziyetteyim.

Emre – Kalbimize, vicdanımıza danışalım, şaşırmış vaziyette isek, dönelim bu yoldan.

S. – Baba, bir hırsız tuttum; getir; gelmiyor, bırak; bırakmıyor. Siz de beni nalla mıh arasına sıkıştırdınız. Bak, konuştuklarımızı yazıyor.

Emre – Yazma Hoca! dedik, yorulma. Koca bir Edebiyat Hocası. Fakat kendi istedi, kendi yapıyor. Elindeki reçete oydu, onu verdiler.

S. – Bâzan değiştirmek lâzım.

Emre – Haktan başka bir şey görmezsek değiştirebiliriz. Uyuduğun zaman kimseyi duyabilir misin? Öldükten sonra bir dirilik hâsıl olur. O zaman (Eşhedü en lâilâhe illallah.) diyebilirsin.

Şu (Âmentü) ne kadar güzeldir... Allah'a inandıysak, onun bütün emirlerine itaat edeceğiz. Melekler, insandan ayrı değildir. Meleke, temiz bilgi demektir.

Kitaplarına inandıysak, o kitapların yazdığına göre amel edeceğiz.

Peygamberlerine de inanıyorsak; Hangi peygamber, yaptığınız günahlar Allah'a aittir, demiş?

Kadere de inanıyoruz. Allah sana takdir etmiş. Neyi? Ömrünü, emrini. Birini öldür; sonra bu benim kaderimdi, de. Oldu mu bu?

Şehadete gelince: Ölüp dirildikten sonra ancak (Eşhedü en lâilâhe illallah.) diyebilirsin.

Velhâsıl, Allah'ın işine karışmaya gelmez. Her yaptığı yerliyerindedir.

Avni Yöntem - Bu hususu anlatan bir hikâye vardı; bir mürşit, ölmeden evvel, yerine geçebilecek üç müridini bir denemeden geçiriyordu.

Emre - Onu mu söyleyeyim?

Avni Yöntem - Lütfen.

Emre - Vaktiyle bir mânevî adam varmış; tabii evlâtları da. Bir ana, nasıl yavrularını emzirmeğe memursa, o da öyle, evlâtlarını yetiştirmiş. Birgün, emir almış bu âlemden çekilmek için. Kendindeki mânevî hâli dervişlerinden birine teslim edebilmek için, içlerinden en kabiliyetli üç kişiyi yanına çağırıyor. Her birine ayrı ayrı şu suâli soruyor: (Allah sana bütün kudretini verse, ne yaparsın?) Birinci mürit şu cevabı veriyor; (Efendim; ne kadar kilise ve havra varsa yıkar, yerine câmi yaparım. Namaz kılmayanı şöyle asar, böyle keserim!)

Aynî suâli ikinciye de soruyor:

—Sen ne yaparsın, Allah'ın bütün kudreti eline geçse?

—Ben rakı içenleri, zina yapanları târumâr ederdim.

Üçüncüye de soruyor:

—Sen ne yaparsın derviş Ahmet, bakalım?

—Ben ne yapabilirim ki Efendim? Allah'ın her yaptığı yerli yerinde. Eksik, noksan bir şey yaratmamış ki. Ben hayranlıkla onun yaptıklarını seyrederim.

—Aferin oğlum, bu emânet sana aittir.

Şevket Vural- Onu arayalım, anahtarı bulalım da, o anahtarla fakirin kilidini açsın.

Emre - Haklıdır Dede Sultan bu sözünde. Çünkü Allah, Kur'ân'da (Hatemallahû alâ kulûbihim ve alâ sem'ihim ve alâ ebsârihim.= Allah onların kalblerine, kulaklarına, gözlerine mühür basmıştır.) diyor. Mâdem mühürlemiş; açar da. Ama bir memur eliyle açar.

S. - Bu işi sana veriyorum. Ama siz fakirin küflü kilidini açmayı esirgiyorsunuz.

Emre - Buğdaydan harman olur ama, cevherden harman olur mu? Cevher pazar yerinde satılmaz. Arzun Allah rızası içinse, böyle alâmeleinnas; (Bunu bana ver! Arayalım!) denmez. Anlamıyorsak, kalbimizi; görmüyorsak, gözümüzü teslim ederiz bilene; bir de bakarsın ki gözümüz, gönlümüz şarp! diye açılmış. Fakat emek çekmeden olmaz. Yoksa iş, (Teptim: keçe, sivrilttim: külâh) meselesine döner. Anlatayım mı bu hikâyeyi de?

Vaktiyle, bir ihtiyar kadın, torununu bir keçecinin yanına çırak veriyor. Çocuk birkaç gün çalışınca usanıyor, dükkâna gitmemeğe başlıyor. Ninesi soruyor: (Dükkâna niye gitmiyorsun oğlum?) (Ustamdan san'atı öğrendim; devam etmeğe lüzum kalmadı) (Nasıl öğrendin?) (Nasıl olacak...Teptim: keçe; sivrilttim: külâh; giy başına, git işine!) Kadıncağız da inanıyor. Bir gün çocuğun ustasının dükkânının önünden geçerken, keçeci kadını çağırıyor: (Vâlide, hele biraz gel bakalım.) Kadın dükkâna girip oturuyor. Usta, çocuk niçin gelmiyor diye sorunca, kadın diyor ki: (Bizim oğlanın, mâşallah, aklı evvel; sanatı iki günde öğrenivermiş) (Nasıl öğrenmiş?) (Nasıl öğrenecek...Teptim: keçe; sivrilttim: külâh; giy başına, git işine!) diyor. Usta, gülerek: (Vay canına, diyor, oğlan, kendi öğrendikten başka, ninesine de öğretmiş...)

Bu iş de böyle.

(Devamı var)

EMRE'den Nükteler, Vecîzeler:

*Emre – Kulak temizlenince her sözü temiz duyar, temiz anlar. Birisi, merkep zırt deyince cezbeye düşmüş.

*Emre – Şeriat. Kelimeyi ikiye ayıralım: Şeri–at. Yâni ahlâkındaki şerleri at. Hakikaten, şeriat ahlâktır.

*Emre – Peygamberler, kâmiller neden etrafındakileri uyandırmağa çalışırlar? Çünkü insanlar, onların vücutlarının âzâları gibidir. Onların ahlâklarını, kendi ellerini, yüzlerini temizler gibi temizlerler.

*Emre – Kur'ân'ın lâfzı Arapça, fakat mânâsı Râbcâdır.

*S. – Yediler, filân nerdeymiş?

*Emre – Hakikatte ne yedi var, ne sekiz; yalnız Bir vardır.

*Emre – Ehli şefkat kâmiller, Hakikat taliplerini tevâzu ve sevgi kılıcı ile öldürürler.

*Emre – Haksızı haksız gördükçe, haksızlık çoğalır. Geçinmek için muvakkaten idare etmek lâzım. Elması kurşunla keserler. Yumuşak olmalıyız ki sertlikleri, geçimsizlikleri halledelim.

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufî Îzâhı
Hocanın Sakalı

Bir gün mûzip bir adam Hoca'ya sorar:

—Hocam, gece yatarken, sakalını yorganın altına mı koyarsın, üstüne mi?

—Bilmiyorum oğlum, demiş, hiç farkında değilim.

O gece yatağa yatınca, sakalını yorganın üstüne koymuş rahat edememiş; altına koymuş, rahat edememiş. Yan yatmış, olmamış, velhasıl uzun müddet uykusu kaçmış; ancak sabaha karşı uyuyabilmiş.

EMRE'nin Tefsîri:

Din, Allah mevzûunda bir çok zannî bilgilerimiz, yâni doğru olduğunu zannettiğimiz kanaatlerimiz vardır ki, bu hususta gerçekten âlim olan mâneviyet mensupları, bize bu kanaatlerimizin izahı için suâl sorsalar, kat'i cevap veremeyiz, şaşırır kalırız. İnsafımız varsa, bilmediğimizi itiraf ederiz, yoksa işi kavgaya, gürültüye dökeriz.

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 20 | Kasım 1959

İç Kaynak Dergisi 20

İÇ KAYNAK DERGİSİ | Sayı: 20

EMRE'nin Konuşmaları: 20 (Geçen sayıdan devam)

S. – Ortada (Öğrendim!) varken, hep böyle gider.

Emre – Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) bile (Mâarefnak...) dadikten sonra, biz ne demeliyiz... Bilen, bildim! diyebilir mi? Kemâlâtın en büyüğü, insanın kendisini herkesten

küçük görmesidir. Bizler ancak böyle insanlardan bir şeyler öğrenebiliriz. Onlar anaya benzer. Ana, çocuğundan karşılık, teşekkür, ücret bekler mi? Çocuk Sultan, ana hizmetçidir.

S. – Bak ne güzel... Hiçbir şey beklemeyeni dinle. Ya dinlemezse?

Emre – Ne yapalım; dinlemez, dinlemez.

S. –Buna üzülmez misin?

Emre – Hayır; Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , hırsızlık edenin elini keser, sıcak yağa batırırdı. Acır mıydı hırsıza? Çünkü o el, daha nice evler yıkardı. Allah'ın bir ismi de (Celâl)dir, bir ismi (Şedîd–ül– ikab)dir. O kandilcinin kafasına vurmasalardı, Kâbe karanlıkta kalacaktı. Hükümet, niçin bâzı kimseleri asıyor? Bir mikrop gelip giriyor vücuda; ortalığı velveleye veriyor. İğne yapmayacak olursak, o vücut ölür. Herkesin kendine ait iradesi var; ister dinler, istemezse dinlemez. Allah'ın , Kur'ân'da: (Şu fîili yapmayın!) demesi, şefkatindendir. Buna rağmen yaparsa, karışmaz: çünkü kulunun da bir iradesi vardır; o iradeyi de kendisi vermiştir.

S. – Niye bazı hırsızlara müsamaha ediyoruz, onu gördüğümüz hâlde?

Emre – Allah gözüyle görsek müsamaha etmeyiz.

S. – Peki, bu hâli anlatmak mümkün değil mi?

Emre – Hayır, imkân olsaydı, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , Ebûcehil'i irşad ederdi. Çünkü Ebûcehil'i çok severdi.

Nene lâzım senin, şunun bunun kalbini bilmek? Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) bile (Eşyayı bana olduğu gibi göster.) dedi. Bu arzular, insanı zındıklığa, deliliğe götürür. Vaktiyle biri varmış; müritlerini yetiştirmeğe çalışırmış. İçlerinden biri, muhterismiş. Bir gün mürşidine: (Sen bir gün, ben cezbeye geldiğim zaman her şeyi bilirim dedin; bu doğru mu?) (Bırak oğlum bu şeyleri; senin için iyi olmaz.) (Hayır, bırakmam!) (Peki, ne istiyorsun?) (Şu mahlûkattan birinin dilini bilmek istiyorum) (Gel isteme: sana zararı dokunur.) (Hayır, ille istiyorum.) (Peki, hangi hayvanın dilini bilmek istiyorsun?) (Köpeklerin.) (Hadi bil bakalım!) Adam akşam eve geliyor. Bir de bakıyor ki kendi köpeği ile komşunun köpeği konuşuyorlar. Komşunun köpeği, kendi köpeğine diyor ki; (Hav hav!) (Ne var?) (Karnım aç; yiyecek bir şey de yok) (Merak etme; yarın bizim ağanın atı ölecek; onun leşini yeriz.) Adam diyor ki: (Hah, gördün mü. İyi ki köpeklerin dilini bilmeyi istemişim; yoksa at ölüp gidecekti.). Ertesi gün atı satıyor. Akşam olunca köpekler yine konuşmaya başlıyorlar: (Hav hav!) (Ne var?) (Yalancı... Hani sen ağanın atı ölecek demiştin?) (Bizim ağa dilimizi öğrendiği için konuştuğumuzu anladı, atı sattı; fakat yarın mandası ölecek; onun leşini yeriz.). Adam ertesi gün mandayı da satıyor. Akşam olunca, komşu köpek yine sitemde bulunuyor: (Bugün de yalan çıktın.) (Artık bugün tamam.) (Niye, ne var ki?) (Yarın bizim ağanın kendi ölecek: kazanlarla yemek pişirirler; onların artıklarını yeriz.) Adam ertesi gün hemen mürşidine koşuyor: (Aman Efendim, hâl keyfiyet böyle. Aman beni kurtar.) (Yoo, ben karşımam; Çünkü sen Allah'ın işine karıştın; artık köpeklerin dediği olacak.) Tabii, adam ölüyor.

Bu arzular, benliğimizin yükü, benliğimizin belâlarıdır. Bunlar boşalırsa, kalbimiz selîm olur. Allah da bizden kalbi selîm istiyor; şunun bunun kalbini bilmeyi değil.

Aziz Kutlular – Onun için ölüye bilgi lâzım değil ya.

Emre – Sâlim olmak için akılda hiçbir şey bırakmamak lâzım. Ne mala, ne mülke, hattâ ne de ibadete güvenmemeli. Mûsâ Tûr dağına giderken, bir adam, kendisine; (Yâ Mûsâ! Allah'la konuştuğun zaman benim hâlimi sor bakalım; ben kırk seneden beri ibadet ediyorum. Herhalde cennetlik bir insan olmuşumdur; bir soruver.) Mûsâ da adamın dileğini yerine getirmiş. Allah demiş ki: (En cehennemlik kulum odur!). Mûsâ, Allah'ın bu sözünü adama olduğu gibi anlatınca, ibadetine güvenen adam döğünmeğe başlıyor. Bu üzüntü birkaç gün devam ettikten sonra, Mûsâ bir gün bakıyor ki adam keyfindenden oynayıp duruyor. (Neden bu sevinç?) diyor. (Mâdem bana kulum demiş, beni kulluğa kabûl etmiş, bana bu yeter. İster cehenneme atsın, ister dağlara. Ne yaparsa yapsın.) Mûsâ Tûr'a gittiği zaman bu adamın hâlini Allah'a anlatıyor. Allah diyor ki: (Mâdem benim kulum olmakla iftihar ediyor, en makbûl kulumdur.)

Şevket Baba – Âşık! Bu âciz bir noktaya temas edecek: Cennet nerede?

Emre – Ben kendiliğimden bir şey söylemeyim de, Mısrî Niyazî'nin bir şiiri var, ondan bir beyit okuyayım; dinliyorsun değil mi? Mısrî Niyazî diyor ki:

Bugünkü cenneti irfana dâhil olsalar uşşak,

Yarınki vâdolan Hûrî veyâ Gılmânı neylerler.

S. – Bendedir o, dersem ne dersiniz?

Emre – Böyle söyleyende ben Allah'ın hangi sıfatının tecellî ettiğini bilirim. O, (Bendedir.) derdemez, Ondan uzaklaşırım.

S. – Böyle cahiller vardır.

Emre – Cehaletine veririz.

S. – İsbat ederse?

Emre – Allah onlara lânet ediyor. Şeytan Hâlik mi, mahlûk mu?

S. – Bana göre Şeytan muzır değildir.

Emre – Öyleyse, Allah'ın emrini duymamışsın. Şeytan muzır olmaz olur mu?

S. – Ben, Şeytan olarak nefsimi biliyorum.

Emre – Biz de onu söylüyoruz ya... Gine hikâye söyleyim mi?

S. – Yorulmazsan.

Emre – Yorulmam, iftihar ederim.

Bizim çok büyük bir mürşidimiz vardı. Terbiye tarzı, çok riyâzat yaptırmaktı. Biz de öyle yetiştik. Ben onun kılıcı ile öldüm; onun için söyleyen ben değilim; benim dilimden, benim ölümden söyleyen odur, onun diriliğidir.

Bir gün yine Tarsus'tan gelerek bizi etrafına topladı; güzel güzel konuşuyor. Daima da ölümden bahsederdi. (Ölmeyince kurtuluş yok!) derdi. İzah da etmezdi. Biz sohbet dinlerken, arkadaşlardan biri ayağa kalktı, bir şey söyleyecek gibi; fakat Efendi devam ediyor sözüne. Biraz sonra sordu o arkadaşa: (Ne var?) (Boyuna bir ölümden bahsediyorsun; hadi beni öldür; öldürmezsen ben seni öldüreceğim!) Efendi, arkadaşın yüzüne öyle bir sert baktı; arkadaş pat! diye yere düştü. Sonra kalktı gitti, yerine oturdu. Yarım saat kadar bir sessizlik oldu. Sonra Efendi sordu: (Nasılsın, iyi misin?) Hemen arkasından da bir hikâye çekti:

Vaktiyle memlekette bir papaz varmış. Hastaları bu papaza götürürlermiş. Fakat papazın okuduğu her hasta ölürmüş. Papaz, hastanın yanına girince, odaya kimseyi sokmaz, hastayla baş başa kalırmış. Bir gün, birkaç kişi aralarında konuşup, (Gelin birimiz yalandan hasta olup yatağa yatalım; papazı da çağıralım; bakalım ne yapacak?) derler, içlerinden birisi yalandan hasta olup yatağa yatıyor. Papazı çağırıyorlar. Papaz, geliyor, hastanın odasına giriyor, kapıyı arkadan kitliyor. Hastaya bakıyor ki gözleri canlı. Dua okur gibi yaparak, hastanın gafil bir ânında birdenbire gırtlağına sarılıyor, başlıyor var kuvvetiyle sıkmaya. Hasta taklidi yapan adam, sesini bile çıkaramıyor; bir müddet debelendikten sonra ölüyor. Meğer papaz, ölmek üzre olan hastalarla fazla uğraşmamak için hemen boğazlarını sıkar, ölmelerini kolaylaştırırmış. Bu seferki hastanın gözlerini canlı gördüğü için bütün kuvvetiyle gırtlağını sıkıyor. Adam da genç ve kuvvetli olduğu için epey mukavemet ediyor. Papaz adamı boğuyor ama kendisi de kan ter içinde kalıyor. Dışarı çıktığı zaman, hastanın sahipleri soruyorlar:

(Nasıl buldunuz hastamızı papaz efendi?) (Emri ilâhî yerini buldu ama, bir daha beni böyle ham ölülere çağırmayın.) diyor.

Mürşit kılıcını boğazımıza dayadı mı, yalnız ayaklarımız bir iki defâ hafifçe kıpırdamalı, o kadar.

Muhiddinî Arabî de bir müridine, senelerce söyler, fakat hakikati duyuramazmış. Adam bir gün pazardan geçerken, bir kabakçı, son kabağını satmak için: (Lâ baka İllâ Vahid!), yani (Bir taneden başka kalmadı!) diye bağırınca mürit hakikati anlayışının keyfinden, cezbesinden pat! diye yere düşmüş, bayılmış. Halk, bayılan adamın, Muhiddinî Arabî'nin müridi olduğunu bildiklerinden onu çağırıyorlar. Muhiddîn geliyor, adamı ayıltıyor. Kabakçı, tabii gine malını satmak için (Lâ baka Îllâ Vahid!) deyince, adam yine bayılıyor. Muhiddîn anlıyor ki, adam, bu sözün zevkinden hâsıl olan cezbeden bayılıyor. (Ulan, diyor, ben sana bunu senelerden beri söyleyip duruyorum da, şimdi bir kabakçıdan mı duydun?)

S. – Demek, müddetinden evvel iltimas edemez misiniz?

Emre – Edemez.

S. – Demek hakkımıza râzı gelmeliyiz?

Emre – İrfâniyetle ilim, ilimle ibâdetin araları birer asır kadar uzak. Fakat âşk, bu mesafeyi bir adımda aşar, gider. Öyle de olur ama, ömrü beşer kâfi değil. Lâzım olan şeylerin birisi ilim, birisi hâl, biri teslimiyet, biri sadakat, biri de azîm. Ondan ötesini tarif edemeyiz.

S. – Bir insanda bunlar mevcut da, başka şeyler istiyorsa ya?

Emre – İster durur. Sayıklar yâni. Fakat, Allah'ın çiçekteki, köpekteki tecellîlerini bırakmalı da şu ışığın aslını görebilmek için kafamızı kaldırıp yukarıya bakmalı.

S. – İntihar etmeme müsaade eder misiniz?

Emre – Hayır, kat'iyen.

S. – Üç beş gün evvel iltimas yok mu?

Emre – İltimas sahtekârlıktır. Allah ve Allah'a uyan bir kimse iltimas ve sahtekârlık bilmez. S. – Arzu da kabûl etmez, öyle mi?

Emre – Etmez.

S. – Ne olacak peki?

Emre – Teslimiyet. Teslim olduktan sonra, bu iş, bir anda da biter. Zâten vakit, zaman diye bir şey yoktur. Bir (ân-ı dâim) den başka bir şey yok. Bize bu hâli, bu kudreti verecek olan, ne sen, ne ben, ancak Allah'tır. Fakat bir kulunun eliyle verir.

S. – Allah'la beraber olanlar rica ederlerse? Onu rica etsek? Kullarını dinlemez mi? Her halde dinler. Demek ben Allah'la beraber değilmişim ki benim arzumu vermiyor.

Emre – Sen Allah'la beraber olsan, arzu kalmaz.

S. – Demek defi belâ değil?

Emre – Allah için ne ve kim belâ olabilir ki?

S. – Bu ruhu al diye sayıklıyoruz, oralı olmuyor.

Emre – Biz vereceğiz, hem de irfanîyet ve âşk yolu ile. O, lâyık görürse bizi, şırp! diye alır.

S. – Beyefendinin okuduğu devirleri bir daha anlasak?

Emre – Evet, okusun bir daha. Cemâliniz hakkı için, ben bir şey bilmem; doğuş söylemek nerde, ben nerde... Allah bu Şevket Bey'den razı olsun, sonradan bu doğuşları okur, o zaman ben de istifade ederim. Bunların bir kelimesini bile tashih edemem. Ancak Şevket Bey, veya bazı arkadaşlar, (Doğuşun filân yeri eksik kalmış; tamamlar mısınız?) deyince, ben yine o söyleyen Kudret'e yapışırım, kaval gibi olurum. Gelir, söylerse, ben de o sözleri naklederim; yoksa yok. Şevket Bey o doğuşu bir kere daha okusun:

Ne kadar medhetsek, az;

Hakikat hiç pas tutmaz;

Bu (Gönül Ağacı)nda Her kuş yuva yapamaz.

Bir çoğu konar, kaçar,

Ayağı yanar, nâçâr;

Binde birisi yapar;

Seyredin, çok hikmet var:

(Sabır) gerek evvelâ,

Yardım eylesin Mevlâ;

Sabırı çok olan kuş,

Yuva içinde kala.

İkincisi: (Tahammül);

Etmek lâzım tenezzül;

Her kuşta hiç olmaz bu;

Kahrı çeker o bülbül.

Üçüncüsü: lâzım (ilim):

Öğrenen, olur sâlim;

Öğrenmek istiyenler,

Kendini bilir yetîm,

Dördüncüsüdür: (Azîm);

Bunlar sırayla lâzım;

Yârabbî! ben de görsem...

Budur benim murâzım.

Beşincisi: (Aşk) gerek;

Aşk gelse, eder ipek;

Aşka bürünenlere Semâyı açar felek.

Altıncısıdır: (Yokluk);

Daha târif etsem, çook;

Yokluktan sonra açar (Dilber), yüzünden (Ufuk).

Yedincisi: (Çok Gizli)

Kimsenin dönmez dili;

Emre'ye, devirlerde,

Geçti, etti tecellî.

9.6.1945

Zapteden: Şevket Kutkan

25.3.1959 saat: gece yarısından sonra: 2.30

S. – Cenneti, cehennemi burada temin etmezsek, bir şey yok. Cenâbı Hakkı temsil eden sensin, sıfatı sensin; bırak saklanmayı da, eldivensiz konuşalım.

Ne güzel tarif etmiş şu doğuş... Ama kafamızın dibi delik olduğu müddetçe... Yoruldunuz mu?

Emre – Yok. Yorulmuşum hakikaten. Beni kendime getirince, yorgunluğumu hissettim. Ama söyleyen yorulmamıştır.

EMRE'den Nükteler, Vecîzeler:

*Emre – Burada, gideceği yeri bilmEyen ve yapmAyan, orada garip kalır.

*Emre – Kur'ânı okuyup üflEyeceğimize, yutmalıyız; aklımızın, fikrimizin ağzıyla yutmalıyız. Asıl Kur'ân ise canlıdır: Ona da yutulmalı.

*Emre – Taassubun da faydası vardır: Din ile dinsizliği ayar eder. Ama ayar ettikten sonra çekilir, gider. Taassup, komünizm ile din arasında bir cephedir, dinin müdafaasıdır. Taassup olmasaydı iş fenaydı. Bunlar hep Allah'tandır; kimsenin elinde değildir yaptığı.

*S. – Dünya vaziyetini nasıl buluyorsunuz?

*Emre – Çok güzel! Her şey yerli yerince olup duruyor; yapan, çok güzel yapıyor.

*Emre – Uyuyan adamı uyandırsan kızmaz mı? Kızar. Mutaassıpların mutasavvıflara kızması da bu kabildendir. Mutasavvıflar bunu bildikleri için, kendilerine küfreden uyurgezerlere

kızmazlar.

*S. – Çok şükür hastalık geçti!

*Emre – Hastalık geçmedi, biz ordan geçtik.

*Emre – (Ağlamak) ile (Ağılamak) birbirine benziyor. Hakikaten, nefsin ağısı, zehiri, ilâhi ağlamaktır.

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufî Îzâhı
Ay mı daha faydalıdır, güneş mi?

Hoca'ya bir gün:

— Güneş mi daha faydalıdır, yoksa ay mı? diye sorarlar. Nasreddin Hoca hiç düşünmeden cevap verir:

— Ay daha faydalıdır.

— Neden Hocam?

— Efendim, mâlûm ya, güneş gündüzleri doğar. Ay ise, geceleri çıktığı için ortalığı nura boğar. Elbette ay daha faydalıdır!

EMRE'nin Tefsîri:

Bu Fıkranın tefsîrini şu fıkrayla yapmak mümkündür:

Vaktiyle bir (Kâmil) varmış, etrafında da birçok talebesi. Bunların içinde (Hakikat)i idrâk etme seviyesine gelmiş birini, bir gün yanına alarak deniz kenarına inmiş. Ona:

–Oğlum, şimdi seninle denizin üstünde yürüyerek Üsküdar'a geçeceğiz. Suyun üstünde yürüyebilmek için ben mütemadiyen (Allah) diyeceğim, sen de benim ismimi söyleyip (Ahmet!) (Ahmet!) diyeceksin, emi ?

— Peki Efendim.

— Hadi öyleyse tut cübbemin eteğinden de suya girelim.

Mürit, Efendisinin eteğinden tutar, başlar (Ahmet!) (Ahmet!), yahut (Efendim! Efendim!) demeğe. Efendisi de (Allah! Allah!) der, denizin üzerinde kayıp gitmeğe başlarlar.

Bir aralık, mürit kendikendine der ki: (Ben niye Allah! Demiyorum da Ahmet! Diyorum... Ben de Allah! derim...) Bunu der demez ayakları suya gömülmeğe başlar, işin esâsen farkında olan ve bu vesîleyle talebesine (Gerçek)i öğretmek isteyen (Kâmil), ayakları suya batınca telâşlanan mürîde:

— Ne oldu oğlum? der. O da yaptığı hatâyı Efendisine anlatır. O der ki:

— Oğlum, sen daha doğrudan doğruya (Allah!) diyecek seviyeye gelmedin. Onun için sen şimdilik benim ismimi çağıracaksın; yoksa batarsın.

Mürit, tekrar Efendisinin ismini söylemeğe başlıyor. Üsküdar'a varıyorlar.

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 21 | Şubat 1959

İÇ KAYNAK DERGİSİ | Sayı: 21

EMRE'nin Konuşmaları: 21

S. – Şevket Beyle konuşuyorduk. Siz yayladan ininceye kadar benim Balıkesir'e gideceğim ve dolayısıyla görüşemeyeceğimiz bahsi açıldı. Dedi ki: (Mektupla yazın suallerinizi...). Gerçi tetkik edemedim bu bahisleri ya. Çünkü (İç Kaynak)ı roman okur gibi okumuştum. Konuşmalarınızda; (rüyâ, rüyet etmektir.) diyorsunuz.

Emre – Rüyâyı gören, göz değil, insanın arzûlarla dolu olan aklıdır. Arzû, bir dut çekirdeğine benzer; akıl onu eker, büyütür, ağaç yapar, rüyâda bize o çekirdeği ağaç olarak gösterir.

Rüyânın hiçbir kıymeti yoktur. İnsan, rüyâ ile kurtulmaz. Hareketlerimizi, istikbalimizi rüyâlara bağlarsak, ilmin fennin bir kıymeti kalır mı?

İnsanların gördükleri rüyâlar, akıllarına, ârzularına göredir. Susuz insan, kendisini su başlarında görür. Ârzularımızın rüyâ haline gelebilmesi için belli bir müddet yoktur. Meselâ, bu gece görülen bir rüyâ, ya beş sene evvel aklımıza ektiğimiz bir ârzudur, yahut da dün gece ekilen bir arzu. Yâni rüyâ, insanın kendinden çıkıp kendine görünüyor.

S. – Rüyâ tâbirine ne dersiniz?

Emre – Evet, yapmışlar böyle bir şey. En güzelini Câfer-i Sâdık yapmış. Rüyaları üçe ayırmış: Avam rüyâsı, âşık rüyâsı, kâmil rüyâsı. Her birine göre ayrı tâbirler lâzım diyor. Avam, nefsinin arzusunu görür. Allah âşıkı da kendi ârzusunu görür. Kâmiller rüyâ görmezler.

S. – Kur'ân'ın (Yûsuf Sûresin)ndeki rüyâ?

Emre – O peygamber rüyâsı.

S. – Peygamber kâmil değil mi?

Emre – Kâmil. İnsan tekâmül edince, rüyâya lüzum kalmaz. Hem onlar, göreceklerini uyumadan görürler. Rüyâ kelimesi, rü'yet-ten gelmez mi? Rüyâ böyle de görülür ve asıl rüyâ, uyanıkken görülen rüyâdır. Buna (müşahade), (mükâşefe) diyorlar. Zaman gelir ki; insan, riyazât yaparak ne âlemlere gider, neler görür.. .Hatta uyku denen şeyin bile aslı olmadığı anlaşılır ve uyku kaybolur. Amma, bunlar da kurtarmaz insanı.

S. – Rüyânın kıymeti yok mu?

Emre – Rüyânda bir adamı öldürsen, seni bunun için tecziye ederler mi? Bir torba altın bulsan rüyânda, uyandığın zaman elinde bir şey kalır mı? Ayıkken görülen rüyâ kıymetlidir.

S. – Bâzı hadiseler rüyâ ile evvelden keşfedilebiliyor?

Emre – Sen ârzu ediyorsun o şeyi de, onun için görüyorsun.

S. – Ama, Yûsuf sûresindeki ekmekçinin ârzusu herhalde asılmak değildi...

Emre – Onun o ârzusu, başka arzularının altında kaldığı için unutulmuştur.

Peygamberlerin mânen gördükleri şeye, uyanıkken gördükleri için (rüyâ) denmez, (müşahade) denir. Fakat biz bunu bilmediğimiz için, müşahadelerini bizlere anlatırken (rüyâ) diye bahsederler.

S. – Rüyâları tâbir ediyorlar. İstikbaldeki, bâzı hadiseler rüya yoluyla keşfedilebiliyor.

Emre – Sen hükmediyorsun da oluyor. Onun için, rüyâyı herkese tâbir ettirmezler; iyi adama, hayra yorana tâbir ettirirler. İnsan kendini küçük görür ama, kâinattan çok büyüktür. Ve bir şeye hükmederse, o olur. Saf olan bir insanın istediği olur ama, haberi olmaz. Buna mukabil, bir peygamber bile gaflete düşüp hata işleyebilir. Her insan insandır. Bu âlemde din tefriki bile yoktur. Çünkü (Küllü mevlûdin yüledü alâ fıtratil'islâm. Her doğan, İslâm yaradılışı üzre doğar; sonra anası babası onu Hıristiyan, Mûsevî, Mecûsî yapar.) denilmiyor mu? Doğmak, sadece anadan doğmak mı? Mütemadiyen yeni bilgilere, yeni hâllere, âlemlere doğup duruyoruz. Bir hâlde ölüyoruz, diğer bir hâle doğuyoruz.

S. – Netice itibâriyle, size göre rüyâ, insanın kendi ârzularının kendine görünmesidir, öyle mi?
Emre – Evet.

S. – Arzular ya tahakkuk eder, ya etmez. O halde rüyânın mukadderata uyması nasıl oluyor? Meselâ Yûsuf'un rüyâsı?

Emre – O mükâşefedir.

S. – Niye rüyâ demiş?

Emre – Kur'ân baştanbaşa rumuzdur. Hakikatler, öyle gelişi güzel, ve herkese açıklanmaz.

S. – Yûsuf çocuk değil miydi?

Emre – Kur'ân onun maddî çocukluğunu değil, mâneviyat çocukluğunu anlatmak istiyor. Bunlar hep rumuzdur. Yine, meselâ Yûnus'un balık karnında gezmesi. Yûnus, balığın karnında gezmiş mi? Tabiat kanunlarına uymayan hâdiseler mutlaka rumuzdur. İşte siz de vücudunuzun balığı içindesiniz ve tefekkür deryasında yüzüyorsunuz. Yûnus, yedi sene bir kâmile hizmet etmiş; çalışmış. Allah'ta fâni olduktan sonra peygamberliğini ilân etmiş. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) bile (Ben de sizin gibi bir beşerim.) diyor. Yûnus da bir beşerdi. Beşer, balık içinde yedi sene kalır mı?

S. – Belki muvakkat bir zaman için kalmıştır?

Emre – Hayır, yedi sene. Yûnus, ilmini hâle inkılâb ettirebilmek için yedi sene çalışmıştır. İlmin hâle inkilâbı bu vücutla olur, balıkla değil. Yûnus, kendisinin, etten ve kandan ibaret bu vücut olmadığını, bu bedenin, bizi içine alan bir elbiseden başka bir şey olmadığını anladıktan sonra bu vücut balığının içinden çıkabilmiştir. Daha çok şeyler vardır ki, söylense, insana küfür gibi gelir; hazmı çok zordur.

S. – Kur'ân'daki kıssaların zâhiri mânâlarının bir hakikat payı olamaz mı?

Emre – Hayır. İşte bunun için Mısrî Niyazî: (Cevizin yeşil kabuğun yemekle tad alınmaz.) (Zahîr ile ey fakı! Kur'ân'ı ârzularsın.) diyor. Cevizin yeşil kabuğu yenir mi? Kur'ân'daki kıssaların zahîrî mânâsı da cevizin, yeşil ve acı kabuğuna benzermiş.

Siz münevver insanlarsınız. Kur'ân'ı okuduktan sonra üfürmek mi iyi, yoksa yutmak mı?

Yâni Bâtınî ve hakikî mânâsını anlamak mı? İşte hakikati, böyle pat! diye söylediğimiz için bize zındık diyorlar, kâfir diyorlar.

S. – Üfürmek de faydadan hâîl değil.

Emre – Ne gibi meselâ?

S. – İnsan bir şeyle meşgul olmazsa ondan istifade edemez. Kur'ân'ı okuyan da ondan

faydalanır.

Emre – Meşgul olmasın, Kur'ân'ı okumasın demiyoruz biz. Şu sizin dediğiniz fayda, nasıl bir fayda?

S. – Paskal izah ediyor.

Emre – Paskal'ı bırak. Sen de biz de insanız ve anlayabileceğimiz bir mesele üzerinde konuşuyoruz. Konuşup anlaşabiliriz.

S. – Size bunun cevabını Balıkesir'den göndereyim.

Emre – Paskal, anlasaydı, Müslüman olurdu. Anlamadığımız bir şey bizim değildir. Herhangi bir kitabın mânâsını anlamıyorsak, onun hamallığını yapıyoruz demektir.

S. – Siz zikrin, yâni (Allah! Allah!) demenin faydasız olduğunu söylüyorsunuz.

Emre – (Lâilâhe illâllah!) diye tesbih çekenler, tefekkür edebiliyorlar mı? Dil alışkanlığı ile, akılları başka yerdeyken bile boyuna böyle söylüyorlar. Bu, bir tefekkür değildir. Halbuki Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) ; (Bir saatlik tefekkür, 60 yıllık ibadetten hayırlıdır.) diyor. Bunu lâf olsun diye mi söylemiştir?

Tesbih çekenlerin ekserisi akıllarını kaybedip beşeriyete faydalı bir insan olmaktan da çıkıyorlar. Halbuki (Lâilâhe illâllah) ın mânâsını anlayabilselerdi, tekrarlamaya lüzum kalmayacaktı. (Allah'tan başka Allah yok!) sözünün gerçek mânâsını anlar anlamaz sonsuz bir zevke düşeceklerdi. Ben sizin yanınıza geldiğim hâlde, boyuna (Vâhit Bey! Vâhit Bey!) desem, beş bin defa, bana ne dersiniz?

S. – Belki bir gün kulak veririm.

Emre – Yanınıza geldiysem, siz kulak vermiyorsunuz, benim de çenem durmuyor demektir. Bak namazda öyle. Kur'ân'da: (Namaz insanları fuhşiyâttan kötü ahlâklardan men'eder.) deniliyor. Eğer biz namaz kıldığımız hâlde kötü huylarımızdan vazgeçemiyorsak, demek ki biz gerçek bir namaz kılamıyoruz... Mevlânâ, birisine diyor ki: (Sen bir türlü namaz kılıyorum diye gururlanıyorsun; halbuki daha yüz türlü namaz var.)

S. – Bu ibadetin de mutlaka faydası vardır.

Emre – Âmenna.. .Faydalı olmaya faydalı. Fakat kıldığımız namaz, Kur'ân'ın dediği gibi, bizi fuhşiyâttan kurtarsa daha iyi değil mi?

Yaptığımız şeyin mânâsını, hikmetini, faydasını anlamalıyız. Bizi maddi terakkiden mahrum edip Avrupa'dan geri bırakan şey, her türlü çalışmayı bir tarafa bırakıp tekke köşelerinde tesbih çekmek oldu.

S. – Evet, bir saatlik tefekkür, 60 yıllık ibâdetten hayırlıdır diyor, Peygamber.

Emre – Hah. İşte tefekkür, ilmi hazmetmektir. Ama, hazmetmek için evvelâ ilim, bilgi lâzım. Bilmeyen bir adam, neyi tefekkür edecek ki. Yemek yemeyen bir kimse, neyi hazmedecek? Mâdemki bu dünyaya bir daha gelmeyeceğiz, o hâlde, ya öleceğim, ya anlayacağım demeli. Bâzı kimseler, bu âleme sadece geliyorlar, yiyip içip, izdivâç ediyor, sonra gidiyorlar. Sanki yalnız bunun için gelmişler gibi. Ama onları kınamıyoruz ha. Hoş görüyoruz, fakat uzaktan. Onların hâlini insanlara bir numune olarak gösteremeyiz. Her hâli olduğu gibi görürüz; fakat tekâmülünü de isteriz.

Bu yolda herhangi bir müşkülümüz varsa, kalbimiz henüz (selîm) olamamıştır. O hâlde, çalışıp çabalayıp, her müşkilimizi halletmeye uğraşmalıyız.

A.Rıza Bey - Vâhit Bey'in sözlerinden şöyle bir netice çıkardım: Tefekkürler, idmanlar insanı alıştırır. Fikirle hareket tevhit edilirse, fikrin hareket hâline gelebilmesi için zemin hasıl olur, demek istiyor galiba?

S. - Evet.

A.Rıza Bey - O zaman insan saflaşır; tasfiye hasıl olur. Bu yoldan gidilip gidilmiyeceğini soruyor.

Emre - Doğrudur. Gidilmesi oradan. Fakat orada kalmamak şartıyla. Durmadan (Allah! Allah!) dedik, fakat (Men arefe nefsehû, fekad arefe Rabbehû: Nefsini bilen, Rabbini de bilir.) hadisinin sırrını anlamadık; neye yaradı?

Biz de üç beş sene çektik bu hâli. Zaman gelir ki o kudret, bu doğuşları bizim ağzımızdan helâda bile söylerdi. Ben işin esasını anlamadığım için (Tövbe estağfurullah!) derdim. Sonra düşündüm ki, söyleyen ben miyim ki mes'ûliyeti bana ait olsun. Ben bu sözleri söylemeye mecburum, mahkûmum. O kudret ise, sözlerini her yerde söyleyebilir. Onun için ne helâ vardır ne bir şey.

Ben o tövbe estağfurullah devresinde ilelebet kalsaydım, hâlim ne olurdu? Mâdem her hâl zevâl bulur, o hâlde hiçbir kanaatta, hiçbir zanda kalmamalı, ilerisine yürümeli. Eğer hayatımızın sonuna kadar Allah! Allah! demek icabetseydi, ilmi, âşkı, irfâniyeti, kemâlatı

nasıl öğrenecektik? Bu hâller nerden zuhur edecekti? Onu bırakacaksın ki bunlara ulaşabilesin.

Ama bilgi ile fiil birbirine uymayınca, biberi, acı olduğunu bile bile yemeye benzer bu.

S. - En iyisi yılanlar. (Satranc-ı Urefâ'daki yılanlar.)

A.Rıza Bey - Vâhit Bey güzel söyledi: (Yılanlar), terim. Yılanların terimleri tablo üzerinde kalırsa...

S. - Tesbih çekmeğe başlar.

Emre - Bir devre gelir, Allah! deyince, kımıldıyamazsın. Ateşe atsalar, yanmazsın. Fakat bunlar da hiç. Bunun da daha ilerisi var.

Ama yanlış anlaşılmasın, biz, değil tesbih çeken, Allah! diyen bir insanı, haça tapan, puta ibadet eden bir kimseyi bile hor görmeyiz, severiz. Haça tapan kimse, bu işi Allah için yapmıyor mu? Nefsine ve dünyaya tapacağına, haça tapıyor; oh! Ne güzel! Allah'la kendisi arasında yalnız bir haç kalmış. Halbuki biz namaza durunca, Allah'la aklımız arasına neler gelip girmez ki. Amma; âşıklar böyle değil.

Allah razı olsun, Vâhit Bey bizi söyletiyor. Bâzı kimseler benim bundan yorulduğumu zannederler ama, bilakis, yorgunluğum gider.

S. - Ama beni, konuşmalarınızdan sonra çok düşündürdünüz.

Emre - İşte başladı tefekkür. Allah bizi bu tefekkürün içinden çıkarmasın. Ne kadar tatlıdır bu düşünce. Şimdi başka bir şey düşünebiliyor muyuz? Halbuki namazda neler geliyor. Ateşe düşerek düşündüğün zaman aklına başka düşüncelerin kurtları gelir mi?

S. – İşte namazda da böyle kendimizi toplayabilirsek.

Emre – Aklın ona yaklaşınca, ne kımıldanabilirsin, ne de başka şey düşünebilirsin. İşte o zaman (Va'but Rabbeke hatta ye'tiyekel yakîn) hâli tecellî eder. Ehli mezâhir, bu âyetteki (Hattâ ye'tiyekel yakîn)e (ölünceye kadar) mânâsını veriyorlar ama, hakikat Kur'ân'ın ve mutasavvıfların dediği gibidir. Muhammediye sahibi Yazıcıoğlu Mehmet Efendi:

(Bana ne savmaa, mescit'çü maksûdumdur ol Mürşit;

Gerek her yüze yüz uram, gören anı mecâlîden)

diyor.

Mânâsı nedir bilir misiniz? Çevirsin de bak.

(Benim maksadım, gayem, Mürşidimin yüzü olduktan sonra, bana mescidin ve ibadethanenin ne lüzumu var. Benim, insanların yüzlerinin aynalarında onun yüzünü görmem lâzımdır.) diyor.

Emre – Bir Muhammediye baskısında bu beyti başka yazmışlar. Bakıyor ki adam, Yazıcıoğlu ne mescit istiyor, ne ibadethane, sadece Mürşidinin yüzünü istiyor, hazmedememiş, değiştirmiş. Siz eğer Muhammediye okursanız, kitabın arka tarafında, kendi ismini zikrettiği şiirleri okuyun, Yazıcıoğlu o şiirlerde aşka gark olarak söylüyor.

Cennetten, cehennemden de bahseder ama, arada bir, (Bir kavim vardır ki, siz necasetten nasıl kaçarsanız, onlar da cennetten öyle kaçarlar.)der. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) de böyle bir söz söylemiş: **(Ekserü ehlil cenneti bühün: Cennet ehlinin ekserisi ahmaktır,** eblehtir.) diyor. Demek bizim bildiğimiz cennetten daha ilerisi, daha iyi bir yer varmış ki böyle söylemiş. O hâlde cennet Allah'la aramızda bir hâil, bir put.

S. – Cennet mi put?

Emre – Evet; fakat âşıklar için.

S. – Bundan kurtulma devri var mı?

Emre – İnsan kendinden kurtulunca put da kalmaz. Allah'tan başka sevdiğimiz her şey put, ancak Allah mâbuttur.

S. – Bir şekil içinde düşünürsek?..

Emre – (Küllü men aleyhâ fân ve yebkaa vechû Rabbike Zülcelâli vel'ikram: Dünyâdaki her şey fani olur, ancak celâl ve ikram sâhibi Rabbinin yüzü bâki kalır.) âyetinin hâli tecellî edince, İbrahîm, Kâbe'ye göze benzeyen Hâcerül'esved'i koyuyor.

S. – O hâl tecellî edince ne oluyor?

Emre – Ortada Allah'tan başka kimse kalmıyor.

S. – Ama bu da şekilli oluyor...

Emre – Şekilsiz. Misli yok ki misâl getiresin.. .Âşkın anlayışına kalmış bir şey. Kemâlât, onun için sükûttan sonra başlar.

"Kemâl ehli kemâlâti sükût ile buldu hep"

"Eğer sözün fıdda ise, sükût et, olsun zehep"

Nasreddin Hoca'nın kazı meselesi de bunu anlatıyor; Hoca pazarda gezerken bakıyor ki adamın

biri küçücük bir kuş için üç beş kese akçe istiyor. Kendi kendine diyor ki: (Bu kuş beş kese akça ettikten sonra, bizim kaz 15 kese akça eder.) Hemen eve koşup kazı getiriyor, ayaklarını bağlayıp müşteri bekliyor. Birisi geliyor soruyor:

–Hoca bu kaz kaça?

–15 kese akçeye.

–Aman Hocam, ne yapıyorsun? Bir kaz 15 kese akçe eder mi?

–Niye etmesin? Bak, yanımdaki adam, küçücük bir kuş için beş kese akça istiyor da bu kocaman kaz niye 15 kese akçe etmesin?

–Ama o kuş konuşur.

–O konuşursa, benimki de susar, dinler.

S. – Hz. İsa'da bu hâl tecellî etmiş midir?

Emre – Hepsinde tecelli eden aynı Hâldir de, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'de bu hâl tekâmül etmiştir. Kur'an başka bir âlemdir. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , bu halin nihayetine kadar varmış; bulmuş, bilmiş, bize bildiriyor.

S. – İsa devrinde kâmil kimdi?

Emre – İsa. Peygamberimiz, hangi peygambere peygamber değil demiş? Hepsinin peygamberliğini tasdik ediyor. Fakat Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) gitmiş değildir. Gitseydi, 1370 küsur sene geride kalmış olurdu. O, diğer peygamberler gibi geride kalmamıştır. Daima öndedir. O bizim rehberimizdir; biz onun arkasındayız.

S. – Hristiyanlar İsa'ya Allah diyorlar?

Emre – Devrinin Kâmiliydi ama, Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e nazaran nâkıstı. Şimdi o var mı? Hani onun şimdi Allahlığı? Fakat ondan evvel de, ondan sonra da, Allah'ın tecellîsi sonsuzdur. Hepsi de bir ışığın muhtelif tecellîlerinden ibarettir.

S. – Az veya çok, değil mi?

Emre – Evet. Bir devre gelir ki, biz kendimizi herkesten aşağı görürüz. Bir devre gelir ki ona yakınız diye iftihar ederiz. Her vakıt o hâlde kalamayız. Gaflet de lâzım.

S. – Tecellî vâki olduğu zaman vücuttan eser kalır mı?

Emre – Vücut nereye gider ki? Sadece akıldan çıkar. Bankayı düşünürken, kendimizden haberimiz oluyor mu? Akıl, başka bir âlemdir. Âşk ile meşgulse Refref denir. Fücuratla meşgulse, İblis denir. Suya şeker atarsan şerbet olur, kahve atarsan kahve olur. Neyi düşünüyorsak, onunla beraberiz.

A.Rıza Bey – Şinasi:

(Kıl, bir Alem, adır senden beşerde,

Nasıl künhün muhit olsun kemâhi?)

diyor. Nasıl anlasın akıl... Hocam Remzi Bey; (İman olmayınca, bunlar ne kadar kelimeye dökülse, anlaşılmaz.) derdi. Tecellîyi filân, akıl, kendine göre anlıyor.

S. – İlmi Ledün herkese mahsus değilmiş.

Emre – Haltetmiş onu söyleyen. Bu sözü söyleyen, kendini halkın içinden seçmiş, onlardan yüksek zannediyor kendini de onun için söylüyor böyle. Herkese mahsus değilse, beni nasıl mes'ûl edebilir? Hırsızlık etmemek kabilmiş ki, Allah Kur'ân'da: (Hırsızlık etmeyin!) diyor. Fena işlerin yapılması ve yapılmaması mümkünmüş ki, yâni bizim irâdemize bırakılmış ki yasak ediyor, (yapmayın!) diyor.

Her insan bu yolda yürüyebilir; fakat azmederse, muvaffak olur. Allah, insanları ismen çağırmaz, (Ahmet! Mehmet! Gelin!) demez.

S. – İnsanlar, doğuşta müsavi midir?

Emre – Irsen aklî bir hastalığı yoksa, evet. Demin dedik ya; (Küllü mevlûdun yüledü alâ fıtratil islâm) diye...

S. – Çocuk, babasının mes'uliyetini niye çeksin?

Emre – Mes'ûliyet, insanlaradır. İnsandan başkasına ne cennet var, ne cehennem. Hayvanlar için mes'ûliyet olur mu? Derler ki İsmail'in koçu, Salih'in devesi ile Kıtmir cennetlikmiş. Bunlar da rumuz. Bunlar, onların tasfiye olunan ahlâklarıdır. Bir deli bile (Allah nedir?) diye düşünsün, iyi olur.

S. – Ama düşünemez.. .Demek ki nâkıs olanlar var.

Emre – Elbette olacak. Taş da olacak, hayvan da olacak, insan da olacak. Fakat şu gördüğün insanlar bir midir? Siz, ilmi ledün herkese mahsus değildir, herkesin kabiliyeti yoktur demek istiyorsunuz ama, öyle değil. Deli anlayamaz, evet; ama siz onun gibi misiniz?

S. – Frengili çocuğun ham zekâsına ilmi ledün'ü nasıl öğreteceğiz?

Emre – Onun varlığı var mı ki?

S. – Mevcut ama.

Emre – Mevcut olmak kâfi mi? Onun lütuftan haberi yok ki. Hangi hayvanın kendine göre aklı yok ki. Fakat lütuftan haberdar olacak bir akıl, normal bir akıl, hasta olmayan bir akıl gerek.

S. – Öyleyse bir hudut çizeceğiz bu işe.

Emre – Hayır. Düşün bir kerre: (İlmi ledün herkese mahsus değildir.) diyen, o sözü sana karşı söylemiş. Senin aklın sakat olsaydı, Allah'ı ve bu meseleleri düşünebilir miydin?

Görüyorsun ya, dâvâ, hem tatlı, hem kıymetli, hem de büyük.

S. – Bilhassa büyük.

Emre – Ama, tadı, zorluğunda.

S. – İnsanlar mı zorlaştırıyor?

Emre – Bir eşya ne kadar kıymetli olursa, kasası o kadar kalındır.

S. – Banka faizi almak haram mı?

Emre – Değil. Bana kalırsa, haram değil. Mâdem ki bu iş kanuna bağlı, şeriata bağlı demektir. Şeriata bağlı olan da, Allah'a bağlı demektir. Ülül'emre itaat şart değil mi? Kanunun yap! dediğini yap, yasak ettiğini yapma.

Bankalardan faiz alıp vermek, ticareti tahrik ediyor.

Zapteden: Şevket Kutkan

EMRE'den Nükteler, Vecîzeler:

*Emre – Nasıl, bu yüzümüzü görmek için bir aynaya ihtiyaç varsa, iç yüzümüzü görmek için de mânevi aynaya, bir mürebbîye ihtiyaç vardır. Bir insan, hayattayken, kendi aklından, kendi ahlâkından çıkıp mürşidinin kalbine girmezse, bu mesele hallolmaz.

*Emre – Hâlimizden şikâyet bitti mi, cehennemde odun kalmaz, her taraf cennet olur. Cehennemin odunu şikâyettir.

*Emre – Öğünme, gurûrun meyvasıdır. Bir ağaç, meyva vermeğe başladı mı, artık büyümez, gıdasını meyvasına verir, öğünen insan da, san'atında, mesleğinde ileri gidemez.

*Emre – Kan kalesi, içinde ahlâkımız, aklımız, arzularımız bulunan bu vücuttur. O da ancak âşk kılıcıyla fetholunur.

*Emre – Aynanın içinde görülen hayâl, hakikatin kendisi olabilir mi? Biz de bu vücuttan görünüyoruz ama, Hakîkî varlığımız bu vücut değildir.

*Emre – Ben! diyen, bir damladan başka bir şey değildir. Çünkü kendini denizden seçip ayırıyor. Damlanın içine girip de yıkanamayız. Neticede de, daima kurumaya mahkûmdur. Damla olan insanlardan istifade edilemez, istifade, ancak damlasını (Deniz)e atıp deniz olanlardan edilir.

*Emre – Allah'ı mürşitsiz arayan, kendikendine arayan, kendi kendini bulur, İblis olur.

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufî Îzâhı
Belki Kavaktan Öte Yol Gider...

Mahalle çocukları, mûziplik olsun diye, Hoca'yı ağaca çıkartıp pabuçlarını çalmağa karar vermişler. Hoca yanlarından geçerken, kendi aralarında: (Bu ağaca çıkabilene aşk olsun!) diyerek Hoca'nın yüzüne bir tuhaf bakmışlar. Hoca, onların bu şakalarını anlamazlıktan gelerek:

–Kavağa çıkmak da bir iş mi? Ben çıkarım, demiş. Çocuklar:

–Çık da görelim, demişler, bu iş lâfla olmaz.

Hoca, hemen eteklerini beline sokmuş, pabuçlarını da kuşağına yerleştirmiş.
Oyunlarının bozulduğunu gören çocuklar, Hoca'ya sormuşlar:

–Pabucunu neden aşağıda bırakmıyorsun?

Hoca gülerek cevap vermiş:

–Belki kavaktan öte yol gider...

EMRE'nin Tefsîri:

Kavak, meyvasız bir ağaçtır. Hoca, benliği kavağa benzetiyor. Pabuçlarını beline sokmakla, hem onların kötü niyetlerini önleyecek bir tedbir almış oluyor; hem de, Hakikat yolunun, benlik kavağından ötelere de gittiğini anlatmak istiyor.

Çocuklar, bu söze sadece gülmüşler, Hoca'ya: (Kavaktan öteye yol gider mi?) diye sorsalardı, Hoca, onlara şöyle bir cevap verirdi:

– Evet, yol, benlik kavağından öteye de gider; hattâ ondan sonra başlar.

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 22 | Mart 1960

İç Kaynak Dergisi 22

İÇ KAYNAK DERGİSİ | Sayı: 22

EMRE'nin Konuşmaları: 22

(Konya'da Karayolları Teknisyeni Necati Büyüktermiyeci'nin evinde yapılan bir konuşmadan zaptedilebilinen notlar):

S. – Tasavvufun tam bir tarifine bir yerde rastlayamadık.

Emre – Hâl, hâl. Lezzetin târifi olmaz. Hâl başka, ilim başka, tesbih başka şeydir. Allah'a ismini biz mi öğreteceğiz? Zikir, Arapçada konuşmak demektir; bir ismi yüz defa, bin defa çekmek değil.

Esasen, tesbih de insanı anlatmağa çalışıyor. Tesbihin iki imâme arasındaki taneleri 33 değil mi? Bizim de kuyruk sokumumuza kadar belkemiğimizde 33 kemik vardır. Üç tane 33 ne eder? 99 (Esmâi Hüsnâ) da 99 değil mi? Esmâi Hüsnâ, adı üstünde, güzel, temiz ahlâklar demektir. İnsan, bunları tesbih değil, tahsil edecek. Bu temiz ahlâklar bizde tecellî edince, tesbih, elimizden düşer. Tesbihi elimize, çeke çeke o güzel ahlâklarla ahlâklanırlar, bir gün imâmeden dışarı fırlayıp o sonu gelmez dâireden kurtulurlar diye vermişler. Hem de o dâireden insan ancak imâme yoluyla kurtulabilirmiş. Hakikaten, bu iş, mürebbîsiz olmaz.

S. – Dinden maksat, iyi ahlâklı olmak değil mi? Ya ben dindar olmadan da iyi ahlâklı isem?

Emre – O zaman iş, ancak kolaylaşır. Çünkü akıl, ahlâk bağlarından kurtulur, serbest kalır. Ve ikinci bir gıda aramaya başlar. Aklın ilk gıdası, kötü ahlâklardır. Bunlar gittikten sonra vicdan lâmbası yanar. Tasavvuf, bundan sonra başlar. Akıl değişir.

S. – Hah. Burada başladı. Peki, ne arıyor bu tasavvuf?

Emre – Sen Allah'ı aramaya başlarsan, Allah da seni arar.

S. – Tasavvufta Allah'ı mı arıyoruz?

Emre – Evet. Fakat kendimizi kaybetmeyince onu bulamayız.

S. – İnsan, mevcut bir şeyi arar mı?

Emre – Ha... Sen kendin söyledin bak... Kur'ân'da böyle söylüyor; Allah'ın bazı kimselere olan mesafesi, meleklerin sür'atiyle elli bin senedir, diyor. Fakat bazı kimselere de; (Şah damarından daha yakın.) diyor.

Allah'ı bilmek türlü türlü olur. Allah'ın mevcut olduğunu bilmek (ilmelyakîyn)dir. Bundan sonra (Aynelyakîyn, Hakkalyakîyn) bilmek var. Bir de Allah'ta kaybolmak, yok olmak var.

Hıristiyanlar da Allah'ın varlığını biliyor. İnkâr edenler bile darda kalınca Allah! Allah! der, ama kaç para eder.

Din sadece doğru olmak değildir. Eğer böyle olsaydı, İsviçrelilerin bizden daha Müslüman olmaları lâzımdı. Dünyada Müslümanlardan daha eğri millet kaldı mı?

Din dediğimiz temiz ahlâkın arkasında öyle bir lezzet var ki, aklın ötesindeki bu âleme biz

tasavvuf diyoruz. Onlar da metafizik diyorlar.

S. – Fakat tarif edemiyorlar...

Emre – Ediyorlar.

S. – Ciltler yazıyorlar; fakat komprime edemiyorlar.

Emre – Ediyorlar. Ancak benim gibi bir acize, bir cahile anlatabilmek için ciltler yazıyorlar. S. – Estağfurullah.

Emre – Muhiddîni Arabî: (İlim bir noktadır, onu cahiller çoğaltmışlardır.) diyor. Peki öyleyse, kendisi bu kadar eseri niye yazmış, işi çoğaltmış? Benim gibi cahiller için. Kendisi (Nokta)yla bir olmuş.

S. – Bu doğuşları şöyle izah ediyorlar: Batılı âlimler, müsbet ilme dayanarak izah ediyorlar. Emre – Ne diyorlar?

S. – Bâzı insanlar doğuştan fevkalâde hassastır diyorlar. Fevkalâde durumları onları galeyana getiriyor. Meselâ Nedim. En güzel şiirlerini irticâlen okumuştur.

Emre – O da doğru ama, insan neyi severse ondan bahseder. Meselâ bir kadına kapılır, ondan bahseder. Mangaldan kıvılcımlar ateşler sıçrayıp dağılsa da senin burnuna gelse (Vay burnum!) dersin. Benim yüzüme gelse (Vay yüzüm!) derim. Ama vicdânımıza, aklımıza gelse de bu kıvılcımlar, (Vicdânım!), (Aklım!) diye bağırsak daha iyi olmaz mı?

Mesele, yönümüzü o (Ebedî Varlığa) dönmektedir. İnsan, topallıktan kurtulduktan sonra istediği tarafa gidebilir. O halde biz; şuraya buraya gideceğimize, Hakk'a gidelim. Oraya gidenler ebedîyen diri kalırlar. Çünkü peygamberimiz: (Elmü'minûn lâyemûtûn – Mü'mînler ölmez.) diyor. Ama mü'mîn olabilmek için lâzım olan îmân, kuru bir îmân değil.

Dinî elimize alalım: (Eşhedü..) den başlayalım. Eşhedü derken ne diyoruz? Şehadet ederim ki Allah'tan başka Allah yoktur.

Halbuki şahitlik, görgüye dayanır. Aramızda kanun adamı da var. Bir hâdiseyi görmeyen bir kimsenin, şehadetini kabûl eder mi hâkim? Hayır, duyma ile görme bir olmaz. Bâzı insanlar azmediyor, her şeyini fedâ ediyor, Allah'ı görüyor. Ama bu azîm, bu görme kabiliyeti hepimizde de var. Lâkin biz bu azîm ve irâde kudretini başka şeylere sarfettiğimiz için bitiriyoruz. Mutasavvıflar, irâdelerini götürüp aslına, sahibine teslim ediyorlar. Ama bu tembellik değil ha! Çalışmalı. Benim bir demirhanem var. Elimden gelse onlardan fazla çalışırım. Çünkü tasavvufun tembellik olmadığını anladım. Tembel insan tasavvuftan mahrumdur. Sonra, bu doğuşların en ateşlileri, ben çalışırken doğarmış. Arkadaşlar da yazarmış. Bir taraftan çalışır, bir taraftan doğuş söylermişim. Demek ki, çalışma, bu yola mâni değil; bilâkis lâzım. Allah insana ne lûtuflar eder... İsterse, kendine çekiverir.

S. – Biz müptedîyiz bu işlerde; sadece meraklıyız.

Emre – Estağfurullah. İçindesin.

S. – Bazı kimseler şiş saplarlarmış?

Emre – En büyük küfür budur tasavvufta. Bu hâller, tasavvuf yolunun bir uğrağıdır, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , kendi izinden gidenlere: (Ölmeden evvel ölün.) diye tavsiyede bulunuyor. Sâdık olanlar, sözün mânevî mânâsını anlamazlarsa, kendilerini

öldürmeğe kalkıyorlar, hayatlarını feda ediyorlar. Fakat bakıyorlar ki ölmüyorlar, o zaman bunun bir keramet olduğunu anlıyorlar. Bu hâli beğenip tekrar ederlerse, keramet olan şey, bu sefer kerahet oluyor.

İyi bir şey olsaydı bu, Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) her zaman yapmaz mıydı? Şiş sokmak, bize bir ilim öğretir mi? Nice şiş sokan adamlar vardır ki tasavvuftan haberi bile yoktur.

S. – Nasıl oluyor da ölmüyorlar?

Emre – Allah'ta fâni oluyorlar da ondan. İman, iman!

S. – Ama ortada kan var, damar var?

Emre – Akıl böyle zanneder, böyle söyler. O şiş saplayanın sapladığı şiş, kendisine saplanmıyor ki...

Adamın biri, böyle göğsüne şiş saplamış. Bir gün karşısına elinde kılıç, bir atlı çıkıyor. –Habis, diyor, nedir bu senin yaptığın. Şimdi senin kafanı koparırım.

Adam, korkarak:

–Ben ne yaptım size? Sizi tanımıyorum bile, diyor. Atlı göğsünü açıp göstererek:

–Daha ne yapacaksın? Baksana, göğsümü delik deşik ettin.

–Ama efendim, ben sizi ilk defâ görüyorum; siz kimsiniz?

–Ben Ahmedî Rufâî'yim. Her şiş vurduğunda beni çağırıp, bana murâbıt olmuyor musun? Şişlerin acısını sen duyuyor musun? Hayır. Hep bana saplıyorsun o şişleri. Bir daha yapma! deyip gözden kayboluyor.

Bizim Hazretî Pîr de çok yapardı. Bir gün bir bağdayız. Efendi, abdest bozar gibi çömelmiş. Ben zannettim abdest bozuyor; uzaklaşmak istedim; çağırdı: –Gel ulan, üzüm yiyelim.

Yanına gittim; ben de oturdum; başladık üzüm yemeye. Teveklerden yiye yiye bir dul kadının bağına kadar gittik. Orada kendime geldim ki üzümler daha yeni çiçek halindeydi.

Bunlar, insanın yolunu keser, zaman kaybettirir. Eğer Allah yardım etmezse, ömrü beşer kâfi değil bu işe. Yazıcıoğlu (Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) iye)de:

(İki yüz bin yıl ey ârif! Kişi meydânı Tevhidde)

(Seğirtse; kapmayaydı top, nedir bilmezdi ol Mevlâ)

diyor. İnsan, hem de (Tevhid) meydanında iki yüz bin yıl ömrü olsa da koşsaydı, –bir top var, o topu kapmadıkça– o kimse, Mevlâ'nın ne olduğunu bilmezdi, diyor Yazıcıoğlu.

O top, aşktır.

Zâten, Hazreti Pîr de, sonraları, bu keramet işinden vazgeçmişti. Bir gün: (Oğlum, ben burada çok takıldım; sen burada kalma. Bunlar keramet değil, kerahetmiş.) dedi.

S. – Bir ebedî hayattan bahsediyorsunuz?

Emre – Sade ben etmiyorum, din de bahsediyor. Ebedî hayat, bu maddî vücud hayatının muvakkat olduğunu ilmen, hâlen idrak ettikten sonra anlaşılır. Bu vücut bir gün dağılır, çürür, fakat insan ölmez. Bu vücut dört unsurdan mürekkeptir; biz ölünce, geldiği yere gider. Ama bu dört unsurdan söyleyen kudret ölmez. İşte biz oyuz.

S. – Ölmeyecek miyiz?

Emre – Hadis var: (İnanan ölmez.) diyor. Kupkuru inanla olur mu bu iş? O seviyeye gelmeyenlere hitap etmez bu söz. Ama hiç kimse ümitsizliğe düşmesin. Bu kapı, herkese açıktır. Kur'ân: (Lâ taknatû min rahmetillâh – Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz!) diyor. Ona güvenip dayanmıyorsak, fenâfillâh sırrına ersek gine hiç. (Ben yakamı kurtardım!) demek, belâların en büyüğü. Böyle olan kimse lezzeti bulamaz. Halbuki bu ilim, baştanbaşa lezzettir. Dünya gıdalarına, dünya lezzetlerine doyulur da buna doyum olmaz. Ölü doyar mı?

S. – Akıl âciz kalıyor?

Emre – Mâdemki âciz kaldığını anladı, büyümeye başladı demektir. Çocuk, şu sandalyeyi kaldırmaktan âcizdir; fakat zaman gelir ki kaldırır.

S. – Nerden başlayalım?

Emre – Acîzden.

S. – Nasıl olur?

Emre – Gayet tabiî; çünkü bulunduğumuz yerden yürümeye mecburuz.

S. – Ruhun mevcudîyeti ne zaman anlaşılmış?

Emre – Kimi anlamış kimi anlamamış. Hocalar: (Allah'ı kul gözü görmez.) diyorlar. Doğru değil mi? Ben, doğru, diyorum. Gel hesabedelim... Bu göz bizimse, ona kumanda edelim.

Ben, (Ben neyim aceba?) diye üç sene rıyâzat yaptım. Kendimde (Benim!) diyebileceğim hiçbir şey bulamadım. Bunu anlayıp ben aradan çıkınca, O, kendikendini anladı.

S. – Kalıptan ayrı bir ruhun mevcut olduğu, mazide ne zaman anlaşıldı?

Emre – Öldükten sonra Peygamberlerin başladığı zaman. Ruh çıkınca, kalıp ne yapabiliyor? Hiçbir şey. İşte bu kalıbın gözü göremiyor ruhu. (Ölmeden evvel ölün ki bilesiniz) diyor; biz bunu pat! diye düşüp ölmek zannediyoruz. Hayır. Onun dediği ölüm, bu idrâkimizin (Küll) olan bilgiye katılmasıdır.

Bağdat'ı bilmeyenlere, ne kadar târif etsen, anlayabilir mi? İki bilen konuşursa, bir zevk zuhur eder.

S. – Yâni ilk mürebbinin geldiği zaman, ruh keşfedildi diyorsunuz, öyle mi?

Emre – Vallahi oğlum, Allah kadimse, ruh da kadimdir. Zaman diye bir şey yok.

Bunları düşünme. Seni yolundan alıkor. Nene lâzım; tâ oralardan başlayıp bulunduğun yere geleceksin. Milyonla senelik yolu nerden yürüyeceksin... Nice Âdemler gelmiş, geçmiştir...

Adana'da bir Mal Müdürü vardı, Tevfik Bey. Sonra aklını kaçırdı. Bâzan donunu bile çıkarırdı. Fakat bir müddet sonra aklı başına gelirdi, güzel konuşurdu. Çok güzel kanun aşina idi.

Bir gün bizim dükkâna geldi, Hacı Sait Efendi isminde büyük bir hoca vardı; onunla konuşuyorlar. Ben de küçüğüm. Kahvelerini pişirdim, içiyorlar. Hacı Sait Efendi sordu:

–Sen bazen temiz geziyorsun, aklın başında, mükemmel. Bir zaman geliyor ki hiçbir şey kalmıyor. Utanmayı bırakıyorsun; nedir bu hâl?

Tevfik Bey evvelâ güldü; sonra Hoca'ya sordu:

-Senin elin kaşınırsa ne yaparsın?

-Kaşırım.

-Başın kaşınırsa?

-Gine kaşırım.

-Sırtın kaşınırsa?

-Kaşırım.

Tevfik Bey boyuna sıralıyor; (Şuran kaşınırsa ne yaparsın? Buran kaşınırsa ne yaparsın?) diye. Nihayet dedi ki:

-Aklın kaşınırsa ne yaparsın?

Hoca başladı düşünmeye. Cevap yok. Tevfik Bey cevap alamayınca: -Yâ, dedi, işte benim de aklım kaşınıyor o zaman. Kaşıyamayınca, öyle oluyorum.

İnsan, çocukluğundan itibaren bulunduğu zamana kadar geçtiği hayat yolunu hatırlayabilir. Lâkin geçeceği yolu bilebilir mi? Şu hâlde akıl, kıçın kıçın yürüyor demektir. Yönümüzü dönüversek, arka kaybolur, önümüzü görmeye başlarız. Onun için Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) : (Elmâzi lâyüzker). Yâni mazi anılmamalıdır, diyor. Bu hadisi kabûl etmeğe mecburuz. Maziyi zikredersek posteki saymış oluruz. Akıl da, kıçın kıçın gittiğine göre, bir gün bir kuyuya cop! diye düşecektir.

S. - Mısırlılar, ruh kalbi terk ettikten sonra, onun, tekrar hayatını devam ettireceğini zannediyorlardı. Onlar ruh prensibini biliyorlar mıydı?

Emre - Bilselerdi, bu vücuda takılmazlardı.

Kâmilin biri, ölmeden evvel, talebelerini yanına çağırıyor. Onlara diyor ki:

-Ben bu âlemden gideceğim. Bir soracağınız varsa, sorun.

Birisi soruyor:

-Siz vefât ettikten sonra, türbenizi nereye yapalım?

-Ben türbe falan istemem. Beni kırlara atın.

-Aman efendim, nasıl olur... Sizi sonra çakallar yer.

-Öyleyse yanıma bir değnek koyun.

-Ne yapacaksınız değneği?

-Çakalları kovarım.

-Ölü, çakal kovabilir mi?

-Bir çakalı bile kovamayacak bir vücuda niçin bu kadar kıymet verip de türbe mürbe yapacaksınız? Ben hiçbir şey istemem. Sen beni anlamamışsın öyleyse.

Mevlânâ da ; (Öldükten sonra beni, âriflerin gönlünde arayın.) demiyor mu?

S. - Ama Mevlânâ'ya türbe yapmışlar?

Emre - Sözünü anlasalardı, dinleselerdi yaparlar mıydı? Ama bir faydası varsa, bak, bizleri

tanıştırdı. Biz Mevlânâ'nın türbesi için değil, sizler için geldik. Kâbe nasılsa, burası da öyle oldu. Zâten buraya kendisi (Âşıklar Kâbe'si) dememiş mi? Ama, âşık olmayan, Mevlânâ'ya bu sözünden dolayı kâfir bile der. Demek, islâmiyet'te (âşıklık) diye bir şey de varmış.

S. – Sonradan mı çıktı meydana, eskiden mi vardı?

Emre – Eskiden vardı. Aşk, büyük bir cevherdir. Yunus Emre:

İşidin ey kardaşlar, aşk bir güneşe benzer,

Aşkı olmayan kişi misâli taşa benzer, diyor.

S. – Bir sohbette diyorsunuz ki; (Hayvanların gözünde perde yoktur, her şeyi bilirler.) Şimdi de onları küçültüyorsunuz?

Emre – Hayvan, hayat sahibi demektir. Onların hayatı muvakkattir. Halbuki biz ebedî bir hayat arıyoruz.

Şairin biri: (Nerden gelip gittiğini anlamayan hayvan imiş.) diyor. Kur'ân'da var böyle sözler. Allah, bâzı kimselere (Ahsen-i Takvîm) diyor. Bâzılarına (Hayvandan aşağı.) diyor, bir kısım insanlara (Çürümüş, dayalı ağaç) diyor. Bu sözleri kimlere söylüyor acaba? İsim tasrih etmiyor ki bilelim...

Hayvanla insanın farkı şuradadır: Hayvanlar, ebedî hayattan haberdar değildir. İnsanın hizmetçisidir. Akşamı yer, sabahı düşünmezler. Haram, helâl bilmezler. Dükkâna girer, elmaları yer, dayağı yer, kaçar, öbür dükkâna girer, yine yer.

S. – Mâdem gözlerinde sır perdesi yok, öyleyse onlar bizden üstün olmalı?

Emre – Şurda bir kaba altın, gümüş, yakut koysalar, hayvan bunları alabilir mi?

Bilmediği için alamaz; bilmediği için esrarı görür.

Fakat bunlarla uğraşma. Bunlar bizi koşturur, bir yerde düşüp kalırız.

S. – İki şey arasında kalmış gibiyiz: Müsbet ilimler ve bu mânevî ilimler...

Emre – Allah daha beter etsin inşallah.

S. – Müsbet ilimler, dünya şöyle yaratılmış diyor, mânevi ilimler onun tamamen zıddını, aksini söylüyor.

Emre – Hiçbiriyle de meşgul olma. Bizim dünyamız ebedî bir dünyadır. Bu dönen dünyanın üzerinde, dönmeden durmak çok zordur. Allah, bizden sadece (kalbî selîm) istiyor. Dünyânın şöyle veya böyle yaratıldığından mes'ûl değiliz. Çünkü bu türlü şeyler bitmez tükenmez. Evvelden, doktorluk tekâmül etmeden, delileri bırakacakları zaman imtihan ederlerdi. Diyebilirim ki, delilerin hemen hepsi, zaman gelir ki bir müddet için akıllanırlar. Delileri, akıllarını yorarak imtihan ederlerdi. Akıl yorulunca kendini bırakır, delilik hâli varsa meydana çıkar. Delilerin imtihanı da posteki saymaktı. Bu dünyanın önünü, sonunu anlamak da posteki saymak gibi bir şey.

S. – Astronomi, Arkeoloji gibi ilimler fuzûlî mi?

Emre – Değil. Bunların faydaları inkâr edilemez.

S. – Kâinatın büyüklüğünü bilsek, bu, Allah'ın kudretini anlamamıza yardımcı olmaz mı?

Emre – Ah Kardeşim, bunlar postekidir. Demin söyledik ya, nice felekiyat var. Hangi birini bileceksin? Bize verilen emir, (men arefe nefsehû, fakad arefe Rabbehû)dur. Yâni Rabbimizi bilmek, bulmak. Biz bizi kurtarmaya çalışalım; ne yapacağız dünyayı, ne yapacağız felekiyatı...

S. – Ama bu, müellifin eserini okumadan, kendisini tanımaya benzer.

Emre – Bu müellifin eserlerini okuyup bilmeğe ömrün kâfî mi? Onun eserini bulunduğun yerden tanımaya çalış.

S. – (Âyinesi iştir kişinin; lâfa bakılmaz), insanın, evvelâ eserine bakılır, ondan sonra hakkında hüküm verilir.

Emre – Peki, Allah'ı Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) târif edebilmiş mi ki, biz onu tanıyabilelim? Kur'ân'da hangi ilimler var?

S. – Hepsi.

Emre – Hangisi var meselâ?

S. – Meselâ, Ay tutulması.

Emre – Bu bir ilim mi? Yâsin sûresinde sadece: (Hepsi felek içinde yüzüyor:) Ay için de (Velkamere kaddemâhu menâzile, hattâ âde kel'urcûnilkadîm) deniliyor.

S. – Demin siz (Kur'ân'ı yutmalıyız) dediniz ya?

Emre – Bir damla, deryayı yutabilir mi? Yutmak için ona yutulmak lâzım.

S. – Bu işin esasını anlamak lâzım.

Emre – Hazreti Hüseyn'e soruyorlar: (Sen babandan ne öğrendin?) (Ben babamdan iki lisân öğrendim: Biri Hak lisanı, diğeri de halk lisanı. Hak lisâniyle öğrendiklerimi söyleyecek olsam, beni öldürürsünüz.) Nitekim başına da geldi. Yâni anlatması kolay değil. Emek istiyor. Her şeyin bir zamanı var. Her şeyi birdenbire yutmak istiyoruz amma, zamanı var. Tefekkür etmek, bu yolda büyümek lâzım, yâni aklımızın büyümesi lâzım.

S. – (İç Kaynak)ta Ay'a gidilemeyeceğini söylüyorsunuz?

Emre – Evet, gidemezler. Ve yaşayamazlar.

S. – Nerden biliyorsunuz?

Emre – Mâdem bilmediğime kanisin, niye soruyorsun?

S. – İsbat edin.

Emre – Portakalı buraya getirseler, yetiştirebilir misiniz?

S. – Ama Ay'a gitmeyi konuşuyoruz.

Emre – Mâdem iddiâ, iddiâya karşı sükût edilir.

S. – Biz size soruyoruz.

Emre – Mâdem soruyorsunuz. Ayda kimse yaşayamaz.

S. – Siz Ay'a gidilemez diyorsunuz.

Emre – Gider gitmez yanar.

S. – Merih'te de yaşayamaz mı?

Emre – Yaşayamaz. Yıldızların birçokları kayadır. Bu felekiyattaki her yıldız, güneşten ışık alıyor. Diğer felekiyatların güneşleri, bu felekiyattan görülmez.

A.– Ben iki şeyi kabûl etmedim. Biri, farzların hilâfına olan şeyler. Meselâ, ilimde ilkeler var. Mânevî ilmin de ilkeleri var. Kur'ân'ın her şeyine inanırım: Allah, bize beş vakit namazı farz etmiş. Bunları ölünceye kadar yüklemiş. Bir Müslüman olarak bunları yapmak lâzım. Bu yapılmadıkça, bunun öte tarafındaki şeylerin de olacağına kani değilim.

Diğeri de, Ay'a yıldızlara bugün değilse, yarın gidileceğine inanıyorum.

Emre – Ay'a çıkmak din ahkâmında var mı?

A.– Muhakkak vardır...

Emre – Yok. Bir gün bizim dükkâna bir hoca geldi; fakat hoca olduğunu söylemiyor inkâr ediyor. Dükkânın yazıhanesinde oturuyorduk, geldi bu hoca. Selâmünaleyküm! Aleykümselâm! İşimiz olduğu halde işimizi bıraktık. Çünkü misafir.

–Buyurun Hocafendi, dedim.

–Ben hoca değilim.

–Peki. Çay mı içersiniz, kahve mi Hocafendi?

–Çay. Amma ben hoca değilim.

Hoca konuşmaya başladı:

–Bizim dinimiz o kadar büyüktür ki, içinde tayyareler, atomlar, sefineler, her şey vardır.

Lâfı epeyce uzattı ve söz arasında vâzettiğini de söyleyiverdi. O zaman ben dedim ki:

–Hocafendi, hani sen ilk geldiğinde hoca olmadığını söylemiştin? Şimdi de câmide vâzettiğinden bahsediyorsun?

Allah Kur'ân'da yalancıya lânet etmiyor mu?

Hoca başladı terlemeye. Kaçacak yer arıyor. Fakat devam ettim: –Avrupalılar, tayyareyi Kur'ân'dan çıkardılar, öyle mi?

–Evet.

–Öyleyse onlar senden daha iyi Müslüman. Kur'ân, Allah'ın sözü ve emri olduğuna göre, onlar, Allah'ın sözünü senden, benden daha iyi anlamışlar ki tayyareyi Kur'ân'dan çıkarmışlar. Mâdem Kur'ân'da tayyare, atom vardı da, siz hocalar, bunu bize neden söylemediniz? Neden tayyareyi, atomu siz yapmadınız?

Hocada ses yok. Kalktığıynan kaçması bir oldu.

Kur'ân'da böyle bir ilim yok. Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) bunları görmüş amma, târif etmemiştir. Etmez de. Etse bile, o günkü kafa o ilmi anlayamazdı.

(Elem tere keyfe faale Rabbûke bieshâbilfîyl) sûresi de bugünkü bombaları tarif ediyor.

S. – Bunları anlamak için ne yapmalı?

Emre – Tefekkür.

S. – Tefekkür eden, tamamiyle çözer mi?

Emre – Evet.

S. – Tarikatların çokluğu bizi şaşırtıyor. Korkuyoruz; ya bizi delâlete düşürürlerse?

Emre – Düşürürler. Körlerin fil hikâyesini bilirsiniz: Körler, fili görmek istemişler.Filci, file afyon yutturmuş; körlere de; (Afyonun tesiri çabuk geçer; fili elleyin, hemen kaçın.) demiş. Körler de öyle yapmışlar. Yerlerine geldikleri zaman, birbirlerine, elleyerek gördüklerini anlatmaya başlamışlar. Kimisi demiş: Fil, fıçı gibidir. Kimisi demiş; Hayır, boru gibi. Beriki demiş: Dam direği gibi. Öteki demiş: Hayır, fırça gibi. Her biri, elleyebildiği yeri tarif etmiş. Herkes kendi söylediğinin doğru olduğunu iddiâ edince, iş kavgaya dökülmüş.

Göz açılmayınca, insan her tarafı olduğu gibi göremez. Bizim gözümüz de (Hakikat)in her tarafını görüp kavrayamaz. Ancak bulunduğumuz yerden kavrarız.

S. – Ama göz bizim değil ki... Siz böyle söylemiyor musunuz?

Emre – Hıh. Öyleyse, gözümüzü Allah'a teslim ederiz. İşte, gözümüzün bize ait olmadığını tamamiyle anlayıncaya kadar bu yolda yürümemiz lâzım.

S. – Hakikati anlayanlar çok olabilir mi?

Emre – Olabilir. Allah, buna bir hudut tayin etmiş. Mutlaka az olur dememiş. Fakat bir ağacın her tarafı meyva olamaz. Meyva az, yaprak çoktur. Ama her isteyen, çalışırsa, meyva olabilir.

Zapteden: Şevket Kutkan

EMRE'DEN NÜKTELER, VECÎZELER, İRTİCÂLÎ CEVAPLAR:

*Emre – Ben şöyleyim! Ben böyleyim! diyen, kendi etrafına bir hudut çiziyor demektir, onun içinde kalır.

*Emre – Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , bir hadîsînde: (Re'sülhikmeti mehâfettüllah – Hikmetin başı Allah korkusudur.) diyor, bir başka hadiste de: (Elhâinü hâif: Hâin korkar.) diyor. Bu sözler birbirini tutmuyor gibi görünüyor amma, hakikatte tamamiyle doğrudur. Çünkü sözler, adamına göre söylenmiştir. Allah'tan korkup fenâ huylardan vazgeçmesi lâzım gelen bir kimse için: (Re'sülhikmeti mehâpetullah) demiştir. Umuma şâmil olan hadis, (Elhâinü hâif)tir. Çünkü Allah Kur'ân'da ; (Evliyâullah, ne korkarlar, ne de hüzün getirirler.) diyor.

*Emre – Doğruluk ebedîdir. Rükûa varır gibi eğilsek, kaç dakika durabiliriz? Halbuki düzgün olarak akşama kadar gezebiliriz.

*Emre – Kemâlât, toprağa benzer. Ne kadar tırmalar, kazarsan o kadar istifâde edersin; ekeceğin tohum, o kadar derine gider. Kemâlat, kendisini tenkid edenlere kızmaz. Çünkü benliği yoktur. Halbuki, benliği olan taşa bir çekiç vursan, çıngılar sıçrar, parça sıçrar, gözüne kaçar.

*Emre – Ledün İlminin başlangıcı aciz ilmidir. İnsan aczini bilmedikçe, Hakikat yolunda bir adım bile atamaz. Benlikle benim! diyen, peygamber olsa, Allah'ın huzurundan koğulur.

*Emre – Süs çirkin içindir. Aşkın süse ihtiyacı yoktur. Onun süsü, samimiyettir.

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufî Îzâhı

Sen onu danayken göreydin

Bir gün Timurlenk, Nasreddin Hoca'yı cirit oyununa gitmeye dâvet eder. Hoca da kocaman bir öküzün üstüne binerek meydana çıkar.

Cirit seyrine gelenler, Hocayı, elinde mızrak, öküzün üstünde görünce, kendilerini tutamayıp kahkahayı basarlar. Timurlenk de şaşırır, sorar:

–Bre Hocam, bu ne hal? Hiç böyle öküzle ciride çıkılır mı?

–Hakkınız var Efendim, ciride öküzle çıkılmaz; fakat siz bunu danayken göreydiniz... Ardından sapan taşı bile yetişmezdi.

EMRE'nin Tefsîri:

Cirit meydanı, (Hakikat Erleri)nin canlarıyla, başlarıyla oynadıkları (Aşk Meydanı)dır. Bu meydana, yaşlanmış bir irâdenin öküzü üstüne binilerek çıkılmamalı, demek istiyor Nasreddin Hoca. Bu işi irâdemize hükmedebildiğimiz yaşlarda yapmalıyız. İrâde ihtiyarladıktan sonra biz ona hâkim olamayız; arzularımızın, itiyatlarımızın, mahkûmu olur, (Hakîkat Meydanı)na çıkamayız. Çıksak da (Aşk) atına binmiş erlerle yarışamayız.

Nasreddin Hoca, bunu, etrafındakilere bir ibret dersi olsun diye yapmıştır. Evet, irâdenin arkasından, danayken, gençken, sapan taşı bile yetişmez ama, ihtiyarlıkta yerden kalkmayı bile canı istemez; nerde kaldı ki (Nefis Mücadelesi) meydanındaki yarışa çıksın.

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 23 | Temmuz 1960

İç Kaynak Dergisi 23

İÇ KAYNAK DERGİSİ | Sayı: 23

EMRE'nin Konuşmaları: 23

(18.6.1954'te yapılan bir konuşmadan zaptedilen notlar):

Soru – Ezanın hikmeti nedir?

Emre – Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , namaz vakıtları vesîlesiyle, islâmiyetin belli başlı esaslarını ilân etmek istemiş. Önce, namaz vakıtlarını ilân etmek için nefîr çalmayı düşünmüşler, içlerinden bâzıları itiraz ediyorlar. (Bunu Yahudiler, Mecûsiler yapar.) diyorlar. Çanı da zâten Hıristiyanlar kullanıyor. Nihayet eshaptan biri, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'e, rüyasında ezan okuduğunu söylüyor. Ayni rüyayı birkaç kişi daha görmüş. Buna çok seviniyorlar. İlk ezanı dul bir kadının evinde okuyorlar.

Müezzinler ezan okurken kulaklarını elleriyle kapatıyorlar. Böyle olunca, ezanın mânâsı kulağımıza girer mi? İlân ettiğimiz bir bilgiden kendimiz istifâde etmezsek, bankalardaki veznedarlara benzemez miyiz? Veznedarın elinden yüzbinlerce lira geçtiği halde, kendisi bunlardan istifâde edemez.

Dinimizin birçok vecîbelerini de, ya mânâsını anlamadan, tefekkür etmeden, yahut ta sevap kazanmak için yaparız. Sevap kelimesi ile (elbise) mânâsına gelen (sevb) kelimesi aynı köktendir. Yâni sevap, elbise demektir. Her elbisenin içinde bir canlı bulunur. Acaba sevap dediğimiz elbisenin içindeki canlı mânâ nedir? Sevabın gayesi bilgi, ilim ve aşktır.

Epey zaman evvel, İstanbul'dan Adana'ya trenle gelirken, Konya'ya yakın bir yerde, iki hoca münakaşa ediyorlar; ben de dinliyorum. Birisi diyor ki; (Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) çok zengindi.) Öteki (Ne biliyorsun?) diyor. (Çünkü bir hadis var; onda günde bir gömlek giydiğini ve bir giydiğini bir daha giymediğini söylüyor.) Öbürü Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in fakirlikle iftihar ettiğini söyliyerek eski elbise giydiğine dair bir hadis okuyor. Nerdeyse birbirlerinin gırtlaklarına sarılacaklar. Dinleyenler de hayret ediyorlar. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in zengin olduğunu söyleyen hoca daha ağır basıyordu.

(Sözünüze ben de karışabilirmiyim?) dedim. (Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in elbise dediği şey, kendisinin ilmi ve hâli olamaz mı? (Bilgi)yi ve (hâl)leri hazmedip üstünden atıyor, başka bir bilginin, başka bir hâlin gömleğini giyiyor. Zâten böyle olmazsa herhangi bir bilgide, bir hâlde kazıklanır kalırız. Hz. Ali (Bugünü dününden ileri olmayan insan, ölü demektir.) demiyor mu? Bu sözlerime biri hak verdi; öbürü vermedi; çünkü mutaasıp.

S. – (Menâkıbül'ârifin) de bir şey okudum. Mevlânâ'nın sevdiklerinden bir zat varmış, o anlatıyor. Bir akşam bir hayli semâ ettik. Arkadaşlar yorulmuşlardı. Mevlânâ da peygamberler gibi mûcize gösterebilir mi? derken, bana ismimle seslendi. Hemen yanına gittim. Yerden bir taş aldı, bana verdi. Taşa baktım; taş yakut olmuştu. Bunu görür görmez bir nâra atmış, bayılmışım. Sonra o taşı sultan hanımlardan birine verdim; bilmem kaç yüz bin dinar tahmin ettiler; satıp, parasını Tekke'ye verdiler.

Bu nasıl oluyor?

Emre – Allah her şeye kaadir değil mi? Fakat bu, onun geçirdiği bir hâl; ona mahsus bir hâl. Bunu ümûmîleştiremeyiz. Biz normal hayatın şartlarına, kanunlarına tâbiiyiz.

Bak, o dînarlar aklımızı değiştirmiyor mu? Bunları düşünmemeli bile. Bunlar, yapanın değil, Allah'ın kudretini göstermeli bize. Ama, böyle şeylere heves etmemeliyiz. Bunlar bizi yolumuzdan alıkor.

S. – Hint fakirleri de yapıyor bunları.

Emre – İrâde, riyâzat ve iman işi bu. İnandı mı tamam. Başlar eşyaya ve hayvanlara hükmünü geçirmeğe. Allah'ın kudretini şuraya buraya sarfederek kötüye kullanmak doğru mu? Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) böyle şeyleri istemedi, içinden bu hâller zuhur ettikçe, ona ve nefsine hâkim olmaya çalışırdı.

At böyle şeyleri aklından. Benim dirilttiğim adam ölmez. Nasıl olsa yine ölecek olan bir ölüyü diriltmekten ne çıkar?

Develioğlu, son zamanlarında böyle kerametler göstermekten vazgeçmişti.

O sıralarda sözü ve (hâl)i içimize biriktiriyormuş. Bu kudretleri, ben fakîre veriyordu. Fakat bakıyordum ki veren de aynı kudret, alan da. Aklım başıma gelince, bu keramet kudretinin ben fakire verilmesi bana ağır geliyordu. Ne yapayım ben kerameti... Benim gayem bu değildi ki. Onun için bunların hiçbirini istemedim, vermemesi için yalvardım. (Aferin oğlum, senden çok memnunum. Böyle olmamız lâzım.) dedi.

S. – Bu ilimleri mi veriyordu?

Emre – Evet, öğretiyordu.

(Bu arada söz, sual soran zâtın sevkiyle hayvanlara ve onların zehirlerine intikal etti. Bu mevzûda Emre, şunları söyledi):

Emre – Akrep çok asabî bir hayvan. Hiç vicdanı, merhameti yoktur. Maamâfih, abes yaratılmış hiçbir mahlûk yoktur. Hepsi de insanlar için çok lüzumludur. Zaman gelecek eczayı tıbbiyeyi yapmakta hayvanlardan, böceklerden daha çok istifade edecekler. Çünkü onlar tabiattan o eczayı daha iyi topluyorlar.

Akrepte vicdân yok ama, öbür hayvanlarda derece derece vardır. Birçok hayvanlar, küçük yavrulara acırlar. Beygirler, çocukları çiğnemezler. Yılanlar bile küçük çocukları sokmazlar.

Kırıklı köyünde, tarlada çalışan bir kadın, bir yaşında kadar olan çocuğunun önüne bir çanak yoğurt koyuyor. Kendisi işi için çocuğun yanından ayrılıyor. Bir müddet sonra gelip bakıyor ki çanağın başında çocuktan başka bir de kocaman bir yılan. Çocukla beraber o da yoğurt yiyor. Kadın, korkusundan, çocuğa yaklaşamıyor bile. Çocuk yılanın, kendi yoğurdunu yemesine razı olmadığı için ona (Yeme benim yoğurdumu!) demek ister gibi, (Hı!) diyormuş;

fakat yılan, aldırmadan yoğurda dalmakta devam ediyormuş. Nihayet çocuk, yılanı boğazından yakalıyor, onun yüzüne gözüne bulaşan yoğurtları yalıyor. Hattâ yılanın başını evvelâ yoğurdun içine, sonra da kendi ağzına sokup yalıyormuş.

İnsan her şeyin câmiidir; yâni insanda bütün hayvânî sıfatlar mevcuttur... Hayvanlar bize değil, bizdeki, kendi sıfatlarına hücum ederler. Yılan, bizim içimizdeki, ahlâkımızdaki yılanı görür, kendisine düşman olan bu yılana hücum eder.

Seferberliğin birinci senesiydi. 14 yaşında kadar bir çocuktum. Çeceli'ye, yani Karaisalı'ya gidiyorum. Yalnız ve hayvanla gidiyorum. Emelciği geçtin mi bir çeşme var. (Üçürge suyu) derler, o sudan içeyim dedim, indim. Kulağıma bir ses geldi; birisi (ıh! ıh!) diyor. Baktım, bir adam bir yılanı yakalamış; yılan da adama dolanmış; sol ayağını da sarmış. Adam çabalayıp duruyor, nerdeyse yılanın başını bırakacak. Beni görünce (Aman yavrum yetiş!) dedi.

Çakımla yılanı kesmek istedim; adam râzı olmadı. (Kuyruğunu tut, çöz.) dedi. Yılanı çözdüm: başı onun elinde, kuyruğu bende. (Başımdan fesimi al, yılana ısırttır.) dedi. Başından fesini aldım. Adam yılanı sol eline aldı; sağ eliyle fesi yılanın ağzına verir vermez yılan fesi ısırdı. Adam fesi birdenbire çekince, yılanın dişleri fesin üstünde kaldı. Adam yılanın ağzına baktı (Daha birkaç dişi kalmış) dedi; bıçakla onları da çıkardı, yılanı bıraktı. Yılan kaçtı, fakat yine geldi; adama dolandı. Ama adam artık korkmuyor; çünkü yılanın dişleri kalmadı. Yılan, ağzının kanını yutup duruyor. Sonra yılanın ağzını çeşmede yıkıyordu, ben onları bıraktım yoluma devam ettim.

İkinci bir yılan hadisesi daha:

(Abdioğlu)nu geçince, bir şif, yani bir bataklık vardı. O sazların arasına bir insan düştü mü, dibine gidermiş. Mandadan başka her hayvan boğulurmuş.

O köyden bir ağanın kızı, tutmaları ile arayı düzmüş. Sazların içine saklanmışlar, sonra kaçacaklar. Kız demiş: (Uyuyalım.) Uyumuşlar. Onlar uyurken büyük bir yılan geliyor, kızın iki ayağını birden ağzına aldığı sırada kız uyanmış. Berâber kaçtığı oğlana; (Aman beni kurtar!) diyor. Oğlan bakıyor ki kocaman bir yılan, korkusundan kaçıyor. Kız: (Yâhu ne kaçıyorsun? Şu bıçakla yılanı öldür.) diyor. Oğlan: (Korkarım; sonra seni bırakır, beni yutar; gelemem.) diyor. Onlar böyle konuşurken, yılan kızı kollarına kadar yutmuş. Kız kollarını aşağı doğru indirdiği

için yılan yutamıyormuş. Fakat kız, kendisine kaçıp varacağı erkeğin bu korkaklığını görünce, (Senin gibi bir nâmerdin karısı olmaktansa bu yılana yutulmak daha iyi.) diyor, kollarını kaldırınca yılan kızı yutuyor.

Baktık ki bir yılan bizi yutuyor, bu vücut elbisesinin içinden çıkar, kaçacağımız yere kaçarız; yılan bu elbiseyi yutsun.

S. – Aman efendim, yılan yutmasın, soğuk hayvan.

Emre – Ben de onun dişlerini, gözlerini severim. Çok güzel gözleri var.

Dünyâ arzuları da birer yılandır, bunlarla uğraşmak, pösteki kılı saymaya benzemez mi? Sayılır mı, biter mi? İçimizde en yaşlımız, abla. Ne çıktı bu saydığımız kıllardan? Yüz sene bile olsa ömür, rüyâ gibi bir şey. Arkamıza bakınca, anlıyoruz ki, az gitmişiz, uz gitmişiz, dere tepe düz gitmişiz; bir çuvaldız boyu yol gitmişiz.

Dünyâ, (Mâneviyyat)ı göstermemek için gözlerimizi boyuyor. Zâten gözlerimiz hep boyalı ya... Gözbebeklerimiz hep siyah. Beyaz, yeşil, veyâ mavi olsa, eşyayı göremeyiz. Elvânı ayrı ayrı gösteren, gözbebeğinin siyahlığıdır. Beyaz olsa, ziyâya dayanmaz. Gözün, eşyayı görecek nûru bitince, göz, bomboz olur.

Uyku da bir boya değil mi? Kanın koyu kırmızı rengi beyni boyayınca uyuruz. Uyumadığımız zaman beynimiz beyazdır. Beyin kanla boyanınca, kumanda azalıyor, sinirler rahat ediyor. Uyuyunca gevşer; yorgunluğumuzu alırız.

Bedenin uykusu bir ihtiyaçtır. Fakat aklın uykusu insanın başına belâdır. Uyuyan bir akıl uyuşuktur; ne kendini bilir, ne de dünyayı. Böyle akıllar, cehalet ve tembellik boyasına boyanmışlardır.

Hak boyası çok güzeldir. Bak, biz de ahlâkımızı Allah'ın boyasıyla boyamaya çalışıyoruz. Aklımızın, ahlâkımızın şimdiki boyası, eskisine benziyor mu? Bu, mutlaka Kur'ân'da da vardır.

–Var Efendim, (Sıbğatullah) diye geçiyor. Kur'ân'da; yâni Allah'ın boyası.

S. – Kur'ân'ı tasavvuf anlayışıyla tercüme edemediler.

Emre – Yapamazlar. Bu anlayış, umûmî bir anlayış değildir.

Umûmîdir ama, o anlayışa varmak için akıl, çocukluktan kurtulup tekâmül etmelidir. Tahin helvası umûmî bir gıdadır; fakat süt çocuklarına verilmez. Zamanı gelince, onlar da yiyebilirler.

Bu sözleri biz de her yerde konuşmayız. Konuşsak da, bu hâlin tâlibi olmayanların kulakları duymaz. Burada konuşan ile dinleyen kudret, ayni kudrettir. Biz kendimizden vazgeçersek, yani ortadan çekilirsek, söyleyen de, dinleyen de ayni varlıktır. Allah'ın bir ismi (Kelîm) bir ismi de (Semî)dir. Biz bu benliğimizin içinden çıktık mı, (Kelîm) söyler, (Semî) dinler. Bunu da ancak aşk yapar.

Aşk olmazsa, dünya sikletine tahammül etmek ne kadar zor. Tahammül için ya gaflet lâzım, ya aşk; yâni (ilâhî hâl). (Lev enzelnâ) sûresi, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in, âyetler nâzil olurken çektiği ağırlığı anlatıyor. Bu ilâhî hâl çok ağırdır.

S. – Âyetler inerken Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) korkar mıydı?

Emre – Hayır. Allah'la dost olan korkar mı? Evliyâullah, (Allah'ın dostları) demek. Evliyâullaha ne hüzün vardır, ne korku.

Her şey Allah'ın olduğu halde, bizim bu varlığa sahip çıkmamız ne gaflet. Zâten bunun için ilâhî hâlden haberimiz yok. Biz, fabrikanın kapısında bekleyen bekçiye benziyoruz. Bekçiye deseler ki; (Bu fabrika senin!) kapıda durur mu? Hemen yazıhaneye girer. Ama o zaman bekçinin işi ağırlaşır.

Bekçi, bekçi kaldığı müddetçe, fabrikanın işinden, kârından habersizdir. (Mal Sahibi) her şeyi bilir, fakat ancak âşıklara bildirir.

Bu sözleri eski kafayla dinleseydik, (Peygamber nerde, biz nerde? Bize nasıl bildirecek?...) derdik. Her ağız Allah'ın malı değil mi? (Mal sahibi) istediği ağızdan bildiremez mi? Evvelce aklımız ermediğinden, Peygamberin, peygamberliğin ne olduğunu bilmiyorduk. Peygamber (haberci) demek değil mi? Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , dünyâsını değişti; peygamberlik, Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'lik değişti mi? Beşeriyet habersiz kaldı mı? Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , nice evliyâların ağzından haber verip durmadı mı? Ama buna rağmen, bu hâlden haberi olmayanlar da var. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in devrinde bile onun Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) liğinden haberi olmayanlar yok muydu?

Şimdi iş değişti. Kudretullah iyiden iyiye saltanata çıktı. Eğer âşıksan, uyan, bak! Uykudaki insan bizim yüzümüzü görebilir mi?

İnsan, gaflet uykusundan ancak tefekkürle uyanabilir. Gözümüzün içindeki gaflet uykusunu berraklaştırıp temizlersek onun yüzünü görebiliriz.

S. – Bizim dilimizden söylemez mi? Mansur'un dilinden de aynı kudret söylemedi mi?

Emre – Mansur benliğinden nasıl geçti? Sen de öyle geçersen senin dilinden de söylerim. Kanının, su gibi kıymetsiz olduğunu anlarsan, onu her ân feda edebilecek duruma gelirsen, ağzından ben söylerim diyorum. Söyleyecek olan Allah'tır. Nemize gerek... O, istediğinin ağzından söyler. Ağzımızdan çıkan ses bizim mi?

S. – Ya ağızdan küfür çıkıyorsa?

Emre – Ağzından küfür çıkan kimse, hakikati anlamamış demektir. Her şey Allah'tan olamaz. Küfür, Allah'ın değil, bizim sözümüzdür. Biz, suçlarımızı Allah'a yükleyip kurtulmak isteriz de onun için böyle söyleriz. Halbuki, suçumuzu üstüne yükleteceğimiz Kudret'e boyumuz yetişir mi ki yükletelim. Tanısak, karşısına geçsek, hareket irâdemiz bile kalmaz.

(Her şey Allah'tandır.) diyene, git bir iğne batır bakalım, bunu da Allah'tan bilebilir mi? Hemen boğazına sarılır.

S. – Develioğlu (Her şey Allah'tan) der miydi?

Emre – Allah'la berâberken derdi. (Her şey Allah'tan) diyebilmek için Develioğlu gibi olmak lâzımdır. İrfâniyet belâsında kalıp, Develioğlu'nun dediği gibi ve ondan görerek (Her şey Allah'tan) diyenler, Develi'nin o sözü söylerken Allah'ta fâni olduğunu anlayamayanlardır. Onlar o sözü nefislerinin diliyle, nefislerinin arzusuyla söylüyorlar.

Bak, o (Kudret)in, bu fakîrin ağzıyla söylediği bu (doğuş)ların eksik kalan yerlerini biz doldurmaktan bile âciziz. Aklımız o Kudret ile bitişik olmasa, bunların mânâsını bile anlayamayız. Bâzan Hoca, (Eksik kalan şu doğuşu tamamlar mısınız?) der de, O Kudret gelip söylemezse, ne mümkün. Bâzan da gelir söyler; fakat ikinci söylediğinin sözleri birinciye

benzemez. Lâkin mânâ herikisinde de birdir. Bu, onun büyüklüğünün delilidir. Hiçbir yarattığı, diğerine benzemez. (Külle yevmin Hûvi Fî şe'n) diye bir âyet var ya. Hangi (Külle Yevm.) Küllü sâniye, her ân bir yeni oluşun sahibidir.

S. – Ama şer de lâzım, hayır da.

Emre – Bize ne şerden. Bak sen koskoca bir Binbaşı iken, seni bir Yüzbaşıya emirber verseler, râzı olur musun? Bunu da Allah'tan diye hoş görebilir misin?

S. – Kötülük olmalı ki iyilik belli olsun. Kötülük yapan da Allah'a hizmet ediyor.

Emre – Kötülük yapan, karşılığını kötülük olarak görür. Sen iyilik yap, iyilik gör.

S. – Demek sıfatları ayıracağız?

Emre – Yâ. İyilerini alacağız. Allah bir, fakat sıfatları 1001. Niye böyle bin bir sıfata taksim etmişler? Ayıralım ve içlerinden iyilerini alalım diye. Allah'ın (Halîm) sıfatı var, insanlardan da halîm olanlar var. Onlar, Allah'ın bu sıfatını beğenip almışlar. Allah'ın fenâ sıfatlarına mahkûm olan insanlar da var. Bunlar hep Allah'ın sıfatları. Rezzak, rızık veren; Kelîm, konuşan; Alîm, her şeyi bilen. Peki, Allah'ın mânâsı ne? Allah'ın mânâsı yok. Onu idrâk etmekten âciziz. Öyleyse biz, aradan çıkalım, Allah kendi kendini bilsin.

İyiliği, kötülüğü Allah'a atfedip kötülüğün suçundan, vebâlinden sıyrılmak istemek ne kolay bedâvacılık... Bütün peygamberler, bütün Kitaplar (Kötülük yapmayın!) diyor. Bunu niçin duymuyor kulağımız? Hükümet, hırsızları cezalandırmasın mı?

Berberde saçlarını kendi gönlünle kestirirsin; ama berber kaşını, kirpiğini kesse, adamın gözünü bile çıkarmak istersin. Onun için her şey yerli yerinde.

Şeytan, Havvâ ile Âdem'i Cennetten koğdurdu. Fakat onlar kabâhatlerini bilip pişman oluyor, ağlıyorlar. Nihayet (Minâ) dağında birleşiyor, zevkû safa ediyorlar. Şeytan, bunların birleştiklerini haber alıyor, hemen oraya koşuyor. Bakıyor ki Âdem'le Havvâ zevk içinde. Hemen Allah'a: (Sen bunları affettin de, beni niye affetmiyorsun?) diyor. (Seni affetmem. Çünkü sen kabâhatı bana yüklüyorsun. Onlarsa kabahatlerini kabûl ettiler ve af dilediler.) diyor.

Biz de kabâhatimizi Allah'a yüklersek ona döneriz.

(Okuyucularımıza, bu konuşmanın tarihinden 20 gün evvel doğmuş bir doğuşu takdim ediyoruz. Bu doğuş, o zaman henüz yapılmayan bir konuşmanın adetâ manzum bir şeklidir. Eşhâsı mevzûu ve karşı tarafın soracağı sualler henüz mâlûm olmadığı bir zamanda doğan o doğuşla bu konuşmanın birbirine bu kadar benzemesi şayanı dikkattir. Doğuş, bu konuşmadan sonra olsaydı, konuşmanın manzum hâle getirilmiş bir şekli olduğu telâkki olunabilirdi.)

Doğuş

Geldik, gittik, anlamadık dünyayı;

Bir posteki; saydırıyor kıl sayı;

Her gelenin gözlerine sürüyor,

Tılsımla bozulmadık boyayı.

Bu âleme konar, göçer, uyanmaz,

Hak boyası hazır iken, boyanmaz;

İnsanların çektiğine, taş olsa,

Parçalanır, küle keser, dayanmaz.

(Lev enzelnâ...) sûresinde bildirir,

Çok kalpleri didik didik dildirir;
Kendisine âşık olsa bir gönül,
Peygambere emir verir, bildirir.

Âşık isen, (Mâşuk) benim!

Uyan bak, Tefekkürle gözlerini et berrak

Mansûr gibi varlığından geçersen,
Ben, dilinden dâim derim: (Enelhak!)

Kandan olur, alır iken abdesin,
Benden gelir, lîsânrndan her sesin;
Parça parça ettirenin gine ben;

Etten, tenden terkibolmuş kafesin.

İpe takar inkâr eden bu başı,

Evvel, kandan yediririm ben aşı;
Tahammül et, tebdil olsun hayatın,
Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'i gönderirim ben karşı.

Bekle (Emre)! sana gelsin bu sıra,
Kavuşursun davet eden (Mansûr)a;
Hiçbir kimse yakın olmaz benlikle,
Üryân olup varılıyor o (Yâr)a .

Zapteden: Ekrem Özhatay 29.5.1954 saat:8.35

EMRE'den Nükteler, Vecîzeler:

*Emre – Allah, gerek taklit, gerek tahkik olarak kendisine yaklaştığımız zaman yüzümüzdeki bütün kirleri görür. Onları temizlemek için bâzan celâlini de gösterir. Onun için: (Küllü men aleyhâ fan ve yebkaa vechû Rabbike Zülcelâli vel'ikrâm) demiştir. İkram, ancak celâlden sonradır.

*Emre – Bu vücut, bir leşten başka bir şey değildir. Biz öldükten birkaç hafta sonra Allah: (Hadi şu vücudun içine gir, tekrar yaşa!) dese, bu çürümüş, kokmuş vücudun içine girmek ister miyiz?

*Emre – Herkesi hoş göreceğiz, kimseyi kötü görmeyeceğiz. Etrafımızdaki insanlardan kimine (Şu, domuza benziyor), kimine (Şu, köpeğe benziyor) desek, her yer hayvanlarla dolsa da yalnız biz insan kalsak ne yaparız? Kiminle konuşur kiminle ülfet ederiz? Öyleyse, kimseyi kötü görmeyelim. Fena olanları bile iyi görürsek, hem biz rahat ederiz, hem onları iyi ederiz.

*Emre – Tasavvufu (terki dünya) zanneden, tasavvufu anlayamaz. Dış ilimler gibi tasavvuf da

terakki etti. Her şeyi öğren, bunu da öğren.

*Emre – Allah'a varacak yegâne yol, aşk ve sevgidir. Başka hiçbir yolu yoktur. Aşk, ana südüne benzer. Ana südü ile beslenmeyen çocuklar nasıl cılız kalır, hastalanır, belki de ölürlerse, aşksız gidenler de Allah'a varamazlar. İlimle, tesbihle gidenler, yolda kalırlar.

*Emre – İnsan vücudu, maddî şeylerin aksinedir. Mâdenler, sürtünmeden aşınır. Halbuki el işledikçe, deri kalınlaşır. Yâni çalışmak çok iyi bir şeydir.

*S – Haram nedir?

*Emre – Kendi nefsine revâ görmediğin bir şeyi başkasına yapmaktır.

İç Kaynak Dergisi - Sayı: 24 | Ağustos 1960

İç Kaynak Dergisi 24

İÇ KAYNAK DERGİSİ I Sayı: 24

EMRE'nin Konuşmaları: 24

(25.2.1959'da yapılmış olan bu konuşma, 16. sayıdaki uzun konuşmanın devamı mahiyetindedir.):

S. – Şevket Bey'e şöyle bir sual sormuştum: Dünyanın sonu olmazsa, dünya, ebedî, ezelî sıfatlarını haiz oluyor demektir. Halbuki bu sıfatlar, Allah'ın sıfatlarıdır. O halde dünyaya bir ülûhiyet mi tanımış oluyoruz?

Emre – Hayır, ülûhiyet tecellîsi, dünyanın taşına, toprağına değil, içinde yaşayan insana verilmiştir.

S. – Dünyaya bir son yok mu?

Emre – Hayır.

S. – O halde bu bir ülûhiyet olur.

Emre – İslâmlık âleminin içinde öyle bir âlem vardır ki, orada bir daha ölmemek sırrı vardır. Bir (Fenâfillâh) âlemi var ya; bu hâl tecellî edince anlarız bu sırrı.

Allah mı bâki, dünyâ mı?

S. – Allah.

Emre – İnsanlar da (fenâfillâh) olabilirler mi?

S. – Olabilirler.

Emre – Öyleyse insanlar da bâki olabilirler. Ama her insan değil. Akıl, insan ve insanlık denilen şeyleri şu görünen beden zanneder, çünkü akıl bedene mukayyeddir. İnsan, tefekkür ve ilim yoluyla bu beden kaydından kurtulabilir ancak. (Mü'minler ölmezler, bir evden bir eve göçerler.) diye bir hadis var. Akıl, buradaki evi de bildiğimiz ev zanneder. Halbuki bu ev, bilgi, inanış evidir, gönül evidir.

S. – Her insan fenâfillâh sırrına ererse?...

Emre – İsterse, olur. Fakat herkes istemez.

S. – Peki, ya Allah isterse?

Emre – Allah'ın isteği, kulun isteğine tâbidir.

S. – Allah: (Dileseydim, herkesi hidâyete sevkederdim.) diyor. Bu söze göre, insanların iki sınıf oldukları anlaşılıyor: Hidâyet seviyesine erişebilecek ve erişemeyecek durumda olanlar. Allah'ta fâni olanlar, kendilerini kâinatın merkezi addettiklerinden ve kendilerine göre ölüm olmadığından, kâinat için de ölüm olmayabilir. Orta seviyedekiler için dünya bâki değildir, çünkü kendileri de bâki değildirler. Kendilerinin ölümüyle, dünya da ölecektir.

Emre – Allah zâlim mi, âdil mi?

S. – Muhakkak ki âdil. (Siz, kendi kendinize zulmedersiniz.) dediğine göre âdildir.

Emre – Biz istemeyi bıraksak da işi Allah'a havale etsek, fenâfillâh sırrına erebiliriz. Fenâfillâhlık imkânı her insan içindir. Bu âyetin hitabı bütün insanlaradır. Yeter ki biz (Allah nedir?) diye düşünmeğe başlayalım. İlk attığımız tefekkür adımı, bizi Allah'a götürür.

S. – Siz, dünyânın bâki olduğunu, madde ile mânâyı birleştirebildiğiniz için söyleyebiliyorsunuz.

Emre – Kâmiller hiçbir vakıt akıllarıyla bir şey istemezler. Hep Allah'ın irâdesiyle isterler. Ancak bizleri davet ederken akıllarını kullanırlar.

S. – Dünya bizler için değil mi?

Emre – Hepimiz için.

S. – Kâmil için değil ama, değil mi?

Emre – Hayır, onun için de; çünkü içinde yaşıyor.

S. – Dünyanın maddesinde bir değişiklik, bir yok olma olmayacak mı? Bu ebedîlik kime göre?

Emre – Allah'a ve ona tâbi olanlara göre.

S. – Ben olmasaydım, bana göre Allah da olmayacaktı, kâinat da olmayacaktı... Bu kanaat indîdir.

Emre – Ben sizi altı ay evvel görsem tanır mıydım? Şimdi görüştükten sonra, sizi Vâhit Bey olarak tanıyorum. Artık her yerde tanırım. Allah da böyle bilinir. Görmeden bilinmez; bilindiği için de görülür.

S. – Amerika'yı biliyor musunuz?

Emre – Güyâ biliyoruz...

S. – İşitiyorsunuz ama.

Emre – Sâdece tasarlıyoruz. İşitmekle görmek bir olur mu? Âdem deyince, gözümüzün önüne bir şekil gelir. Melek deyince bir şekil gelir mi? Biz tabiatı tabîiyyûnun kabûl ettiği şekilde kabûl etmeyiz. Tabiatullah olarak kabûl ederiz.

Melek, insanların bilgisidir. Bunları sizin gibi münevverlerle konuşabiliriz. Mutaasıplar: (Yağmurun damlalarını melekler indiriyor, güneşi melekler götürüyor.) dedikleri zaman, onları da öyle dinlemeye mecburuz.

S. – Meleklerin Âdem'e boyun eğmesini, tabiat kuvvetlerinin insana mahkûm olması olarak

tefsîr ediyorlar.

Emre – Hayır; meleklerin Âdem'e secdeleri başka mânâda söylenmiştir. Âdem'e (Safiyullah) diyor Kur'ân. Siz de nefsinizi Allah'ın bilgisiyle tasfiye ederseniz siz de o seviyeye gelebilirsiniz. Secdenin mânâsı da, (Allah yolunda ve menfaatsiz, şehvetsiz olarak bir insanı sevmektir.) Secde eğilmek demek değildir.

S. – Yine dünyaya dönelim; insanlar dünyayı, kabiliyetlerine ve ihatalarına göre anlıyorlar.

Emre – Biz mânevîyatta kabiliyet diye bir şey kabul etmeyiz. Allah zâlim değildir ki mânevîyatı anlamak için filâna kabiliyet versin de ötekine vermesin... Bir hadis var: (Her doğan, İslâm fıtratında doğar. Yâni tertemiz ve birbirinden farksız, müsavi olarak. Onu Yahûdi, Hristiyan, Mecûsî yapan, anası, babasıdır.)

S. – Kabiliyeti kabûl etmemiz lâzım.

Emre – Dünyâ için lâzım. Allah'ta fâni olmak için lâzım değil.

S. – Hayvan mertebesindeki insanlar için dünya bakî mi?

Emre – Değil. Hayvanın bakaası olur mu? Sizin hayvan mertebesinde olarak tavsif ettiğiniz kimseye de insan diyoruz. Allah'ın Kur'ân'da (Ve lekad keremnâ benî Âdeme) dediği kimselere de. Allah, bu sözü acaba bunlardan hangisine söylüyor?

Bir insan, bütün dünyâ ilimlerini bilse, hattâ dünyaya hükmetse, ölürken ne götürebilir? Korkudan çoklarının dili tutulmuyor mu? Halbuki bâzı insanlar son nefeslerini güle güle veriyorlar. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) : (Elhâinü hâif = Hâin korkaktır!) demiyor mu? Ölümden korkanlar, bu hadîsin şümûlüne girmiyorlar mı? Bir âyette de: (Sâdıksanız, ölümü temennî edin.) deniliyor. Allah'ta fâni olmuş bir insan neden korkar? Kur'ân'da (Evliyaûllah korkmaz, hüzün getirmez.) denmiyor mu?

İnsanı ancak tefekkür kurtarır. Tefekkürün sonu da aşktır.

Ebedî ârzu elde edilince insanda korku kalır mı? O âlem kelâmla, kalemle anlatılamaz. Oraya yaklaşınca ne kulak kalır, ne ağız; hepsi Allah'a geçer. Ama oraya varana kadar soracağız da, söyleyeceğiz de. Çünkü imâna küfürden gidilir. Şimdi gece içindeyiz. Işığa geceden gidilir.

S. – Bütün bunlar insana göredir; izâfîlik teorisi.

Emre – Evet ama, yürüyen insan yol aldığı gibi, soran insan da öğrenir. Sormak da bu yolun yürümesidir. Bir devre gelir ki insanın müşkilleri hallolur, o zaman hayranlık ve sükût başlar.

Sormak kolay değildir; herkes soramaz. Sormak demek, sorduğun adama: (Ben bu mevzûda bir şey bilmiyorum; bana öğret.) demektir. Bu, benliği kapıda bırakıp girdiğimiz zaman olabilir. Bu zamandaki sorgu da, cevabı da Allah'tandır. Yunus Emre:

Ben şişeyi çaldım taşa Âr'ı, nâmusu neylerim...

diyor. Yunus'un taşa çalıp kırdığı şişe, (Bilmediklerimi sorarsam, acaba bana cahil derler mi?) diyen benliği ve gururudur. Yoksa aile namusu ve iffeti değil. Kâmillerin sözleri ekseriya yanlış anlaşılır. O sözler tefsîre muhtaçtır. Çokları bu şiirlerdeki âr ve nâmus sözlerini âile nâmusu zannederler. Hayır, Yunus'un da bizlerin de, hepimizin rehberimiz Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'dir. O aile nâmusunda herhangi bir lâubâlilik gösterdi mi ki Yunus göstersin veya bizler gösterelim?

Bizler, (Hakikat)a karşı hep çocuklarız. Onu anlamamız için büyümemiz lâzımdır. Vücudumuzu nasıl gıdâ büyütüyorsa, aklımızı da sevgi ve kelâm büyütür.

S. – Allah'ın insanda tecellî ettiğini nasıl izâh etmeli?

Emre – O kudret durmadan izâh ediyor ama, onu anlayabilmek için kulak, görebilmek için göz lâzımdır. Tecellîyi gören için şahit, isbat istemez. Allah'ın sıfatları her zerrede, zâtı ise insanda tecellî eder.

Allah'ın mevcut olduğunu kimlerden öğrendik? Peygamberlerden ve Evliyâullahtan değil mi? İşte Allah'ın zâtının tecellîsi onlardadır. Güneş doğduğu zaman, onun ışığını su ve ayna nasıl alıp bize veriyorsa, onlar da aynı vazifeyi görürler. Ayna ne kadar büyük olursa, aksettireceği ışık da o nisbette olur. Mercimek kadar bir aynada güneşin büyüklüğünü göremezsin.

İnsan, (Allah nedir? Tecellî nedir? Nerden geldim? Nereye gidiyorum?) diye düşünmeğe başlayınca, mânen büyümeğe başlar. Ve insanın asit olan nefsi tatlılaşmağa başlar. Koruğun üzüm olduğu gibi. Nefis ölüp yerine tenezzül ve tevâzu gelmeden, insan ne sorabilir, ne de öğrenebilir.

S. – İslâmiyet'in esas prensiplerinden (Kelime-i Şehâdet) var.

Emre – Eşhedü, (ben şâhidim) demektir. Eşhedü diyoruz ama, şâhitlik görgü ile olur.

S. – Kör de şahitlik edebilir.

Emre – Gözümüz açılsa da şâhitlik etsek daha iyi değil mi? Kör, duygusuna göre şâhitlik edebilir. Göremez; ancak hisseder. Şurada bir kör olsa; ona (Ali efendi geliyor.) desek, onun geldiğini belki hisseder; fakat (Burnu, kulağı nasıl?) dersek, söyleyebilir mi?

Allah'ı görecek olan, bu göz değil, iç gözümüz, akıl gözümüzdür.

S. – İlk âyetin geldiği mertebede fenâfillâh var mıydı?

Emre – Tabii. (İkra'bismi Rabbike..) demiyor mu? Rabbında fânî olmasa böyle der mi? Rab, mürebbî demektir. Rab, bir evin kapısına benzer.

S. – Peygamberin benliği var mıydı?

Emre – Tabii. O da bir beşerdi. Yaratılırken, o da benlikle yaratılmıştı.

S. – Bunu müdrik miydi?

Emre – Elbette. Müdrik olmasa, mağarada yedi sene çile çekip benliğini eritmeye çalışır mıydı?

S. – Mâdem ki benliği vardı, niçin (Kur'ân benim eserimdir!) demedi?

Emre – Kur'ân'ın, Allah'ın eseri olduğunu biliyordu. O eser zuhur ederken kendi benliği yoktu. Kur'ân, onun benliği gidince zuhur ediyordu. Her konuştuğunu Kur'ân'a yazmışlar mı? Aklı başındayken söylediği sözlere (Hadîs) demiş. Onları Kur'ân'a almamışlar.

Şu lâmba şurada yanıyor, ışık veriyor. Düğmeyi çevirip, bunun merkezle alâkasını kesince, artık ışık verebilir mi?

S. – Elektriğin mâhiyetini bilmiyoruz. O ışığı yapan kuvvet nedir?

Emre – Çakmak çakar gibi çıt! çıt! demesi. Kömürü sıkıştırmış; öbürü de bakır. Birbirine sürtülünce bir ceryan başlıyor... Elimizi birbirine sürsek de ceryan çıkar ama elimiz bu

sürtünmeye dayanmaz, yanar. Bakırla kömür daha mukavimdir.

S. – Yine de elektriğin mâhiyetini bilemiyorlar, insan da meseleleri halledemeyince, Allah diye mâhiyetini bilmediği bir varlık kabûl ediyor.

Emre – İşte mesele acizde. İnsan aczini anladıktan sora meseleyi anlayabilir.

S. – Bu atomların oluşu kendikendine mi?

Emre – Evet. Fakat (likûlli şey'in sebebâ): Sebep, insanlar. Onun için Allah'a en yakın mahlûk insandır. Allah'ın esrarını meydana insan çıkarıyor. Gören kim? İnsan. İstifâde eden kim? İnsan. Şu elektrik ışığını bulan, insanlar için mi yaptı, Allah için mi? Ölürken, kendi icâdını alıp götürebildi mi? Hayır. İsmi, cismi, milliyeti unutursak, görürüz ki yapan, insandır. Burada milliyet filân yoktur.

S. – Şehadetten bahsediyorduk.

Emre – Şehadet görgüdür değil mi?

S. – Evet.

Emre – Bak şairin biri ne diyor:

(Haktan ayan bir nesne yok;)

(Gözsüzlere pinhan imiş.)

Biz Allah'ı görebiliyor muyuz? Hayır. Şairin söylediğine göre bizim gözümüz yokmuş ki göremiyoruz. Halbuki güyâ gözümüz de var. Şair bize, gözümüz olduğu halde (gözsüz) diyor.

Bu maddî göz, görgüye ancak vasıtadır. Asıl gören, insanın aklı ve Allah'ın irâdesine karışık isteğidir.

Bâzı insanların aklı, çocuk aklı gibidir; yaşları kaç olursa olsun, olduğu gibi kalır, büyümez. Onların aklı Allah'ı göremez; çünkü bebekler, gördükleri eşyayı nasıl tanıyamazlarsa, onlar da gördüklerini tanıyamazlar.

S. – Aklın görmesi için diğer hâsselerin lüzûmu yok mu?

Emre – Var; fakat merkezleri bir: Dimağ.

S. – Şehadetteki görüş, yalnız göze mi aittir?

Emre –Hayır, aklın görüşü. Ama buna rağmen körleri şahit olarak götürmezler.

S. – Ya işitmişse?

Emre – O zaman duygu şahidi olarak dinlerler.

S. – Körler bundan müstağni olsalardı, Kelime-i Şehadet onlar için şart olmazdı.

Emre – Demin dedik ya, Allahı görecek olan göz, vücut gözü değil, iç gözüdür. Körler rüya görmezler mi? İşte Allah'ı görecek olan göz, rüya gören gözdür.

Biz Develioğlu'na giderken, halk bizi çok taşlardı. Benim Darendeli âmâ bir arkadaşım vardı; iki gözü de görmezdi. O bile bana; (Sen zındık bir adama tâbi oldun, gel bundan vazgeç...) derdi. İbrahim'i çok severdim. Rahmetli, elbisenin beyaz renklisini bile bilirdi. (Nasıl biliyorsun?) derdim; (Boyalılar sert oluyor) derdi. Bizimle aşık oynardı, saklambaç oynardı, bisiklete binerdi.

Yolda yürürken, köşe başlarına geldi mi, hemen dönüverirdi. Köşe başlarını hava cereyanlarından bilirmiş.

Sonra bu İbrahim de bizimle beraber Develioğlu'na devama başladı. O kadar mânevî bir dereceye vardı ki, kesret gözünü vahdet gözüyle karıştırdığı zaman beni olduğum gibi görürmüş. (Develioğlu'nu aklıma alınca seni adamakıllı görüyorum.) derdi. İbrahim, beni o kör gözüyle mi görüyordu? İbrahim, gerçek âşıktı. Âşık, Allah'ta fani olunca, kendisinin gözünden Allah görür.

Sizde Allah aşkı olmasa, ne işiniz var burada? Sizin içinizi tırmalayan şey, o aşkın kıvılcımıdır, hamdü senâ olsun.

Allah'ı gören gözler, Kur'ân'da (Nûr Âyeti)nde târif ediliyor. Hoca tercüme etsin de dinleyelim, bak.

-Allahu nûrussemâvâti vel'ardi, meselü nûrihî kemişkâtin fihâ misbâhun, elmisbâhu fîzücâcetîn, ezzûcâcetü keennehâ kevkebûn Dürriyyûn yûkadümin şeceretin mübâreketin zeytûnetin la şarkıyye-nârûn; nûrun alâ nûrin; yehdillâhü linûrihi men yeşâû.. . = Allah, yerlerin ve göklerin nûrudur. Onun nûrunun misâli şuna benzer: O nûr, eski evlerin ocaklarının iki tarafında ve duvara oyulmuş lâmba oyukları içindeki kandile benzer. Kandil bir camın içindedir. Cam, Dürrî yıldızı gibi parlaktır. Bu cam, yâni bu kandil, ne şarkta, ne de garpta bulunan mübârek bir zeytin ağacından yanar. Onun zeytinyağı, ateş değmeden de yanar. O kandil, nurların nûrudur. Allah, istediği kimseyi bu nûra hidâyet eder.

Emre - Gel biz buna insanın temiz ve ilâhi görgüsü diyelim.

Allah bir insanın kalbine girmeden, gözünden görmez; yâni o gözün görgüsü ilâhi görgü olamaz. (Mü'minin kalbi Allah'ın evidir.) derler ama, ne kadar zor bu iş... Acabâ dünyada kaç kişi tam mânâsiyle mü'mindir?

S. - Bu âyetin anlatmak istediği şey, göz müdür?

Emre - Evet, Allah'ı gören gözdür. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) rumuzlar içine gizlemiş, söylemiş. Fakat biz gevezelik edip her yerde pat! diye söyleyip duruyoruz. Nerdedir bu zeytin ağacı? Var mı böyle bir kandil? Bu kandil, doğrudan doğruya kâmillerin gözüdür.

Bu gevezeliğimizden dolayı halkın bizi taşlamakta hakkı yok mu? Bunlar hakikatten sırrullahtır. Sen de bir yerde söyleme. Nâehlinin yanında bunları konuşmak cidden vebaldir. Sizi münevver gördüğümüzden böyle konuşuyoruz. Mutaassıpların yanında bu meseleleri onların hazımlarına göre konuşuruz. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) de öyle demiyor mu? (Kellimûnnâse alâ kaderi ukulihim = İnsanlara anlayabilecekleri kadar söyleyiniz) diyor.

Sonra insan bu gerçek sözleri duysa bile, bu yolda bir emek çekip bu bilgiyi hak etmemişse, konuşulanlardan lezzet alamaz.

Zapteden: Şevket Kutkan

EMRE'den Nükteler, Vecîzeler:

*İşiten vicdândır, kulak değildir.

*Teneşir üstünde gönlün yıkanmaz.

*Ölüm bilgisinin hiç aslı yoktur.

Sâde bir idrâktir, duysan haberi...

*Babam (Kâbe)yi yaptı, taşı aldı dünyadan;

Ben geldim (Gönül) yaptım, kapısı bütün insan.

*Nefsimizi kakıdık (Âdem ilmi) okuduk;

O ilmi öğrenince,

Sudan çuval dokuduk.

*Bu ne çeşit ateştir:

Ahlâktandır odunu.

*Gözlerden kurulmuş Pazar,

Görenler, eder âhü zâr;

Bakışının ışıkları,

Aklın ötesinden yazar.

*Öldür beni, öldür beni,

Aklın ile bildir beni.

*Kibri, kini sürmeli,

(Dost) yüzünü görmeli.

*İdrâkin (Mesih)tir, vücudun (Meryem).

Emre – (Fehmi Görgün'ün kızı Serap'a) Sen kaşıntı mı oldun kızım? Öyleyse, kırmızı boyalı şeker yeme. Renkli kâğıtlı şeker de yeme. Kırmızı da giyme, Tırnağını da boyama emi kızım?

(Sonra orada bulunanlara) Kırmızı renkte çok oyun vardır. Kırmızı renk, güneşin faydalı unsurlarını geçirmez. Kırmızı ziya, fotoğraf camına bile tesir etmiyor.

(Emre'nin 23.11.1959 da söylemiş olduğu bu sözü teyit eden 22.2.1960 tarihli (Almanya'dan röportajlar) bülteninin bir makalesini aşağıya alarak okuyucularımızın dikkat nazarına sunuyoruz.)

Renkler ve hücrelerimiz üzerindeki tesirleri

Işık ve renk mühendisleri rahatımız için çalışıyorlar.

Yenilik: Renk kompozisyonlarının yarattığı tesirler.

Frankfurt a. M. (DaD)

Oda duvarlarının, perdelerin, möblenin itina ile birbirlerine ayarlanmış olan renkleri içerde yaşayan insanların rahatını ve çalışmalarından alacakları verimi arttırır. Bu hakikat kısmen ticarî ve kısmen de son derece ilmî maksatlarla çalışan yeni bir mesleğin ortaya çıkmasına sebep oldu. Dahilî mimarlar, dekoratör ve renk-ışık mühendisleri renk ve şekil nüanslarının ruhî hayatımız üzerindeki müspet ve menfî tesirlerini incelemektedirler. Mütehassıslar sistematik olarak renk kompozisyonlarının haleti ruhiyemizde yarattığı tesirlerin sırlarına günden güne daha yaklaşmaktadırlar.

Renklerin hayatımızda ne dereceye kadar rol oynadığı normal ve sıhhatli bir insanın hayatında o kadar göze çarpmaz. Buna mukabil insan hayatının kritik anlarında son derece büyük bir rol oynar. Matem ve sevinç, dört mevsim ve hattâ günün çeşitli şartları kendilerine has renklere sahiptirler. Gerek akıl hastanelerinde ve gerekse diğer hastanelerdeki renklerin insanlar üzerindeki tesirleri hususunda pek çok tecrübe yapılmaktadır. Renk ilmi için yepyeni bir husus, güneybatı Almanya'nın başşehri Frankfurt'ta çalışmakta olan Götz Neuke tarafından bulunmuştur.

Bu ilim kolu organlarımızdaki kan deveranının, cildin çeşitli renklerini haiz bir ışık huzmesine maruz bırakıldığı takdirde, gösterdiği reaksiyonlara ait tecrübelere istinat etmektedir. Götz Neuke bilhassa renklerin fiziksel ve ruhî tesir ve neticeleri üzerinde çalışmaktadır. Bu husustaki tecrübelerini Hartman ve Braun tarafından hazırlanmış olan (Fluograf) ismini verdiği son derece hassas termoelektrik bir cihazla yapıyor.

Bu suretle Neuke renklerin sadece göze yâni ayrıca herhangi bir surette sıcaklık tesiri olmadan organların kan dolaşımındaki tesirini inceliyor. Yapılan tecrübeler mavi ve yeşilin, kan deveranı üzerinde durgunlaştırıcı, kırmızı ve sarının ise hızlandırıcı bir tesir yarattığını gösteriyor. Normal ışık ise periyodik olarak bir iki tesiri beraber yapmaktadır. Kırmızı ve sarı demek ki aktifleştiren, hareket veren, buna mukabil yeşil ve mavi ise sükunet veren, teskin eden renklerdir. Götz Neuke'nin tecrübeleri, renklerin fizikî ve ruhî tesirlerinin hücrelerimizde yarattığı reaksiyonların ve hayatımızda oynadıkları rolün ehemmiyetini tebarûz ettirmektedirler.

Georg Kronenbitter

22.2.960 Tarihli (Almanya'dan Röportajlardan)

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufî Îzâhı
İçerisi Çok Karanlık

Hoca bir gün, evinin içinde yüzüğünü kaybetmiş; aramış, aramış, bulamamış. Bu sefer evin kapısı önüne çıkarak; yüzüğü orada aramağa başlamış. Hoca'nın bu hâlini görenler sormuşlar:

–Hocam, orada ne arıyorsun?

–Yüzüğümü.

–Peki sen yüzüğü içerde kaybetmedin miydi?

–Evet.

–Daha ne? İçerde kaybettiğin yüzüğü dışarıda niçin arıyorsun? –İçerisi çok karanlık da, onun için.

EMRE'nin Tefsîri:

Hoca içerde kaybettiği yüzüğü, dışarıda bilhassa aramıştır ki bu acâyipliği görsünler de sebebini sorsunlar. Hocanın hareketlerini seyredenler, aldıkları cevaba sadece gülüp geçmeselerdi, yâni Hoca'ya:

–Senin bu hareketlerinde ve sözlerinde bir hikmet var ama, biz anlayamıyoruz; bize bunu anlatır mısın?

deselerdi, ihtimâl ki Hoca, kendilerine şöyle bir şey söylerdi:

- (Yüzük) hepimizin aradığı (Hakikat Bilgisi), (Allah Bilgisi)dir. Bu, hepimizin malıdır ve kaybettiğimiz bir maldır. Onu nerede bulursak alırız.

Ev, kitapların ve bâzı inanışların dar çerçevesidir. O dar çerçeveden (Güneş) ışığına çıkmayınca yüzüğü bulamayız. Kitap bize bu (Gerçek Bilgi)yi gereği gibi öğretemez. Anlayamadığımız bir sözü kitaba sorsak, kitap, onu bize izah edebilir mi? Edemez. Onun için mutlaka (Canlı Bir Kitap) bulup müşkillerimizi ona sormalıyız.

Muhterem okuyucularımıza, mânâsı bu fıkranın mevzûu ile ilgili eski bir (Doğuş)un iki dörtlüğünü takdim ediyoruz:

Bu bir tılsımlı yolmuş,

Nice nice Âdem dolmuş...

Bir (yüzük) var, âşık bulmuş;

Bulamazsın demedim mi?

Âşık ol, gez sen bu (Arş)ı,

Görünür o (Şâh)ın (Baş)ı;

Aranılan yüzük: (Kaş)ı;

Bulamazsın demedim mi?

İç Kaynak Dergisi – Sayı: 25 | Kasım 1960

İç Kaynak Dergisi 25

İÇ KAYNAK DERGİSİ I Sayı: 25

EMRE’nin Konuşmaları: 25

Emre – Hangi dine mensup olursa olsun, insanların ibadet ettiklerini gördükçe içime bir ferahlık gelir. Filân haça tapıyor, filân ateşe tapıyor diye, insanların ibadetlerini hor görmek doğru mudur? İster ateşe tapsınlar, ister haça tapsınlar, Allah, onların kendisine taptıklarını bilmiyor mu? O bunu hor görmedikten sonra, biz nasıl görebiliriz?

Hayatımda iki defa, iki Hristiyan’ın kilisede ibadet ettiklerini gördüm ki hiç içimden çıkmaz.

Adana’dan Mardin’e kadar olan demiryolu, 933 senesine kadar Fransızlardaydı. Beni çok severlerdi. Direktörü, Depo Müdürü, Mühendisi, beni boş buldular mı, götürür, konuştururlardı. Ölüleri oldu mu, kiliseye de götürürlerdi beni. (Pres) isminde bir Depo Müdürü vardı; 65 yaşındaydı. Çocuğu yoktu. Üç sene papaz mektebinde okumuş; fakat papazlığı beğenmemiş; sonra mühendis olmuş. Şimendiferde Depo Müdürü idi. Bir anası vardı, belki 85 yaşında. Paydostan sonra beni evlerine çağırır, konuşurdu. Madam, Pres ve anası, beni evlâtları gibi severlerdi. Konuşulan şeyleri can kulağıyla dinlerlerdi; âdeta mâneviyâta âşık olmuşlardı.

Bir akşam, anası ne hasta, ne bir şeyken, oğluna:

-Oğlum ben öleceğim, diyor.

-Yok Ana; korkma.

-Korkmuyorum; ama sen İsmail'i al gel.

Biz şehirde oturduğumuz için beni bulamıyor. Gece yarısı olunca:

-Oğlum.. .Ben gideceğim; ama İsmail gelmeden beni kabristana götürmeyin; onu mutlaka bekleyin, diyor.

Sabahlayın ben vazifeye gidince -Kerimlerin Mustafa isminde bir revizör vardı; ona tenbih etmişler- beni Pres'lerin evine götürdü. Pres boynuma sarıldı. Anasının vasiyetini söyledi. Ölünün başucuna oturdum. Ben gelinceye kadar hiç ellememişler. Ben gidince, kadını soydular, yeni elbise giydirdiler, kundura da giydirdiler, bir sandığa koydular. (931'deydi). Kabristanları uzak olduğu için, bir kamyon getirdiler, etrafını çiçeklerle süslediler. Ben de başucuna oturdum. Ölüyü, Bebekli Kilise'ye getirdiler. Sandığın bir ucundan da ben tuttum, tabutları koydukları yere sandığı koyduk. Beyazlar giyinmiş bir papaz, sandığın kapağını açtı, etrafını dolanarak okumaya başladı. Sonra, kadının üzerine ufak bir şişedeki suyu serpti. Bu işi o kadar çok yapmış ki, kadının ayağından başına kadar serptiği suyun bir damlası bile yere, düşmedi. Sonra yüksek bir yere çıktı, bir şeyler okumaya başladı; fakat, okuduğu Türkçe değildi. Onun okumasını dinleyenler, hep yüzüne bakıyorlar; kendilerinden geçmiş gibi.

Güzel bir mahviyet hâli. Bir aralık, 15-16 yaşlarında bir kız meydana çıktı; sağ dizini dikti, oturdu. Öyle bir ağlıyordu ki, Allah seni inandırsın, döşü ıslandı. Ben onu öyle görünce, vücudumda hiçbir hissiyet kalmadı. Onun ilâhî muhabbeti, papazın yüzünde parlayıp yine kendine görününce, ben de aynen onun gibi oldum. Bu sevgi, bu ağlayış, Allah için değil mi? Bu bitişiklik, bu muhabbet boşa mı gider? Biz Müslümanlar, Hristiyanları hor görüyoruz ama, Allah, Kur'ân'da Kitaplarına, peygamberlerine inananlar, yâni Hristiyanlar, Musevîler, hatta (Sâbii)ler korkmasınlar diyor. (Bakara sûresi, 62.âyet).

Kur'ân'ın en başında, ilk âyet (Elhamdü lillâhi Rabbil'âlemin) diyor. Allah bütün âlemleri kanadı altına aldıktan sonra, millet, din tefriki nerede kaldı? Her dinin yönü, o (Bir Nokta)ya doğrudur, yeter ki bulunduğu yerde çakılıp kalmasın, yürüsün. Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , hangi peygamberin peygamberliğini reddediyor? Hepsini de hak olarak görüyor.

S. - Namazda sûrelerin Türkçe okunması hususundaki fikriniz nedir?

Emre - Şu beş altı yaşındaki çocuk bile soyunacak olsa görür görmez, içimizden bir ikrah doğar. Fenâfillâh olanlar için çıblaklık diye de bir şey yoktur ama, aklı başında ve şehvetli olanlar için tesettür lâzımdır. Kur'ân'da da, fenâfillâh sırrına ermeyenler için elbiseli olmalıdır. Fakat anlamak için; Türkçe'ye çevrilmeli, okuyup anlamalıdır. Çünkü Allah: (Ben Kur'ân'ı size okuyup anlayasınız diye gönderdim.) diyor. Fakat Kur'ân'ı anlamak kolay değildir. Kur'ân'ı kendi dilimize çevirsek de kolay kolay anlayamayız. Kur'ân Arapça diye, Araplar Kur'ân'ı anlıyorlar mı sanki? Anlasalar hepsinin evliya olması lâzım gelirdi. İmanın kâmil hâle gelmesi kolay değil. O Kudretin güneşi, (Selîm) olmayan kalplere çavmaz.

Namaz sûrelerinin mânâsını anlasak, Allah'ın huzurunda durup onda fânî olmağa çalışacağımıza, âyetlerin mânâlarına aklımız takılır, namazın tadını alamayız. Meselâ: (Tebbet yedâ - Elleri kurusun, kurusun elleri Ebûleheb'in), (mâağnâ anhu mâluhû ve mâ keseb - Malının

ve kazandıklarının, kendisine hiçbir faydası olmadı). (Seyaslâ nâren zâte leheb – Kendisi ve karısı, alevli ateşe atılacaklardır.), (Ve'mreetuhû hammâletelhatab – karısı odun hamalıdır), (fî cîdihâ hablûn min mesed – Omuzunda hurma lifinden bükülmüş bir ip vardır.) Ondan sonra Allahû Ekber! Haydi rükûa. Namaz sûrelerinin mânâ elbisesi soyulunca, insan, Allah'tan ziyade Ebûleheb ile ve karısıyla meşgul olur. Fakat, eğer namaza duran adam, Allahû Ekber! Der demez Allah'ta fam oluyorsa, o kimse için ne Ebûleheb kalır, ne de karısı.

Vaktiyle, Cüneydî Bağdadî, bir dervişine uzun bir zaman için seyahat vermiş. Seyahat emrini alır almaz adamı bir (hâl) sarmış. Seneyi vaktı unutmuş. Birkaç sene gezip dolaştıktan sonra, Efendisinin yanına dönmüş. Kapıyı çalmış: Tak! Tak! Cüneyd bir eserle meşgulmüş. Karısı da sokak kapısının arkasında yıkanıyormuş. Cüneyd soruyor: –Kim o?

Derviş, kendinden geçmiş bir hâlde cevap veriyor: –Hak!

Hemen kadına:

–Çabuk kapıyı aç! diyor.

–Aman Efendi, çıblağım...

Cüneyd asâbiymiş de; karısına, sert bir sesle bağırıyor. Kadın korkusundan kalkıp hemen kapıyı açıyor, arkasına saklanıyor. Derviş lâmbur lûmbur içeri dalıyor, doğru efendisinin kucağına atılıyor, sarılıyorlar, koklaşıyorlar. Cüneyd bakıyor ki dervişte (hâl) tamam ama, (ilim) noksan; onu ayıktırmak ve işi anlatmak için eline bir kalbur veriyor:

–Oğlum Mehmet! Şu komşunun ahırından, sahibi görmeden bir kalbur saman getir, diyor.

Mehmet:

–Peki Efendim, diyerek gidiyor; samanı alıyor, gelirken, yaptığı haram iş kendisini ayıltıyor. Efendisinin evine geliyor; yine kapıyı çalıyor.Cüneyd soruyor: –Kim o?

–Benim efendim, Mehmet.

Cüneyd karısına diyor ki:

–Kapıyı açmağa giderken başını ört.

Kadın kapıyı açıyor. Derviş aklı başında olarak, mahcubiyetle içeri giriyor. Adam bir müddet oturduktan sonra. Cüneyd:

–Oğlum, sen iki sene daha seyahate çıkacaksın, diyor.

Derviş:

–Peki efendim, deyip çıkıyor.

Adam gittikten sonra, karısı, Cüneyd'e soruyor:

–Bu ne perhiz, bu ne lâhana turşusu; ilk geldiğinde, Adama, bana çırılçıblak kapı açtırdın, ikinci gelişinde başımı örttürdün; bu ne hikmet?

- İlk seferinde ben (Kim o?) dediğim zaman (Hak!) dedi. O zaman onun nazarında Allah'tan başka kimse yoktu. İkinci gelişinde (Kim o?) deyince, (Benim! Mehmet) dedi. Aklı başında, Mehmetliği, yâni nefsi üzerindeyken o da şehvet sahibi bir insandır. Sonra baktım ki adamda (hâl) var, fakat (ilim) yok, onu âlemi farka getirmek için hırsızlık

yaptırdım. İlimsiz aşk, insanı yakar, kül eder. Hırsızlık yapınca, ayıldı. Samanın sahibi, ahır, merkep, kalbur etrafını sarmaya başladı; aklı dünya görüşüyle görmeye başladı. Ben (Kapıdaki kim?) diye sorunca (Mehmet) dedi. Allah gitti, Mehmetlik geldi. O zaman da örtünmen lâzımdı.

Bu fakîr ister ki, bütün herkes (fenâfillâh) hâline ersin; ben de onlara hizmet edeyim. Ama benim hizmetim ne şeyhlik, ne kâmillik, sırf hizmetçilik ve bir sevgi. Kat'iyyen. Başka ne bir düşüncem, ne de bir arzum var...

O kadar zor... O kadar da kolay. (Kul eûzu bi – Rabbilfelâk) gibi. Duydun mu: benlik; açtın mı: Tamam.

Kur'ân'ı canlandırmadan, ondan hiçbir şey anlaşılmaz. Canlandırmayan, dirilmeyen insanlar (Diri Kur'ân)ı göremez. Kur'ân dürülü bükülü değildir.

Din, toprağı ihyâ eden suya benzer. Dinsiz milletler, memleketler kuru toprağa benzerler, mahsul vermezler. Ruslar yakında kendi kendilerini yiyecekler. Miadlarını doldurdular. Çinliler biraz daha yaşarlar. Çinlilerin dindarları çok; ama Ruslarınki çok azaldı.

Her din bizimdir. Hz.Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , her peygambere hak demiştir. Ama tekâmül eden yegâne din, İslâm dinidir. Diğerleri kendi zamanlarına göreydi; orada kaldı. Hristiyanlık, Yahûdilik bizim dinimizi ihtiva etmez; küçüktür. Ama bizim dinimiz onların hepsini içine alır. Her din böylece bize lâzımdır. Biz dindarları severiz, dinî darları sevmeyiz.

Kuru kuruya dindarlık da işe yaramaz. İş, dinin içine girebilmektir. Dışında, kapısının önünde istediğin kadar gez; neye yarar? Mâdemki din bir yoldur. O halde o yolu yürüyüp bitirmeli. Yolun sonuna varamaz da, ortada kalırsak yazık olur. Din, kendi varlığımızın sahilinden (Ebedî Varlık)ın sahiline varmaktır. Bâzı doğuşlarda: (Dini bırak, Dost'u ara) gibi mısralar var. Akıl bu türlü sözleri yanlış anlıyabilir. Biz dini inkâr etmeyiz. Şehirden çıktık, köyümüze geldik. Artık yol kaldı mı? İşte o doğuşların (Dini bırak...) dediği, (Yolda durma, eve gir!) demek gibi bir şeydir.

İsmail Hüsrev Bey, bize: (Tarîkatınız var mı?) dedi. Evvelâ var gibiydi ama, şimdi kalmadı. Yol vardır, inkâr etmeyiz; fakat yürüdük, bitirdik. Yol, tarîkat kalmadı. Dinin sonu yokluktur; yâni Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in (Fakîr) dediği hâl. İnsan, Allah'a yaklaşırken bir (yokluk) zuhur eder. (Ölmeden evvel ölme) budur. Bizim yokluğumuz, Allah'ın varlığıdır. Bu âleme, bazıları (ilim) yoluyla, bazı kimseler de (Aşk) yolundan yürürler. Ömrü beşer, (ilim) yolunu yürüyüp bitirmeye kâfi değildir. İnsan Aşka temas etmedikçe oraya gidemez. Aşk çok sür'atli götürür. İlim aşkla yarış edemez, çok gerilerde kalır. İşte Yunus Emre! Ne okuması var, ne de yazması. Olsa bile, eser yazacak kadar değil. Âlim olsaydı, başka eserler de yazardı.

Yol bitince, din de biter. Yâni Hristiyanlık, Yahûdilik, Müslümanlık deyip ayırdığımız dinler biter. Daha doğrusu, bu ırmaklar o noktada birleşir, büyük ve tek bir nehir olur, ondan sonra ummana dökülürler. İnsanoğlu, din yollarını bitirip o birleşim noktasına gelmedikçe (Tevhid) yoluna giremez.

Öbür dinlerin de dışları ilmi; içleri de (hâl)de inkılâb etmiş ama, Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) dini kadar değil. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) dini her gün yenidir. Onlar, o yolu yürüyüp bitirmedikçe, gözümüzden bakan (Ebedî Diri) varlığı bulamazlar. Füzeler yapan insanların dehâsı bile bu hususta âcizdir.

Sebebi de, onlar (İsâ)ya murâbıttırlar. Ama gine de bize bitişiktirler.

S. – Evet, arı petek yapar ama, o petek, bir milyon sene evvelki peteğin aynidir. Buyurduğunuz gibi, din, insan zekâsı gibi daima yenidir.

Emre – Dinin dışı, böyle çeşit çeşittir. Fakat içi birdir.

Hristiyanlığa bak: ne kadar çeşitli inanışlar var. İslâm dininde ne kadar çeşitli mezhepler, meşrepler var. Ama içine girince Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) de dahil, hepsinin sözü birdir, özü birdir; muhabbeti, lezzeti birdir. Dinin dış tarafında kalmış hocalara bak: hepsi ayrı ayrı; sözleri, iddiâları ayrı. Zaten iddiâ bittikten sonra başlar o tatlı âlem. İddiâ cehaletten gelir; cehalet ise, daima medenîyete düşmandır.

S. – Bir zamanlar İstanbul'da bulunuyordum. Plajdayız. İsveç Konsolosluğundan birisi var... Bana bir şiir oku, dediler. Mehmet Akif'ten (Çanakkale Şehitlerini okudum; bir de Nedim'den bir gazel, O İsveçli yanıma geldi:

- Farsça bilir misin? dedi.
- Şöyle böyle dedim. Bir sual daha sordu:
- Edebiyatın kaynağı ne olabilir?
- Aşk dedim. O, bunu şehevî aşk anladı; ben de o mânâda söylemiştim.
- Hayır, dedi.
- Hamâsi aşk, dedim; gine tatmin olmadı.
- Mevlânâ'yı okudun mu dedi.
- Hayır, dedim, ama hocamız anlatmıştı. İsveçli:
    - Bütün aşkların kaynağı tasavvuftur, tasavvuf aşkıdır, dedi.

Emre – Hakikaten, lezzetin târifi olamayacağı gibi, aşkın da tarifi olamaz. Çünkü o da bir lezzettir. Aşkın tarifi, insanın kendi arzusuna göredir. Aşk, her şeyi muhittir. Kumarbaz, kumar oynamaya âşıktır. Irz düşmanı, kadına, kıza; tüccar paraya; füzeci füzeye âşıktır. En temizi, aşkın menbaına ermiş, erkekleşmiş bir insana âşık olmaktır. Mevlânâ, (Şems)e âşıktı. Şems kimdi? Şems, benliğini hazmedip kemâle ermiş bir erkek, bir insandı. Mevlânâ, ona bunun için âşıktı. Aşk, çok şümullü bir şeydir.

Kedi de âşıktır; fakat fareye.

Aşkın târifi imkânsız. Bu kadar konuştuk ama, anlaşabildik mi? Mânâ, herkesin kendi aklına göredir. Aşk tefsîr kabûl etmez; Kur'ân gibi.

S. – Rab da öyledir, değil mi?

Emre – Evet. Bilmeyen, Rabbı semada arar. Halbuki Rab, ilâhî yolun mürebbîsi, öğretmenidir. Allah'ın Kur'ân'da en çok geçen ismi (Rab)dır. Eğer Kur'ân Arapça kelimelerden ibaret olsaydı, Arapların hepsi Kur'ân'ı anlar, evliyâ olurlardı. Ama Kur'ân, Arapça değil, Rabcadır. İnsan, ilâhî yolda yürürse, zaman gelir ki, Kur'ân, gözden okunur, gözden söylenir, içten söylenir, içten dinlenir.

Bu vücudun yaşaması, gıdâ iledir. Fakat bir devre gelir ki, ne kadar gıdâ alsak, vücut gine

yaşayamaz, devrilir. Gıdanın vücudu göz önünden kalkınca, yani yenilince, vücudumuzda kendini gösterir. Mâneviyatta da, zevk, sükût etmesini öğrendikten sonra başlar. (Hayran hayran kendisine bakan Mustafa Mumkaya'ya dönerek):

–Mustafa Baba! Gel bu hâlini arkadaşlara anlatabilirsen anlat.

Mustafa Baba –

Emre – Anlatıyor işte; gözleriyle anlatıyor. Kalb çalıştı mı, dil durur,

insan, gözden gıda almaya başlar, ruh dediğimiz içi büyür. Gıda ile büyüyüp, nihayet bir gün çürüyecek olan bu vücudun içinde kalırsak, onunla birlikte biz de çürürüz. Kötü ahlâklar, bu çürümenin kokusudur.

Gıdânın tadı, vücudu göz önünden kalktıktan, yani yendikten sonra anlaşılacağı gibi, aşkın tatlı hâli, biz kendimizden geçtikten sonra başlar. Bak, şimdi hep birbirimizde faniyiz. Neden? Sevdiğimizden. Kesret var mı şimdi? Ben hepinizde fâniyim, siz de bende. Nereye gitti kendi varlığımız? Ortada kalan, Allah'ın varlığıdır. Biz aradan çekildikten sonra, söyleyen de odur, dinliyen de. İşte şimdi ne ben varım, ne de siz. Ne büyükler var, ne küçükler. Yalnız bir Allah. Hangimiz ben! diyebiliriz? Varlık, benlik bitince azap da biter. Ama bu sözü de herkes aklına göre anlar. Varlıktan vazgeçmek, vücudu ve aklı terketmek değil. Aklı terk edersek deli oluruz. (Aklı terk et.) demek, (Çocukluğu bebekliği terk et) demektir. Muhiddîni Arabi: (Akıl, develerin ayaklarını bağladıkları "ikal" den gelir.) diyor. İnsanların ayağını bağlayan da kendi akıllarıdır. Ne bağlı ayak yürüyebilir ne de bağlı akıl. (Aklı bırak) demek, (aklı cüz'ünü Aklı küll'e ulaştır.) demektir. Aklı cüz kendikendine Aklı Küll'e gidemez; çünkü ayağı bağlı. Onu ancak aşk götürür. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) buna (refref) demiş, (Cebrail) demiş. Allah'ın muhit olduğunu bilen Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in vasıtaya mı ihtiyacı olur.

Aynı gülü koklayan herkes aynı kokuyu alır zannederiz; hayır; kokuyu, aklına göre, burnundaki guddelere göre alır. Hattâ burun, zamanla yıpranır, yaşlanır, koku alma kabiliyetini bile kaybeder; yahut bu kabiliyet azalır. Dinlediğimiz veya okuduğumuz kelâmlar da böyledir. Kur'ân'ı anlamak da kolay değil. Kur'ân'ı bazıları yalnız kulağıyla dinler; duyduğunu tekrar eder. Bu, taklittir. Bunun ne kendisine faydası olur, ne de başkasına. Kur'ân'ın hulâsası, bir sevgidir. Ama bu sevgide şehvet veya şöhret varsa, eyvah; hem çürür, hem çürütür. Bir insan Allah bilgisi mevzûunda söyledikleriyle öğünüyorsa, yazık...

Akşam bir yerdeydik; konuşmamız hep Kur'ân, tasavvuf üzerineydi. Allah, Kur'ân'da : (Sizden teşekkür bile istemeyiz.) diyor. Allah, bize verdiklerine karşılık olarak bir şey istiyor mu? Neye ihtiyacı var ki istesin? İbadete mi, paraya mı? Aşkımıza mı? Onun bütün söyledikleri, bizim menfaatımız içindir.

Zaman gelir ki Kur'ân canlanır. Ama bunu ancak aşk yapar. Meselâ, okuttuğunuz talebeler sizi sevmeseler, sizden bir şey öğrenemezler. Siz de onları sevmezseniz bir şey öğretemezsiniz. Sevgi karşılıklıdır. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) : (Küllü şey'in zevceyn – Her şey çifttir.) der. Sevgi deyince? Bu dünyada ne kadar sevgi var. Şehvetperest kimse sevgiyi başka türlü anlar. Şehvet de bir aşktır ama, maddî bir aşk. Nebatların dişileri, erkek nebatın tozları rüzgârla yanından geçerken açılır, o tozları içine alır. Bizim de sevgilerimiz rızâlillah birbiriyle izdivaç etmezse, bu ilimden, bu hâlden bir şey anlayamayız.

S. – Bu da ahlâk temizliğiyle olur, değil mi efendim?

Emre – Evet. (Bu ilmin rehberi ahlâk ve edep.) Onun için (tahallakuu biahlâkillâh.) denilmiş ya...

S. – Bâzı kimseler cehennem var, bâzıları da yok diyorlar.

Emre – Cehennemin cehil olduğunu bilip hazmettikten sonra cehennem kalmaz. Cennetin de ebedî bir zevk olduğunu anladıktan sonra o da kalmaz. Ne cennet var, ne de cehennem denmesi bunun içindir.

Bunları mutaasıplarla konuşmayız. Behlül câmiye gidemezmiş; çünkü namazı, gezerken tozarken de kılmayı öğrenmiş. Bir gün Hârun Reşit onu zorla câmiye götürüyor. Namazdan sonra, başlamış vâiz: (Cehennem şöyle bir ateştir; cennette köşkler, hûriler var...) demeye. Behlül hemen yerinden fırlıyor, dışarı çıkıyor. Bir müddet sonra elinde bir kürek ateş, bir koğa da su, câmiye geliyor. Onu böyle kürek ve kovayla görenler soruyorlar:

-Ne yapıyorsun Behlül?

-Şu suyla cehennemi söndüreceğim; şu ateşle de cennetteki köşkleri yakacağım ki, insanlar şu vâizin elinden kurtulsun, diyor.

Evet cennet, cehennem yok değil, var; fakat bizim anladığımız gibi değil. Ebedî zevke ermeyen bir insan gelip cenneti, cehennemi sorsa, ona bunu nasıl anlatırsın? İnsana bunu ancak aşk anlatır. Oralara bizi ancak aşk götürür, başka hiç bir şey götürmez.

S. – Birisine (Ser be-zemin, düm be-hevâ mîküned-Gûyi ibâdât-ı Huda mîkûned) beytini okudum da, inanmadı.

Emre – Yerini göstersen, kızar bile. İhtiyar bir kadın var, beni çocukken çok severdi. Hattâ ben çocukken, onun bir çocuğunu kazârâ öldürdümdü de, kızmamıştı bile. Anam beni döğecek olduydu da: (Yoo. kazâdır; çocuğun ömrü bu kadarmış.) demişti. Bu kadın (Tabur İmamı) dedikleri bir adamın yanına gider, gelirdi. Tabur İmam'ına bizim (Doğuş)ları okumuş; adam: (Bunlar zındık sözüdür.) demiş. Ben kadına dedim ki: (O imam Yunus Emre divanını okur mu?) (Evet, her vakit okur.) O sırada bizim kızlar bir şeyler dikiyorlardı; kırpıklardan birkaç tane aldım; kitabın bâzı sahifelerine koydum: (Bu kitabı ona götür; şu işaretlediğim yerleri okusun.) dedim. (Peki) dedi, götürdü. Adam oraları okuyunca, divanı kaldırmış yere atmış; kitap parçalanmış. Mutaasıplar böyledir, hazmedemezler.

Bizim hemen hemen bütün anlayışlarımız yanlış, meselâ abdestin gayesi temizliktir, yoksa, Yunus Emre'nin dediği gibi, su bizim kötü ahlâkımızı yıkayabilir mi, günahlarımızı temizleyebilir mi? Halep'te bir cami var; caminin bir de havuzu. Havuzun üst ve alt taraflarında birer yarık; yani suyun akacağı birer küçük yol. Su bu yarıktan giriyor, öbüründen çıkıyor ama, çok ağır olarak. Cemaat hep orada abdest alıyor. Biri suya sümkürürken, yanındaki o pis suyu ağzına alıyor.

Antep'de de öyle. Bir sırada beş on helâ var. Su, birinden diğerine geçiyor. Bir tarafta tekne gibi bir havuz var; çocuklar orada yıkanıyorlar. O su, taştan bir olukla birinci helâya geliyor. Helâda yine taştan yapılmış çanak gibi bir yer var. Orada pisliklerini, pis ellerini yıkıyorlar. O pis su ikinci helâya geçiyor. Ondan sonra üçüncüye, sonra hepsine, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) bize böyle mi yapın dedi? Halbuki onun her sözünde bir hikmet vardır. Meselâ namazı ele alalım:

Namazın hem sıhhî, hem de mânevî faziletleri var. Sabah namazı, siyah ve beyaz ipliklerin yedi adım yoldan fark edileceği bir ışık, bir aydınlık bulunduğu zamanda kılınıyor. Radyonun alıcı lâmbasının zîyası da bu derecede bir ışıkla yanar. O ışık sesleri mağripten, maşrıktan alır. Sabah namazı vaktinde kuvvetli rüzgâr esmez. Sabahları serin bir bâdisabah eser. Hafif bir çiğ yağar. Bu hafif rüzgâr, vücutta kan, yağ ayarını yapar. Vücut, bu zamandaki zîyadan ve yağan çiğden de istifade eder.

Vücudumuz, milyarlarca hayatla doludur. Dünyada ne varsa onlar vücudumuzda da vardır. Vücutta altın var; altın olunca, kuyumcu da var. Bakır var, bakırcı var. Velhâsıl her şey var, hepsi var. Bu sanatkâr mikroplar, yediğimiz gıdalardan kendilerine lâzım olan madenleri alır, icap eden yerlere götürürler. Biz gece uyuyunca, o sanatkârlar da uyurlar. Gündüz uyumak fenâdır; sıhhatimiz bozulur. Çünkü biz gündüz uyurken, vücudumuzda uyumayıp çalışan hayatlar var. Fakat bir kısmı da bizimle beraber uyur. Böyle bir kısmı uyur, bir kısmı uyumaz olunca vücudun intizamı bozulur, hastalanırız.

Sabahlayın biz uyanınca, maden aramaya giden, belki yolda uyuyup kalan sanatkârlar da dâhil olmak üzere, vücudumuzdaki bütün uyuyan canlılar uyanırlar. Sabahın o saatinde soğuk su ile abdest alınca daha çok canlanırlar. Namaza durunca, ellerimizi başımızın hizasına kaldırırız. Her vakit aşağıya doğru inik vaziyette olan elimizdeki hareketsiz mikroplar, yâni sıhhat mikropları, böylelikle harekete gelirler. Namazda eğiliş, kalkış müddetleri, saatin umumileşmediği bir devirde (Sübhâne Rabbiyel'azîm) gibi mânâlı cümlelerin üç defâ tekrar edilmesi suretiyle ölçüye alınmıştır.

Bu hareketler beş vakit tekrar ediliyor. Namazın sıhhî bir gayesi olduğu aşikârdır. Fakat asıl maksad, (huzur)dur; yâni Allah'ın huzuruna durmuş olduğumuzu anlamak, bilmektir. Halbuki biz namaza durur durmaz alıp satmağa, düşünmeğe başlıyoruz.

Halbuki nice namazlar var... Namaz bir çeşit değildir ki... Huzur tutan, yâni namazda Allah'ın huzurunda olduğunu gerçekten bilen bir insan ne söylediğini, ne okuyacağını bilebilir mi? Böyle bir insanın namazında rikât, adet kalır mı? Hani dinde reform olur mu, olmaz mı diye münakaşa edip duruyorlar ya? İşte bu da bir reform ve kendikendine olup duruyor. Ama şekilde değil, mânâda bir reform. Çünkü namazın şekli, namazların en mükemmel şeklidir. Hazreti Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in bizzat kendisi söylemiş: (Zamanın tegayyürü ile ahkâm da tebeddül eder.) demiş. Fakat bu zorla olmaz; kendikendine olup duruyor.

S. – Mâneviyata âşinâ olan insanlar hiçbir şeyden müteessir olmuyorlar; dâimî bir zevk içindeler. Bu zevki nasıl elde ediyorlar?

Emre – Behlül'e: (Ayak yalın, baş kabak gezdiğin hâlde, nedir bu sendeki zevk?) diye soruyorlar. Behlül cevap veriyor:

–Burada söylemem.

–Ya nerde söylersin?

–Arkamdan gelin.

Asıl soran Hârun Reşit ama, kendisi sormaya tenezzül etmiyor da, vezirlerine sorduruyor. Behlül koşa koşa şehir dışına doğru gidiyor. Vezirler de arkasından koşmağa mecbur oluyorlar. Şehrin haricinde bir harabe varmış. Her yer yıkıldığı halde yalnız bir sütun kalmış. Behlül vezirlere diyor:

–Hadi bunu da devirelim.

Deviriyorlar. Behlül bu sefer de:

- Hadi bu sütunu iki ucundan tutarak kaldırın, diyor. Uğraşıyorlar, muvaffak olamıyorlar.

- Bir ucundan tutup kaldırın, diyor. Hepsi birden uğraşıp bir ucundan tutarak kaldırıyorlar.

–Öbür ucundan kaldırın diyor; yine kaldırabiliyorlar. Behlül, onlara böyle yaptırdıktan sonra gülerek kaçıyor, uzaklaşıyor. Vezirler Pâdişâha geliyorlar, meseleyi anlatıyorlar: (Böyle böyle yaptırdı, sonra da bir şey söylemeden kaçıp gitti; biz bundan bir şey anlayamadık.) diyorlar. Hârun Reşid:

–Hâ... diyor, demek iki ucundan tutulursa kalkmazmış. Behlül'ün zevki, yâni mânevî zevk, şehevî dünyâ zevklerini arkaya attıktan sonra tecellî edermiş.

Şehvet yalnız kadına ve erkeğe karşı duyulan arzular değildir. Şehvet iştah demektir. Neye karşı bir ârzu ve iştah duyuyorsak, o şehvettir. Behlül'ün anlatmak istediği gibi, ya dünya zevkleri, ya mânevî zevk!

S. – İşittim ki birisi, daha hayatta iken kendisine türbe yaptırıyormuş.

Emre – Bir kâmil, bu âlemden gideceği vakit, talebelerini topluyor; onlara:

–Ben bu âlemden gideceğim diyor ve nasihatlerde bulunuyor.

Talebeleri:

–Sana bir türbe yapalım mı? diyorlar.

–Hayır, diyor, öldükten sonra beni kırlara atın.

–Aman efendim, kırlarda seni çakallar, vahşi hayvanlar yer.

–Öyleyse, yanıma bir deynek koyun.

–Ne olacak bu deynek efendim?

–Çakallar gelince kovalarım.

–Aman efendim, ölü, çakal kovalayabilir mi?

–Çakalları bile kovamayan bir leşin ne kıymeti olur ki siz ona türbe yapacaksınız?

Talebeler meseleyi anlıyorlar.

Biz bu vücut leşinin içinden çıkmaya çalışıyoruz; bilmem kimse, o da leşine türbe yaptırmaya heves ediyormuş.

S. – Efendim, hocanın biri de, yâni köy imamı, köyden istediği kızı kendisine vermeyince, köyün hamamını yaktırmış.

Emre – Vaktiyle bir Yahudi, bir dağ başında külliyetli miktarda mücevherat olduğunu öğreniyor. Fakat dağa yol yokmuş. Bir hile düşünüyor, şehirde dellal bağırtıyor:

Kim bir katırın karnına bir saatliğine girerse, çıktığı zaman ona gayet güzel bir kadınla şu kadar para vereceğim! diyor. Ahmağın biri bu işe razı oluyor. Adam, ölmüş bir katırın karnına ahmak herifi koyuyor, dikiyor, kartalların geldiği bir yere bırakıyor. Kartallar leşi kaldırıp o dağa götürüyorlar. Katırın karnını yarınca adam meydana çıkıyor. Kartallar korkup kaçıyorlar. Yahudi

evvelden adama tenbih etmiş: (Sen bana mücevherleri atarsın; ben de sana ineceğin yolu gösteririm.) demiş. Adam mücevherleri atıyor; fakat Yahudi, adamın yüzüne bile bakmadan çekip gidiyor. Biçare ahmak, orada açlıktan, susuzluktan ölüyor. Kartallar onun da leşini yiyorlar.

Zümrüdüanka, her sene, sevdiği kuşları da beraberine alarak yaylaya gidermiş. Bir sene kargayı da götürüyor. Karga, o dağda leş olduğu için, Zümrüdüanka'ya rica ediyor: (Yaylaya mücevher dağının üstünden gidelim.) diyor, o da (Peki.) demiş bulunuyor. Dağa vardıkları zaman karga hemen bir leşe konuyor. Zümrüt de onu seyredermiş. Karga leşin karnını deşince, pislikler Zümrüdün yüzüne gözüne sıçrıyor. Zümrüd, o zaman: (Kılavuzu karga olanın burnu boktan kurtulmaz.) diyor. Onlar da aynen böyle.

Zapteden: Şevket Kutkan

EMRE'den Vecize - Mısrâlar: *Bütün yollar yürür gider vicdâna, Ondan sonra teslim olur Rahmâna.

*Âşık olan gönül (Arş-ı Rahmân)dır.

*Bu bir (Aşk)ın bâdesidir.

Ahlâk sahipleri içer.

*İnsanı hayvandan fark ettiren hâl: Bilgilerden çıkan elemli bir ses.

*Bâzâr-ı âlemdir sanki bir mahşer... İçinde dolanır her gelen beşer; Herkes, sevdiğine müşteri olmuş, Kimi ihsan alır, kimisi de şer. *(Defter)i, (Mizân)ı: Gönlü, alanın, (Kalem)i gözüdür memur olanın.

*Işığı (Âdem)dir, her varlık fener. Ziyâsı sâbittir, seyreder döner.

*Terk edersen (Esmâ)yı.

(Müsemmâ) olur ayân.

*Yarabbi bu nasıl mektep:

Yazısı olmaz hece.

*Sırrı kimseye deme.

Versin şehâdetname

Nasreddin Hoca Fıkralarının Tasavvufî izahı

Elbisen ne taraftaysa o tarafa

Gusletmek için Akşehir gölüne giden biri, Hoca'ya sormuş:
-Hocam! Gusül abdesti alırken ne tarafa döneyim?

Hoca hemen cevap vermiş:

-Elbiselerini nereye çıkarırsan o tarafa!

EMRE'nin Tefsîri:

Umumî anlayışımız, din meyvasının ekseriya kabuğunu kemirmektedir. Elbette ki kabuğu kemirmekle (iç)in lezzeti alınamaz. Meselâ, abdesti, elimizi, yüzümüzü ıslatmaktan ibaret bir iş

zannederiz. Bu yüzdendir ki abdest alırken yüzüğü hareket ettirmeli mi, ettirmemeli mi diye yıllar yılı münakaşalar, mübâheseler etmişizdir. Oysa ki, Peygamberimiz, yıkanmayla ilgili dinî ahkâmın gayesini (Temizlik imândandır.) diyerek desturlaştırmıştır.

Keza, bir dakika içinde, sanki arkamızdan atlı geliyormuş gibi acele acele kıldığımız namazların (huzur) gayesiyle yâni Allah'ın huzurunda bulunmak gayesiyle ne alâkası vardır?

Demek ki biz, şeklî hareketlerden ibaret zannettiğimiz ibadetleri yaparken, yahut dinî kaideleri anlarken onların hikmetlerinden uzaklaşıyoruz. İşte Nasreddin Hoca, guslün ve dolayısıyle dinî ahkâm ve ibadetlerin birer hikmete birer sebebe dayandığını anlamayan bizlere sebebini anlamadan filân tarafa döneceğiz diye elbisemizi çaldırıp çırılçıplak kalmaktansa, hem gusledip, hem de elbiseye bakmanın en uygun hareket olacağını anlatmak istiyor. Çünkü guslün gayesi filân tarafa dönmek değil, pisliklerden temizlenmektedir. Çıplak kalan insan, ibadet bile edemez.

EMRE'DEN GÜZEL SÖZLER, NÜKTELER, VECİZELER VE ENSTANTANE CEVAPLAR

Bir musîbeti, bir felaketi tatlı ve hoş görürsek, o musîbet ve felaket rûhun gıdası olur.

***

İnsan, insanlaştıkça insanları sever. Hayvanların akrabası, çoluğu çocuğu olur mu? İnsan ağaca benzer: Dallarını ayrı görmez.

***

Soran – Herhangi bir parti ile alâkanız var mı?

Emre – Hayır, biz, "parti" değil, "küll"üz.

***

Gülmek kolay, ağlamak zordur. İki şeker parçası kuru kuruya birbirine yapışmaz; fakat ıslatılırsa yapışabilir. Mâneviyatta de insanları birbirine gözyaşı birleştirir.

***

Hacca gidecek olanlar, küsmüş oldukları kimselerle barışıyorlar. Ne güzel şey…

***

Biz kimseye küsmeyelim, kırılmayalım. Kırık bir kâsede su durur mu? Kırık bir kalpte de Allah durmaz.

***

İnsanların kabahatlerini görürsek, yani onları bu kabahatlerinden dolayı kınarsak, o kabahatlere ortak olur, asıl büyük suçu biz işlemiş oluruz.

***

Allah'a yakın olanların fücûrattan sakınıp, takvâ yolunu tutmaları mutlak şarttır. Uzakta bulunan bir pisliğin kokusu burnumuza gelmez: sâdece sözü kulağımıza gelir. Halbuki yanımızda bulunan pislik, bizi, kokusuyla rahatsız eder.

***

Güneş bir ama, tecellisi cisme göredir.

***

Büyüklük, seni büyük görenin karşısında küçülmektir. Bazı kimseler, hürmet gördükçe, daha beter şişerler. Halbuki için kan, dışın gündür. İki dakika sonra başına ne geleceğini bilemezsin; hani, nerede kaldı büyüklük?

***

Hiçbir kimse, tesellisiz yaşayamaz; fakat teselliyi unutmayan da (Hakikat)i anlayamaz.

***

Allah'la aramızda bulunduğundan bahsettikleri hicap; herkesin kendi ahlâkı, kendi tabiatları, kendi aklı, kendi bilgisi, kendi inanışıdır.

***

Akıl, o âlemde yürüyemez. Baksana, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in aklı bile (Sidre-i Müntehâ)ya kadar gidip, orada duruyor. Ondan öteye ancak (Âşk) gidebilir.

***

Anamızın karnında hareket edebilirdik ama, yürüyemezdik. Şimdi de aklımızın karnındayız; şimdi de yürüyemiyoruz. Zaman gelecek, doğacağız, büyüyeceğiz, yürüyeceğiz.

***

Soran - Şu nefsin kuyruğunu bir koparsak.

Emre - Sen onunla aklın arasındaki bağı kopar; o, kuyruğuyla bıraksın gitsin. * Zenginlik bakımından senden yukarda olanlara bakarsan,azaba düşersin; sensen aşağı durumda olanlara bakarsan rahat edersin. Yukarıya, Terâkki etmek için bak.

***

Beşeriyet hâli, bizim elbisemizdir: Yani hayatımızı kazanmak için, iccabında bağıracağız, çağıracağız, müteessir olacağız, hakkımızı isteyeceğiz; fakat yine de hoş göreceğiz. Böyle yapmazsak, çıplak kalırız.

***

Soran - İlim adamları çok alçak gönüllü oluyorlar.

Emre - İlim büyüdükçe insan küçülür. Ateşin yandığı yerde ot bitmez, gurur, kibir otları bitmez.

***

Kemâlet, tarikatın bittiği yerde başlar. Tarikat, yol demektir. Yol da inkâr edilmez ama, gideceğimiz yere varmazsak, yolda kaldık demektir. İstanbul buraya 1050 kilometredir. Bin kilometre gittin, 50 kilometre kaldı; sen de orada kaldın; neye yaradı bu?

***

TEKKELER KAPANMASAYDI, TASAVVUF MEYDANA ÇIKMAZDI.

***

Şu saatin içinde ne kadar parçalar vardır… Bunlardan bir tanesini çıkarsan, saat işlemez. Tasavvuf yoluda böyledir. Takvâ ister cesaret ister, sebat ister.

***

Karın boşalırsa, kafaya ilim dolar; kafa boşalırsa oraya Allah dolar.

***

Kabuğu soyulmadan evvel, tassavvuf fena görülüyordu. Çünkü onun kabuğu: şeyhlik, tarikât, tesbih vesairesiydi. Şimdi kabuk soyuldu, iç meydane çıktı. Bu (iç), gençliğin malıdır; onu gençlik ilerletecektir.

***

Soran – Şu Amerikalılar çok pratik insanlar: Büyük yemek dağıtma kaşıklarının içine çorba kaşığı, kahve kaşığı ölçüleri de yapmışlar.

Emre – Ölçü çok iyi bir şeydir. (Hakikat)te de ölçü vardır. Hakikâtin ölçüsü ilim değil ahlâktır. Ahlâk tekâmül ettikten sonra, ilim kendiliğinden gelir.

***

Beyin denizine, ilim rüzgarını estirdikçe, orada dalgalar, yani girintiler, çıkıntılar çoğalır, kafa inkişâf eder.

***

Eğrilik, kötü kalplilik ateşe benzer; bulunduğu yeri mutlaka yakar.

***

Karagöz perdesi, kâmil bir insanın kara gözünün bir perdesidir. Gözbebeğine de zaten (Şah) diyorlar.

***

İnsan çok büyüktür ama, küçüklüğünü bilse.

***

Bize (Mum söndürürler) bile diyorlar. Hâşâ! Biz, kendi mumumuzu söndürür, Allah'ın mumunu yakarız.

***

En zor şey, dönen dünyanın üzerinde dönmeden durmaktır.

***

Nasrettin hocanın sözleri, tohuma benzer: O, (Büyük Hakikat) ağacını güldürücü sözlerin tohumuna gizlemiştir. Tohumun kabuğu ne kadar sağlam olursa, içinden çıkan ağaç o kadar çok yaşar. Nasrettin Hoca da onun için zamanları aşıp geliyor.

***

Kimsenin dini inanışına karışmayacağız. Herkes bizim gibi düşünemez. Şu yoldan, bir günde ne kadar insan geçiyor. Bunların hepsine: (gelin, beraber geçelim) diyebilir misiniz?

***

Vicdanı muazzep olmayan insan, ölüdür. Bir ölüye iğne batırsan duyar mı? Başkalarının ızdırabından acı duyanlar, onlara bitişiktirler. Bunlar büyük adamlardır.

***

Allah! Demesini bilen bir insan deli olmaz. Deli olanlar Allah'ta fani olmamış sahte şeyhlerin, bizzat kendileri Allah! Demesini bilmeyen şeyhlerin delirttikleri kimselerdir. Müritlerinemanen hakim olamadıklarından, biçareleri delirtirler. Çünkü müritleri kendilerinden daha müstaittirler; ileri gitmek isteyince rehbersiz kalır delirirler.

***

Şeriat= Şeri at! Hakikaten, şeriat, yalnız kaideler, nizamlar topluluğu demek değil, asıl şeriat, nefisteki şerleri atabilmektir.

***

İnsan, hakkı, hakikati her gördüğü yerde tanımaz ve kabul etmezse, daima azap içinde yanar.

***

Dayaktan korkan çocuklar ıslah olurlar. Korkmayanlar sonra kendi kendilerini cehalet, sefalet değnekleriyle döğerler; hatta uykularında bile döğerler.

***

(Defineler, hiç inlemezse, yedi senede bir inler) diyorlar. İşte Rıza Murad Bey, Malatya'da inleyip, bu hâli ekip duruyor. Bu sözü, bu hâli anlatmak için söylemişler.

***

Emre – Duran Emmi bir ilâhi söylesin.

D.E – ……

Emre – Çabuk!

D.E. – Bep! Bep! Bep!

Emre – Yok, böyle söyleme.

(İç kaynak – Duran Emi'nin dâima hazır ve gergin duran gönül davuluna Emre, bakışlarıyla veya sevgi hamlelerinden ibaret hareketlerle vurunca Duran Emi'nin ağzından, elinde olmadan, o hamlelerin kuvvetine ve tazyik derecesine göre bep! Hep! Diye sesler çıkar. Emre, bu cezbe tecellisinin de bir nevi ilâhi söylemek olduğunu anlatmak için. (Yok bu tarzda söyleme diyor.)

***

Soran – Siz alevî misiniz?

Emre – Biz alevî değil, ilâhiyiz.

***

İnsan ağlayarak doğduğundan, her hâli şikayettir. Sevmek de bir şikayettir.

***

Ağlamak= Ağılamak; nefsin ağısı, zehiri, hakikatten gözyaşıdır.

***

İlmin nihayeti zevktir. Kendimizi bilmek sûretiyle öğreneceğimiz ilim bizi bu zevke getirir. Cezbe ve âşk bile kayıttır. Hiçbir kaydımız yok; fakat hiçbir kayıttan da geçmeyiz. Her tarikat bizim; bir adımlık bile yolumuz, tarikatımız kalmadı.

***

S – Âşk kayıt mıdır?

Emre – Âşıkın sözü ile uğraşılıyorsa, hâli tecelli etmiyorsa, kayıt.

S – Yazılması lazımdı da onun için sordum.

***

Nokta olmayan, ilimlerin nokta hâline getiremez; cümle olmayan, cümle göremez.

***

Dünya siyaset ile mânevi saadet bir arada yaşayamaz. Onun için bizim kat'iyyen din, millet tefrikimiz yoktur. Her din, her mezhep bizimdir. Onları oldukları gibi kabul ederiz. Değiştirmek kudretine mâlik olsak bile, değiştirmeyiz. Ne yaparsak, Allah'ın yapmış olduğu gibi yapmaya çalışırız. Her uzuv, yerli yerinde güzeldir. Gözü çeneye getirsek, gene görür ama, biçim bozulur. (Ama, mezahır âleminde siyasette lazımdır, her şey de. Hz Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , her şeyi yerli yerinde kullanmıştır.

***

Emre – Hafız!

Hafız– Efendim.

Emre – Değneğini ne yaptın?

Hafız– Elimden aldılar. Kimin aldığını bilmiyorum.

Emre – Bak, ben gözlüğümü cebimde taşıyorum; sen değneğini niçin cebine koymuyorsun?

***

Hâkikat hayvana değil, insana benzer. İnsan çıplak gezemezse, hâkikat, yani Allah ve tasavvuf kelâmında çıplak olamaz, hep örtülü, kapalı; rumuzludur. Bunun için (İlmi Ledün) diyorlar. Her peygamber ona bir elbise giydirmiştir. H3akikatin elbisesi din ve şeriattır.

***

Allah, Hâlik daima bir hâldedir. Ancak mahlukat her vakit oluş hâlindedir. (Külle yevmin Hüve fi şe'n) ayetini böyle anlamak lazımdır.

***

Yirminci asrın insanı eline tesbih alır çekerse, bu, posteki olur. Biz onların yerine o postekiyi çok saydık. Evvelden sadrazamlar bile postekide otururdu; şimdi koltukta oturuluyor. Koltuğunsa, posteki gibi sayılacak kılı yok. Bu asır, anlayış ve irfaniyet asrıdır. Posteki tekkelerin, rahle de medreselerin altında kaldı.

***

Peygamberlerden iki lisan bilen yoktur. Bilseler getirdiklerin kitabın iki dilden olması lazımdı.

***

Her hikmetin başı, korku olduğu gibi, her marifetinde başı korkudur. Düşman korkusu olmasaydı füzeler müzeler icad edilemezdi.

***

Reisi cumhur nasıl bir yere yalnız gitmezse, Allah da bir gönüle yalnız girmez… Onun da tevâzu, sevgi, şefkat, vicdan af gibi adamları vardır; onlarla gelir. Onun için Allah'ı davet eden gönül dar olmamalıdır. Geniş gönül sahipleri kimseye kızmazlar, her şeyi hoş görürler.

***

Herkesin yönü Allah'a dönüktür. Herkes, kendi kanaatinin, kendi inancının adımlarıyla Allah'a doğru yürümektedir. Herkes her şeyi söylemekte haklıdır; sövebilir, kızabilirler. Ne tarafa doğru yürüseler, yönleri bize doğrudur; sövseler, sövme adımlarıyla, kızsalar kızma adımlarıyla bize geliyorlar.

***

İnsanlar gençlikte hayâlle, yaşlanınca mâzi ile uğraşırlar, ne yazık.

***

S – Tarikata giren ağlamalı imiş?

Emre – Giren ağlasın; çıkanlarda gülsün oynasın.

***

Dünya harpsiz yaşamazmış. Ateşsiz olmaz. Vücut bile hareketsiz yaşayabiliyor mu?

***

Tapmak, insanın kendisini unutmasıdır. Allah için insan ateşe tapsa, boşa gitmez. Fakat kâfi değil. Ama yine de dünyaya, mala, paraya tapmak iyidir. Bu hiç olmazsa bir yoldur. Para, mal ise çıkmaz sokaktır.

***

Allah, bir kâmilden (Ben!) der ama, benliksiz, isimsiz (Ben!) der. Onu böyle Allah'ta fâni olduğu zaman kalbimize alabilir, ona murâbıt olabilirsek kurtuluruz.

Mansur (Enelhâk!) der ama, (Ben Mansur'um!) diyemez, derse, iblisiyettir.

***

Âşkın gömleği ilim, ahlâk, ve dindir. Âşk bunların ötesindedir.

***

Taassup, komünizm gibi serbest ve hâin fikirlere mâni olur. Taassup da iki türlüdür: İlmi taassup, cehlî taassup. Birincisi, vatanı, dini, namusu muhafaza etmek için lazım. Cehlî taassup, ne olduğunu bilinmeden, şuursuzca saplanılan taassuptur. Bu fenz. Bu, halkı tembelliğe ve irticâa götürür. Vatanı, milleti, dini de muhafaza edemez.

***

Gün, bir tane. Fazla değil. Biz bir tane olan günün içinden ömrümüz müddetince geçiyoruz. Attığımız ömür adımlarını gün zannediyoruz.

***

Kadınlık, erkeklik bir elbisedir. Allah, kimimize kadın, kimimize erkek elbisesi giydirmiştir. Kim ne derse desin. Hâkikat meclisine erkekte gelir, kadında. Filanca bir şey söyleyecek diye elbisemizi çıkarır mıyız?

Hâkikatte ne erkek vardır, ne kadın. Avrad derler ya; avrad, nefsine mahkum olan kimsedir, ister erkek olsun ister kadın.

***

Cebrâil, herkesin aklı değil, Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) ve onun gibi olanların aklıdır.

***

Küçük köylerde ne kadar benlik ve dedikodu vardır. Köyler büyüyüp şehir oldukça dedikoduyu ve benliği hazmeder. İnsanlar da mânen büyüdükçe gururlarını, benliklerini ve dedikoduyu hazmederler; yani hem dedikodu etmezler, hem de edileni hazmederler.

***

Telkin, ölüye değil, İmamın arkasında cemaatta yani biz yaşayan ölüleredir.

***

Asıl iltifak, salat-ı dâimdir. Yani insanın, işine gücüne alış verişine bakarken bile Allah'tan ayrılmayışıdır.

***

Kur'an camide okunur, derler. Halbuki Kur'anı kahvelerde, meyhanelerde de okumalı ki oradakiler de istifade etsinler. Çünkü camiye gidenler zaten her gün dinliyorlar. İstifade etmişlerse etmişlerdir; edememişlerse, zaten edememişlerdir. Kur'an bir nasihattır; nasihat ise, nerede olursa olsun, hem söylenebilir, hem dinlenebilir.

***

Sevginin lisanı, tebessüm ve güzel bakıştır. Dili anlamayan kimse yoktur.

***

S - Ne tesadüf bu toplantı?

Emre - Tesadüf mü, tasarruf mu?

***

Kabahat yapanın günahı af olunur da, kabahat görenin günahı affolunmaz.

***

Belki yirmi sene, Kadir gecelerinde sabaha kadar uyumadım ki, ağaçların secde ettiklerini, göreyim. Neden sonra anladım ki ağaç, benmişim. Secde edecek olan, beden değil, akıldır. Onun için kimseyi kınamayız.

***

Mânevi gözü şaşı olanlar insanları kötü görüler. Halbuki her şey, olduğu gibi hoştur. Birçok kimseler bu yolda yeni iken, insanları hor görürler. Siz, çocuklarınızı, kabahat yaptılar diye evlatlıktan çıkarır mısınız? Allah da kullarından geçmez.

***

Müptedilere göre konuşmak riya değildir. Bu, onun iyiliği içindir. Hâkikati olduğu gibi söylersen, hazmedemez, kusar. Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) de (Kellimünnâse alâ kaderi ukulihim= İnsanlara anlıyacakları kadar söz söyleyiniz) demiştir.

***

İnsan kendinden geçince, başka yere geçemez. Onun için, semâ'da dönen mevlevilerin başları dönmez.

***

Rabıta, elektrik düğmesini çevirmeye benzer. Işık almak için fabrikaya yapışamazsın; ancak telin ucundan alabilirsin.

***

Kabiliyetli insanlar arıya, kabiliyetsizler sineğe benzer. Arı ile sinek, teşekkülât itibariyle birdirler. Fakat biri bal yapar, öbürü, pislik ve hastalık nakleder.

***

Soran – Tasavvuftaki âşkı şehevî mânâda anlayanlarda var.

Emre – Bir kedinin kulağını kıvırırsan miyav! Dan başka bir ses çıkarmaz. Onlar da haklıdırlar.

***

Kulak temizlenince her sözü temiz duyar, temiz anlar. Birisi, merkep zırt! Deyince cezbeye düşmüş.

***

Şeriat. Kelimeyi ikiye ayıralım: Şeri-at. Yani ahlâkındaki şerleri at. Hâkikatten, şeriat ahlâktır.

***

Peygamberler, kâmiller neden etrafındakileri uyandırmaya çalışırlar? Çünkü insanlar onların vücutlarının âzâları gibidir. Onların ahlâklarını, kendi ellerini, yüzlerini temizler gibi temizler.

***

Kur'anın lâfzı Arapça, fakat mânâsı Rabça'dır.

***

Soran – Yediler, filân neredeymiş?

Emre – Hâkikatte ne yedi var, ne sekiz; yalnız bir vardır.

***

Ehli şefkat kâmiller, Hâkikat taliplerini tevazu ve sevgi kılıcı ile öldürürler.

***

Haksızı haksız gördükçe, haksızlık çoğalır. Geçinmek için muvakkaten idare etmek lazım. Elması kurşunla keserler. Yumuşak olmalıyız ki sertlikleri, geçimsizlikleri halledelim.

***

Burada, gideceği yeri bilmeyen ve yapmayan, orada garip kalır.

***

Kur'anı okuyup üfleyeceğimize yutmalıyız; aklımızın, fikrimizin ağzıyla yutmalıyız. Asıl Kur'an ise canlıdır. Ona da yutulmalı.

***

Taassubun da faydası vardır: Din ile dinsizliği ayar eder. Ama ayar ettikten sonra çekilir, gider. Taassup, komünizm ile din arasında bir cephedir, dinin müdafaasıdır. Taassup olmasaydı iş fenaydı. Bunlar hep Allah'tandır; kimsenin elinde değildir yaptığı.

***

Soran – Dünya vaziyetini nasıl buluyorsunuz?

Emre – Çok güzel! Her şey yerli yerince olup duruyor; yapan, çok güzel yapıyor.

***

Uyuyan adamı uyandırırsan kızmaz mı? Kızar. Mutaassıpların mutasavvıflara kızması da kabildendir. Mutasavvıflar onların gaflet uykusundan uyandırırlar; onlarsa kızarlar. Mutasavvıflar bunu bildikleri için, kendilerine küfreden uyur gezerlere kızmazlar.

***

Soran – Çok şükür hastalık geçti!

Emre – Hastalık geçmedi, biz oradan geçtik.

***

(Ağlamak) ile (Ağılamak) birbirine benziyor. Hâkikaten, nefsin ağısı, zehiri ilâhi ağlamaktır.

***

Nasıl, bu yüzümü görmek için bir aynaya ihtiyaç varsa, iç yüzümüzü görmek için de mânevi aynaya, bir mürebbiye ihtiyaç vardır. Bir insan, hayattayken, kendi aklından, kendi ahlâkından çıkıp mürşidinin kalbine girmezse, bu mesele hallolmaz.

***

Hâlimizden şikayet bitti mi, cehennemde odun kalmaz, her tarat cennet olur. Cehennemin odunu şikayettir.

***

Öğünme, gururunun meyvesidir. Bir ağaç, meyve vermeğe başladı mı, artık büyüyemez; gıdasını meyvesine verir. Öğünen insan da, sanatında, mesleğinde ileri gidemez.

***

Kan kalesi içinde, ahlâkımız, aklımız, arzularımız bulunan bir vücuttur. O da ancak âşk kılıcıyla fet olunur.

***

Aynanın içinde görülen hayâl, hâkikatin kendisi olabilir mi? Biz de bu vücuttan görünüyoruz. Ama, hâkiki varlığımız bu vücut değildir.

***

Ben! Diyen, bir damladan başka bir şey değildir. Çünkü kendini denizden çekip ayırıyor. Damlanın içine girip de yıkanamayız. Neticede de, damla kurumaya mahkumdur. Damla olan insanlardan istifade edilemez. İstifade, ancak damlasını (Deniz)e atıp deniz olanlardan edilir

***

Allah'ı mürşitsiz arayan, kendi kendine arayan, kendi kendini bulur. İblis olur.

***

Ben söyleyim! Ben böyleyim! Diyen, kendi etrafına bir hudut çiziyor demektir; onun içinde kalır.

***

Hz. Muhammed (salla'llâhu aleyhi ve sellem) , bir hadisinde (Resulhikmeti mehafettüllah – Hikmetin başı Allah korkusudur.) diyor. Bir başka hadiste de: (Elhâinü hâif: hain korkar) diyor. Bu sözler birbirini tutmuyor gibi görünüyor amma, hakikâtte tamamıyla doğrudur. Çünkü sözler, adamına göre söylenmiştir. Allah'tan korkup fena huylardan vazgeçmesi lazım gelen bir kimse için (Resülhikmeti mehâfetullah) demiştir. Umuma şamil olan hadis, (Elhâinü hâif)tir. Çünkü Allah da Kur'anda (Evliyaullah, ne korkarlar, ne de hüzün getirirler) diyor.

***

Doğruluk ebedidir. Rükûa varır gibi eğilsek, kaç dakika durabiliriz? Halbuki düzgün olarak akşama kadar gezebiliriz.

***

Kemâlât, toprağa benzer. Ne kadar tırmalar, kazarsan o kadar istifade edersin; ekeceğin tohum, o kadar derine gider.

Kemâlât, kendisini tenkit edenlere kızmaz. Çünlü benliği yoktur.halbuki, benliği olan taşa bir çekiç vursan, çıngılar sıçrar, parça sıçrar, gözüne kaçar.

***

Ledün ilminin başlangıcı aciz ilmidir. İnsan, aczini bilmedikçe, Hakikât yolunda bir adım bile atamaz. Benlikle benim! Diyen, peygamber olsa, Allah'ın huzurundan kovulur.

***

Süs, çirkin içindir. Âşkın süse ihtiyacı yoktur. Onun süsü, samimiyetidir.

***

Allah, gerek taktir, gerek tahkik olarak kendisine yaklaştığımız zaman yüzümüzdeki bütün kirleri görür. Onları temizlemek için bazen celâlini de gösterir. Onlar için: (Külli men alyha fân ve yebkaa vechû Rabbike Zülcelâli vel'ikrân) demiştir. İkrâm, ancak celâlden sonradır.

***

Bu vücut, bir leşten başka bir şey değildir. Biz öldükten birkaç hafta sonra Allah: (hadi şu vücudun içine gir yaşa!) dese, bu çürümüş, kokmuş vücudun içine girmek ister miyiz?

***

Herkesi hoş göreceğiz, kimseyi kötü görmeyeceğiz. Etrafımızdaki insanlardan kimine (şu domuza benziyor), kimine (şu köpeğe benziyor) desek, her yer hayvanlarla dolsa da yalnız biz insan kalsak ne yaparız? Öyleyse, kimseyi kötü görmeyelim. Fena olanları bile iyi görürsek, hem biz rahat ederiz, hem onları iyi ederiz.

***

Tasavvufu (terk i dünya) zanneden, tasavvufu anlayamaz. Dış ilimler gibi tasavvuf da terakki etti. Her şeyi öğren, bunu da öğren.

***

Allah'a varacak yegâne yol, âşk ve sevgidir. Başka hiçbir yolu yoktur. Âşk, ana sütüne benzer. Ana sütü ile beslenmeyen çocuklar nasıl cılız kalır, hastalanır belki de ölürlerse, âşksız gidenlerde Allah'a varamazlar. İlimle, tespihle gidenler, yolda kalırlar.

***

İnsan vücudu, maddi şeylerin aksinedir. Mâdenler, sürtünmeden aşınır; halbuki, el işledikçe, deri kalınlaşır. Yani çalışmak çok iyi bir şeydir.

***

Soran – Haram nedir?

Emre – Kendi nefsine revâ görmediğin bir şeyi başkasına yapmaktır.

***

İşiten vicdandır kulak değil

***

Teneşir üstünde gönlün yıkanmaz.

***

Ölüm bilgisinin hiç aslı yoktur,

Sade bir idrâktir, duysan haberi.

***

Babam (Kâbe)yi yaptı, taşı aldı dünyadan;

Ben geldim, (Gönül) yaptım, kapısı bütün insan.

***

Nefsimizi kakıdık

(Âdem ilmi) okuduk;

O ilmi öğrenince,

Sudan Çuval dokuduk.

***

Bu ne çeşit ateştir:

Ahlâktandır odunu.

***

Gözlerden kurulmuş Pazar,

Görenler, eder âhu zâr;

Bakışının ışıkları,

Aklın ötesinde yazar.

***

Öldür beni, öldür beni,

Âşkın ile bildir beni.

***

Kibri, kini sürmeli,

(Dost) yüzünü görmeli.

***

İdrâkin (Mesih)tir, vücudun (Meryem)

***

Bütün yollar yürür gider vicdana,

Ondan sonra teslim olur Rahmana.

***

Âşık olan gönül "Arş-ı Rahman"dır.

***

Bu bir (Âşk)ın bâdesidir,

Ahlâk sahipleri içer.

***

İnsanı hayvandan fark ettiren hâl:

Bilgilerden çıkan elemli bir ses.

***

Bâzâr-ı âlemdir sanki bir mahşer...

İçinde dolanır her gelen beşer;

Herkes, sevdiğine müşteri olmuş,

Kimi insan alır, kimisi şer.

***

(Defter)i, (Mizân)ı: Gönlü, alanın,

(Kalem)i gözüdür memur olanın.

***

Işığı (Âdem)dir, her varlık fener,

Ziyası sabittir, seyreden döner.

***

Terkedersen “Esma”yı,

“Müsemma” olur ayan.

***

Yarabbi bu nasıl mektep:

Yazısı olmaz hece.

***

Sırrı kimseye deme,

Versin şel detname.

***